

revista arhivelor

ANUL XLIX

VOL. XXXIV

Nr.

2

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Revista Arhivelor

ANUL XLIX

VOL. XXXIV

Nr. 2

BUCUREȘTI

1972

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

COMITETUL DE REDACȚIE

Vasile ARIMIA, Florea BOERAȘ, Ioana BURLACU, Ștefan HURMUZACHE — redactor șef,
Dumitru IVĂNESCU, Ion MĂRCUȘ, Maria PÎRVULESCU, Ioan PUȘCAȘ, Ion RANCAȘ,
Maria SOVEJA, Gheorghe UNGUREANU

Redactor : Ioana BURLACU,

Secretar de redacție : Mioara TUDORICĂ

Coperta : Valentina BOROȘ

DECRET NR. 472 PRIVIND FONDUL ARHIVISTIC NAȚIONAL AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA *

EXPUNERE DE MOTIVE

Documentele create în decursul vremii de organele de stat și celelalte organizații sau de persoanele fizice care au îndeplinit funcții sau misiuni de răspundere în stat sau au avut un rol deosebit în viața politică, socială, economică, științifică, culturală sau artistică a țării, constituie izvorul cel mai bogat și autentic de cunoaștere a istoriei patriei, a luptei eroice a poporului pentru independența națională și eliberarea socială și a eforturilor depuse pentru edificarea societății socialiste.

Pentru cercetarea științifică și munca cultural-educativă, documentele oferă un larg câmp de investigație și informare, furnizând date importante asupra tuturor domeniilor de activitate.

De asemenea ele prezintă utilitate pentru activitatea practică, întrucât conțin date care servesc la cunoașterea rezultatelor muncii desfășurate de organizațiile socialiste și la orientarea dezvoltării acesteia în viitor.

Pe baza documentelor aflate în arhive se eliberează persoanelor acte necesare dovedirii anumitor situații și drepturi ale acestora ca : vechimea în muncă, studiile absolvite, proprietatea asupra unor bunuri și altele asemenea.

Datorită importanței deosebite pe care o prezintă pentru activitatea științifică și practică, documentele (actele, corespondența oficială și particulară, proiectele, planurile, hărțile, manuscrisele lucrărilor științifice, literare și artistice, memoriile și jurnalele, afișele, chemările, proclamațiile, filmele, diapozitivele, plăcile fotografice, fotografiile, înregistrările fonice și video, schițele, desenele, stampele și alte asemenea documente), sînt valori de interes național, cărora statul le acordă o protecție specială.

Activitatea de păstrare și folosire a documentelor a fost reglementată prin Decretul nr. 353 din 26 iulie 1957 pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat și prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 1119 din 13 august 1957 privind organizarea și funcționarea Direcției generale a Arhivelor Statului și administrarea Fondului Arhivistic de Stat.

Dispozițiile acestor acte normative nemalcorespunzînd stadiului actual de dezvoltare a statului nostru, importantelor modificări produse în legislație, precum și necesităților cercetărilor științifice și activității practice, s-a impus o nouă reglementare referitoare la păstrarea și folosirea documentelor.

În alăturatul decret emis în acest scop se prevede că documentele cu caracter istoric create în decursul vremii de organele de stat și celelalte organizații sau de persoane fizice consti-

* Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, anul VII, nr. 164, partea I, joi 30 decembrie 1971.

tuie Fondul Arhivistice Național. Spre deosebire de Fondul Arhivistice de Stat, stabilit de Decretul nr. 353/1957, Fondul Arhivistice Național este mai cuprinzător, întrucât include atât documentele proprietate de stat cît și celelalte documente create și deținute de organizațiile obștești, cultele religioase, precum și de persoanele fizice.

Constituirea Fondului Arhivistice Național se impune pentru crearea unui cadru juridic adecvat, care să asigure protecția corespunzătoare valorii deosebite a acestor documente de interes național.

Decretul prevede reguli precise cu privire la organizarea muncii de arhivă la organizațiile socialiste și celelalte organizații și lărgeste atribuțiile și răspunderea acestora cu privire la păstrarea și folosirea documentelor pe care le creează sau le dețin, în activitatea proprie și a unităților subordonate.

Se prevede, de asemenea, obligația cultelor religioase și a organizațiilor și părților componente ale acestora de a respecta dispozițiile legale referitoare la înregistrarea, constituirea, selecționarea, inventarierea, conservarea și folosirea documentelor pe care le dețin.

În scopul protejării documentelor din Fondul Arhivistice Național împotriva înstrăinării sau scoaterii lor peste graniță, decretul prevede îneliminarea acestor fapte și sancționarea lor cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Cu privire la folosirea documentelor, s-a prevăzut ca acestea să nu poată fi date în cercetare persoanelor din afara instituțiilor deținătoare, decît după trecerea a 30 de ani de la întocmirea lor.

Decretul prevede sarcina Ministerului Afacerilor Interne ca prin Direcția generală a Arhivelor Statului să îndrumeze, coordoneze și să controleze întreaga activitate de păstrare și folosire a documentelor din Fondul Arhivistice Național.

Pentru a se asigura în mod unitar orientarea desfășurării activității arhivistice potrivit cerințelor de cercetare științifică și muncii culturale-educative, s-a prevăzut înființarea unei Comisii științifice în probleme arhivistice, formată din specialiști ai organizațiilor socialiste centrale direct interesate, care să funcționeze în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, cu caracter consultativ.

Ținînd seama de experiența de pînă în prezent, decretul stabilește mai judicios organele de specialitate care vor prelua spre păstrare permanentă diferitele categorii de documente : scrise, tipărite, fonografice, fotografice, cinematografice etc.

Datorită dezvoltării pe care au luat-o în țara noastră cinematografia, radiodifuziunea și televiziunea, în decret se prevede ca de păstrarea și folosirea documentelor cinematografice să se ocupe Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, iar de a documentelor fonice, video și filmelor de televiziune, să se ocupe Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, care ar urma să-și dezvolte în decursul timpului filmoteca, fonoteca, discoteca și videoteca, într-un organ asemănător Arhivei naționale de filme.

Deoarece unele instituții de cultură ca : Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, bibliotecile centrale universitare, Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, Muzeul literaturii române, precum și alte muzee istorice și memoriale, au nevoie permanentă în activitatea lor de documente din Fondul Arhivistice Național, în decret s-a prevăzut dreptul acestora de a deține și colecționa documente de păstrare permanentă, adecvate specificului domeniului lor.

De asemenea, se prevede această posibilitate și pentru alte organizații, dacă activitatea acestora va impune acest lucru.

În ce privește documentele cultelor și ale organizațiilor și părților componente ale acestora, se prevede dreptul de a-și păstra arhivele proprii, avînd însă obligația de a le declara pe cele de altă proveniență, în vederea depunerii lor la Direcția generală a Arhivelor Statului și filialele sale, în cazul că au importanță istorică.

Pentru asigurarea unei evidențe centralizate a copiilor de pe documentele din arhivele altor țări, care interesează statul nostru, s-a prevăzut ca cei ce obțin asemenea copii să le depună la Direcția generală a Arhivelor Statului spre recopiere sau păstrare. Prin aceasta se va evita aducerea în țară în mod inutil de copii de pe aceleași documente și se asigură condițiile necesare cercetării lor de către toți cei interesați.

Reglementările prezentului decret îmbrățișează toate laturile activității arhivistice, incluzând dispoziții cu privire la atribuțiile și răspunderile organizațiilor socialiste față de documentele pe care le crează și le dețin, modul de înregistrare și constituire a documentelor, selecționarea celor de valoare științifică și istorică de cele nefolositoare, ținerea evidenței documentelor în cadrul arhivelor, folosirea acestora în scopuri practice și științifice, precum și asigurarea securității și bunei lor păstrări.

DECRET

privind Fondul Arhivistice Național al Republicii Socialiste România

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România

d e c r e t e a z ă

Capitolul I

DISPOZIȚII GENERALE

Art. 1. — Documentele create în decursul vremii de organele de stat, de alte organizații socialiste, de celelalte organizații sau de persoanele fizice care au îndeplinit funcții sau misiuni de răspundere în stat sau au avut un rol deosebit în viața politică, socială, economică, științifică, culturală sau artistică a țării, constituie izvor de cunoaștere a istoriei patriei, a dezvoltării politice, economice, sociale și culturale a țării, a luptei poporului român pentru eucerirea și apărarea libertății naționale și sociale, a eforturilor depuse pentru edificarea societății socialiste. Aceste documente, oricare ar fi deținătorul lor, sînt bunuri de interes național cărora statul le acordă, în condițiile prezentului decret, protecție specială și alcătuiește Fondul Arhivistice Național al Republicii Socialiste România.

Art. 2. — Prin documentele care fac parte din Fondul Arhivistice Național, în sensul prezentului decret, se înțeleg : acte, corespondență oficială și particulară, memorii, manuscrise ale lucrărilor științifice, literare și artistice, planuri, hărți, filme, diapozitive, plăci fotografice, fotografii, înregistrări fonice și video, jurnale, chemări, proclamații, afișe, schițe, desene, tot felul de proiecte, stampe, sigilii, ștampile și alte asemenea documente cu caracter istoric sau documentar.

Art. 3. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații răspund de evidența, selecționarea, păstrarea și folosirea documentelor proprii și ale unităților subordonate.

Persoanele fizice care dețin, cu orice titlu, documente ce fac parte din Fondul Arhivistice Național sînt obligate să le păstreze în bune condiții.

Art. 4. — Ministerul Afacerilor Interne îndrumă, coordonează și controlează activitatea privind evidența, selecționarea, păstrarea și folosirea documentelor din Fondul Arhivistice Național deținute și create de organizațiile socialiste și celelalte organizații.

Capitolul II

ORGANELE CARE ÎNDEPLINESC ATRIBUȚII SPECIALE
CU PRIVIRE LA FONDUL ARHIVISTIC NAȚIONAL

Art. 5. — Îndeplinesc atribuții speciale cu privire la documentele ce alcătuiesc Fondul Arhivistic Național în raport de natura acestora, următoarele organe :

- a) Direcția generală a Arhivelor Statului din Ministerul Afacerilor Interne, pentru : documentele scrise, tipărite, fotografice, precum și pentru sigiliile și ștampilele ;
- b) Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, pentru documentele cinematografice ;
- c) Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, pentru documentele fonice și video și filmele de televiziune.

Art. 6. — Organele prevăzute la art. 5 îndeplinesc următoarele atribuții principale :
a) elaborează norme tehnice pentru desfășurarea activității arhivistice în conformitate cu prevederile prezentului decret ; îndrumă și controlează aplicarea acestora ;

b) preiau de la organizațiile socialiste și celelalte organizații documentele care se păstrează permanent, în condițiile și termenele prevăzute în prezentul decret, și asigură condițiile necesare conservării lor.

Pentru documentele de importanță deosebită, organizează un fond de asigurare pe bază de microfilme și alte forme de reproducere adecvate ;

c) informează instituțiile științifice și cultural-educative din țară asupra documentelor pe care le dețin și care conțin date privind domeniul lor de activitate ;

d) editează publicații de specialitate ;

e) întrețin și dezvoltă relații cu organizații din străinătate, în vederea schimbului de informații în domeniul arhivistic și al schimbului de documente și reproduceri de pe acestea ; asigură aplicarea convențiilor și acordurilor internaționale privind domeniul arhivistice și iau parte la congrese și conferințe arhivistice internaționale din sfera lor de activitate.

Art. 7. — Pentru desfășurarea și dezvoltarea activității arhivistice la nivelul cerințelor activității de cercetare științifică și al muncii cultural-educative, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne funcționează Comisia științifică pentru probleme arhivistice, formată din specialiști din Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației și Învățământului, Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Minelor, Petrolului și Geologiei, Ministerul Afacerilor Externe, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, Academia Republicii Socialiste România, Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Agricole și Silvicultură și Departamentul Cultelor. Comisia științifică pentru probleme arhivistice are caracter consultativ.

Modul de organizare și funcționare, precum și componența Comisiei științifice pentru probleme arhivistice, se stabilesc de Colegiul Ministerului Afacerilor Interne ; angajații celorlalte organe centrale vor fi desemnați cu acordul conducerii acestor organe.

Capitolul III

EVIDENȚA, SELECȚIONAREA ȘI PĂSTRAREA DOCUMENTELOR CREEATE ȘI DEȚINUTE DE ORGANIZAȚIILE SOCIALE ȘI CELELALTE ORGANIZAȚII.

Secțiunea I

EVIDENȚA DOCUMENTELOR

Art. 8. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații sînt obligate să înregistreze toate documentele primite, expediate sau întoarse pentru uz intern, folosind în acest scop registrul de intrare-ieșire, conform modelului prevăzut în anexa nr. 1.

Art. 9. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații, după ce înregistrează și rezolvă documentele, le grupează în dosare.

Organele centrale întocmesc indicatorul termenelor de păstrare pentru documentele proprii și ale unităților pe care le îndrumă și controlează, potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 2, care se confirmă de Direcția generală a Arhivelor Statului.

Fiecare organizație întocmește nomenclatorul dosarelor potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 3.

Gruparea documentelor în dosare se face în raport cu problemele la care se referă și cu termenele de păstrare, stabilite prin nomenclatorul dosarelor și indicatorul termenelor de păstrare.

Coperta dosarului și a materialelor preconstituite, cum sînt : registrele, condicile și alte asemenea documente, se completează potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 4.

Art. 10. — Dosarele și materialele preconstituite se încheie anual și se depun la arhiva unității în al doilea an de la crearea lor, pe bază de inventare întocmite potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 5 ; inventarele se întocmesc separat în raport cu termenele de păstrare ale documentelor, prevăzute în indicator.

Art. 11. — Evidența documentelor la arhivă se ține în „Registrul de evidență curentă” întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 6. În registru se trec toate inventarele documentelor primite de la unitățile din componența organizației socialiste, precum și mișcarea documentelor în decursul timpului.

Art. 12. — Scoaterea documentelor din evidența arhivei se face numai dacă au fost selecționate și înlăturate ca nefolositoare, au fost găsite deteriorate total fără putință de recondiționare, s-a constatat că lipsese sau au fost depuse definitiv la altă arhivă.

Pentru fiecare dintre cazurile menționate la alineatul precedent se va întocmi de către șeful arhivei un proces-verbal care se supune aprobării conducerii organizației și confirmării Direcției generale a Arhivelor Statului sau filialelor sale.

Art. 13. — Sigiliile și ștampilele se iau în evidență într-un registru separat întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 7.

Înregistrarea lor se face în ordinea dării în uz.

Secțiunea II

SELECȚIONAREA DOCUMENTELOR

Art. 14. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații selecționează periodic documentele, în vederea stabilirii celor care se păstrează permanent și a celor care urmează a fi eliminate, avînd termenul de păstrare expirat și ne reprezentînd importanță pentru cercetarea științifică ori activitatea practică.

Selecționarea se efectuează de către comisii de selecționare, desemnate de conducerea organizațiilor socialiste și ale celorlalte organizații.

Art. 15. — Inventarele documentelor stabilite de comisia de selecționare a fi eliminate, însoțite de un proces-verbal întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 8, se înaintează pentru confirmare la Direcția generală a Arhivelor Statului sau filialele sale.

După primirea confirmării, documentele se predau, potrivit dispozițiilor legale, unităților de colectare a deșeurilor.

Secțiunea III

PĂSTRAREA DOCUMENTELOR DE CĂTRE ORGANIZAȚIILE
SOCIALISTE ȘI CELELALTE ORGANIZAȚII

Art. 16. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații sînt obligate să păstreze documentele, asigurîndu-le împotriva degradării, distrugerii sau sustragerii.

Art. 17. — Documentele se păstrează în depozite construite special pentru arhivă sau în încăperi amenajate în acest scop.

Depozitele de arhivă trebuie să fie dotate cu mijloace adecvate de păstrare și prevenire a incendiilor.

Secțiunea IV

DEPUNEREA DOCUMENTELOR SPRE PĂSTRARE PERMANENTĂ

Art. 18. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații vor depune, după caz, la Direcția generală a Arhivelor Statului sau la filialele sale documentele scrise, tipărite, fotografice, sigiliile și ștampilele prevăzute la art. 2 al prezentului decret, rămase după selecționare, după cum urmează :

- documentele scrise, tipărite, sigiliile și ștampilele, după 30 de ani de la crearea lor, în cazul organizațiilor socialiste și celorlalte organizații centrale și după 20 de ani în cazul celorlalte organizații ;

- documentele fotografice, după 15 ani de la crearea lor ;

- actele de stare civilă, după 100 de ani de la întocmirea lor.

Art. 19. — Filmele cinematografice precum și celelalte documente care se referă la activitatea cinematografică, se depun la Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste în condițiile prevăzute la art. 40.

Art. 20. — Filmele de televiziune, înregistrările fonice și video, precum și celelalte documente care se referă la activitatea de radiodifuziune și televiziune, se depun la Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române în condițiile prevăzute la art. 46.

Art. 21. — Ministerul Afacerilor Interne, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, după caz, pot aproba ca documentele care se păstrează permanent să fie deținute de organizațiile socialiste și după expirarea termenului de depunere, în cazul cînd documentele sînt necesare în desfășurarea activității acestora sau nu pot fi preluate din cauza lipsei spațiului de depozitare necesar.

Organele supreme ale puterii și administrației de stat vor putea păstra, fără aprobările prevăzute de alineatul precedent, documentele pe care le dețin și le crează.

Ministerul Afacerilor Externe va putea păstra, fără aprobările prevăzute la alineatul 1, documentele diplomatice și consulare atît timp cît acestea sînt necesare activității practice de documentare și informare.

Art. 22. — Culele, organizațiile și părțile componente ale acestora sînt exceptate de la obligația depunerii documentelor care provin din activitatea proprie. Ele au obligația să respecte dispozițiile prezentului decret în ce privește evidența, selecționarea, păstrarea și folosirea documentelor.

Culele, organizațiile și părțile componente ale acestora pot depune la Direcția generală a Arhivelor Statului sau la filialele sale și documentele care provin din activitatea proprie.

Art. 23. — Culele, organizațiile și părțile componente ale acestora, care dețin documente de altă proveniență decît cele din activitatea proprie, sînt obligate să le declare la Direcția generală a Arhivelor Statului sau la filialele sale, în vederea stabilirii și preluării celor de valoare istorică și documentară. Documentele stabilite a fi preluate trebuie depuse de cel care le dețin la Direcția generală a Arhivelor Statului în termenele precizate de aceasta.

Art. 24. — Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, bibliotecile centrale universitare, Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România, Muzeul literaturii române, precum și alte muzee istorice și memoriale stabilite de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Ministerul Afacerilor Interne, pot deține documente din Fondul Arhivistic Național care se păstrează permanent, necesare desfășurării activității lor.

Organizațiile socialiste și celelalte organizații care dețin documente dobândite prin donații până la data emiterii prezentului decret, le pot păstra.

Organizațiile prevăzute în prezentul articol sînt obligate să depună la Direcția generală a Arhivelor Statului inventarul documentelor din Fondul Arhivistic Național care se păstrează permanent și pe care le dețin potrivit alineatelor 1 și 2.

Art. 25. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații care dețin documente ce se păstrează permanent vor constitui pentru acestea un fond de asigurare, pe bază de microfilmare sau alte forme de reproducere.

Art. 26. — Persoanele fizice care dețin documente din Fondul Arhivistic Național le pot depune la Direcția generală a Arhivelor Statului spre păstrare și folosire.

Documentele din Fondul Arhivistic Național aparținînd persoanelor fizice pot fi donate sau vîndute numai organizațiilor prevăzute la art. 5 și art. 24 alineatul 1.

Art. 27. — Sigiliile și ștampilele scoase din uz, confecționate din metal, care au stemă, și denumirea completă a organizației, se depun la Direcția generală a Arhivelor Statului sau după caz, la filialele sale, într-un singur exemplar. Celelalte exemplare, precum și alte sigilii și ștampile din metal scoase din uz, se depun la Monetăria Statului; sigiliile și ștampilele din cauciuc scoase din uz se depun la organul ierarhic superior.

Art. 28. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații precum și persoanele trimise de acestea pentru a face studii și cercetări în străinătate, în cazul în care obțin copii de pe documente cu caracter istoric, aflate în arhivele din alte țări, sînt obligate să le pună la dispoziția Direcției generale a Arhivelor Statului pentru recopiere sau să depună spre păstrare copiile aduse.

Capitolul IV

FOLOSIREA DOCUMENTELOR DIN ARHIVELE ORGANIZAȚIILOR SOCIALISTE ȘI CELELALTE ORGANIZAȚII

Art. 29. — Documentele din arhiva organizațiilor socialiste și celelalte organizații pot fi folosite pentru rezolvarea unor lucrări administrative, cercetări științifice, documentare, informare, activitate cultural-educativă, întocmirea de publicații, eliberarea de copii, extrase și certificate, precum și în alte scopuri asemănătoare.

Art. 30. — Documentele pot fi consultate de persoane de cetățenie română, din afara organizațiilor socialiste sau celelalte organizații deținătoare, numai după trecerea a 30 de ani de la crearea lor și cu aprobarea conducerii acestora. În cazuri justificate, documentele pot fi date spre consultare și înainte de expirarea acestui termen, însă numai cu aprobarea conducerii organizației deținătoare.

Străinilor li se pot da spre consultare documentele numai cu aprobarea organului central în subordinea căruia se găsește organizația care deține documentele sau, după caz, a președintelui comitetului executiv al consiliului popular județean sau al municipiului București, în condițiile prevăzute de convențiile internaționale la care România este parte, precum și de alte dispoziții legale.

În aceleași condiții se pot elibera copii, fotocopii, microfilme și xerografii de pe documente. Consultarea documentelor și eliberarea de copii de orice fel de pe acestea se fac cu respectarea dispozițiilor legale care reglementează secretul de stat.

Art. 31. — Împrumuturi de documente între organizațiile socialiste ori între alte organizații, sau între organizațiile socialiste și celelalte organizații se pot face, în cazuri motivate, cu aprobarea conducerii organizației care deține documentele și pe bază de proces-verbal de predare-primire.

Art. 32. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații sunt obligate să elibereze certificate, copii și extrase de pe documentele pe care le dețin, chiar dacă nu au trecut 30 de ani de la întocmirea acestora, în cazul când documentele se referă la situații și drepturi privind pe solicitant, cum sunt vechimea în muncă, studii, drepturi patrimoniale și altele asemenea.

Certificatul trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu, denumirile documentelor pe baza cărora a fost întocmit.

Copile și extrasele se certifică sau, după caz, se legalizează de organizațiile socialiste sau celelalte organizații care le eliberează.

Copile și extrasele de pe documentele aflate la Direcția generală a Arhivelor Statului și filialele sale au aceeași valabilitate ca și originalele.

Diplomele sau certificatele de studii, actele de stare civilă sau alte acte originale personale, depuse la organizațiile socialiste sau celelalte organizații se restituie titularului sub semnătură, reținându-se la dosar o copie certificată de șeful arhivei.

Cererile organizațiilor din străinătate, ale străinilor, precum și ale cetățenilor români domiciliați în străinătate, pentru obținerea de certificate, extrase sau copii de pe acte, se primesc și se rezolvă de organizațiile socialiste și celelalte organizații care dețin actele respective. Trimiterea și taxarea certificatelor, extraselor, copiilor și fotocopiilor se fac potrivit legii.

Art. 33. — Documentele de valoare deosebită nu se expun în original în expoziții, muzee etc., ci sub formă de mulate grafice sau alte forme de reproducere.

Capitolul V

DISPOZIȚII SPECIALE REFERITOARE LA DOCUMENTELE FOTOGRAFICE, CINEMATOGRAFICE, FONICE ȘI VIDEO

Secțiunea I

DOCUMENTE FOTOGRAFICE

Art. 34. — Documentele fotografice se compun din plăci și filme fotografice, diapozitive și fotografii.

Art. 35. — Evidența documentelor fotografice create și deținute de organizațiile socialiste și celelalte organizații se ține în registrul de evidență documentelor fotografice, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 9.

Art. 36. — Termenele de păstrare a documentelor fotografice se stabilesc de organizațiile socialiste sau celelalte organizații deținătoare și se consemnează într-un indicator de termene de păstrare confirmat de Direcția generală a Arhivelor Statului sau filialele sale.

Art. 37. — Documentele fotografice care se păstrează permanent se depun la Direcția generală a Arhivelor Statului sau filialele sale după trecerea a 15 ani de la crearea lor, pe bază de inventar întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 10.

Secțiunea II

DOCUMENTE CINEMATOGRAFICE

Art. 38. — Documentele cinematografice se compun din filme artistice, documentare, jurnale de actualități și orice alte filme produse de studiourile cinematografice și alte organizații din țară, precum și filme importate.

Art. 39. — Studiourile cinematografice și celelalte organizații care produc sau importă filme cinematografice au obligația să țină evidența acestora, pe genuri, titluri, acte și metraj, într-un registru special, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 11.

Art. 40. — Filmele sau materialele care fac parte din completul unui film cinematografic se depun la Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, în următoarele condiții :

a) studiourile cinematografice depun negativele imagine și negativele sunet, pentru copii standard, precum și copiii etalon, cel mai târziu după 3 ani de la terminarea producției ; la filmele reclame, realizate sub metrajul normal al unui act (280 m.) studiourile cinematografice vor asigura ordonarea lor pe grupaje de câte un act pentru fiecare material ce urmează a fi depus ;

b) Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor depune câte un exemplar din materialele de multiplicare realizate și câte o copie pozitivă în starea a III-a tehnică, pentru toate filmele din producția națională, inclusiv pentru filmele fonograme multiplicare, pentru rețeaua cinematografică, cel mai târziu după 3 ani de la premieră ; pentru filmele din producția națională după care Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor execută copii pozitive sau materiale de reproducere, dublete sau subtitrate în limbi străine, pentru nevoile de export sau pentru participare la manifestări peste hotare, copiii disponibile se vor depune cel mai târziu după 7 ani de la realizare.

Filmele importate se depun în starea a III-a sau a IV-a, potrivit dispozițiilor prevăzute în prezentul articol, în raport cu condițiile în care au fost achiziționate.

Art. 41. — Depunerea filmelor se face cu evidențierea lor valorică, în funcție de gradul de uzură și scotarea lor din evidența contabilă a unităților respective, însoțite de materialele documentare auxiliare, cum sunt accesoriile regizorale, schițe de decoruri, liste de montaj, listele de titluri, afișele, fotografiile, materialele de prezentare și reclame, extrasele din presă.

Art. 42. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații care împrumută documente cinematografice de la Arhiva națională de filme poartă întreaga răspundere pentru securitatea lor, precum și pentru respectarea normelor legale care reglementează regimul de folosire a filmelor de arhivă.

Art. 43. — Arhiva națională de filme poate face schimburi și împrumuturi de filme cinematografice pe care le deține, potrivit acordurilor încheiate cu instituțiile sau întreprinderile din alte țări, în condițiile legii.

Secțiunea III

DOCUMENTE FONICE ȘI VIDEO

Art. 44. — Prin documente fonice și video, se înțeleg înregistrările de acest fel, indiferent de forma de execuție.

Art. 45. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații care creează și dețin documente fonice și video sunt obligate să țină evidența acestora într-un registru special, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 12.

Art. 46. — Documentele fonice și video care se păstrează permanent se stabilesc de Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române și se depun la acesta după 3 ani de la crearea lor.

Depunerea documentelor fonice și video se face pe bază de inventar întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 13.

La Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române se depun și filmele produse de studiourile de televiziune sau utilizate de televiziune, în condițiile în care se predau filmele cinematografice.

Capitolul VI

SANȚIUNI

Art. 47. — Seoctarea peste graniță fără autorizație legală a documentelor din Fondul Arhivistice Național, indiferent de deținătorul lor, sau înstrăinarea acestora către persoane fizice sau juridice străine constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 ani la 7 ani.

Tentativa se pedepsește.

Capitolul VII

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Art. 48. — Autorizarea prevăzută la art. 47 alin. I se eliberează, pentru documentele proprietate personală, de către Direcția generală a Arhivelor Statului, iar pentru documentele din fondul organizațiilor socialiste și celorlalte organizații, de către organul central în subordinea căruia se află organizația respectivă.

Art. 49. — La cererea organelor de urmărire penală, a instanțelor de judecată sau a persoanelor interesate, Direcția generală a Arhivelor Statului atestă dacă documentul ce i se prezintă face sau nu parte din Fondul Arhivistice Național.

Art. 50. — Ministerul Afacerilor Interne prin Direcția generală a Arhivelor Statului, Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste și organizațiile prevăzute la art. 24 alin. 1 au dreptul să cumpere documente de la persoane fizice și juridice, în scopul completării bazei documentare.

Culte, organizațiile și părțile componente ale acestora pot cumpăra documente sau accepta donații de documente care se referă la activitatea proprie.

Art. 51. — Protejarea și păstrarea documentelor din Fondul Arhivistice Național, care potrivit Decretului nr. 724/1969 fac parte din fondul centralizat al valorilor artistice, istorice și documentare, se reglementează potrivit aceluși decret.

Art. 52. — În termen de 6 luni de la publicarea prezentului decret, cultele, organizațiile și părțile lor componente, care dețin documente de altă proveniență decât cele din activitatea proprie, sînt obligate să le declare organelor prevăzute la art. 23.

Art. 53. — Anexele nr. 1—13 fac parte integrantă din prezentul decret.

Art. 54. — Decretul nr. 353/1957 pentru înființarea Fondului Arhivistice de Stat, Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 1119/1957 privind organizarea și funcționarea Direcției generale a Arhivelor Statului și administrarea Fondului Arhivistice de Stat, precum și orice alte dispoziții contrare prevederilor prezentului decret, se abrogă.

PRESEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT
NICOLAE CEAUȘESCU

.....¹⁾
 Se aprobă²⁾

ANEXA nr. 2

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR
 STATULUI

Se confirmă
 Director general,

Data

INDICATORUL TERMENELOR DE PĂSTRARE
 pentru organizația sau ramura de activitate

³⁾

Denumirea grupelor de documente	Termenul de păstrare		Observații
	La organizația centrală	La organizația subordonată	

¹⁾ Denumirea organizației centrale.²⁾ Semnătura celui care aprobă indicatorul.³⁾ Denumirea organizației sau a ramurii de activitate pentru care se emite indicatorul respectiv......¹⁾

ANEXA nr. 3

DIRECȚIA GENERALĂ

NOMENCLATORUL DOSARELOR
 aprobat prin ordinul (decizia) nr. din

Direcțiile	Serviciile	Denumirea dosarului (conținutul pe scurt al problemei la care se referă documentul)	Termenul de păstrare	Observații
I Direcția secretariat și administrativă	A. Serviciul secretariat	1. _____	P. 10 15 5	
		2. _____		
		3. _____		
		4. _____	P. 10	
		5. _____		
		6. _____		
	B. Serviciul administrativ	1. _____	P. 5 15 15 3 10 3	
		2. _____		
		3. _____		
		4. _____		
		5. _____		
		6. _____		
		7. _____		
II Direcția contabilității	A. Serviciul ordonanțări	1. _____	P. 15 15 5	
		2. _____		
		3. _____		
		4. _____		
	B. Serviciul plăți	1. _____		
		2. _____		
	C. _____	_____		

¹⁾ Denumirea organizației

NOTĂ: Cifra romană, litera majusculă și cifra arabă reprezintă „Indicativul dosarului” (ex. I A 5), are să trece pe coperta acestuia și pe fiecare document din dosar în momentul clasificării documentelor. Indicativul dosarului se trece și în registrul de intrare-ieșire la încheierea și expedierea lucrării la care se referă documentele. Indicativul poate fi format numai din majusculă și cifra arabă sau numai din cifra arabă, cind este întocmit pe întreaga organizație socialistă.

ANEXA nr. 4

COPERTA DOSARULUI

1)

2)

DOSAR Nr. /³⁾

referitor la

Data începerii :

Data încheierii :

File :

Vol.

Termen de păstrare
..... ani

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

3) Se va menționa indicativul din nomenclator.

ANEXA nr. 5

1)

2)

INVENTAR PE ANUL

pentru documentele care se păstrează³⁾

Nr. crt.	Indicativul dosarului după nomenclator	Conținutul pe scurt al dosarului, registru'ui etc.	Datele extreme	Nr. fiilelor	Observații

Prezentul inventar format din file conține dosare, registre, condici, cartoteci etc.

Numerele au fost lăsate la
nefiind încheiate. (denumirea serviciului)

La preluare au lipsit dosarele de la nr.

Astăzi s-au preluat dosare.

(data)

Am predat,

Am preluat,

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

3) Permanent sau numărul anilor de păstrare temporară.

A N E X A nr. 6

[illegible]

- <https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

.....¹⁾
²⁾

A N E X A nr - 7

REGISTRU
pentru evidența sigiliilor și ștampilelor

Nr. crt.	Imprimarea în tuș a sigiliului și ștampilei și transcrierea legendei pe sigilu sau ștampilă	Data dării în folosire	Data scoaterii din uz	Observații

¹⁾ Denumirea organizației.

²⁾ Denumirea compartimentului.

.....¹⁾
²⁾

A N E X A nr . 8

Se aprobă,

PROCES-VERBAL Nr.

Comisia de selecționare compusă din.....

..... președinte,

membri și secretar-raportor, numită prin ordinul nr

din selecționând în ședințele din

documentele din anii.....¹⁾ avizează ca dosarele din inventarele anexate să fie înlăturate ca nefolositoare, expirându-le termenele de păstrare prevăzute în indicatorul acestei organizații.

Președinte,

Membri,

Secretar-raportor,

¹⁾ Denumirea organizației.

²⁾ Sediu.

³⁾ Anii extremi.

1)

ANEXA nr. 9

2)

REGISTRU DE EVIDENȚĂ DOCUMENTELOR FOTOGRAFICE

Nr. crt.	Feul documentului negativ, negativ-reproducere, pozitiv, album, diapozitiv	Tehnica (alb-negru, color; sticlă sau peliculă)	Cuprinsul documentului	Data fotografiilor	Locul fotografiilor	Autorul fotografiilor	Observații
1	2	3	4	5	6	7	8

1) Denumirea organizației

2) Denumirea compartimentului.

1)

ANEXA nr- 10

2)

INVENTAR de documentele fotografice predate la Arhivele Statului

Nr. crt	Nr. crt din registrul de evidență al instituției care predă	Feul documentului (negativ, pozitiv, diapozitiv, fotografie)	Tehnica (alb-negru, color; sticlă sau peliculă)	Cuprinsul documentului	Locul și data fotografiilor	Observații
1	2	3	4	5	6	7

1) Denumirea organizației

2) Denumirea compartimentului

1)
2)

REGISTRU DE EVIDENȚĂ

1	Nr. crt.	
2	Nr. de producție sau nr. de indicativ al arhivei de unde provine filmul	
3	Titlul filmului	
4	De la cine și când a fost preluat filmul	
5	Data producției	
6	Lățimea filmului	
7	Formatul imaginii (ecran lat, normal, panoramic).	
8	Suport peliculă (flamabil, nonflamabil)	
9	Cu citire optică	Sonor
10	Cu citire magnetică	
11	Mut	
12	A/N sau în culori	
13	A/N neg.	Numărul unităților de păstrare
14	Nrg. colorat	
15	Fonogramă	
16	Lavandă	
17	A/N poz.	
18	Col. poz.	
19	Bandă magnetică	
20	Contratip A/N.	
21	Dup pozitiv color	
22	Dup negativ color	
23	Neg. A/N	Metraju
24	Neg. în culori	
25	Fonogramă	
26	Lavandă	
27	Poz. A/N	
28	Poz. în culori	
29	Regizor cinematografic sau operator cinematografic	
30	Observații	

1) Denumirea organizației
2) Denumirea compartimentului.

1)

ANEXA nr. 12

2)

REGISTRU DE EVIDENȚĂ

3)

Nr. crt.	Nr. de producție	Data prelucrării	Denumirea părții structurale a org. soc. etc. care predă	Doc. pe baza cărora s-a făcut predarea	Titlul	Alte mențiuni	Numărul u.p.		Cine a produs fotodocumentul, locul și data	Dimensiunea și materialul	Viteza de înregistrare	Durata	Proveniența	Observații
							Originale	Copii						
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

3) Cilindri, discuri, benzi magnetice.

1)

ANEXA nr. 13

2)

INVENTAR

de documentele fonice și video ce se predau Arhivei de documente fonice și video

Nr. crt.	Cota	Denumirea documentului	Anul și locul înregistrării	Dimensiunea	Observații

Predat,
Șeful Fonotecii,

(semnătura)

Data

1) Denumirea organizației

2) Denumirea compartimentului

3) Inventarul se întocmește separat pentru cilindri, discuri microsoane, benzi magnetice.

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII ARHIVEI STATULUI DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848

TUDOR MATEESCU

Evenimentele revoluționare de la 1848 din Țara Românească au atras în angrenajul lor și Arhiva Statului, care, după 17 ani de existență, deținea un loc de netăgăduită importanță printre instituțiile culturale și administrative ale țării. Totodată, este cunoscut faptul că mai mulți conducători ai Arhivei au participat direct la aceste evenimente, unii dintre ei chiar în calitate de fruntași ai revoluției. Așa a fost Ion Eliade Rădulescu, aflat în funcția de Arhivar al Statului în momentul izbucnirii revoluției, ca și Grigore Alexandrescu, Petrache Teulescu, Cezar Bolliac și C. D. Aricescu, care au ocupat mai târziu acest post¹. Dar și mai important este faptul, foarte puțin cunoscut, că însăși instituția Arhivei Statului, prin materialele documentare pe care le deținea și prin activitatea pe care a desfășurat-o, a adus însemnate servicii revoluției.

La o lună după izbucnirea revoluției, în ziua de 10 iulie 1848, Ion Eliade Rădulescu, care se găsea la conducerea Arhivei Statului de la 24 iulie 1843², înainta forului tutelar al acestei instituții, Ministerul de Interne, cererea de demisie, în care arăta că, fiind „chiamat la însărcinări mai grele și numeroase”, era „nevoit a lăsa postul Arhivelor³ vacant”. Totodată, el recomanda ca succesor pe ajutorul său C. Ștefănescu, aflat de 16 ani în această funcție⁴, „totdeauna trecîndu-i alții înainte”, pe care-l

¹ Rolul lui Ion Eliade Rădulescu și Cezar Bolliac în timpul revoluției este bine cunoscut. Pentru activitatea revoluționară a celorlalți vezi Cornelia Baravache-Crivăț, *Grigore Alexandrescu*, în *Figuri de arhiviști*, București, 1971, p. 35–36; Dumitru Angheli, *Petrache Teulescu ibidem*, p. 85; Vasile Maciu, *Activitatea istoriografică a lui C. D. Aricescu*, în „Studii și articole de istorie”, II, 1957, p. 499.

² Tudor Mateescu, *Ion Eliade Rădulescu*, în *Figuri de arhiviști*, p. 21.

³ Pînă atunci, instituția s-a numit, de la înființare, „Arhiva Statului”. (*Istoricul Arhivelor Statului. 1831–1956*, în *Arhivele Statului. 125 ani de activitate. 1831–1956*, București, 1957, p. 149 și urm.). În timpul revoluției, începînd cu cererea de demisie a lui Ion Eliade Rădulescu, a fost utilizat termenul de „Arhivele Statului”, foarte probabil un semn, și în acest domeniu, al influenței franceze. Înlocuirea singularului cu pluralul nu era însă lipsită de obiect, deoarece noul termen exprima mult mai bine rostul și activitatea acestei instituții, ceea ce a dus mai târziu la încetățenirea lui definitivă.

⁴ C. D. Ștefănescu funcționa în mod sigur la Arhiva Statului de la înființare, așadar de 17 ani, nu de 16. Îl găsim printre salariații Arhivei într-un raport din 22 octombrie 1832, prima listă a personalului acestei instituții, care ni s-a păstrat. (Sanda Rodica Bădărău, *Iordache Rastli*, în *Figuri de arhiviști*, p. 9).

prezenta drept „creatorul Arhivelor”, considerînd că este timpul „a se pune la locul său cei s-a cuvenit mai demult”. Pentru postul de ajutor al conducătorului recomanda pe Nicolae Rasti, salariat al instituției „asemenea de la înființarea Arhivei”⁵, acesta urmînd să fie înlocuit, la rîndul lui, de Zamfir Colăneanu⁶, care îndeplinea atunci „slujba de scriitor fără leafă”⁷.

La 15 iulie 1848, ministerul făcea un raport în acest sens la Guvernul Provizoriu⁸, care, în ziua următoare, printr-o hotărîre, semnată între alții și de Eliade, accepta recomandările făcute și întărea „pe numiții în arătatele posturi”⁹. Hotărîrea era adusă de minister, în ziua de 17 iulie, la cunoștința lui Costache Ștefănescu și a lui Nicolae Rasti, care erau invitați să-și ia în primire noile funcții și să lucreze „cu aceea rîvnă și silință ce merită caracterul unui adevărat cetățean”¹⁰. Alte schimbări în componența personalului Arhivei Statului au avut loc după 25 iulie 1848, data încetării din viață a lui Iancu Machedoneanu, „ce s-au fost aflat scriitor la Arhivă de la anul 1833 aprilie”¹¹.

Curînd însă, Arhiva Statului, prin funcțiile sale instituționale¹², avea prilejul de a colabora în mod direct cu factorii de conducere ai revoluției, participînd astfel la însăși desfășurarea evenimentelor revoluționare. Astfel, la 28 iulie, Ioan Voinescu II, ministrul Treburilor din Afară¹³, primea personal de la Arhiva Statului „hatihumaiumul pentru instalarea Ghichi(i) din 1834”¹⁴ sau, după explicația detaliată pe care o dă Arhiva mai tîrziu, „hatîșeriful pentru domnie, prin care să întărește de Înalta Poartă și toate noule întocmiri ale Regulamentului Organic, însemnat cu al Arhivei n°. 41”¹⁵. Documentul, aflat în prezent sub o altă cotă¹⁶, este deosebit de important, deoarece, pe lîngă cele de mai sus și pe lîngă recapitularea vechilor privilegii obținute de Țara Românească și Moldova îndeosebi în 1802 și 1826, conținea precizarea hotarelor celor două principate și reglementarea obligațiilor acestora față de Poartă¹⁷. Este ușor de înțeles rostul aducerii acestui document la Ministerul de Externe și

⁵ Era fiul lui Iordache Rasti, primul conducător al Arhivei Statului din Țara Românească. Figurează și el în lista amintită. (*Ibidem*).

⁶ Îl găsim, la 1841, în primul stat de salarii al Arhivelor Statului care ne-a parvenit, ca „odăiaș și la trebuință îndeplinitor și de scriitor”. (*Istorieul Arhivelor Statului*..., p. 44).

⁷ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 350. (Vezi anexa 1).

⁸ *Ibidem*, f. 351.

⁹ *Ibidem*, f. 352. (Vezi anexa 2).

¹⁰ *Ibidem*, f. 354, 355.

¹¹ *Ibidem*, f. 362; dosar 2442 IV B/1842, f. 646.

¹² La 10 iulie 1848, Arhiva Statului primea din partea Ministerului din Năuntru copie de pe „formula ce au dat Guvernul<1> Provizoriu de chipu<1> cu care trebuie a să adrese toate dregătoriile una între alta... spre a să face urmare întocmai”. Formularul acestor adrese era următorul: „Dreptate-frăție. Domnule Ministru al... Salutare și frăție. Îscălitura”. (*Ibidem*, fond D.G.A.S., dosar 6/1831, f. 124–125).

¹³ Pentru „Guvernul vremelnicesc”, „Secretarii Guvernului vremelnicesc” și „Ministerul vremelnicesc” (din care făcea parte și Ioan Voinescu II), în componența de la 14 iunie 1848, vezi *Anul 1848 în Principatele Române*, vol. I, București, 1902, p. 564.

¹⁴ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 381. (Vezi anexa 3).

¹⁵ *Ibidem*, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 644.

¹⁶ *Ibidem*, Doc. turc., XIV/1611; original, datat 1250 Muharrem evr. (30 mai – 8 iunie 1834).

¹⁷ Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turcești înlocmit de...*, vol. I, București, 1960, p. 537–538, doc. 2718.

locul pe care-l ocupa conținutul său în relațiile guvernului revoluționar cu Imperiul otoman.

În aceeași zi, la 28 iulie, ministrul de interne, N. Golescu, ordona lui C. Ștefănescu să meargă cu Nicolae Bălcescu la Arhiva Statului, pentru a lua de acolo o serie de documente necesare guvernului ¹⁸. Ordinul era repetat la 31 iulie ¹⁹, când Bălcescu ridica personal de la Arhivă, semnând de primire, două condici și un document ²⁰. Este vorba, în primul rând, de „Condica cu al Arhivei n°. 102, opis dă hîrtille oprite la comisie în copie din cele întoarse la Mitropolie în original” ²¹. De aici o nedumerire pe care o ridică existența comisiei pomenite cu acest prilej și care face necesară o cercetare mai atentă a problemei. Această comisie, care nu trebuie confundată cu Comisia documentală, înființată în 1841 ²² și nici cu comisia de selecționare, creată anul următor ²³, a luat ființă, în cadrul Departamentului Trebilor din Lăuntru, anterior datei de 5 aprilie 1839, când o găsim în plină activitate, pentru cercetarea materialelor documentare „vechi”, dinainte de 1831, provenite de la instituțiile administrative ²⁴. Ea își încheiase lucrările la 8 decembrie 1841, când Arhiva Statului raporta forului tutelar despre „delele și condicile regularisite de către masa ce au fost întocmită pe lângă cînst<itul> Departament pentru regularisirea hîrtilor vechi ale statului ce s-au trimis la Arhivă” ²⁵. Se trimiteau totodată două opise ale dosarelor și registrelor oprite la Arhivă, în număr de 262, cele mai vechi datînd din anul 1804 ²⁶. Documentele provenind de la instituții ecleziastice, găsite de comisie între materialele cercetate, au fost predate Mitropoliei după trecerea rezumatului lor într-un opis, pe care guvernul revoluționar l-a solicitat datorită conținutului acestor documente.

În al doilea rînd, între materialele ridicate de Bălcescu de la Arhiva Statului, era un „Catastih de copriinderea hîrtilor turcești”, purtînd numărul 10 ²⁷. Această condică, aflată în prezent sub cota 772, cuprinde traducerea, în întregime sau în rezumat, a 1149 de documente turcești, găsite, unele la Mitropolie, altele în arhiva domnului Grigore D. Ghica. După ordonarea lor de către aceeași comisie, ele fuseseră depuse la Arhiva Statului ²⁸, fiind considerate ca documente de stat. În majoritate, aceste documente priveau relațiile Țării Românești cu Poarta și cu autoritățile

¹⁸ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 380. (Vezi anexa 4).

¹⁹ Ibidem, f. 382. (Vezi anexa 5).

²⁰ Ibidem, f. 383. (Vezi anexa 6).

²¹ Ibidem.

²² Emil Vîrtosu, *Un diplomat manuscris al Țării Românești (1841)*, în „Revista Arhivelor”, I (1958), nr. 2, p. 70 și urm.

²³ *Istoricul Arhivelor Statului*..., p. 100, 102.

²⁴ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2344 II/1838, f. 941.

²⁵ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2630/1840, f. 866.

²⁶ Ibidem, f. 867–879.

²⁷ Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383.

²⁸ Ibidem, Manuscrise, nr. 772. Condica, pe care se păstrează înscris vechiul număr 10, are următorul titlu : „Catastih arătător în prescurtare copriinderea hîrtilor în dialectul turcesc, precum hațișerifuri, porunci ale oblăduiri<i> turcești către domni<i> acestui prințipat și alte particulare corespondenții ce s-au găsit unele la Sfînta Mitropolie și altele între hîrtille răposatului întru fericire domn Grigorie Dimitrie Ghica vv., care regularisindu-să de către comisia întocmită prin Departamentul Trebilor din Lăuntru s-au deus la Arhiva Statului”. Ulterior, această condică a fost transcrisă din alfabet chirilic în alfabet latin.

otomane de la Dunăre, ceea ce explică interesul pe care-l prezenta conținutul lor pentru Guvernul Provizoriu.

Tot la 31 iulie 1848, i se înmîna lui Bălcescu „Hîrtia turcească cu n°. 303 verde” — așa cum apare în recipisa amintită ²⁹ — document pe care astăzi îl găsim sub aceeași cotă, înscrisă cu o cerneală care își păstrează perfect culoarea originală ³⁰. Este vorba de firmanul sultanului Mahmud II din 1237 Zilkâde evl. (20 — 29 iulie 1822), prin care Grigore D. Ghica era înștiințat că se acceptase dorința sa și a boierilor săi, exprimată la Poartă, cu prilejul numirii sale ca domn, ca preoții greci, participanți la răscoala din 1821 să nu mai fie primiți în slujbe, iar școlile grecești din Țara Românească să fie desființate ³¹.

Aducerea la guvern de la Arhivă a acestui ultim document este legată, foarte probabil, de aplicarea punctului 12 din Proclamația de la Izlaz privind „Emancipația mănăstirilor închinată” ³². Înscirarea în programul revoluției a acestui deziderat, care avea să fie realizat abia în timpul domniei lui Cuza, crease Guvernului Provizoriu însemnate dificultăți pe plan extern ³³. La tratativele purtate în ziua de 29 iulie 1848 la Giurgiu de către Locotenența Domnească cu Suleiman Pașa, reprezentantul Porții a cerut modificarea a 5 articole din Constituție, printre care și a punctului 12, acesta urmînd a fi modificat în următorul sens: „Emanciparea mănăstirilor închinată Locurilor Sfinte nu va putea fi pronunțată decît de către o comisie mixtă, numită de Adunarea generală constituantă” ³⁴.

Cu toată opoziția lui Bălcescu, Locotenența Domnească a acceptat modificările cerute ³⁵, numind, la 3 august, o deputație însărcinată să prezinte spre aprobare sultanului textul Constituției în noua variantă ³⁶. Printre cei 5 membri ai acestei deputații figura și Nicolae Bălcescu ³⁷, considerat ca singurul reprezentant al revoluției capabil să dezbată la Constantinopol „cauza monastirilor” ³⁸. Peste o zi, Locotenența Domnească se adresa sultanului, arătînd, în legătură cu mănăstirile închinată, că „un memoriu special, servind la stabilirea legitimității și urgenței acestei reforme va fi prezentat Sublimei Porți de către Comisie” ³⁹.

Era firesc ca Bălcescu să se documenteze pentru a-și improspăta și completa cunoștințele în această problemă, fapt care explică de ce a ridicat personal de la Arhiva Statului, chiar în acele zile, documente al căror conținut îi putea oferi informații referitoare la chestiunea mănăstiri-

²⁹ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383.

³⁰ Ibidem, Doc. turc., IV/303.

³¹ Mihail Guboglu, *op. cit.*, vol. I, p. 282, doc. 1433.

³² *Anul 1848...*, vol. I, p. 496.

³³ *Ibidem*, vol. IV, București, 1903, p. 30. Vezi și memoriul adresat de Ion Ghica Porții și reprezentanților puterilor aliate, în care explica originea mănăstirilor închinată și poziția revoluției în această problemă. (*Ibidem*, vol. III, București, 1902, p. 129).

³⁴ *Ibidem*, vol. III, p. 94.

³⁵ N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, *Correspondență*, ed. critică de G. Zanc, București, 1964, p. 103—104.

³⁶ *Anul 1848...*, vol. III, p. 186.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 104.

³⁹ *Anul 1848...*, vol. III, p. 218.

rilor închinat⁴⁰. La 5 august 1848, deputația (numită și comisie) a plecat la Constantinopol⁴¹, ceea ce a făcut ca Bălcescu să nu aibă posibilitatea de a restitui în persoană materialele luate de la Arhivă.

Correspondența oficială din timpul revoluției ne arată și alte aspecte ale problemei mănăstirilor închinat⁴², legate de activitatea Arhivei Statului și de materialele aflate în depozitele sale. La 3 august 1848, una dintre aceste mănăstiri, Sf. Gheorghe Nou din București⁴³, se adresa Ministerului din Lăuntru cu rugămintea de a i se aproba copierea unor acte de la Arhiva Statului referitoare la hotarele moșiilor sale. Prin rezoluția lui C. A. Rosetti, se stabilea însă că, pînă la deschiderea lucrărilor Adunării constituante, ministerul se găsea în imposibilitate de a rezolva pozitiv această cerere⁴³. Hotărîrea aceasta era în conformitate cu spiritul în care fusese modificat, tocmai atunci, articolul 12 din Constituție.

La 10 august 1848, acest lucru era făcut cunoscut Ministerului Instrucțiunii Publice și Culturii⁴⁴. La rîndul său, titularul acestui minister, Ion Eliade Rădulescu, scria la 16 august egumenului Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou, atrăgîndu-i atenția că cererea sa „ar fi trebuit să se adreseze mai întîi către acest Minister, căci numai lui îi sînt însușite căderile operațiilor în orice împrejurări ale clerului bisericesc”. Totodată, se făcea următoarea recomandare: „Spre acest sfîrșit dar, Ministerul vă dă în cunoștință ca, pentru înlesnirea copierii hirtiiilor de care aveți trebuință, să vă îndreptați cu cererea către Arhiva Statului și cînd d. Arhivar va cunoaște vreo împiedicare pentru care nu poate de la sine a da asemenea voie, atunci veți face cunoscut acestui Departament, ca să se adreseze către d. Ministru al Trebilor din Lăuntru”⁴⁵.

Procedînd în acest fel, Mănăstirea Sf. Gheorghe Nou se adresa la 20 august, Arhivei Statului, căreia îi trimitea, în copie, și porunca Ministerului Instrucțiunii Publice și Culturii⁴⁶. În cerere erau precizate 6 acte „atingătoare de hotărîle unor moșii ale mănăstirei”, solicitîndu-se eliberarea de copii de pe ele, cu adevărarea Arhivarului. Este vorba de următoarele documente al căror rezumat îl redăm în forma și în ordinea din cerere: 1) „Întărire a domnului Ștefan Mihai Racoviță vodă la hotărnicia ce s-a făcut moșii Pueni” (8 august 1764). 2) „Carte de alegere a lui Ioan Fălcoianu și Ștefan Belu pentru moșia Găneasa din sud Vlașca” (20 august 1801). 3) „Carte de danie a lui beizadea Duca Duculețu pentru moșia Latini” (10 martie 7354 = 1746). 4) „Dania schitului Asănichioaia la Sf-l Mormînt, întărită de Grigorie Mitropolitu<l>” (24 septembrie 1781). 5) „Hrisov al lui Mihaiu Șuțu, vvd., întăritor danii schitului Asănichioaia

⁴⁰ În aceeași perioadă, Bălcescu a folosit, în mod sigur, și hatihumaiumul din 1834, luat de la Arhiva Statului, așa cum am văzut, la 28 iulie 1848, de către Ioan Voinescu II. Acest document era readus în depozitele Arhivei la 27 martie 1850, „de la familia d-lui Bălcescu” (Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 381).

⁴¹ *Anul 1848...*, vol. III, p. 310.

⁴² Această mănăstire a fost închinată, pe la 1624–1625, Patriarhiei de Ierusalim de către domnul Țării Românești Alexandru Coconul. (*Documente privind istoria României*, B. Țara Românească, veacul XVII, vol. IV, București, 1954, p. 457).

⁴³ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 370. (Vezi anexa 7).

⁴⁴ Ibidem, f. 371.

⁴⁵ Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 396.

⁴⁶ Ibidem, f. 395–396.

la Sf-1 Mormînt" (7 martie 1784). 6) „Cartea domnului Alexandru Scarlat Ghica vvd. către 12 boieri hotarnici după judecata urmată înaintea veliților, pentru moșiile Ieroslăvești și Gălăteni" (19 aprilie 1768) ⁴⁷.

Pe această cerere, C. D. Ștefănescu. Arhivarul Statului, pune următoarea rezoluție: „Să se răspundă că pentru asemenea trebuințe să se îndrepteze cu cererea către Ministerul din Întru, fiindcă, după instrucțiunile Arhivei ⁴⁸, nu se poate îndeplini această cerere fără dezlegare din partea prezisului Minister" ⁴⁹. La 22 august 1848, Arhiva Statului răspundea în acest sens Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou ⁵⁰, care a fost astfel nevoită să apeleze la forul său tutelar ⁵¹. La rîndul lui, Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultului se adresa, la 27 august, Ministerului de Interne, cu rugămintea de „a scrie d. Șefului Arhivii a da voe numitului igumen să copieze documentele proprietăților prezisei mănăstiri, ce zice că se află acolo în copie, spre a-și putea îndeplini trebuința pentru care le cere" ⁵².

Rezoluția lui C. A. Rosetti, director al Ministerului din Lăuntru, pe această adresă este semnificativă pentru importanța pe care o avea în acel moment problema eliberării copiilor de pe documentele amintite, a cărei rezolvare, în alte împrejurări, n-ar fi comportat nici o dificultate: „Am avut onoare a răspunde că nu putem da această voe pînă se va deschide Adunarea constituantă și prea sfinția sa să ne arate cu dovezi pentru ce cere aceste hirtii" ⁵³. La 31 august 1848, se scria în acest sens Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultului ⁵⁴. Cu aceasta, cererea Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou rămînea de fapt nesoluționată, situație la care au contribuit, desigur, și evenimentele care au urmat cîrînd după aceea. Punerea la dispoziția acestei mănăstiri a documentelor solicitate, fie și în copie, ar fi prejudiciat cauza revoluției, al cărei program cuprindea, printre obiectivele principale, emanciparea mănăstirilor închinete, respectiv secularizarea averilor acestora ⁵⁵.

În legătură cu aplicarea programului revoluției stă și luarea de către organele revoluționare de la Arhiva Statului a manuscrisului original al Regulamentului Organic, legiuirea prin care se impusese țărănimii, după cum se exprima atunci un deputat țăran în Comisia proprietății,

⁴⁷ Ibidem, f. 395.

⁴⁸ În „Proiectul de datoriile și orînduirea eforului Arhivei din 30 septembrie 1831, se prevedea ca, de pe documentele originale, „oricînd va face trebuință, să se dea copie adevărită de arhivar". Proiectul din 4 decembrie 1840 aducea precizarea ca, de pe „hîrțile diplomaticești", Arhivarul „să nu fie slobod a da copie la nimeni fără poruncă de la Departamentul din Lăuntru". (*Istoriul Arhivelor Statului*..., p. 155, 175). Pentru eliberarea copiilor de pe documentele necesare Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou, care nu erau „diplomaticești" și nici măcar originale, n-ar fi fost, în mod normal, nici un impediment.

⁴⁹ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 395.

⁵⁰ Ibidem, f. 397.

⁵¹ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 377.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem, f. 379.

⁵⁵ Arhivele Statului au contribuit și la soluționarea definitivă a problemei mănăstirilor închinete, în 1865, cînd un reprezentant al lor a fost trimis la Constantinopol spre a înmîna lui Costache Negri, agentul României la Poartă, un număr de documente pe baza cărora puteau fi apărate interesele țării în această chestiune. (Mihail Fănescu, *Grigore N. Manu*, în *Figuri de arhiviști*, p. 134, 137).

un adevărat regim de robie ⁵⁶. Acest manuscris fusese trimis spre păstrare Arhivei, la 14 august 1831, de către marele logofăt Filipescu, care atrăgea atenția lui Iordache Rasti, Arhivarul, să-l „așeze în Arhiva Țării, cu mare grijă și băgare de seamă, într-un loc osebit”, unde să fie „ferit de orice stricăciune” ⁵⁷. Mai apoi, un număr însemnat de exemplare tipărite ale Regulamentului Organic au fost depozitate tot la Arhiva Statului, de unde erau luate sub formă de împrumut, în mod frecvent, de instituțiile care aveau nevoie de consultarea textelor lui ⁵⁸.

La 12 august 1848, printr-un ordin al Ministerului de Interne, i se cerea lui C. D. Ștefănescu, „Capul Arhivelor Statului” ⁵⁹, să aducă la acest minister „originalul franțozesc” ⁶⁰ al Regulamentului Organic urmînd a fi restituit după împlinirea trebuinței ⁶¹. În aceeași zi, C. A. Rossetti semna de primirea la minister a acestui manuscris ⁶². Tot atunci, sau poate cu alt prilej, Arhiva Statului a trimis aceleași instituții și alte materiale legate de Regulament, pe care mai tîrziu le găsim desemnate cu următoarea formulare: „Opis de părțile Regulamentului Organic și alte hîrtii atingătoare de dînsul” ⁶³. Rezultă că s-a întreprins o largă documentare oficială asupra legiurii care stătuse la baza regimului răsturnat de revoluție.

După cum se știe, manuscrisul original al Regulamentului Organic a fost cerut de mulțime ⁶⁴ cu prilejul mării manifestații populare de la 6 septembrie și, după ce a fost ridicat de la Ministerul de Interne ⁶⁵, a fost

⁵⁶ A. Oțetea, *Geneza Regulamentului Organic*, în „Studii și articole de istorie”, II, 1957, p. 401.

⁵⁷ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 4/1831, f. 1. (Vezi și Sanda Rodica Bădărău, *art. cit.*, p. 12). Manuscrisul Regulamentului Organic era înscris în evidențele Arhivei Statului sub nr. 18/1831. (Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 385).

⁵⁸ La 1 iunie 1842, Arhiva trimitea la Vornicia din Lăuntru „un Regulament tipărit, cu toate anexurile și proiecturile sale, în număr de bucăți peste tot patru”. (Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 I/1842, f. 237). Se întîlnesc de altfel numeroase cazuri similare.

⁵⁹ Pînă la 1848, conducătorul Arhivei din Țara Românească se intitula, de regulă, „Arhivarul Statului”. (*Istoricul Arhivelor Statului*..., p. 216). În timpul revoluției s-a folosit însă denumirea de „Capul Arhivelor Statului”, iar pentru adjunct cea de „Ajutorul Arhivelor”. (Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 381, 383, 386 etc.). După revoluție, acest titlu a fost abandonat.

⁶⁰ De fapt, textul era bilingv, francez și românesc, așa cum apare în exemplarul trimis la Petersburg. (Arh. St. Buc., Microfilme U.R.S.S., rola 8, c. 354—758).

⁶¹ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 384. (Vezi anexa 8). S-a păstrat și ciorna acestui ordin, unde, înainte de „trebuincios”, apare cuvîntul „foarte”, șters anterior transcrierii pe curat. Cuvîntul „franțozesc”, ca și originalul ordinului, este scris deasupra rîndului. (Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 375).

⁶² Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 385. (Vezi anexa 9).

⁶³ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 723.

⁶⁴ Un participant la revoluție, fost funcționar la Ministerul de Interne, declara la interogatoriu că, la 6 septembrie, „norodul” a venit la Vornicie, „intrînd în odaia unde se afla membrii guvernului, stăruind și cerînd în gura mare. Regulamentul în original și Arhondologia”. (Mihai Regleanu, *Contribuții documentare cu privire la revoluția din 1848 în Țara Românească*, în *Arhivele Statului. 125 ani de activitate*, p. 314).

⁶⁵ Ibidem, p. 312, 314, 319. Un alt funcționar al Ministerului de Interne, ostil revoluției, declara că manifestanții ar fi luat de la Vornicie numai Arhondologia, cu care au plecat, „strigînd că merg la arhivă ca să ia și originalul Regulamentului”. (*Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, 1962, p. 468—469). După cum am văzut însă, manuscrisul original se afla la minister de la 12 august. Același funcționar adăuga următoarea precizare interesantă: „Pentru arderea Regulamentului, nu s-a făcut la Departament nici un fel de lucrare oficială, nici chiar particulare, n-au fost cunoscute lucrătorilor cancelarii proiectele revoluționa-

ars împreună cu Arhondologia în curtea Mitropoliei⁶⁶, act care, prin semnificația sa, constituie unul dintre momentele principale ale revoluției de la 1848 din Țara Românească⁶⁷. A fost singurul document care nu s-a mai întors în depozitele Arhivei Statului, dintre cele împrumutate instituțiilor centrale în timpul revoluției⁶⁸.

Pentru necesitățile de informare, în legătură mai ales cu activitatea pe plan extern a organelor revoluționare, s-a trimis, tot la Ministerul de Interne, un dosar arătat mai târziu ca o „Delă a cancelarii Arhivii din anul 1831 cu n°. 2, partea I, pentru delele diplomatice ce să primesc la Arhivă spre depunere”⁶⁹. Acest dosar, care ulterior a primit o altă cotă⁷⁰, cuprinde corespondența privind depunerea la Arhiva Statului a unor documente oficiale de valoare deosebită. De asemenea, la 16 august 1848, la cererea Ministerului Dreptății, a fost trimisă acestei instituții „Condica de hrisoave a domnului Moruz din leat 1795, cu al Arhivei n°. 113”⁷¹. Această condică a fost restituită curînd, reintrînd în depozitele Arhivei Statului în ziua de 3 septembrie⁷².

Materialele documentare luate de Ministerul de Interne au rămas însă la această instituție pînă tîrziu, după înfrîngerea revoluției. Mai mult decît atît, organele regimului instituit după 13 septembrie 1848 au ridicat de la Arhiva Statului toată corespondența prin care fuseseră solicitate în timpul revoluției documentele amintite mai sus, ca și adevărîțele de primire a acestora⁷³. Ele au fost date, „după cerere prin graiu”, prin octombrie-noiembrie 1848⁷⁴, clucerului Dimitrie Ioanidi, director în Departamentul Trebilor din Lăuntru⁷⁵. La 24 februarie 1849, cînd se cerea restituirea lor, se arăta că ele erau „neapărat trebuincioase Arhivii a-i sluji spre dovadă în orice vreme pentru hîrțile date de către dînsa pe temeiul lor”⁷⁶. Ridicarea acestei corespondențe de către organele de represiune atestă importanța deosebită pe care au avut-o pentru cauza revoluției documentele luate de la Arhiva Statului și cercetate de personalitățile cele mai de seamă ale acestui moment istoric.

rilor intru aceasta”. (*Ibidem*, p. 468). De aici rezultă că manuscrisul nu fusese cerut de la Arhivă cu scopul de a fi distrus, ci numai în vederea documentării necesare organelor revoluționare.

⁶⁶ Pentru arderea Regulamentului Organic și a Arhondologiei, vezi îndeosebi *Anul 1848...*, vol. IV, p. 220, 222, 232, 239, 245–248 etc.

⁶⁷ *Istoria orașului București*, vol. I, [București], [1965], p. 267.

⁶⁸ Într-un raport din 9 octombrie 1848 al Arhivei Statului către Departamentul Trebilor din Lăuntru, se vorbea despre „originalul manuscript al Regulamentului Organic, cerut prin porunca fostului Minister al Trebilor din Lăuntru cu N° 1883 din 12 avg<us>t și care s-au ars, precum este cunoscut de obște”. (Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IVB/1842, f. 644).

⁶⁹ *Ibidem*, f. 723.

⁷⁰ *Ibidem*, fond D.G.A.S., dosar 4/1831. Pe copertă se cunoaște totuși vechea cotă: „N° 2, partea I”. Titlul acestui dosar este următorul: „Pentru delele și alte hîrtii diplomaticești sau acturi și documenturi ale statului nooă și vechi ce să primesc spre a să depune în Arhivă, cum și pentru îndreptarea greșelilor ce să găsească la a lor cercetare”. Se continuă pînă în 1860, dar între 14 mai 1847 și 24 octombrie 1849 nu cuprinde nici un fel de corespondență.

⁷¹ *Ibidem*, dosar 5/1831, f. 394.

⁷² *Ibidem*, f. 398.

⁷³ *Ibidem*, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 723.

⁷⁴ În raportul Arhivei Statului din 9 octombrie 1848, nu se pomeniște nimic de aceste materiale, în schimb, în raportul din 24 februarie 1849 se cere restituirea lor. (*Ibidem*, f. 644, 723).

⁷⁵ *Ibidem*, f. 723.

⁷⁶ *Ibidem*.

Datorită evenimentelor care au urmat după înfringerea revoluției, aceste documente n-au putut fi restituite Arhivei Statului de către cei care le luaseră. La 9 octombrie 1848, Arhiva se adresa Departamentului Trebilor din Lăuntru cu rugămintea de a i se înapoia cele două condici și cele două firmane remise lui Nicolae Bălcescu și Ioan Voinescu II, aflate probabil „în cancelaria celui cinstit Departament sau în cancelaria cinstitului Secretariat al Statului”⁷⁷. La 24 februarie 1849, Arhiva făcea o nouă intervenție în acest sens, dar de data aceasta nu se mai amintea nimic de cele două documente turcești, fiind cerute totuși din nou cele două condici, la care se adăugau opisul Regulamentului Organic și dosarul cancelariei Arhivei, menționate mai sus, ca și corespondența și recipisele ridicate de clucerul Dimitrie Ioanidi⁷⁸. Toate materialele documentare enumerate în acest raport au reintrat în depozitele Arhivei Statului la 19 noiembrie 1849⁷⁹. Hatihumaiumul din 1834, luat de Ioan Voinescu II, a fost restituit la 27 martie 1850 de către familia lui Nicolae Bălcescu⁸⁰, iar firmanul din 1822 a fost primit, probabil tot de la rudele marelui revoluționar, la 24 octombrie 1852⁸¹.

În ceea ce privește celelalte aspecte ale activității Arhivei Statului, nu s-a produs nici o perturbare în timpul revoluției. Astfel, s-au făcut, în mai multe rânduri, depuneri de dosare și registre de la instituții⁸², potrivit regulilor stabilite în această privință. De asemenea, și-a continuat lucrările comisia „pentru alegerea delor”⁸³, care își începuse activitatea prin ianuarie 1844⁸⁴. La 1 septembrie 1848, C.D. Ștefănescu raporta Ministerului Trebilor din Lăuntru despre terminarea reparației depozitelor de la Mănăstirea Antim⁸⁵, solicitată de Arhiva Statului încă din ianuarie acelasi an⁸⁶. Totodată, se arăta necesitatea mutării în aceste depozite a materialelor de la Mănăstirea Cotroceni, deoarece încăperile de acolo, datorită stării de degradare în care se găseau, nu mai puteau „ține loc de arhivă”⁸⁷, situație semnalată prima oară într-un raport din 9 iunie 1847⁸⁸. Arhiva Statului s-a bucurat așadar, în timpul revoluției, de tot sprijinul îngăduit de posibilitățile de atunci din partea forului său tutelar.

Înfringerea revoluției a afectat și activitatea Arhivei Statului. În primul rând, datorită anulării numirilor în funcțiile publice, făcute de organele revoluționare⁸⁹, postul de „șef al Arhivei” a fost considerat vacant, iar C. D. Ștefănescu, care avea o bogată experiență în această

⁷⁷ Ibidem, f. 644.

⁷⁸ Ibidem, f. 723.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 381.

⁸¹ Ibidem, f. 383.

⁸² Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 359, 361, 365, 372, 374, 386 etc.

⁸³ Ibidem, f. 381.

⁸⁴ Tudor Mateescu, *art. cit.*, p. 27.

⁸⁵ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 383.

⁸⁶ Tudor Mateescu, *art. cit.*, p. 23.

⁸⁷ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 383.

⁸⁸ Tudor Mateescu, *art. cit.*, p. 23.

⁸⁹ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 646 : „asemenea orânduiri să socotesc dăsfiiitate”.

activitate, a fost înlocuit ⁹⁰ cu serdarul Toma Popescu, numit „vremelnicește” în această funcție la 19 septembrie 1848, printr-un decret al cămăcanului Constantin Cantacuzino ⁹¹. Chiar încadrarea unor funcționari inferiori ai Arhivei în timpul revoluției a trebuit să fie confirmată din nou, din același motiv, de către Departamentul Trebilor din Lăuntru ⁹².

În al doilea rând, una dintre încăperile de la Mănăstirea Antim, care servea ca depozit al Arhivei, a fost evacuată „pentru trebuința oștirilor turcești” ⁹³. La fel s-au petrecut lucrurile și cu odaia de la Mitropolie „în care lucra comisia orînduită pentru alegerea delelor” ⁹⁴. În urma raportului Arhivei din 16 octombrie 1848, prin care se arăta această situație, Departamentul Trebilor din Lăuntru a intervenit la mitropolitul Neofit cu rugămintea de a acorda un alt spațiu în clădirea Mitropoliei pentru lucrările acestei comisii ⁹⁵. La 31 octombrie, prelatul răspundea însă că „toate încăperile din curtea Mitropoliei și chiar chiliile părinților slujbași biserici <i> > sînt ocupate de oștirile împărătești” ⁹⁶.

Pentru cercetarea istorică prezintă interes activitatea oricărei instituții a Țării Românești în timpul revoluției de la 1848. Am încercat să schițăm, în rîndurile de mai sus, activitatea din zilele acelea a Arhivei Statului, instituție care, prin atribuțiile sale și mai ales prin documentele pe care le deținea, a avut strînse legături cu organele revoluționare, aducînd importante servicii cauzei revoluției.

ANEXE

1

1848 iulie 10, București. Cererea lui Ion Eliade Rădulescu către Ministerul de Interne, prin care roagă să i se primească demisia din funcția de conducător al Arhivei Statului și prin care face recomandări pentru ocuparea unor posturi vacante de la această instituție.

№ 1460.

Priimit la 13 iulie.

Dreptate — frăție.

Onorabilului Departament al celor din Întru.

Jos însemnatul, chiebat la însărcinări mai grele și numeroase, s-a văzut nevoit a lăsa postul Arhivelor vacant și, neputînd a-l îngriji, cu onoare se roagă a i se priimi demisia.

Conformu cu nnoele instituții, de a se pune fiecare la locul său după a sa capacitate și a nu-și perde funcționarii publici cariera în ramura lor, cu onoare recomand pe d. C. Ștefă-

⁹⁰ C. D. Ștefănescu continuă totuși să semneze ca „Șeful Arhivei pînă la sfîrșitul lunii septembrie, deoarece înlocuitorul său și-a luat în primire postul abia pe la începutul lui octombrie. (Ibidem, dosar 2442 IV A/1842, f. 389—391; dosar 2442 IV B/1842, f. 622—624, 629).

⁹¹ Ibidem, dosar 2442 IV A/1842, f. 388.

⁹² Ibidem, dosar 2442 IV B/1842, f. 646—647.

⁹³ Ibidem, f. 656.

⁹⁴ Ibidem. Pentru atribuțiile și activitatea acestei comisii vezi *Istoricul Arhivelor Statului* ..., p. 102, 104; Tudor Mateescu, art. cit p. 26—27.

⁹⁵ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 656—657.

⁹⁶ Ibidem, f. 668.

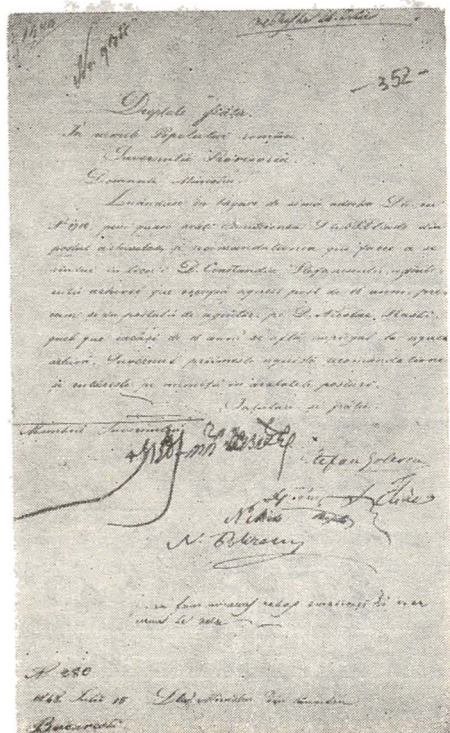

Fig. 2. 1848 iulie 15, București. Hotărîrea Guvernului Provizoriu prin care C. Ștefănescu este numit în postul de șef al Arhivelor Statului.

№ 1483/№ 934.

Priimit la 16 iulie *.

Dreptate — frăție.
În numele Poporului român.

Domnule Ministru,

Luindu-se în băgare de seamă adresa d-le cu № 1710, prin quare arăți dimisionarea d-lui I. Eliade din postul arhivelor și recomandationea que face a se rindui în locu-i d. Constandin Ștefănesculă, agiutorul arhivei, que ocupă aquest post de 16 anni, precum și în postul de agiutor pe d. Nicolae Rasti, quel que iarăși de 16 anni se află impiegat la aquea arhivă, Guvernul primește aqueastă recomandatione și întărește pe numiții în arătatele posturi.

Salutare și frăție.

Membrii Guvernului :

ss. Neofit Mitru. Ungrovlahiei
ss. Ștefan Golescu
ss. Chr. Tell
ss. I. Eliade
ss. N. Minco
ss. <C.A.> Rosetti
ss. N. Bălcescu

D-lui Ministru din Lăuntru.

№ 280. 1848 iulie 15. București.

<Rezoluție :> Să se facă cunoscut celor impiegăți și să se chemă la post.

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV 1/1842, f. 352, orig.

* Documentul este scris în alfabet latin.

3

1848 iulie 28, București. Recipisa semnată de Ioan Voinescu II pentru primirea de la Arhiva Statului a hatihumaiumului din 1834.

S-a priimit hatihumaiumul pentru instalarea Ghichi<i> din 1834.

ss. I. Voinescu II

28 iul. 1848 *.

<Însemnare ulterioară :> Acest hatihumaium s-a priimit acum înapoi la Arhivă de la familia d-lui Bălcescu, pentru care s-a dat adeverință de a lui priimire. 1850 mart. 27.

<Însemnare pe verso :> Al Arhivei № 41 din leat 1834.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 382, orig.

* Adăugat cu creionul de altă mână.

4

1848 iulie 28, București. „Bilet particular” al lui N. Golescu, ministrul din Lăuntru, către C. Ștefănescu, șeful Arhivei Statului.

28. iul. 1848 *.

Mergeți, vă rog, cu dl. N. Bălcescu la Arhivă să ia nește hirtii de care avem trebuință.

Salutare, frăție.

ss. N. Golescu

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 380, orig.

* Adăugat cu creionul de altă mână.

5

1848 iulie 31, București. „Bilet particular” al lui N. Golescu, ministrul din Lăuntru, către C. Ștefănescu, șeful Arhivei Statului.

31 iul. *

Dl. Ștefănescu este poftit să sloboază d-l<ui> N. Bălcescu orce documenturi va voi să ia din Arhivă.

1848. iulie 31.

ss. N. Golescu

6

1848 iulie 31, București. Recipisa semnată de N. Bălcescu pentru primirea a două condici și a unui document turcesc de la Arhiva Statului.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383, orig.

* Adăugat cu creionul de altă mână.

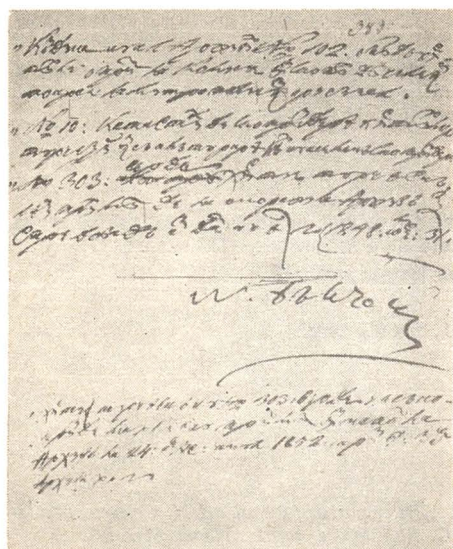

Fig. 3. 1848 iulie 31, București. Recipisa semnată de Bălcescu pentru primirea a două condici și a unui document turcesc de la Arhiva Statului.

Condica cu al Arhivei № 102, opis dă hirtiile oprite la comisie în copie din cele întoarse la Mitropolie în original.

№ 10. Catastih de copriinderea hirtiilor turcești însă alăturarea lui cu asemenea copriindere.

№ 303 verde. Hirtie turcească.

Le-am priimit de la onorabila Arhivă. Spre dovadă am dat aceasta. 1848 iulie 31.

ss. N. Bălcescu

<Însemnare ulterioară :> Hirtia turcească cu № 303 verde, ce să coprinde mai sus, s-au priimit înapoi la Arhivă, la 24 octomvrie anul 1852, prin d. Șeful Arhivei.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383, orig.

7

1848 august 3, București. Adresa Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou către Ministerul de Interne, prin care solicită eliberarea de copii de pe unele documente aflate la Arhiva Statului.

№ 1600/№ 1009.

Priimită avg. 4.

Dreptate — frăție.

D-le Ministru din Năuntru,

Avînd mănăstirea această trebuință de niște hirtii atingătoare de hotarăle moșiilor mănăstiri*<i>*, care se află la Arhiva Statului, în della diplomatică, sinteți rugat să binevoiți a-i da vocea să se scoată copii după cite hirtii se vor găsi și a mi se da în cuvenita orînduială.

Salutare și frăție.

Egumenul Mănăstirii Sfîntului Gheorghie Nou,

ss. Indescifrabil.

Secr. ss. D. Diamandi

Onorabilului Ministru din Năuntru.

Anul 1848 luna avgust 3. № 118.

<Rezoluție :> Să i se facă cunoscut că, pînă nu să va deschide Adunarea constituantă, Ministerul să află în neputință de a-i împlini cererea.

ss. <C.A.> Rosetti.

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 370, orig.

8

1848 august 12, București. Ordinul Ministerului de Interne către Arhiva Statului pentru aducerea la minister a originalului Regulamentului Organic.

№ 247 avg^{us}t 12.

Dreptate — frăție.

Domnule Cap al Arhivelor Statului,

Ești invitat domnule, ca să aduci cît mai grab la Ministeriu originalul franțozesc * al Regulamentului Organic, fiind trebuincios, că apoi se va întoarce iarăși acoale.

Salutare și frăție.

Pentru ministrul din Lăuntru,

ss. <C.A.> Rosetti.

Capu^l Secsii,

ss. Indescifrabil

№ 1883. 1848 avgust 12. Sec^{sia} 3-lea.

<Rezoluție :> Să se ducă de către d. Ajutorul Arhivelor.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 384, orig.

* Adăugat deasupra rîndului.

9

1848 august 12, București. Recipisa semnată de C. A. Rosetti pentru primirea de la Arhiva Statului a originalului Regulamentului Organic.

Regulamentul Organic original de la Arhivă l-am priimit la Ministerul de Interne.

Directorul Ministerului,

ss. C. A. Rosetti

1848 avg. 12.

Al Arhivei № 18 din anul 1831 *.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S, dosar 5/1831, f. 385, orig.

* Adăugat de altă mină.

O TRADUCERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ A MANUALULUI DE LEGI AL LUI MIHAIL FOTINOPULOS PUBLICATĂ ÎN 1869

NESTOR CAMARIANO

Despre învățatul jurist Mihail Fotinopulos și Manualul său de legi, care a avut o foarte largă circulație în Principatele Române, s-au ocupat în trecut și acum în urmă mai mulți cercetători, cărora însă le-a rămas necunoscută o traducere publicată în limba română. Înainte însă de a ne ocupa de această prețioasă traducere, să ne oprim puțin și asupra numelui și operei juristului, care a trăit în București, la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

CÎTEVA PRECIZĂRI REFERITCARE LA VIAȚA LUI M. FOTINOPULOS

De curînd s-a iscat o discuție asupra formei mai potrivite a numelui juristului. Doi distinși cercetători ai istoriei dreptului, Gheorghe Cronț și Valentin Georgescu (ultimul a revenit de cîteva ori) au discutat și au ajuns la concluzia că între formele întîlnite în documente : Fotinopulos, Fotinos, Fotino, Mike și Mikes, cea de preferat este forma românilizată *Fotino*. Gh. Cronț spune : „preferăm forma românilizată Fotino, folosită de către vechii cercetători C. Litzica și Ion Peretz”¹, iar V. Georgescu scrie : „Forma Fotino, în favoarea căreia Gh. Cronț se pronunța recent referindu-se la tradiția creată, ni se pare cea mai exactă”².

Nu sîntem de acord cu predecesorii noștri, fiindcă dacă este vorba de tradiția creată, aceasta ne arată că trebuie să renunțăm la forma prescurtată de Fotino. Gh. Cronț s-a oprit numai la două nume de istorici din trecut : C. Litzica și Ion Peretz, majoritatea însă a istoricilor și a juriștilor noștri utilizează forma lungă Fotinopulos ; amintim cîteva nume : C. Erbiceanu, N. Gh. Dossios, D. C. Arion, Șt. Berechet, A. Elian, precum și colectivul pentru vechiul drept românesc. De asemenea și cercetătorii străini : L. C. Casso, A. Papadopoulos-Kerameus, P. Zepos, Antonio d’Emi-

¹ Vezi recenzie la Gh. Cronț la Pan. Zepos, *Μιχαήλ Φωτεινοπούλου Νομικὸν Πρῶχειρον...* în „Studii”, XIII, nr. 2, 1960, p. 273.

² V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean din 1766 al lui Mihail Fotino (Fotinopulos)* în „Studii” XIV, nr. 6, 1961, p. 1507.

lia s-au oprit la forma lungă. Dece să renunțăm la această formă? V. Georgescu susține că este mai potrivită forma prescurtată, deoarece este „cea mai veche și pare a fi cea folosită de autor, fiindcă o găsim în mss gr.20 (f. 417) și 21 (f. 98, 129)”³. De asemenea adaugă că „strict numeric, cele două forme apar aproape la egalitate, prin vechimea manuscriselor și a importanței lor relative se impune forma Fotinos, pe care epoca respectivă a românizat-o totdeauna în Fotino”⁴. Nu știm cum V. Georgescu a ajuns la concluzia că „strict numeric, cele două forme (Fotinopulos și Fotinos) apar aproape la egalitate”. Mss gr. 20 și 21, care sînt socotite de V. Georgescu ca cele mai vechi, nu au titlul Manualului, iar numele autorului este amintit de copist în interiorul textului, așadar numele n-a fost adăugat de autor și acest argument nu ni se pare destul de plauzibil. Interessant este că toate manuscrisele, precum și cel de la Paris, cu adăugiri ulterioare provenite, probabil, de la autor, care au păstrat titlul Manualului, arată că opera a fost scrisă de Fotinopulos. De aceea socotim că trebuie să respectăm numele autorului așa cum a fost dat de el însuși. De ce să-l prescurtăm noi astăzi, dacă autorul n-a vrut să-l prescurteze? Este adevărat că în diferite hrisoave domnești și hotărîri judecătorești întîlnim forma prescurtată de Fotinos sau Mike și Mikes, dar aceasta nu trebuie să ne influențeze și după cum un bibliograf nu are voie să schimbe numele autorului unei cărți, la fel și noi cînd vorbim de Manual nu trebuie să aducem nici o schimbare în transcrierea numelui autorului, cu atît mai mult, cu cît se poate confunda cu familia lui Dionisie Fotino din Patras și va fi nevoie mereu de o precizare referitor la identitatea lui. Dacă este vorba să utilizăm forma cea mai frecventă în documentele din ultimii ani ai vieții acestui activ judecător din București, atunci trebuie să ne oprim la forma Mike sau Mikes, care înlocuiește de multe ori pe cea de Fotinos. Dar despre această formă nu pledează nici Gh. Cronț și nici V. Georgescu. Iar forma românizată de Fotinos este foarte rar întîlnită în documente și de aceea credem că această formă nu poate să se bucure de asentimentul cercetătorilor noștri.

M. Fotinopulos în Țara Românească. Cînd a venit M. Fotinopulos în Țara Românească? La această întrebare cercetările arhivistice de pînă acum n-au reușit să dea un răspuns, și de aceea prof. P. Zepos spune: „despre Mihail Fotinopulos, autorul Manualului de legi, informațiile existente sînt puține și uneori confuze din punct de vedere al exactității cronologice”⁵.

Înaintașii noștri amintesc că Fotinopulos a fost onorat cu titlurile de mare paharnic și mare grămătic, dar fără vreo precizare cronologică cu privire la stabilirea lui în Țara Românească și obținerea titlurilor boierești⁶, titluri despre care vom vorbi în paragraful următor. De la 1765

³ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei” și al operei juridice a lui Mihail Fotino*, în „Revista arhivelor”, IX, nr. 1, 1966, p. 93.

⁴ V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean...* p. 1507.

⁵ Panaghiotis Zepos, Μιχαήλ Φωτεινοπούλου Νομικὸν Πράχειρον (Manual de legi al lui Fotinopulos), Atena, 1959, p. 12.

⁶ D. p. Gh. Cronț afirmă că „on lui avait accordé le titre nobiliaire de *mare paharnic* (grand échanson)”, dar nu precizează cine i-a acordat acest titlu și cînd, vezi Gh. Cronț, *La réception du droit romano-byzantin dans les Pays roumains. L'œuvre rédigée par Michel Fotino*, în „Nouvelles études d'histoire”, IV, 1970, p. 135.

— 1781 avem date documentare referitoare la activitatea lui în București, ne lipsesc însă date înainte de 1765 și după 1781. V. Georgescu n-a reușit să ne dea în studiile sale informații suplimentare și de aceea nu știm pe ce se bazează cînd afirmă că Fotinopulos „dérouta en Valachie (entre 1755 et 1780 environ)”⁷. Iar într-un alt studiu este și mai categoric despre activitatea lui Fotinopulos în Țara Românească: „Pendant plus d'un demi-siècle, son activité de légiste et de juge, et son œuvre largement diffusée et partiellement traduite en roumain, furent inséparables de tous les moments importants de l'histoire juridique du pays”⁸. Din activitatea lui Fotinopulos nu cunoaștem decît numai o perioadă de 16 ani și de aceea credem că nu putem vorbi deocamdată de „un demi-siècle”.

De la 1776 și pînă la începutul anului 1780⁹ Fotinopulos a îndeplinit funcția de judecător¹⁰ și semnează aproape totdeauna în fruntea judecătorilor (el avea și un salariu mai mare decît ceilalți), cu numele său prescurtat de: Mikes, pah. sau Μικες παχ. După data de 24 mai 1780 pierdem urmele lui ca judecător în condicile domnești¹¹, dar îl întîlnim în 1781, în titlul unei alte opere a lui Fotinopulos, anume: *Sfaturile către fiul său*, care poartă data: 1781, martie 21. Această operă ni s-a păstrat în două manuscrise grecești. Un manuscris se află la Biblioteca Universității din Atena, de care s-a ocupat C. I. Dyovuniotis¹², iar un al doilea manuscris a fost cercetat de N. Iorga la Biblioteca Națională din Atena¹³. Cercetătorii greci C. Dyovuniotis și P. Zepos (*op. cit.* p. 13 n.5) nu amintesc de manuscrisul de la Biblioteca Națională. Este o altă copie sau ms-ul de la Biblioteca Națională a trecut la Biblioteca Universității din Atena? De menționat că la ambele biblioteci avem aceeași cota: 1184. În descrierea mss-ilor, dată de cercetătorii greci, sînt unele deosebiri, dar nu sînt suficiente ca să ne pronunțăm categoric că sînt două copii deosebite.

⁷ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei”*... p. 112.

⁸ V. Georgescu, *L'œuvre juridique de Michel Fotino et la version roumaine du IV-e livre de droit coutumier de son „Manuel de lois” (1777)*, în „Revue des études sud-est européennes”, V, nr. 1–2, 1967, p. 151.

⁹ Fotinopulos a fost bun prieten cu episcopul Chesarie de Rîmnice și la înmormintarea acestuia (a murit în București la 18(?) ianuarie 1780) a rostit un discurs, în care a arătat calitățile învățatului prelat dispărut, a cărui moartea a pricinuit „mare jale la toată țara”, cum scrie Zamfir Hagi Gheorghe din Craiova lui Hagi Pop, la Sibiu, la 19 ianuarie 1780, vezi D. Furnica, *Din istoria comerțului la români*, București, 1908, p. 146–147. Discursul funebru al lui Fotinopulos este publicat de C. I. Dyovuniotis, după un ms, care „pare să fie autograf”, vezi Μιχαήλ Φωτεινός (Mihail Fotino), în revista „Θεολογία”, I, 1923, p. 338–340.

¹⁰ Uneori Fotinopulos făcea parte și din comisii speciale de judecată, astfel la 6 noiembrie 1778 îl găsim într-o comisie de judecată alături de mitropolitul Ungrovlahiei Grigorie, spătarul Dimitrie Ghica, marele logofăt Scarlat Greceanu, visterul Enechiță Văcărescu și Dumitrache medelnicerul, el semnează: Μικες παχ.. Documentul în limba greacă, se află la Arh. St. Buc., condica Ipsilanti, ms 7, f. 47^v, vezi și f. 48^v.

¹¹ Afirmția lui Gh. Cronț că Fotinopulos a fost „membre du divan judiciaire de Bucarest jusqu'en 1790” (*La réception des Basiliques dans les Pays roumains*, în „Nouvelles études d'histoire”, III, 1965, p. 175), are nevoie de mărturii istorice documentare, căci altfel nu poate fi admisă.

¹² C. I. Dyovuniotis, *op. cit.*, p. 333–342; manuscrisul este descris de Ioan și Alcibiadi Sakkelion în Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος (Catalogul manuscriselor din Biblioteca Națională a Greciei), Atena, 1892, p. 215, cota 1184. O copie contemporană se află la Bibl. Acad. R. S. României, ms gr. 1308.

¹³ N. Iorga, *Note ateniene* în „Revista istorică”, XVI (1930), p. 202.

Nu putem admite așa cum susține istoricul grec G. I. Zolotas, că Fotinopulos ar fi ocupat la 1778 postul de profesor la Marea școală din Constantinopol, iar apoi a fost profesor în Țara Românească¹⁴, deoarece nu se bazează pe o argumentație documentară. P. Zepos nu crede că este valabilă afirmația lui Zolotas, fiindcă la 1765 Fotinopulos a scris în București Manualul său. Zepos nu a avut în vedere și activitatea de judecător în București a lui Fotinopulos și de aceea s-a oprit numai la Manualul de legi pentru combaterea afirmației lui Zolotas. Totuși P. Zepos afirmă că titlul lui Fotinopulos de ὕπατος τῶν φιλοσόφων — primit de la patriarhul din Constantinopol — demonstrează că el „a fost poate student și apoi profesor la Marea școală a neamului din Constantinopol, dar nu se știe exact când”¹⁵. Felul însă cum a obținut Fotinopulos acest titlu, după cum vom vedea mai jos, credem că nu ne îndreptățește să admitem supoziția profesorului de la Atena. Nu cumva Fotinopulos înainte de a veni în Principatele Române a avut o activitate didactică oarecare la Constantinopol? Dar nu se știe când a plecat Fotinopulos din insula sa natală Chios. Istoricii greci n-au reușit să găsească date documentare în arhivele grecești, cu toate că au vrut să-i acorde locul cuvenit „între învățații greci ai secolului al XVIII-lea”¹⁶. Un Mihail Fotinos este trecut într-un ms de la mănăstirea Mundon din Chios, ca fiind rudă cu Ghenadios Fotinos, care a lăsat schitului Prodom din Chios 400 de aslani. Însemnarea are data 18 martie 1751¹⁷. Să fie oare acest Mihail Fotinos viitorul autor al Manualului?

Titlurile de mare paharnic, mare grămatic și ὕπατος τῶν φιλοσόφων obținute de Fotinopulos. Nu știm când Fotinopulos a obținut titlul de paharnic sau mare paharnic. Prima mențiune despre această funcție o avem în textul hrisovului domnitorului Ștefan Racoviță din 1765, unde este menționat ca fost mare paharnic. Uneori însă el semnează numai: Mihail paharnic din Chios. În anul 1777 el semnează ca mare paharnic și nu ca fost mare paharnic¹⁸.

În anul 1765 Fotinopulos era mare grămatic al domnitorului Ștefan Racoviță. În hrisovul amintit al lui Șt. Racoviță este o ștersătură prețioasă, și anume vechiul text era: „pe marele paharnic și marele grămatic care a funcționat pe lângă domni”, care a fost șters și îndreptat „pe fostul mare paharnic și mare grămatic pe lângă noi”. Deci din acest hrisov rezultă clar că înainte de 1765 Fotinopulos era mare paharnic, iar în anul 1765 era mare grămatic al lui Șt. Racoviță¹⁹. De altfel avem o confirmare și din partea unui contemporan, comisul N. Caragea, cum vom vedea mai jos, că în 1765 Fotinopulos ocupa postul de grămatic pe lângă domn. Lipsese însă alte mărturii documentare, poate cu timpul noi documente să arunce mai multă lumină asupra acestei probleme.

Să trecem acum la titlul său de ὕπατος τῶν φιλοσόφων, pe care V. Georgescu, nereușind să-l lămurească, adaugă că problema sa „rămîne de adîncit”²⁰. Se pune întrebarea, când a putut să primească

¹⁴ G. I. Zolotas, *Ἱστορία τῆς Χίου* (Istoria insulei Chios), III¹, Atena, 1926, p. 508.

¹⁵ P. Zepos, *op. cit.*, p. 13.

¹⁶ C. Dyovuniotis, *loc. cit.*, p. 328.

¹⁷ G. I. Zolotas, *op. cit.*, p. 315.

¹⁸ Vezi Manualul de legi, ms gr. 1195 de la Bibl. Acad. R. S. România.

¹⁹ Hrisovul este publicat în C. Litzica, *Catalogul manuscrisurilor grecești*, București, 1909, p. 135—136.

²⁰ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei”*..., p. 93.

Fotinopulos acest titlu? Poate oare să fie vorba de un abuz din partea lui Fotinopulos, care și-a luat de la sine putere acest titlu, vrînd astfel să imite pe cîțiva din înaintașii săi, care îl purtau? Nu credem așa ceva. Păreră noastră este că domnul Țării Românești, ambițiosul Șt. Racoviță, care voia să dea țării o condică de legi, ca să fie numele său pomenit, și pentru ca opera sa să fie apreciată de contemporani, s-a gîndit că era bine, ca autorul condicii să fie o persoană însemnată, un învățat grec recunoscut de Patriarhia din Constantipopol cu titlul de ὑπατος τῶν φιλοσόφων τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, pe care l-au purtat alți cîțiva învățați greci din secolul al XVIII-lea, care au condus Marea școală a patriarhiei din Constantipopol, cum sint: Iacob Manos din Arghos ²¹, Ioan Gianis din Lesbos ²², Critias din Brussa ²³. Șt. Racoviță a intervenit, cum au intervenit înaintașii săi pentru ceilalți, pe lingă patriarhul din Constantinopol, și a obținut titlul mult rîvnit pentru Fotinopulos, probabil în baza ajutoarelor bănești ce s-a angajat să trimită la Constantinopol ²⁴.

Contemporanii lui Fotinopulos, istoricii Chesarie Daponte și Atanasie Comnen Ipsilanti, care au trăit în Țara Românească și poate au cunoscut de aproape pe Fotinopulos, nu amintesc nimic de el, poate fiindcă n-a avut o activitate didactică și filozofică ca înaintașii săi amintiți.

Dar ce valoare aveau cuvintele de ὑπατος τῶν φιλοσόφων pentru contemporanii lui Fotinopulos? C. Daponte spune că este vorba de „προνόμιον, τίτλος, ὁ ἐποῖος παρὰ τοῦ πατριάρχου δίδεται εἰς τὸν πλεόν προκομμένον, ἀρχίζεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων μας παραδεδομένος (un privilegiu, un titlu, care este dat de patriarh la cel mai învățat, și care se dădea de la început, din timpul împăraților noștri) ²⁵.

At. Comnen Ipsilanti arată acelaș lucru „ὁφείκιον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τίτλος, ἐπεὶ ἀπὸ καιρῶ τῶν βασιλέων μας ἐδίδετο καὶ δίδεται καὶ τῶρα παρὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τὸν πλεόν προκομμένον“ (slujbă sau mai degrabă titlu, care se dădea pe timpuri de împărații noștri și se dă și acum de patriarh la cel mai învățat) ²⁶.

Patriarhul Constantinopolului Constantinos I ²⁷ spune că cel care primea acest titlu era socotit ca „σοφός, πολυμαθής“ (savant, tare învățat) ²⁸.

²¹ Patriarhul ecumenic a acordat lui Manos acest titlu în urma recomandării lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul (M. Ghedeon, Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς (Cronica Academiei patriarhicești), Constantinopol, 1883, p. 139), acesta îl preluia mult și l-a avut profesor la fiii săi, viitorii domni în Principatele Române.

²² Lui Gianis i s-a acordat titlul prin mijlocirea domnitorului Grigore Ghica, nepotul lui Alex. Mavrocordat Exaporitul (M. Ghedeon, *op. cit.*, p. 140).

²³ Chesarie Daponte, Κατάλογος ἱστορικός (Catalog istoric), în Const. Erbiceanu, *Cronica greci*, București, 1888, p. 202. Constantios I, Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες (Biografie și scrieri mai mici), publicate de Teodor Aristocleus, Constantinopol, 1866, p. 354 și 355. Vangelis Scuvaras, Νικόλαος Κριτίας Προυσαεὺς (Nicolae Critias din Brussa), Atena, 1960, p. 63.

²⁴ La 1 aprilie 1764, Șt. Racoviță, printr-un hrisov, acorda Marci școli din Constantinopol un ajutor anual de 1000 groși, M. Ghedeon, *op. cit.*, p. 230—231.

²⁵ Daponte în C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 202.

²⁶ Hurmuzaki, *Documente*, vol. XIII, p. 192.

²⁷ Patriarhul Constantios, în tinerețea sa a însoțit în 1789 pe unchiul său, arhiepiscopul de Sina, Chiril, la Iași, unde a trăit cîțiva ani, vezi Constantios I, *op. cit.* p. 3.

²⁸ Constantios I, *op. cit.*, p. 354.

Cercetătorii români au tradus pe ὕπατος τῶν φιλοσόφων foarte variat. Traducătorul român din 1869 al Manualului, după cum vom vedea mai departe, a tradus cu „decan al filozofilor” ; Const. Litzica cu „consul al filozofilor”²⁹ ; D. Russo, referindu-se la traducerea lui Litzica, și bazându-se pe obiceiul bizantin, propune : „principe al filozofilor”³⁰ ; N. Dossios traduce cu „cel mai superior între filozofi”³¹ ; Șt. Berechet cu „conducător al filozofilor”³², V. Georgescu „fruntașul filozofilor”³³, iar noi, avînd în vedere cele spuse de contemporanii lui Fotinopulos, înclinăm pentru „cel mai mare între filozofi”.

MANUALUL DE LEGI AL LUI M. FOTINOPULOS

Nu sînt jurist și nu ne vom ocupa de conținutul acestei condici din punct de vedere juridic, ci ca un cercetător istoric. Primul istoric român care amintește de această condică printre pravilele din trecutul istoric al Principatelor Române, drept „pravila lui Scarlat Ghica”, a fost Nicolae Bălcescu³⁴. Mențiunea lui Bălcescu a trecut neobservată de specialiștii noștri. Pentru Bălcescu Manualul lui Fotinopulos este opera lui Scarlat Ghica și nu a lui Ștefan Racoviță.

În ultimul timp s-a arătat un interes deosebit pentru opera juridică a lui Fotinopulos și un colectiv special a lucrat mai mulți ani pentru pregătirea unei ediții critice a Manualului în limba greacă și a unei traduceri în limba română. Nu știm în ce stadiu se află astăzi această ediție, care era terminată mîi de mult, dar prin descoperirea lui V. Georgescu a unui manuscris la Paris, cu multe adăugiri făcute de autor, s-au pus desigur în fața editorilor unele noi probleme serioase. Acum vine să se adauge și traducerea în limba română, publicată în 1869, și rămasă necunoscută pînă astăzi cercetătorilor.

V. Georgescu în ultimul timp a publicat cîteva studii cu contribuții foarte valoroase, atît pentru cunoașterea unor probleme ce prezintă manuscrisele, care ni s-au păstrat din Manual, cît și pentru o mai bună înțelegere a operei juridice a învățatului grec. În urma unei munci insistente și laborioase, V. Georgescu a ajuns la concluzia că trebuie să avem în vedere existența a trei manuale de legi și anume a) cel din 1765, din care s-au păstrat cărțile I și III în mss gr. 20 și 21 din Biblioteca Acad. Rom. b) cel din 1766, transmis în 11 exemplare, din care trei se află la Iași și c) manual de legi fără titlu, (mss gr. 1195) cu o prefață datată din noiembrie 1777³⁵. Iar într-un ultim articol V. Georgescu spune că sînt 12 mss

²⁹ Const. Litzica, *op. cit.*, p. 72.

³⁰ D. Russo, *Studii și critice*, București, 1910, p. 72.

³¹ N. Dossios, *Justiția și cunoștințele juridice în Principatele Dunărene în secolele al 17-lea, 18-lea și pe la începutul secolului al 19-lea*, Iași, 1911, p. 17.

³² Șt. Berechet, *Legătura dintre dreptul bizantin și românesc*, vol. I, part. I, Vaslui, 1937, p. 147.

³³ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „Irimiriei”*..., p. 93.

³⁴ Vezi Nicolae Bălcescu, *Cuvînt prealiminaru despre isvoarele istoriei românilor*, publicat în fruntea primului volum din binecunoscuta sa revistă „Magazin istoric pentru Dacia”, București, 1845.

³⁵ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „Irimiriei”*..., p. 91.

cu text integral și un al 13-lea ms, nr. 1434, care cuprinde numai primele două cărți ³⁶. La aceste mss trebuie adăugat acum și ms-ul care a fost utilizat în 1869 de traducătorul român, deocamdată neidentificat.

Primul Manual de legi, este socotit deci cel cu hrisovul lui Ștefan Racoviță, din care ni s-au păstrat numai două cărți, I-a și a III-a. Toți cercetătorii, care s-au ocupat de acest hrisov domnesc din fruntea ms-lui gr. 20, au afirmat că este al domnitorului Șt. Racoviță. Hrisovul a fost dat într-adevăr de acest domn? Avem de menționat un lucru destul de semnificativ, anume că titlul hrisovului, în care este amintit numele lui Șt. Racoviță, a fost adăugat mai târziu, fiind scris de altă mână decât restul hrisovului. Dece oare n-a fost scris de aceeași mână? Epoca în care a domnit Șt. Racoviță a fost destul de scurtă (26 ianuarie 1764 până la 18 august 1765) și nu știm dacă îndată ce s-a urcat pe tronul Țării Românești a dat poruncă lui Fotinopulos să întocmească Manualul său. Timpul necesar pentru întocmirea unui manual de legi credem că a fost prea scurt, chiar dacă admitem că redactarea a fost începută în primele luni ale domniei lui Racoviță și de aceea presupunem că autorul a întocmit în grabă un manual mai redus, iar apoi, în timpul domniei lui Scarlat Ghica, l-a completat, dînd astfel naștere la varianta a II-a, care după cum am văzut mai sus, s-a bucurat de o largă circulație.

Nu cunoaștem care a fost titlul manualului la prima variantă, fiindcă la ms-ul 20 de la Biblioteca Academiei R. S. România lipsește titlul, ceea ce ne face să credem că cel care a copiat ms gr. 20, a evitat să scrie atît titlul manualului, cît și titlul hrisovului, ca să nu amintească probabil numele domnitorului Ștefan Racoviță, care a domnit ca un tiran. Alți copişti însă se pare că au reprodus titlul manualului, în care era trecut numele domnitorului amintit. Un astfel de ms a fost în posesia lui Nicolae Caragea (cumnatul domnitorului Matei Ghica). Acesta a trăit la Constantinopol și în Principatele Române. A fost logofăt general al Patriarhiei din Constantinopol și mare comis sau mare căminar în principate ³⁷. A fost un intelectual cu o bogată bibliotecă. De la el ne-au rămas mai multe mss. A. Papadopoulos-Kerameus se ocupă pe larg de două mss gr., în care N. Caragea a copiat extrase de la diferiți autori ³⁸.

Într-un alt ms Caragea a copiat extrase de legi și canoane din Matei Vlasteris, Constantin Armenopulos, Mihail Pselos, Alexie Spanos, precum și extrase din operele lui Meletie din Atena, Nectarie al Ierusalimului, Dositei al Ierusalimului, Ilie Miniatis, Micolae Mavrocordat etc., culese, din diferite mss, sau cărți tipărite. Acest ms, intitulat Πανδέκτη, a fost în posesia mitropolitului Sofronie de Leontopolis, care a publicat o largă descriere sub titlul: Πανδέκτη Νικολάου Καρατζᾶ, λογοθέτου γενικοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας (Pandectă a lui Nicolae Caragea, logofăt general al marii biserici a lui Christos) ³⁹. Din descrierea

³⁶ Idem, *Un manuscrit parisien du „Nomikon procheiron” (Bucarest 1766) de Michel Fotino* (Phteinopoulos), în „Revue des études sud-est européennes” VIII, nr. 2, 1970, p. 329.

³⁷ La 1754 domnul Moldovei, Matei Ghica, l-a făcut de la mare comis, mare căminar, vezi *Cronica Ghiculeștilor, Istoria Moldovei între anii 1695–1754*, ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Camariano-Cioran, București, 1965, p. 695.

³⁸ Vezi A. Papadopoulos-Kerameus, Δύο κώδικες τῆς ἐκκλησιαστικῆς Νικολάου Καρατζᾶ (Două manuscrise din biblioteca lui Nicolae Caragea) în „Ἐπετηρίς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Πarnaσός” (Anuarul silogului literar Parnasos), VIII, 1904, p. 5–31.

³⁹ Vezi „Ἐκκλησιαστικὸς Φῶρος” (Farul bisericesc), VI, 1910, p. 81–111.

lui Sofronie vedem că la f. 342^r se află copiat: „ἐκ τοῦ νομίμου Μιχαήλ Φωτεινοῦ τοῦ ἐκ Χίου, ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μεγάλου Παρχνίκου(;) <recte Παχαρνίκου> καὶ Γραμματικοῦ τῆς αὐθεντίας Οὐγγροβλαχίας, συντεθέντος κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αὐθέντου Στεφάνου Μιχαήλ Ρακοβίτζου Βοεβόδα καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, ἐν ἔτει αΨζέ· περὶ κανόνων διαφόρων, ἥτοι φετράδ“ (Din manualul lui Mihail Fotinos din Chios, cel mai mare între filozofii marii biserici și mare paharnic și gră-mătic al domniei Ungrovlahiei, compus din porunca domnitorului Ștefan Mihai Racovița voevod și stăpîn al întregii Ungrovlahie, în anul 1765, „Despre diferite reguli sau orînduieli”).

Din titlul de mai sus se vede clar că N. Caragea a copiat acest extras din varianta I-a a Manualului lui Fotinopulos, care probabil avea un titlu asemănător cu cel dat, de unde Caragea a luat valoroasele precizări cu privire la Fotinopulos. Avem deci o confirmare prețioasă de la un contemporan și poate chiar prieten al lui Fotinopulos că Manualul a fost întocmit din porunca domnitorului Șt. Racoviță, în 1765.

În hrisovul lui Racoviță se precizează că la Manualul lui Fotinopulos „s-au adăugat și cîteva porunci foarte trebuincioase și folositoare pentru buna orînduială și buna cîrmuire a acestei țări”. Poruncile sînt trecute la f. 98^v și următoarele, cu precizarea că ele au fost întocmite de Fotinopulos „din porunca prea înălțatului domn și stăpînitor domnul Ioan Ștefan Racoviță voievod, în anul mîntuirii, 1765”.

Trebuie să mai insistăm puțin asupra primei variante a Manualului. Se știe că această variantă este cunoscută numai în două cărți, prima și a treia, și într-un singur manuscris, în două volume. Specialiștii s-au pronunțat că nu ni s-a păstrat cartea a II-a, fără însă să dovedească cu probe că într-adevăr a existat. Din fericire sîntem în măsură să aducem o probă concretă că a existat această carte și a fost utilizată de N. Caragea cînd a copiat titlul „Despre diferite reguli sau orînduieli”, fiindcă acest titlu se află în cartea a II-a a Manualului, înaintea Legilor agrare⁴⁰. Credem că N. Caragea a copiat în întregime acest titlu, deoarece cuprinde f. 342^r – 344^v. Pentru noi nu este atît de important dacă s-a copiat sau nu tot textul lui Fotinopulos, ci faptul că acest fragment ne-a dat posibilitatea să facem o precizare importantă cu privire la prima redactare a Manualului. De asemenea ne permite să afirmăm că opera juridică a lui Fotinopulos se bucura de aceeași prețuire ca și cele ale lui Vlastaris, Armenopulos etc. copiate de Caragea în manuscrisul său.

Manuscrisul grecesc, utilizat de traducătorul român la 1869, vine să încurce însă socotelile noastre. În titlul traducerii românești, cum vom vedea mai jos, găsim precizarea că Manualul s-a dedicat „prea înălțatului... d-lui domn Ioan Scarlat Grigore Ghica voievod, în anul mîntuirii 1765”. Urmează apoi textul dedicației lui Fotinopulos către Ghica, care poartă data: „21 martie 1765” (dintr-o greșeală de tipar este 1865). Dar cum poate ca la 21 martie 1765 Fotinopulos să dedice opera sa domnitorului Scarlat Ghica, cînd acesta încă nu ocupase scaunul domnesc? Nu știm în ce măsură ne putem baza pe afirmația editorilor traducerii românești, că ei posedau Manualul „în întregul său într-un manuscris original în limba greacă”. Într-adevăr au avut în posesia lor ms-ul original al lui Foti-

⁴⁰ Vezi ediția P. Zepos, p. 208–215, are un număr de 131 paragrafe.

nopulos sau o copie? Unde oare se află astăzi acest ms? Poate, printr-o cercetare amănunțită a tuturor mss-ilor cunoscute, în comparație cu traducerea română, să se descopere „originalul” amintit, și atunci ne vom convinge, dacă într-adevăr au avut în posesia lor originalul propriu zis, sau o simplă copie, socotită drept text original.

Părerea noastră este că avem de a face cu o altă variantă din anul 1765, deoarece în urma unei sumare comparații între textul traducerii românești, cu textele din mss-le grecești, 20, care reprezintă prima variantă, 1434 în care ni s-a păstrat numai primele două cărți, cum este și în traducerea românească, și ediția Zepos, care reprezintă oarecum numeroasa grupă a celor 13 mss, constatăm deosebiri pronunțate, probe evidente că la baza traducerii românești nu este nici unul din textele amintite. Manuscrisele care au mai multe asemănări cu traducerea românească sînt mss gr. 131 și 987 de la Biblioteca Academiei R. S. România. Este necesară o comparație cu toate mss-le cunoscute — probabil se va face de colectivul, care se ocupă de ediția critică a Manualului — dar pînă atunci ne mărginim la o concluzie provizorie și anume că autorul Manualului a prezentat, la sfîrșitul anului 1765, noului domnitor, îndată după urcarea sa pe tron, opera sa juridică, cu dedicația către Scarlat Ghica. Întrucît în titlul Manualului și în dedicația lui Fotinopulos este trecut anul 1765, credem că luna martie, de la sfîrșitul dedicației, este dată greșit, și că în originalul grecesc probabil era trecută una din lunile de la sfîrșitul anului 1765.

Avînd în vedere cele arătate mai sus, socotim că putem afirma cu convingere că inițiatorul Manualului de legi al lui Fotinopulos a fost domnitorul Ștefan Racoviță, iar realizatorul Scarlat Ghica și de aceea avem două hrisoave, întocmite probabil de autor, cu unele deosebiri, fiindcă au fost scrise în împrejurări deosebite.

Σύνοψις συλλεχθεῖσα ἐκ τῶν Βασιλικῶν (Prescurtare adunată din Basilicale). În depozitul Bibliotecii Academiei R. S. România a intrat în anul 1956 un ms gr. (nr. 1434), provenind din colecția lui G. T. Kirileanu, avînd titlul de mai sus. De acest manuscris s-au ocupat în trecut și acum în urma mai multor cercetători : Șt. Berechet⁴¹, P. Zepos⁴², V. Georgescu⁴³ și Gh. Cronț⁴⁴. Spațiul revistei nu ne permite să ne oprim la fiecare cercetător, de aceea ne vom mărgini numai la ultimii doi, care au păreri cu totul deosebite în ceea ce privește acest manuscris.

V. Georgescu a arătat, foarte convingător, în studiile amintite că nu este vorba de synopsis a Basilicalelor și nici de o prescurtare a Manualului lui Fotinopulos din 1765, ci de „o copie trunchiată a acestui tip de Manual”. Gh. Cronț însă n-a rămas convins de cele susținute de V. Georgescu și afirmă că Fotinopulos a scris întîi pe la 1765 Σύνοψις și apoi a întocmit sinteza sa juridică : *Manualul de legi*. Credem că Gh. Cronț tre-

⁴¹ Șt. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc*, Iași, 1933, p. 203—207.

⁴² P. Zepos, *op. cit.* p. 14.

⁴³ V. Georgescu *Contribuții la studiul „Irimiriei”*... p. 91—102; idem *Un manuscris parisen*... în „Revue des études sud-est européennes”, VIII, nr. 2, 1970, p. 331.

⁴⁴ Gh. Cronț, *La réception des Basilicales*... în „Nouvelles études d'histoire”, III, 1965, p. 171—180; idem, *Les Basilicales dans les Pays Roumains. La synopsé rédigée à Bucarest par Michel Fotino vers 1765*, în „Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik, XVIII, 1969, p. 223; idem, *La réception du droit romano-byzantin dans les pays roumains. L'œuvre rédigée par Michel Fotino à Bucarest entre 1765—1777*, în „Nouvelles études d'histoire”, IV, 1970, p. 135.

buie să-și revizuiască concluziile, căci este greu de admis că avem de a face cu o altă operă a lui Fotinopulos.

Ms gr. 1434 mai pune o problemă, anume cine a scris titlul din fruntea ms-lui. V. Georgescu spune: „opera lui Fotino poartă pentru prima oară acest titlu, care pare dat de cineva care știa că n-are în față un cod oficial întărit de domnie”⁴⁵. După părerea noastră acel „cineva” era chiar fiul autorului, anume Teodor Fotino, judecător și el ca și tatăl său. Am ajuns la această concluzie cu ajutorul ms gr. 972 din Bibl. Acad. Rom. Dacă comparăm legătura „de piele originală”, cum spune V. Georgescu, la descrierea ms-lui⁴⁶, cu legătura ms gr 972 din acelaș depozit, care cuprinde *Istoria Daciei* a lui Teodor Fotino, și de care ne-am ocupat mai de mult⁴⁷, constatăm că este exact acelaș fel de legătură. Apoi un alt argument, vine să întărească presupunerea noastră. Titlurile celor două mss, la o simplă comparație, trădează mina care le-a scris și anume pe Teodor Fotino însuși. Dacă mai comparăm și textele celor două mss, putem afirma că e vorba de același copist, fiindcă asemănarea scrisului este izbitoare.

TRADUCEREA MANUALULUI DE LEGI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Istoricii și juriștii, care s-au ocupat de prețioasa condică de legi a lui M. Fotinopulos, au amintit mereu de lipsa unei traduceri în limba română. Este interesant că și istoricii la sfârșitul secolului al XIX-lea n-au cunoscut traducerea română, care a fost publicată în anul 1869. D. p. C. Erbiceanu, vorbind de Manualul de legi al lui Fotinopulos, spune că „legiștii noștri n-au nici o cunoștință despre el, deși este o legislație completă, dar necunoscută”⁴⁸; Erbiceanu, ca să facă cunoscut acest manual a tradus câteva titluri, printre care și pe cel *Despre credința ortodoxă*⁴⁹. V. Georgescu consideră traducerea lui Erbiceanu drept prima traducere în limba română⁵⁰. N. Dossios, care n-a înțeles bine titlul grecesc al Manualului, și a crezut că s-a tipărit textul grecesc, scrie: „N-am putut constata dacă tratatul în chestiune a fost *tipărit* (subliniat de Dossios), după cum se zice în titlul sus citat, neexistând un astfel de exemplar tipărit nici în biblioteca din Iași, nici în cea din București”⁵¹. Dossios căuta un text grecesc tipărit, dar nu și-a închipuit că exista în Biblioteca Academiei R. S. României o traducere tipărită în limba română.

Șt. Berechet, în istoria vechiului drept românesc, afirmă că „pînă astăzi, cu toate copiile pe care le păstrează Academia Română și Biblioteca Universității din Iași, nu avem un studiu detaliat asupra

⁴⁵ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei”*... p. 92.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Nestor Camariano, *Un izvor necunoscut al istoriei lui Dionisie Fotino*, în „Revista istorică română”, X, 1940, p. 227–236.

⁴⁸ Const. Erbiceanu, *Un nou codice de legislațiune românească* în „Biserica ortodoxă română”, XXVI, 1902, p. 1017–1018.

⁴⁹ Idem, *op. cit.*, p. 1225–1236.

⁵⁰ V. Georgescu, *L'œuvre juridique de Michel Fotino et la version roumaine du IV-e livre de droit coutumier de son „Manuel des lois” (1777)*, în „Revue des études sud-est européennes”, V, nr. 1–2, 1967, p. 119.

⁵¹ N. Dossios, *op. cit.*, p. 18.

acestei legi, precum nici o copie imprimată cu o traducere, ceea ce ar fi de mare folos". Iar într-o notă adaugă: „Am publicat în „Întregiri", I, două fragmente cu traducerea lor pentru a se vedea ideile juridice ale autorului"⁵². Mai târziu Berechet anunță că P. Zepos va publica textul grecesc al Manualului, iar el îl va însoți cu o traducere românească. Acest plan de colaborare între Zepos și Berechet nu s-a realizat din nefericire în întregime, fiindcă Berechet a murit între timp, iar profesorul de la Atena a fost nevoit să publice numai textul grecesc.

V. Georgescu, în studiile sale despre Fotinopulos, a amintit de câteva ori că nu există o traducere în limba română. Referindu-se la o notă a lui G. T. Kirileanu, aflată în ms. gr. 1434, în care scrie că Manualul „s-a tradus în l. rom. de Zilot Românul", arată că Kirileanu a înțeles greșit versurile lui Zilot Românul și că acestea se referă la ms. gr. 378 de la Biblioteca Academiei R. S. România și nu la o „traducere românească a Manualului"⁵³. În 1967 V. Georgescu scrie: „jusqu'à ces derniers temps, personne n'a signalé l'existence de quelque traduction roumaine, fût-elle fragmentaire, de l'œuvre de Fotino"⁵⁴.

Nici istoricii greci A. Papadopoulos-Kerameus, C. Dyovuniotis și P. Zepos, care au scris despre Manualul lui Fotinopulos, nu cunosc traducerea în limba română.

Traducerea românească, descoperită de noi, s-a publicat în București, într-un ziar politic, literar și comercial din anul 1869, anume „Terra"⁵⁵ și de aceea au trecut-o cu vederea atât contemporanii, cât și cercetătorii de mai târziu. De curind deci s-au împlinit 100 de ani de la apariția acestei traduceri și abia acum va intra în circulația istoriografiei noastre.

Ziarul „Terra" era publicat de trei oameni politici cunoscuți N. Blaremburg (Blaramberg), Aristide Pascal și Petre Carp. Redacția ziarului anunță la 29 ianuarie 1869 publicarea Manualului în următoarea notă, care stă în fruntea traducerii: „Credem a face plăcere iubitorilor de știință publicând din când în când în coloanele foaiei noastre un număr oarecare de documente istorice din cele mai prețioase ce posedăm și, din care unele chiar inedite. Începem astăzi cu condica lui Scarlat Ghica, a cărei existență a fost pentru prima oară semnalată de N. Bălcescu în Magazinul historic pentru Dacia și pe care noi o posedăm în întregul său, într-un manuscris original în limba greacă".

După această notă urmează titlul operei lui Fotinopulos, care sună astfel în traducerea românească publicată: „Manual de legiuri. Extrase din toate legile universale bisericesti și împărătești, de prea onorabilul și prea învățatul decan al filozofilor bisericii celei mari a lui Christ, și mai înainte marele paharnic Mihail Fotinopolu Chiu, care și traducându-se în limba greacă vorbitoare de către însuși, s-a împărțit în trei cărți, culegere de legi și de canoane bisericesti numindu-le, și s-a dedicat prea Înălțatului, prea strălucitului și prea piosului Domn și Stăpînitor a toată Ungro-

⁵² Șt. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc, I, Izvoarele*, Iași, 1933, p. 203.

⁵³ V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean...* p. 1510; Idem, *Contribuții la studiul „îmiririi"*, ..., p. 98.

⁵⁴ Idem, *L'œuvre juridique de Michel Fotino...* p. 146.

⁵⁵ Publicarea Manualului a început la 29 ianuarie 1869 (nr. 18) și s-a terminat la 16 aprilie 1869 (nr. 71).

vlahia, D-lui Domn Ioan Scarlat Grigorie Ghica voivod în anul mîntuirii 1765”⁵⁶.

Îndată după titlu este publicată următoarea prețioasă epigramă, care descoperă numele traducătorului: „Epigrama celui mai din urmă dintre învățați George, către cel, ce a cules aceasta carte din partea celui ce a primit-o”.

Pe calea dreaptă a Temidei trăind și după moarte
E Fotino Mihai acel ce s-a văzut nainte
Venit din Chio care e de ape înconjurată
Și vrînd să fie de folos, el a cules acestea
Din cărțile ’mpăraților de legi coprinzătoare,
Pe cari le’nfrumuseță cu pagini imortale.
Grăbiți dar iute, junilor și voi bătrîni și aceia
Ce aveți etatea matoră, s’analizați acestea,
Căci e ușor dintr’ensele a învăța cu toții,
Ce lucru îndumnezeit e îndevăr (sic !) dreptatea
Deci aste le scrisei muncind mai multe zile
Ca să arăt printr’insele a ei utilitate.

După aceste versuri, adaugate la cele cunoscute, urmează dedicația lui Fotinopulos către Scarlat Gr. Ghica și apoi hrisovul lui Scarlat Ghica, deși în celelalte mss întîi este hrisovul și apoi dedicația.

Dăm mai jos textul dedicației.

Prea înălțatului, prea strălucitului și prea piosului
Domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, Domnul
Ioan Scarlat Grigorie Ghica voevod, aduce datorita
mea prea plecată închinăciune.

Nestabilitatea și variabilitatea naturei omenеști, precum și necesitatea de a i se aduce puțin cîte puțin cuvînta (sic !) îndreptare, nu poate ajunge la ținta ce-și propune, dacă nu va dispărea mai întîi ceea ce stă practică întru aceasta, și astfel să-și redobîndească iar starea cea senină și cea neturburată. Aceasta făcînd astăzi a se simți trebuința de culegerea legilor civile, a făcut prea Înălțimea Voastră a cugeta la această faptă demnă cu adevărat de multă stimă și mai presus de orice laudă; căci n-ar putea cineva să aducă laudele cuvenite și omagiile cele mai proprie ca una ce se poate făli cu această virtute, adică a dreptății, asupra cărei se întemeiază mai mult divinitatea, care și pe cei ce lucrează în spiritul acesta îi învrednicește cu partea dreaptă a celor mîntuiți și îi face a se bucura de acele nespuse bunătăți cerești, precum îi face asemenea să fie arătați cu degetul de către toți aci jos, zicînd fiecare : acest Domnitor este care are în mîinile sale cumpăna dreptății, și măsoară prin legi drepturile fiecăruia ca printr-o balanță oarecare, și face pe oameni a vorbi bine de dînsul și numele său să fie lăudat pînă la împlinirea secolilor, și pentru totdeauna a petrece între cei vii și nici prin moarte, nici prin trecerea tim-

⁵⁶ Deși în titlu se arată că opera lui Fotinopulos are trei cărți, traducătorul însă n-a tradus decît numai două cărți, aume primele două, probabil că a socotit că nu era necesar să traducă și pe a treia, care cuprindea chestiuni bisericești, punînd astfel la dispoziția cititorilor un text laicizat.

pului, nu se va stinge. Pentru aceasta și cu atît acum cît și de mai multe ori am zis, că e cu neputință a se dovedi prin cuvinte oratorice, prin silogisme satistice (sic !), și prin demonstrări filozofice, cît de mare și cît de înțeleaptă e aceasta faptă a Înălțimei Sale, ca o întreprindere care întrece orice fel de laudă, și prin urmare caut un refugiu în limanul tăcerii, lăsînd acelor învățați, și care posed mai multă elocvență să zică cele de cuviință. Iar servitorul Înălțimei Sale neabătîndu-se cîtuși de puțin de la strălucitul său și de dumnezeesc zel pătruns ordin, deși întreprinderea e mare și peste a mea putere, și care are nevoie de o mîină mai dibace, și nici de cum îndărădnicindu-mă din acestea, cumpănind neștiința mea, am preferit să trec mai bine de cutezător, decît să calc un asemenea ordin, care privește atît la un folos comun, ce va rezulta din această măsură pioasă, cît și la nemurirea numelui Înălțimei Sale. Astfel culegînd din toate legile civile și bisericești, acele legiuiri ce sînt mai mult adoptate la timpii de față a stării noastre ticăloase și interpretîndu-le după înțelesul și voința acelor celebri legislatori, am scris această operă într-un dialect deslușit și am împărțit-o în trei cărți, pe care operă dedicînd-o Înălțimii Sale, o rog ca să binevoiască a o primi cu bunavoință. Iar Înălțimea Sa, trăiască oile (sic !) <ani> îndelungați, dăruind puterca pe Domnescul său tron, inbucurîndu-se de strălucitele sale mlădițe și domnind peste toți pînă în adînci bătrîneți. Amin.

Al Înălțimei Voastre cel mai mic servitor

Mihail Paharnicul cel din Chio

1865 <recte 1765>, Martie 21

Din motive de spațiu nu putem publica și hrisovul domnesc. O comparație a hrisoavelor și a dedicațiilor de la mss-le în care ni s-au păstrat, este necesară și desigur se va face de colectivul care va publica ediția critică a Manualului, căci sînt anumite lucruri care trebuie relevate.

Cine este traducătorul român? În epigramă vedem că traducătorul se numește „George”, dar care este numele său de familie? Ne am frămîntat mult și credem că nu greșim dacă îl identificăm cu : *George Batonzi*, care trăia pe atunci în București; el a fost poet, prozator, autor dramatic, traducător și un bun cunoscător al limbii grecești moderne ⁵⁷. Tocmai în acelaș an, 1869, Baronzii publică o altă traducere din limba greacă și anume *Istoria Daciei* a lui Teodor Fotino, fiul lui Mihail Fotinopulos ⁵⁸. Nu ne putem da seama de predilecția lui Baronzi pentru operele familiei Fotino. Nu cumva avea legături de rudenie cu această familie?

Traducerea românească în comparație cu alte manuscrise. Dacă ținem seama de anul 1765, aflat în titlul traducerii, ar trebui să așezăm traducerea română în grupa mss-lui gr. 20, știm însă că acest ms cuprinde hrisovul lui Șt. Racoviță, pe cînd traducerea română cuprinde hrisovul lui Șc. Ghica, prezentînd și deosebiri importante în textul condicii.

⁵⁷ George Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, 1941, p. 295—297 și p. 900. Lui Gheorghe Baronzi și fraților săi Anastasie, Demostene și Xenofon, le-a donat Ștefan Moscu niște case ce se aflau în mahalaua Sf. Sava; mai tirziu frații Baronzi și cu tatăl lor, Antonie, au vîndut aceste case Eforiei școalelor, vezi Arh. St. Buc., Eforia Școalelor, pach. IV/11 și 12.

⁵⁸ Nestor Camariano, *op. cit.*, p. 227—236 și în extras.

În comparația cu ms gr. 1434 observăm că tilurile : *Despre credința ortodoxă* (20 paragrafe) și *Despre legile civile de unde-și au origina și cum erau constituite* (Vlastaris) lipsesc din ms 1434, iar alte titluri au un număr mai mare sau mai mic de paragrafe. Așadar, nu putem afirma că la baza traducerii românești este un original grecesc de tipul ms-lui 1434, care are numai primele două cărți, ca și traducerea românească.

Comparînd traducerea lui Baronzi cu textul grecesc publicat de Zepos, adică varianta a II-a, cu cele mai multe mss, vedem că și aici sînt deosebiri importante. Avem titluri care lipsesc la unul din cele două texte, uneori comentariile de la un text, apar drept paragrafe la celălalt. De multe ori numărul paragrafelor diferă. De asemenea observăm în cele două texte inversări sau schimbări în ordinea paragrafelor, sau textele lor sînt mai dezvoltate sau mai prescurtate, sau unele paragrafe sînt contopite. Uneori comentariile sînt puse după paragrafe diferite etc.

În cartea I-a, titlul 22 (=23 Zepos) *Despre desființarea căsătoriei* găsim un paragraf în plus (§ 6) în traducere, cu un conținut interesant, pe care îl reproducem : „Desfăcîndu-se dară căsătoria pentru vreuna din cauzele arătate mai sus, femeia mai întîi se supune la penalitățile cuvenite, și după aceea se trimite la o mănăstire, și dacă bărbatul ei va voi, înaintea împlinirii de doi ani s-o ia înapoi, poate a o lua, iar dacă după împlinirea celor doi ani, nu va voi bărbatul ei s-o ia înapoi, sau dacă înaintea acestui termen va muri bărbatul, atunci femeia să fie tunsă și să se călugărească, stînd la mănăstire pentru toată viața ei. Iar avînd rude descendente, să moștenească două părți din averea ei, și partea a treia să se dea mănăstirii în care se află pusă, iar dacă are rude ascendente și care n-au luat nici o parte la vina fiicei lor, aceștia să ia numai a treia parte din averea ei, și celelalte două părți să se dea mănăstirii; dacă însă n-are rude nici de sus și nici de jos, atunci averea ei toată să se dea mănăstirii” (p. 114).

Iar în cartea a II-a lipsește la ediția Zepos titlul 29 (= 32 Zepos) *Despre prețul sclavului*, în care se arată cu ce preț se putea cumpăra un sclav fără meserie sau cu îndeletnicirea de notar sau medic, sau sclavi eunuci, arătînd prețul pentru fiecare; eunucii avînd prețul cel mai mare !

Tot în cartea a II-a, în Legile agrare (Νόμοι γεωργικοί) de care s-au ocupat mai mulți cercetători⁵⁹, există titluri, care lipsesc în ediția Zepos.

În traducere avem uneori note explicative în subsol care de asemenea lipsesc în ediția lui Zepos. D. p. la cartea a II-a la titlul 32 (= 35 Zepos) *Despre emfiteosa și arendă*, care are un paragraf în plus, §1, avem trei note, una la §1, cealaltă la §2 și a treia la §4. De menționat că la sfîrșitul Manualului este adăugat un nou titlu : *Despre emfiteosă*, cu trei paragrafe, care lipsește în ediția Zepos. De asemenea lipsesc în ediția Zepos titlurile : 75 *Despre verigași sau mijlocitori prostituțiunilor*; 85 *Despre tăiere de pomi*; 86 *Despre bătaie dintre două animale* etc.

⁵⁹ Dinou C. Arion a publicat textul acestor legi agrare după ms gr. 378 de la Bibl. Acad. Rom. sub titlul : *Le „Νόμος γεωργικός“ et le régime de la terre dans l'ancien droit roumain jusqu'à la réforme de Constantin Mavrocordat*, Paris, 1929, p. 181 și urm. Textul grecesc, publicat de Arion, are multe greșeli de citire și trebuie utilizat cu mare atenție.

De curînd V. Georgescu s-a ocupat de legile agrare din Manualul lui Fotinopulos în studiul său : *Contribution à l'étude de la réception du „Nomos Georgikos“ dans les Principautés Danubiennes*, în „Βυζαντινά“, I, 1969, p. 106 și urm.

În traducere sînt și lipsuri față de ediția Zepos. Amintim că lipsește titlurile de la cartea a II-a din ediția Zepos : <7> Περί προνομίων τῆς βι-
στιαρίας (Despre privilegiile vistieriei) ; <8> Περί ἀσυδοσίας καὶ κοινῶν ἀγγαριῶν
(Despre asidosie și corvezi obișnuite) ; <9> Περί ἀπογραφῆς, ἤτοι ἀσεζάρας
(Despre recensămînt sau așezare). Dar aceste trei titluri nu s-au publicat
probabil din greșeală, fiindcă în locul lor s-a publicat de două ori același
material din titlul 7 ! De asemenea lipsește în traducere titlul <37> Περί
δουλειῶν (Despre servitute) etc.

O COPIE MANUSCRISĂ A TRADUCERII ROMÂNEȘTI

Ni s-a păstat și o copie contemporană manuscrisă a traducerii
românești, care se află în Arhivele Statului din Rîmnicul Vilcea, sub cota
67⁶⁰. Este scrisă caligrafic, iar la început, fiecare paragraf era scris pe o
foaie mare în folio, iar apoi au fost trecute paragrafe și pe verso. Sînt foi
nelegate, păstrate într-o mapă. S-a început numerotarea foilor, dar mai
tîrziu s-a renunțat la ea, așadar, unele lipsuri, care există în ms, nu se pot
constata, decît numai în comparație cu traducerea publicată sau cu ori-
ginalul grecesc.

Cine a făcut această copie ? Nu avem nici o însemnare pe ms, dar
în mapă se află o bucată de plic, cu adresa : „Mr. Lahovary, Știrbei vodă
160”, și pe verso se află însemnarea : „nr. 30, 34 și 41 din Terra 1869”.
Această adresă ne-a dat de gîndit și am ajuns la concluzia că nu este
exclus ca proprietarul copiei să fie *Grigorie Ioan Lahovari*, președinte
la Înalta Curte de Casație și Justiție în 1892. Acesta a avut preocupări
științifice în domeniul juridic. Într-un discurs rostit la 1 septembrie 1892,
și publicat în același an, spune că *Suplimentul*⁶¹ de la Istoria Țării Româ-

⁶⁰ Am descoperit aceasta copie la Arh. St. din Rîmnicul Vilcea în timpul unei scurte
vizite făcute acolo.

Aduc și pe această cale călduroasele mele mulțumiri directorului general al D.G.A.S.,
care, cu multă amabilitate și promptitudine, a înlesnit aducerea ms 67 de la Rîmnicul Vilcea
la București, ușurîndu-ne mult cercetările.

⁶¹ De acest prețios Παράρτημα (Supliment) s-au ocupat acum în urmă, independent
unul de celălalt, A. Elian și V. Georgescu, și amîndoi au arătat că materialul juridic din
acest supliment a fost luat din Manualul de legi al lui Fotinopulos vezi A. Elian, *Les rapports
byzantino-roumains* în „Byzantinoslavica”, XIX, nr. 2, 1958, p. 223 ; V. Georgescu, *Dezvol-
tarea învățămîntului juridic în Principatele Române în perioada unirii*, în „Studii și cercetări
juridice” IV, nr. 2, 1959, p. 524 ; Idem, *Protimisul* în „Manualele de legi” din 1765, 1766, și
1777 ale lui Mihail Fotino, în „Studii și materiale de istorie medie”, V, 1962, p. 306–319.
Elian n-a publicat studiul său despre Fotinopulos, ci numai o mică notă cu constatarea prețio-
asă arătată mai sus. V. Georgescu dimpotrivă s-a ocupat, ca jurist, mai pe larg de acest su-
pliment și a arătat că o bună parte din cartea a IV-a din Manualul lui Fotinopulos (1777),
reprodusă fidel, „formează cuprinsul celebrului Supliment juridic la Istoria Țării Românești,
editată în 1806, la Viena, de frații Tunusli, supliment atribuit de C. A. Spulber în 1954 lui
Mihail Cantacuzino, autorul Istoriei propriu-zise” (p. 524). V. Georgescu în revenirea sa asupra
suplimentului, în 1962, combate mai energic pe C. A. Spulber și arată că Teodor Fotino, fiul
lui Mihai, a făcut un extras din opera tatălui său și că mențiunea fraților Tunusli se referă la
Teodor Fotino și adaugă : „Dacă Teodor Fotino și-a atribuit paternitatea „prelucrării” supli-
mentului, sau dacă editorii, primindu-l de la el, au comis o eroare de atribuire, rămîne un
detaliu fără importanță (*Prolimisis*..., p. 306).

Cercetînd și noi această problemă, am ajuns la concluzia că V. Georgescu atribuie pe
nedrept opera lui M. Cantacuzino lui Teodor Fotino. Suplimentul cuprinde nu numai materiale

nești (publicată de frații Tunusli), i-a dat ideea de a se ocupa de obiceiul pământului. Credem că la fel s-a întâmplat și cu Manualul lui Fotinopulos. Cunoșcând traducerea românească a Manualului, s-a gândit s-o publice într-un volum, ca să fie la îndemina cercetătorilor această operă juridică prețioasă. Probabil el a însărcinat pe cineva să copieze din ziar, textul publicat, ca să-l dea la tipar. Nu știm însă de ce nu și-a realizat scopul. În mapa se află diferite ciorne, care poate provin de la el, printre care și două liste cu numerele ziarului „Terra”, în care s-a publicat „condica Domnului Scarlat Grigore Ghica”. Sînt trecute în listă: numărul, anul, luna, ziua și pagina ziarului. Întîlnim pe marginea listei unele observații, scrise cu creionul referitor la lipsurile din ms. La nr. 71 se adaugă: „Cu acest număr se isprăvește tipărirea acestui Manual de legiuire”. Urmează: „N. B. Traducțiunea făcută de redactorul ⁶² jurnalului Terra în limba românească modernă sună rău la urechi. El trebuia s-o facă în românească din a. 1765, pe care o găsim în Condica lui Ypsilanti”. Iar într-o altă notă este scris: „Cele însemnate cu cruce albastră le posed și eu și anume No 26—27—29—30—42—50—58—69 și 70”. Deci posesorul listei de mai sus a avut în biblioteca sa un număr de 9 numere din ziarul „Terra”. Mai găsim în mapă și o foaie cu titlul: „Limba întrebuițată în Condica lui Ipsilanti, 1789”, unde sînt trecute cîteva cuvinte explicate. Toate cele arătate mai sus dovedesc că posesorul acestei copii era un specialist în istoria dreptului.

V. Georgescu afirmă că Manualul lui Fotinopulos ni s-a transmis prin numeroase copii pînă la deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea⁶³. Putem însă adăuga acum că s-a transmis pînă la deceniul al șaptelea. Avem și o prețioasă informație, din care se vede că Manualul a fost folosit, alături de celelalte condici publicate, într-un proces internațional, care s-a judecat la secțiunea a II-a a Curții de Apel din București în luna aprilie 1870. Este vorba de procesul pe care l-a intentat Iulia Felicitas, fosta soția a voevodului Serbiei Mihail Obrenovici, născută contesă Huniadi. Obrenovici a murit în 1868 și principesa Iulia Felicitas a acționat înaintea Curții de Apel din București pe moștenitorii colaterali ai fostului Domn, spre a dobîndi o parte din moștenire, în stare nemișcătoare, de care decedatul a lăsat-o în România. Despre acest poces, ziarul „Terra” publică o lungă relatare, fiindcă a socotit că „e prea însemnat și din punctul

juridice (p. 1—34), ci și textul Tratatului de pace încheiat între Rusia și Turcia la 10 iulie 1774 la Kuciuc-Kainargi (p. 34—71), tradus din limba rusă. Dacă admitem pe Teodor Fotino, ca autor al Suplimentului, înseamnă că tot el a tradus din limba rusă (la p. 34 se precizează că s-a tradus din limba rusă) și tratatul ruso-turc din 1774. Nu avem însă nici o informație că judecătorul T. Fotino cunoștea limba rusă. Dimpotrivă, M. Cantacuzino, care a fost un prieten al rușilor și a colaborat cu ei, iar în ultimii ani ai vieții sale a trăit în Rusia, ne face să credem că el cunoștea limba rusă și deci putea să traducă acest tratat. Apoi, Cantacuzino avînd și „serioase preocupări juridice”, după cum afirmă V. Georgescu, trebuie să admitem că tot el a întocmit și materialele juridice din Supliment, pe baza operei lui Fotinopulos. Așadar, iată de ce sîntem de acord cu afirmația editorilor Tunusli că suplimentul este al „aceluiași autor”, adică al lui M. Cantacuzino. Iar titlul *Ἱστορία τῆς Δακίας* (Istoria Daciei) nu trebuie să ne inducă în eroare, deoarece utilizarea cuvîntului Dacia în loc de Vlahia, era ceva obișnuit în acea vreme. D. p. societatea literară, înființată de mitropolitul Țării Românești, Ignatie, la 1810, în București, a fost numită „Ἐγκυκλοδαιτική” (greco-dacică), (vezi Nestor Camariano, *Sur l'activité de la „Société littéraire gréco-dacique de Bucarest (1810—1812)”* în „Revue des études sud-européennes”, VI, nr. 1, 1968, p. 49.

⁶² După cum am arătat mai sus traducătorul este George Baronzî și nu redactorul ziarului.

⁶³ V. Georgescu, *Un al treilea manuscris țesean...*, p. 1507.

de vedere al marilor interese ce pune în joc și din punctul de vedere al numeroaselor și interesantelor chestiuni de drept ce ridică”.

La acest proces au fost consultați savanți renumiți în chestiuni juridice ca A. Valette și Jules Fabres, iar printre avocații moștenitorilor, străini și români, întâlnim pe N. Blaremborg și Aristide Pascal, directori ai ziarului „Terra”. N. Blaremborg, în pledoaria sa, a utilizat pasagii din Codurile Ipsilanti și Caragea, spunind că „se întoarce și înapoi la „codul Scarlat Ghica”, adică la Manualul lui Fotinopulos. El reproduce din acest Manual cele două paragrafe din titlul: *Despre câștigurile provenite din căsătorie*, cu trimitere la ziarul său. O dovadă deci elocventă că Manualul lui Fotinopulos n-a fost publicat și în volum ⁶⁴, și că a fost citat în fața instanțelor judecătorești.

Mai avem și alte lucruri de spus atît despre autor cît și despre prețioasa sa operă, care s-a bucurat de o foarte largă circulație în comparație cu celelalte legiuiri, cum probează numărul mare de mss-e ce se află în bibliotecile din țară și din străinătate ⁶⁵, spațiul revistei însă nu ne permite și de aceea ne oprim aici și poate cu alt prilej să revenim.

În concluzie, putem afirma că precizările făcute de noi cu privire la viața și opera lui Fotinopulos precum și prezentarea pentru prima dată a traducerii în limba română a Manualului de legi, vor contribui la o mai bună cunoaștere a vieții și operei marelui jurist de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea care, după cum spune V. Georgescu, ocupă „une place de choix dans l'histoire de la science du droit de son pays d'adoption”. De asemenea socotim că aceste completări vor fi de folos specialiștilor și mai cu seamă celor care vor publica ediția critică a Manualului de legi.

⁶¹ Vezi „Terra”, 18 febr. 1869, n.r. 31; iar despre proces „Terra”, 4 aprilie 1870, nr. 29 și urm.

⁶⁵ Dintre posesorii copiilor păstrate, au fost boieri mari și fețe bisericești: Teodor Fotino, iar apoi Dimitrie Bibescu ms gr. 1434; medelnicerul Gheorghe Rasti, care se pare că n-a fost un simplu copist, ms gr. 122; Grigorie Brîncoveanu, iar apoi Alex. Mavrocordat, ms gr. VI 8 (Iași); Ștefan Conduratu, ms gr. 378; Sandulache Sturza, ms gr. 986, episcopul Dionisie al Buzăului, mss gr 20, 21 și 131.

Inițiativa Revistei Arhivelor de a înființa „Pagina arhivarului” răspunde unui vechi deziderat al lucrătorilor din arhive și constituie după aprecierea noastră un mijloc foarte bun de lărgire a contactelor între Direcția generală a Arhivelor Statului cu personalul filialelor, precum și cu lucrătorii de arhivă de la organizațiile socialiste. În acest fel, se va înlesni un schimb permanent de opinii între toți factorii care activează pe tărîmul arhivistic. Inițiativa răspunde și unor cerințe prezente. Decretul 472 din 20 decembrie 1971, pune la baza activității arhivistice o reglementare nouă menită să pună de acord stadiul actual de dezvoltare a arhivisticii românești cu cerințele administrației de stat și cu progresele și tendințele cercetării științifice și a muncii cultural-educative. Aplicarea întocmai a prevederilor decretului va solicita o largă acțiune de lămurire a importanței și conținutului acestuia, precum și a modalităților de rezolvare a problemelor noi ridicate la toate nivelurile. Multitudinea și varietatea creatorilor și deținătorilor de arhive, a situațiilor diferite existente la aceștia impun o preocupare permanentă de clarificare a problemelor neclare sau controversate de abordare, cu spirit creator, a posibilităților de perfecționare a metodelor și procedeele de lucru. Dealtfel, necesitatea lărgirii confruntărilor de idei este subliniată de documentele de partid ca o obligație pentru toate sectoarele de activitate, apreciindu-se importanța pe care o are în stimularea inițiativei și în luarea justă a hotărîrilor.

În „Pagina arhivarului” își pot găsi loc deopotrivă puncte de vedere asupra problemelor de organizare și desfășurare a muncii practice cît și a problemelor de ordin teoretic ca : noțiunile, terminologia, principiile arhivistice și altele.

Sistemul de organizare a activității arhivistice din țara noastră, cere cu mare necesitate practicarea de metode și procedee de lucru cît mai unitare. Pagina arhivarului poate constitui locul cel mai autorizat de confruntare a părerilor și soluționare a lor în mod unitar. Ne gîndim, de pildă, la sistemul de înregistrare a documentelor, constituirea unităților de păstrare, arhivarea documentelor, folosirea, păstrarea și conservarea acestora. Aria preocupărilor poate fi extinsă la multe alte probleme.

Pentru aceasta, se impune o largă participare a arhiviștilor de la unitățile Arhivelor Statului și de la organizațiile socialiste centrale și locale la sprijinirea acestei rubrici cu articole adecvate conținutului și scopului acesteia. Nu de puține ori, organele de coordonare și îndrumare ale Direcției generale a Arhivelor Statului s-au aflat în fața unor probleme interesante ridicate de arhiviști, a căror analiză atentă a constituit puncte de plecare pentru perfecționarea muncii. „Pagina arhivarului” creează posibilitatea concentrării și selectării opiniilor purtătoare de experiență și luarea de măsuri pentru generalizarea lor atunci când reprezintă un pas înainte în dezvoltarea arhivisticii românești. De aceea recomandăm folosirea cu curaj a „paginii arhivarului” și sperăm într-o cât mai largă participare.

FLOREA BOERAȘ

șeful Serviciului evidență,
organizare și control din
D.G.A.S.

În cadrul procesului de constituire a arhivei curente un loc important îl ocupă procesul de formare a unităților de păstrare a dosarelor — și modul în care se face predarea-preluarea acestora de la compartimentele unei organizații socialiste la arhivă. Atât în timpul muncii de îndrumare și control efectuată la organizațiile socialiste din județul Maramureș cât și a contactelor directe stabilite între arhivarii și responsabili de arhivă cu arhiviștii filialei noastre problema de mai sus se ridică în mod frecvent, mai ales din partea responsabililor de arhivă și a arhivarilor de la Unitatea de exploatare și Industrializarea lemnului Baia Mare, Întreprinderea materialelor de construcții Maramureș, Întreprinderea de industrie locală „Băimăreană” și altele.

INTREBARE : Căror condiții trebuie să le corespundă materialele ce se predau de la secții, servicii, birouri, ateliere etc. la arhiva organizației socialiste, cu precizarea obligațiilor ce revin persoanelor ce le crează și efectuează predarea, precum și ale arhivarului sau responsabilului de arhivă care le preia?

RASPUNS : Răspunde Ion Sabău, arhivist principal la filiala Arhivelor Statului Maramureș.

Conform legislației și instrucțiunilor în vigoare materialele documentare ce urmează să fie predate la arhivă trebuie să îndeplinească următoarele cerințe :

a) materialele să fie constituite în dosare conform nomenclatorului organizației socialiste respective.

b) în dosar documentele să fie aranjate în ordine cronologică, grupate pe chestiunile cuprinse în dosar. Răspunsul să fie totdeauna după actul la care se referă. La fel se procedează și cu anexele, revenirile ulterioare sau complectările la un act într-o anumită problemă, care, indiferent de datare, se alătură actelor sau actului de bază, care de obicei este primul ce se referă la problema dată. Acest sistem al ordinei cronologice

de aranjare a actelor în dosar e cel mai frecvent. Sînt însă cazuri cînd, în funcție de specificul și activitatea organizației socialiste se pot adopta în cazuri speciale și alte sisteme, dintre care amintim cel alfabetic, geografic, corespondenți.

Revenind la clasarea materialelor în dosar în ordinea cronologică ținînd seama de precizarea de mai sus, menționăm în mod deosebit că în cadrul dosarelor actele trebuie să fie astfel aranjate încît cele mai vechi (deci cele de la începutul anului) să fie deasupra, iar cele mai noi (deci de la sfîrșitul anului) dedesubt. În această așezare se păstrează ordinea normală, logică a constituirii dosarului. Subliniem necesitatea aplicării în practică a acestei prevederi regulamentare deoarece la unele organizații socialiste din județul Maramureș s-a observat practica dăunătoare a procedurii lăsării actelor în dosare în forma depusă în cursul anului în bibliorafte cu cele din ianuarie dedesubt și peste care lună de lună au fost depuse în continuare, iar la sfîrșitul anului nu au mai fost inversate, rămînînd în această formă anormală, motiv pentru care s-a dispus refacerea dosarelor în cauză.

c) în dosare actele trebuie să fie cusute între coperte. Această operație va fi făcută în așa fel încît să asigure posibilitatea citirii libere a textului, a datelor și rezoluțiilor de pe hîrtie. În momentul efectuării operațiunii de coasere vor fi îndepărtate din dosar toate acele, agrafele și clamele metalice.

d) filele dosarelor, precum și cele ale registrelor sau cartotecilor se numerotează în colțul din dreapta de sus. În cazul în care un dosar are mai multe volume, în fiecare se face numerotarea de la 1. Filele albe de la începutul și sfîrșitul dosarului nu se numerotează.

e) fiecare dosar, registru sau condică se certifică de cel ce le-a întocmit, certificarea se face :

- în dosare pe o foaie separată așezată după ultima filă scrisă;
- în condici sau registre pe verso ultimei file albe, iar în cazul cartotecilor pe o foaie special așezată imediat după ultima fișă.

Formula de certificare folosită va cuprinde neapărat: numărul filelor conținute de dosarul sau registrul respectiv, trecute atît în cifre cît și în litere, numele și prenumele persoanei ce a alcătuit dosarul, cu specificarea funcției, semnătura acestuia și data cînd a fost făcută certificarea.

f) pe coperta fiecărui dosar vor fi trecute de către cel ce l-a constituit, fără prescurtări următoarele :

- denumirea organizației socialiste
- denumirea secției, serviciului, biroului, atelierului, deci a compartimentului, în cadrul căruia s-a format dosarul
- indicativul dosarului după nomenclator
- denumirea dosarului prin redarea clară a conținutului materialelor ce intră în componența acestuia. Insistăm asupra necesității respectării acestei prevederi regulamentare deoarece se observă tendința fie a trecerii pe dosar numai a indicativului respectiv, fie redarea foarte sumară a conținutului sub denumiri ca „Producție”, „Administrative”, „Financiare”, „Correspondență” etc. etc. În aceste cazuri dosarele trebuie refuzate, cerîndu-se rezumarea lor cu precizarea clară a conținutului.
- data începerii
- data încheierii

- numărul filelor conținute
- numărul volumului (în cazul în care dosarul are mai multe volume).
- numărul curent sub care a fost inventariat
- termenul de păstrare

g) pentru dosarele secrete și dosarele nesecrete, dar de importanță deosebită, se alcătuiască opise interioare, opise ce se așează înaintea primei file a dosarului. În cazul opisării dosarelor nesecrete dar de importanță deosebită, opisul interior se alcătuieste doar pentru actele deosebit de importante.

După aducerea dosarelor în situația de mai sus de către persoana sau persoanele din serviciul în cadrul căruia s-au constituit se trece la procesul de inventariere a lor, respectându-se următoarele prevederi regulamentare :

— inventarierea se face de către persoana sau persoanele din cadrul părții structurale în care au fost constituite materialele arhivistice, înainte de predarea sau depunerea lor la arhivă. Ținem să subliniem că înainte de depunerea dosarelor la arhivă deoarece la unele organizații socialiste se mai întâmplă, mai rar, dar se întâmplă, ca unii șefi de secții sau servicii să depună materialele neinventariate în arhivă promițând că în câteva zile va trimite pe cineva sau va veni personal să întocmească inventarele. Din neglijență s-au întâmplat cazuri că unii dintre acești șefi de servicii au uitat să se întoarcă să-și îndeplinească datoria și astfel, în unele cazuri, s-au adunat an de an materiale neinventariate în arhive recent constituite.

— materialele create în cadrul compartimentelor se depun la arhivă în cursul anului următor anului expirat pe baze de inventare întocmite pe termene de păstrare. Ca urmare fiecare compartiment (serviciu, secție, birou, atelier) în funcție de materialul creat va întocmi un rînd de inventare pentru dosarele cu termen de păstrare permanent, un alt rînd de inventare pentru cele cu 15 ani, un altul pentru cele cu 10 ani, altul pentru cele cu 8 ani, altul pentru cele cu 5 ani ș.a.m.d.

Inventarele pentru materialele cu termen de păstrare permanent vor fi întocmite în 4 exemplare, iar cele pentru materialele cu termen de păstrare temporare în trei exemplare.

În inventar se trec toate, dar absolut toate dosarele cu același termen de păstrare create de compartimentul respectiv, chiar și în cazul în care o parte din ele fiind neîncheiate sau necesare serviciului nu se predau la arhivă în momentul respectiv. În acest caz după ce se notează că : „prezentul inventar format din ...file conține...dosare, registre, condicii, cartoteci etc. ” se specifică „Numerele ...au fost lăsate la ... (denumirea serviciului) nefiind încheiate” sau „fiind necesare serviciului” iar mai jos, înainte de certificare se specifică din nou „La preluare au lipsit dosarele de la nr., după care se trece data preluării și numărul total de dosare efectiv preluate și se semnează de către cel ce a făcut predarea și cel ce a preluat”.

Asupra întocmirii inventarelor cu datele cerute de rubricatura din decret insistăm asupra complectării corecte a rubricii în care se trece conținutul dosarelor în sensul că acesta să fie redat cit mai clar, fără prescurtări, și să conțină neapărat felul actelor și problema la care se referă acestea, iar în cazul dărilor de seamă, a planurilor de muncă, a situațiilor statistice și alte similare să se specifice și perioada de timp pentru care

sînt făcute (anuale, semestriale, trimestriale, lunare sau decadaale) evitîndu-se în acest fel denumirile generale care nu spun nimic sau aproape nimic, cum se mai găsesc în unele inventare, ca „Procese verbale”, „Corespondență”, „Preț de cost” uneori notat numai P.C. sau P.C.I. (paza contra incendiilor), sau P.M. (protecția muncii) etc. etc.

Subliniem că atît constituirea dosarelor cît și a inventarelor cade în sarcina serviciilor, secțiilor, atelierelor, birourilor creatoare, deci a compartimentelor obligația responsabilului cu arhiva, a șefului de arhivă și a arhivarului este aceea de a veghea și de a da indicații ca acestea să fie făcute în conformitate cu instrucțiunile în vigoare. Avînd împuternicirea conducătorului organizației socialiste (a întreprinderii, uzinei, instituției, cooperativei ș.a.m.d.), responsabilul de arhivă, șeful de arhivă și arhivarul au dreptul de a refuza preluarea în arhivă a materialelor prezentate necorespunzător, cerînd refacerea acestora în mod corect.

Șeful de arhivă, responsabilul cu arhiva și arhivarul au obligația de a verifica în mod temeinic dosarele ce se predau la arhivă și de a le confrunta fiecare unitate în parte cu inventarele respective, știind că din momentul semnării de preluare sînt direct răspunzători de exactitatea datelor trecute, de integritatea materialelor preluate, de păstrarea și folosirea lor etc.

Imediat după efectuarea preluării responsabilul de arhivă sau arhivarul va introduce în mod obligatoriu toate inventarele preluate, fiecare sub un număr separat, în registrul de evidență curentă, completînd cu atenție și exactitate toate rubricile prevăzute în acest registru.

În exercitarea atribuțiilor ce le revin responsabilul de arhivă, șeful de arhivă ori arhivarul sînt datori ca prin intermediul șefului de serviciu din care fac parte să informeze periodic conducerea organizației socialiste despre modul de constituire a arhivei curente, despre felul în care decurg lucrările de predare — preluare a arhivei de la copartimente și să ceară luarea de măsuri pentru ca acestea să se desfășoare în conformitate cu prevederile decretului în caz de necesitate cerînd și sprijinul Filialei Arhivelor Statului în raza căruia se află.

Pentru modelul copertei de dosar, modelul inventarelor și modelul registrului de evidență vezi anexele nr. 4, 5 și 6 din Decretul Consiliului de Stat al R. S. România, publicat în Buletinul Oficial nr. 164 din 30 decembrie 1971.

Există unele organizații socialiste din cuprinsul județului Suceava care deși constituie dosarele pe termene de păstrare conform nomenclatorului pe care l-au întocmit, totuși nu trec indicativul dosarului în registrul de intrare-ieșire.

De asemenea, predarea anuală a documentelor la camera de arhivă nu se face pe bază de inventare împărțite pe grupe, după termenele de păstrare respective.

Un exemplu concludent în această privință îl constituie situația de la Fabrica de spirt, bere și amidon din orașul Rădăuți unde arhiva este bine păstrată, iar documentele sînt inventariate pînă în anul 1970 inclusiv, în schimb însă nomenclatorul nu se aplică în mod corect, iar predarea materialelor la camera de arhivă nu se face conform prevederilor.

Redăm mai jos atît punctul de vedere al conducerii Fabricii de spirt, bere şi amidon Rădăuţi cît şi poziţia Filialei Arhivelor Statului Suceava în aceste probleme :

Tovarăşii care răspund de arhiva Fabricii de spirt, bere şi amidon Rădăuţi (inclusiv conducerea) afirmă că din cauza volumului mare de lucrări de registratură nu există timp şi pentru trecerea indicativului dosarului în registrul de intrare-ieşire.

RASPUNS : Răspunde Radu Freitag arhivist la filiala Arhivelor Statului Suceava,

Este cunoscut că nomenclatorul serveşte registraturii pentru repartizarea hîrtilor la părţile structurale competente să le rezolve cît şi la constituirea dosarelor. Dar pentru a cunoaşte în orice moment la ce dosar a fost repartizată o hîrtie intrată, este neapărat necesar să fie completată rubrica „indicativul dosarului” din registrul de intrare-ieşire. Ba mai mult chiar, aplicarea corectă a nomenclatorului impune ca indicativul dosarului să fie trecut şi pe fiecare hîrtie intrată sau ieşită.

Fără respectarea acestor cerinţe de bază în ce priveşte aplicarea nomenclatorului, ne va fi foarte greu să găsim în mod operativ hîrţile de care avem nevoie în lucrările noastre curente.

De aceea, conducerea Fabricii de spirt, bere şi amidon, din Rădăuţi (cît şi celelalte organizaţii socialiste care se află în aceeaşi situaţie) îşi vor organiza de aşa manieră munca de registratură încît indicativul dosarului să fie trecut atît în rubrica respectivă din registrul de intrare-ieşire cît şi pe fiecare hîrtie intrată sau ieşită.

Lucrînd astfel, vom face economie de muncă şi timp care în momentul de faţă se pierde inutil cu căutatul diferitelor acte înregistrate.

În ce priveşte predarea anuală a documentelor la camera de arhivă, conducerea Fabricii de spirt, bere şi amidon Rădăuţi consideră că e mult mai bine ca predarea să se efectueze pe baza unui singur inventar care să cuprinsă toate unităţile de păstrare create în cursul aceluiaşi an, indiferent de termenele de păstrare. Această metodă ar facilita, chipurile, găsirea materialelor arhivistice de care avem nevoie întrucît sînt trecute într-un singur inventar.

RASPUNS : Predînd la arhivă materialele documentare pe baza unui singur inventar fără a ţine cont de termenele de păstrare a unităţilor de păstrare respective, ne complicăm în mod inutil munca în viitor. Astfel, va trebui să ţinem permanent evidenţa acestui inventar şi să întocmim an de an liste de selecţionare care să cuprinsă materiale ale căror termene de păstrare au expirat.

Predarea corectă a materialelor documentare la arhivă se face la sfîrşitul celui de al doilea an pe baza inventarelor întocmite pe grupe, după termenele de păstrare ale unităţilor de păstrare respective. Prin urmare vom întocmi inventare pe grupe de materiale, după termenele de păstrare prevăzute în indicativul organizaţiei socialiste respective (1, 3, 5...ani ş.a.m.d.).

Procedînd astfel, munca de selecţionare este foarte mult uşurată întrucît inventarele întocmite în acest fel înlocuiesc listele de selecţionare.

Un grup de zilieri care prelucrează arhiva Primăriei oraşului Vatra Dornei întreabă dacă indicatorul cu termene de păstrare elaborat de Secre-

tariatul general al Consiliului de Miniștri în anul 1961 mai poate fi folosit sau nu.

RASPUNS: Răspunde Gavril Irimescu, arhivist principal la Filiala Arhivelor Statului Suceava.

În general acest indicator este un bun ghid de orientare pentru acei ce execută selecționarea materialelor arhivistice create în activitatea organelor administrației locale de stat — primării, preturi, prefecturi. Dar prevederile indicatorului nu trebuie luate decât orientativ.

De exemplu: Corespondența în legătură cu perceperea taxelor comunale, în general, nu se păstrează, întrucît nu prezintă valoare documentară, totuși din aceste dosare se pot extrage cîteodată informații deosebit de valoroase.

În arhiva Primăriei orașului Vatra Dornei s-a găsit un dosar cu procesul civil intentat de primărie Administrației Fondului Bisericesc pe motiv că s-a sustras de la plata corectă a taxelor comunale conform veniturilor realizate de băile Vatra Dornei. Primăria în susținerea cauzei a venit cu o listă arătînd numărul vizitatorilor, numărul băilor servite și a veniturilor realizate, pe o perioadă de 10 ani. Datele sînt cu atît mai prețioase cu cît în Arhiva Administrației Fondului bisericesc nu se păstrează,

În aceeași situație se află și registrele în care sînt trecute firmele exportatoare de material lemnos din orașul Vatra Dornei — ce cuprind cantitățile de materiale exploatate, veniturile realizate și impozitul datorat comunei ca taxe comunale. La fel, dosarele cu taxe comunale datorate de întreprinderile miniere, Mina „Terezia” a Fondului bisericesc și Mina „Fața Șarului” — „Pietrele arse” a Societății „Mangasar” din Vatra Dornei în care se găsesc informații extrem de prețioase privind cantitatea de minereu de mangan extras, prețul de cost pe tonă, situații privind exportul de minereu de mangan în Italia și Germania, în perioada anilor 1928 — 1941.

Apoi, unele informații privind turismul cum a fost cazul unor telegrame ce anunță sosirea în orașul Vatra Dornei a colonelului englez M. Ghath însoțit de consilieri, ș.a. sau unele materiale vizînd activitatea culturală din oraș — funcționarea cinematografului, rularea filmelor, prezența pe scena dorneană a unor mari artiști români exemplu Constantin Tănase și a trupei „Cărăbuș”, ajutorarea unor societăți culturale-sportive, etc.

S-au considerat nefolositoare și unele materiale referitoare la edilitatea orașului — pavarea cu scînduri a trotuarelor orașului — exact ceea ce arată specificul acestui oraș de munte mult îndrăgit de turiști. Și exemple se mai pot da, desigur care pledează în favoarea importanței ce trebuie acordată selecționării documentelor și a simțului de răspundere cu care este necesar să lucreze comisia de selecționare, să nu înlăture materiale, considerîndu-le nefolositoare, tocmai pe acelea ce poartă în ele specificul locului sau momentului istoric, dînd mai mare atenție păstrării ordinelor și instrucțiunilor. Deși și acestea trebuie păstrate mai importante mi se par situațiile, statisticile și rapoartele ca urmare a ordinelor, din care cercetătorul poate extrage date semnificative privind dezvoltarea economică, politică, socială, culturală, edilitaro-gospodărească, sanitară ș.a. a localității respective, în cazul nostru, a orașului Vatra Dornei.

Tov. Cristea Elena de la Exploatarea Minieră Vatra Dornei întreabă dacă următorul sistem, folosit de ea, la înregistrarea și manipularea hîr-

tiilor intrate și ieșite este corespunzător. Tovarășa Cristea ne informează că „toate hîrțile intrate se înregistrează ; după înregistrare se trimit serviciilor spre rezolvare care și ele la rîndul lor le înregistrează — le rezolvă și le depun la dosare ; răspunsurile nu mai trec însă prin registratura generală ci pleacă direct de la servicii. Cu alte cuvinte, registratura generală face și ține evidența intrării hîrtilor iar ieșirea o fac serviciile. Și pentru ca numerele de ieșire să nu se repete, fiecărui serviciu i s-a dat un număr de cod pe care-l așează înaintea numărului de ieșire. Exemplu : conducerea are numărul de cod 10 ; inginerul șef nr. 11 ; Serviciul planificare nr. 12 ; și așa pînă la numărul de cod 33.

Pentru siguranța expedierii hîrtilor ieșite, a răspunsurilor, pentru că tot eu o fac, spunea tovarășa Cristea, semnez pentru descărcarea serviciilor pe fiecare copie a hîrtiei ieșite.

RASPUNS : Desigur modelul de registratură și manipulare a hîrtilor folosit de dv. nu-l putem recomanda fiind nepractic și contrar unei registraturi științifice și operative. Prin folosirea acestui sistem, este adevărat, se ușurează munca registratorului de la registratura generală dar se complică activitatea serviciilor, care sînt obligate să țină registre de intrare-ieșire. În afara faptului că o asemenea registratură nu-i operativă este și costisitoare, în sensul că folosește munca specialiștilor și întrebunțează multe registre.

O registratură generală, științific organizată, este cerută și de Decretul nr. 472/1971.

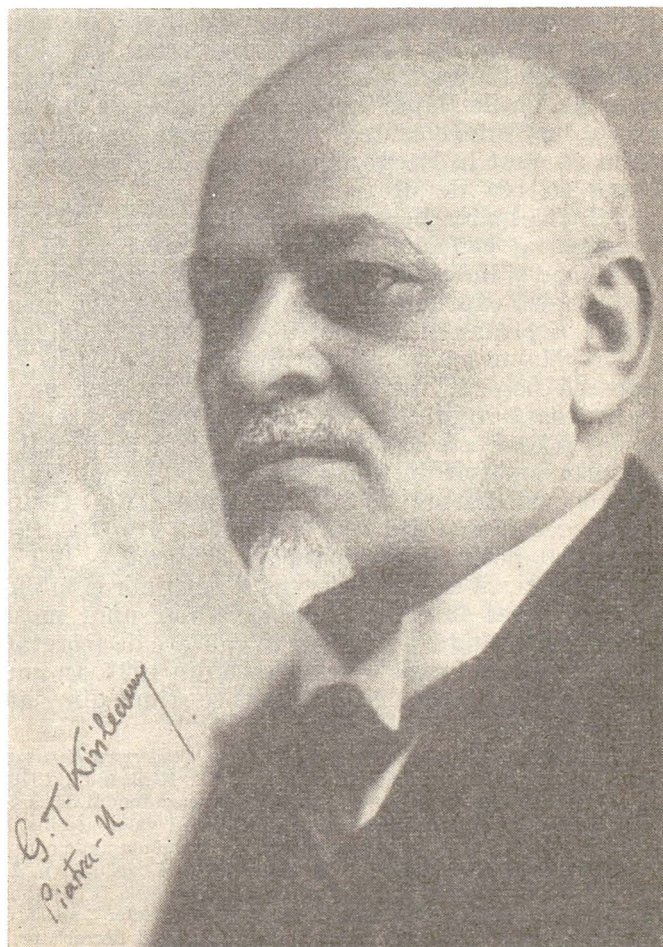
Manipularea hîrtilor în interiorul întreprinderii se face cu ajutorul condiții de remiterea corespondenței iar depunerea la dosare a corespondenței rezolvate se face conform nomenclatorului actelor.

G. T. KIRILEANU

100 de ani de la naștere

IOANA BURLACU

Cînd, în vara anului 1948, Gheorghe Teodorescu Kirileanu, cărturarul pietrean, de numele căruia se leagă cele mai desăvîrșite ediții Creangă, primul nostru mare bibliofil, pasionatul culegător de folclor bistrițean este încunostințat despre alegerea sa ca membru de onoare al Academiei Republicii Populare Române, răspunzînd celui care se grăbise să-i anunțe vestea, lui Simion Mehedinți, scria : „... Am citit și după aceea am recitit telegrama și nu mă puteam dumeri asupra acestei neașteptate și prea mari cinstiri ce mi se face din partea Academiei Române prin alegerea mea ca membru de onoare. Am fost în viața mea un pasionat adunător și cititor de cărți și

documente vechi dar asta nu ajunge să merit marea cinstire cuvenită numai fruntașilor culturali. Dacă ar fi o Academie a oamenilor aleși pentru fapte bune, parcă nu mi-ar fi rușine să fac parte din ea, căci toată viața mi-am dat silința de a face bine și a fi de ajutor altora”¹.

Deci G. T. Kirileanu spre sfârșitul unei vieți închinată muncii își recunoaște, cu simplitate, ca principal merit al activității sale, adunarea documentelor istorice, a manuscriselor literare, și a cărților vechi și rare — formarea acelui inestimabil fond documentar care încă în timpul vieții sale a fost pus la dispoziția publicului².

Gheorghe Teodorescu Kirileanu s-a născut în Holda Broștenilor la 13 martie 1872, într-o familie de țărani. Tatăl, Grigore Kirileanu provenea dintr-o familie de strămutați din părțile Sucevei iar mama, Ioana era fiica preotului din Holda, Teodor Ioanovici, figură foarte populară cunoscută sub numele de „Popa Todică”. Mama micului Gheorghe moare cam pe cînd acesta ajunge la vîrsta de 7 ani. După recăsătorirea tatălui, Popa Todică, bunicul, va fi cel care se va ocupa de educația copilului. De altfel l-a și înfiat. El îl va înscrie în clasa I-a primară la Școala de la Broșteni cu numele de Gheorghe Teodorescu (după onomastica tatălui copilul ar fi avut numele de Gheorghe Grigorescu). Studiile și le va continua la Fălticeni și Piatra Neamț primele clase de gimnaziu și la Iași, la Școala normală, „Vasile Lupu” condusă pe atunci de distinsul pedagog C. Meisner, și la „Institutele unite”. După luarea bacalaureatului în anul 1895 îl aflăm student la Facultatea ieșeană de litere pentru ca după un an să se înscrie la cea de drept³.

După luarea licenței în drept, în anul 1900, a funcționat cîteva luni, ca magistrat la Iași dar își va cere transferul la Broșteni pentru a lucra în mijlocul și în folosul oamenilor din ținutul său natal — dorință fierbinte și statornică exprimată încă în anii studenției, de-a se dăruiridicării prin cultură a țăranului. Faptul îl va uimi atît de mult pe capul „junimii” pe Titu Maiorescu pe atunci ministru la justiție, încît acesta a ținut să-l cunoască personal pe solicitant. Și-l va face pe G.T.Kirileanu prieten pentru toată viața. Dar, din păcate, bunele intenții ale tînărului magistrat nu pot fi realizate deoarece la numai un an postul îi este suprimat. Va fi, pe rînd : profesor de limba română la Liceul Humpel din Iași (1901 — 1902), meditator la familia Caradja din Grumăzești (1902 — 1903), inspector comunal din nou la Broșteni (1903 — 1904).În 1905 — în urma suprimării postului de inspector comunal — G.T. Kirileanu este chemat la București, să conducă Serviciul petițiilor și biblioteca palatului primind și însărcinarea întocmirii monografiilor unor moșii. Va rămîne la palat pînă în 1930 cînd trece la Iași în calitate de secretar al Fundației Culturale calitate cu care fusese investit încă din 1927. În anul 1935, ieșind la pensie se stabilește la Piatra Neamț. Aici se stinge din viață la 13 noiembrie 1960.

¹ Constantin Bostan, Valentin Ciucă, *Gh. Teodorescu-Kirileanu — Contribuții documentare*, Piatra Neamț, Biblioteca documentară „G. T. Kirileanu”, 1970, p. 37.

² În februarie 1956 G. T. Kirileanu donează fondul de cărți și publicații tipărite orașului Piatra Neamț, devenind astfel întemeietorul ui valoroase instituții de cultură. Manuscrisele au fost depuse la Biblioteca Academiei R. S. România unde constituie încă un fond nepublicat și deci inaccesibil cercetării (C. Bostan, V. Ciucă, *op. cit.*, p. 11, 38.)

³ Despre viața și activitatea lui Kirileanu vezi C. Bostan, V. Ciucă, *op. cit.*, Augustin Z. N. Pop, *Kirileanu la 85 de ani*, în „Revista de folclor”, an II, nr. 3, 1957, p. 97—105 ; Turcu Constantin, *G. T. Kirileanu la 85 de ani*, în „Iașul literar” nr. 6, 1957, p. 122—125.

Aptitudinile sale de cercetător se evidențiază încă din primii ani de studenție, când, sub conducerea profesorului Al. Philipide, lucrează la adunarea materialului pentru Dicționarul Academiei. Avînd în sarcină fișarea operei poetice a logofătului Costache Conachi, G. T. Kirileanu începe să-și lărgască investigația și asupra altor aspecte ale activității acestuia, aducînd informații pe care le va fructifica, în anii următori, în mai multe lucrări speciale. Aceiași pasiune pentru informația istorică o va dovedi și mai tîrziu, când fiind profesor în familia Caradja, timpul liber și-l petrece strîngînd material pentru monografia comunei natale sau, în primăvara anului 1905 când își exprima dorința să ocupe un post de arhivist, fapt pentru care îl și îndeamnă pe fostul său profesor, C. Meissner să scrie, în acest sens, lui Dimitre Onciul, directorul de atunci al Arhivelor Statului.

La 2 martie 1905, prin scrisoarea lui Meissner G. T. Kirileanu este recomandat ca un „eminent tînăr” care merită „din toate punctele de vedere sprijinul nostru al tuturor”⁴. Din păcate posibilitatea de a lucra la Arhive nu se ivește nici acum nici mai tîrziu cu 2 ani cînd însuși Kirileanu avea să-i scrie în acelaș sens lui Titu Maiorescu „...rog pe dl. Onciul ca atunci cînd se vor începe lucrările de tipărirea comorilor din Arhiva Statului despre care mi-ați vorbit odată să mă dăruiască și pe mine c-o bucățică de muncă oricît de modestă avînd mare dragoste pentru tot ce privește cercetarea trecutului nostru”⁵.

Dar chiar dacă G. T. Kirileanu nu va ajunge să lucreze în această instituție, începînd cu anul 1905 cînd se mută la București își va petrece zile în șir între dosare prăfuite, acte de proprietate, hărți vechi, memorii și scrisori ale înaintașilor pe care curiozitatea sa veșnic trează le va scruta în sălile din preajma bisericii de la Mihal Vodă. Este perioada în care culege materialul necesar alcătuirii monografiilor pentru moșiile Broșteni, Predeal, Zorleni, Tutova, Mănăstirea și Poeni.

Printr-o muncă stăruitoare, la numai un an de la venirea sa în București, va publica, în colaborare cu M. Lupașcu, monografia comunei sale natale⁶, iar, în colaborare cu A. Popovici, o descriere a bisericilor din Broșteni și a Schitului Rarău⁷, precum și o încercare monografică asupra moșiilor Predeal, Mănăstirea, Zorleni, Poeni⁸. Temeinicia studiilor elaborate, soliditatea documentației, modul interesant de abordare a problemelor atrag încă de la apariție atenția asupra lor. „Dacă vei lua în mînă „Descrierea moșiei Broșteni jud. Suceava” de G.T. Kirileanu — nota N. Iorga — nu se poate să n-o citești pînă la sfîrșit. Sînt acolo știri istorice, note despre gospodăria veche și cea nouă, elemente de limbă, de cultură cu totul necunoscute. Limba e cea a scrisului lui Creangă. Monografia nu poate fi întrecută”⁹. Faptul că limba lui Kirileanu e cea a scrierilor lui Creangă nu e un fapt întîmplător. Valoarea inestimabilă a operelor mari-

⁴ Bibl. Acad. R. S. România, Arhiva Dimitre Onciul, 5359.

⁵ Ibidem, Arhiva Titu Maiorescu, 3927.

⁶ G. T. Kirileanu, A. Popovici, *Descrierea moșiei regale Broșteni jud. Suceava*, București, 1906.

⁷ G. T. Kirileanu, M. Lupescu, *Bisericile din comuna Broșteni și Schitul Rarău*, Institutul de arte grafice, „Carol Göbl”, București, 1906.

⁸ G. T. Kirileanu, *Contur la monografiile moșiilor Predeal, Mănăstirea, Zorleni, Poeni*, București, 1906.

⁹ Vezi anexa 3

lor noștri cărturari și în deosebi a celei a lui Creangă îl captivează încă din anii studenției. Nu e lipsit de importanță nici faptul că tot atunci i se ivește ocazia, la recomandarea fostului său profesor de istorie A.D. Xenopol să ajute la orînduirea manuscriselor lui Creangă¹⁰. Va fi de altfel punctul de plecare pentru cristalizarea profundelor cunoștințe despre viața și opera marelui povestitor născut la Humulești. Primele rezultate ale acestei insistente și rodnice cercetări le va publica în revista „Șezătoarea” (an V, nr. 12) la comemorarea a 10 ani de la moartea scriitorului. Cu acest prilej G. T. Kirileanu se referă la manuscrisele operelor lui Ion Creangă, din a căror descoperire și salvare își face o îndatorire sacră. Printr-o investigație sistematică a locurilor și a oamenilor cu care scriitorul a venit în contact, Kirileanu izbuteste să găsească pagini originale din minunatele povestiri ale lui Creangă și un fragment din „Amintiri”.

De altfel, pe lângă cele 16 minuțioase și comprehensive ediții Ion Creangă, de care se va îngriji, G.T. Kirileanu va mai publica în revistele „Șezătoarea” și „Ion Creangă” un mănunchi de interesante studii și documente legate de activitatea marelui povestitor.

Vis à vis de Creangă Kirileanu își va extinde cercetările asupra manuscriselor eminesciene valorificîndu-și informațiile adunate, în mai multe articole publicate în revista „Mihai Eminescu” și alte periodice¹¹.

Paralel — după cum aminteam puțin mai sus — Kirileanu își va adînci studiul consacrat vieții și activității logofătului Costache Conachi.

Materialul arhivistic privitor la Conachi strîns de-a lungul mai multor ani va fi valorificat prin cîteva studii interesante: *Răzeșii din Gîrlești în luptă cu logofătul Costache Conachi*¹², *Ideea Unirii la marele logofăt Costache Conachi*¹³, *Cîteva știri despre Costache Conachi*¹⁴, *Fabrica de fier a logofătului Costache Conachi*¹⁵.

Alături de acestea se impune atenției noastre și publicarea Testamentului și a Pomelnicului logofătului¹⁶. Pomelnicul conăchesc apare după originalul păstrat la Biblioteca Academiei Române (ms. 3079) iar Testamentul după fragmentele din actul original păstrate la Arhivele Statului din București. La adnotări se remarcă cuvintele subliniate sau șterse de Conachi sau se explică unele cuvinte vechi ieșite din uz.

De altfel publicarea documentelor istorice nu este întîmplătoare în activitatea lui Kirileanu. Ea va constitui o preocupare permanentă. Analiza documentelor istorice încredințate de el tiparului relevă discernămintul său în alegerea acelor piese vrednice să vorbească despre fapte și stări de lucruri cu adevărat deosebite. Acelaș discernămint îl caracterizează fie atunci cînd este vorba de selectarea celor 3 acte cuprinse în manuscrisul nr. 4023 de la Academia Română — un caiet care conține 24 de docu-

¹⁰ Postfață la Ediția „Ion Creangă”, E.S.P.L.A., 1957.

¹¹ Vezi anexa 3

¹² Extras din „Analele Moldovei”, vol. I, Tecuci, 1941.

¹³ „Convorbiri literare”, an XLIII (1909).

¹⁴ „Arhiva Românească”, vol. X, (1946).

¹⁵ „Revista istorică română”, vol. XVII (1947).

¹⁶ G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în „Convorbiri literare”, an XLII, nr. 12, 1908, p. 608—621.

* Ne permitem să dezvăluim faptul că, recent, distinsul arhivist Gh. Ungureanu a descoperit continuarea Testamentului lui Conachi în Arhivele Statului Iași, colecția Documente; P. 491, nr. 59.

mente moldovenești copiate în anul 1857 — dintre care două prezintă interes pentru istoria oștirii românești, iar al treilea este o scrisoare a lui Vasile Lupu trimisă din Constantinopol mitropolitului Moldovei, aducând interesante știri de natură politică¹⁷ fie cînd publică scrisori din timpul Revoluției de la 1848 și Unirii Principatelor Române, aparținînd unor personalități ale istoriei românești¹⁸.

Dragostea pentru cunoașterea trecutului nostru îl îndeamnă să cerceteze cu grijă cele mai variate izvoare documentare valorificînd astfel un interesant material inedit. Informația istorică îl va atrage pe Kirileanu ori unde s-ar afla fie că e vorba despre o scrisoare necunoscută aflată „la un prieten din Piatra”¹⁹ fie despre însemnările de pe marginea filelor vechilor cărți unde se găsesc „icoane ale trecutului nostru și suflul strămoșesc precum și neașteptate informații culturale”²⁰ fie despre vechile condici bisericești ca de pildă a bisericii Sf. Ilie din Fălticeni²¹ fie despre hotarnice (vezi hotarnica răzeșilor dorneni²²) sau în sfîrșit casă mai dăm încă un exemplu despre sinodicele alcătuite la 1872 din îndemnul mitropolitului Calinic Miclescu²³. Ocupîndu-se de studiul acestora din urmă într-o lucrare referitoare la Biserica Sf. Ioan din Piatra-Neamț Kirileanu își dovedește încă o dată grija față de valorile documentare, găsind întotdeauna cuvinte de laudă pentru cei care le păstrează cum se cuvine, în care ordine de idei sînt pilduitoare rîndurile „Aceste sinodice se păstrează acum la Arhiva Statului din Iași, datorită actualului vrednic director Gh. Ungureanu care le-a scăpat de pieire, împreună cu un bogat material privitor la istoria bisericii noastre prin mutarea arhivei Mitropoliei Moldovei din subsolul în care muceau fără nici o îngrijire”²⁴. În acelaș timp G. T. Kirileanu își va exprima amărăciunea față de atitudinea de nepăsare și nesocotință a unor factori răspunzători de soarta arhivelor: „Arhiva Protopopiei jud. Neamț... se păstrează într-o chilie de turn, unde acum 20 de ani am văzut numai rămășițe din ea, cu dosare rupte și descusute în cea mai mare neorînduială din cauza lipsei de grijă a celor răspunzători”²⁵.

Acolo unde materialul arhivistic nu se mai găsește Kirileanu încearcă să folosească fiecare informație istorică pentru ca, mergînd pe firul ei, să afle vreo posibilitate de recuperare sau suplinire. Astfel, confirmîndu-și, prin cercetări asidue, informația dată de Melchisedec în ale sale „Notițe

¹⁷ „Revista istorică”, an II, nr. 2, 1916, p. 27.

¹⁸ Vezi în acest sens *Două scrisori ale lui Vodă Mihai Sturdza din 1848—1849*, Extras din „Omăgiu lui Constantin Giurescu”; *O scrisoare a domnului D. A. Sturdza către domnitorul Cuza Vodă*, în „Convorbiri literare”, an XLII, 1908, p. 190; *O scrisoare autografă a lui Cuza Vodă, către Constantin Moruzi*, în „Revista Istorică”, an II, nr. 1, 1916, p. 19—20 etc.

¹⁹ G. T. Kirileanu, *O scrisoare despre schitul moldovenesc din Sf. Munte și despre Grigori Ghica domnul Moldovei*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LIX, nr. 3—4, 1941, f. 160—163.

²⁰ Idem, *Însemnări istorice pe cărți vechi bisericești*, în „Convorbiri literare”, an 55, nr. 1, 1923, p. 44.

²¹ Idem, *Condica veche a bisericii Sf. Ilie din Fălticeni*, Bîrlad, 1942, extras din „Păstorul Tutovei”.

²² Idem, *Hotarnica răzeșilor dorneni și suferințele lor 1800—1801 Piatra Neamț*, 1941, extras din „Apostolul”.

²³ Idem, *Despre biserica lui Ștefan cel Mare din Piatra Neamț*, în „Anuarul Liceului Petru Rareș”, Piatra Neamț, anii 1936—1940, p. IX—XII.

²⁴ *Ibidem*, f. IX.

²⁵ *Ibidem*, f. X.

istorice și arheologice de pe la 48 mănăstiri și biserici din Moldova” (București, 1885), că, „din lada mare plină cu cărți vechi și cu manuscrise slave și române, nu se mai găsește nimic”, încearcă să reconstituie istoria bisericii lui Ștefan cel Mare, prin exploatarea sistematică a informațiilor furnizate de studiul odoarelor, icoanelor, pomelnicilor și a însemnărilor de pe cărțile vechi — interesant material istoric și cultural asupra trecutului ținutului Neamț. Tot acum, Kirileanu atrage atenția asupra faptului că în Piatra a existat, în mod cert, un hrisov de la Ștefan cel Mare, deoarece în „Buletinul Oficial al Moldovei” (an IV, nr. 73 din 13 sept. 1836, f. 473) este publicată următoarea înștiințare din partea Giudecătoriei ținutului Neamț: „Supt nr. 5392 s-au încredințat o copie scoasă de pe Anaforaua Tîrgului Pietrii, precum și suptr nr. 5391 s-au încredințat mărturie lui Ioniță Romașcan în pricina lui cu Hagi Gheorghe pentru un hrisov de la Ștefan cel Mare”.

De asemenea, atrage atenția asupra mențiunii făcute într-un hrisov din 7 iulie 1814, a lui Șcarlat Alexandru Calimachi, cu privire la modalitatea vânzării de locuri între țîrgoveți care se face prin scrisori întărite de Epitropia Bisericii Sf. Ioan ce se treceau în „Condica Bisericii Domnești” remarcînd, pe această cale, existența unei condici a bisericii, în care erau copiate toate documentele privitoare la privilegiile domnești și în chestiunile de proprietate ale moșiei înconjurătoare dăruite de Ștefan cel Mare.

Am insistat mai mult asupra unor asemenea date și din dorința de a da un exemplu asupra modului cum G.T. Kirileanu se informa în vederea întocmirii temeinicelor sale monografii, explicînd în parte de ce nu există aproape nici o lucrare științifică, contemporană lui, în domeniul limbii literare, folclorului, istoriei, în care să nu-l găsim citat „că a contribuit cu știința, cu sfatul, cu materialul personal sau cu stăruința sa de a se publica”²⁶.

Am aminti monumentalele lucrări a lui Ion Bogdan și M. Costăchescu sau colecțiile de folclor ale lui I. Bîrlea și A.C. Vasiliu. O mențiune specială merită contribuția adusă de Kirileanu la apariția definitivă a celebrului Dicționar româno-german a filologului H. Tiktin²⁷.

Cîte n-ar fi de spus, dar spațiul nu ne îngăduie să stăruim. Chiar și numai o sumară prezentare a tezaurului alcătuit de Kirileanu necesită un articol independent. Totuși înainte de a încheia ținem să evidențiem faptul că toate aceste comori — vechi pergamente, hrisoave și porunci domnești, manuscrise religioase și de cronici, cronografe, pravile și calendare vechi, scrisori, stampe, fotografii, cărți de istorie, geografie și economie politică, de limbă și literatură, monografii satești, memorii, biografii și bibliografii, colecții de periodice etc.²⁸ — au fost strînse la un loc prin sacrificii, trudă, perseverență dar și prin adîncă iubire față de pămîntul natal, față de poporul din rîndurile căruia s-a născut, din profund respect față de limba și cultura acestuia, față de cele mai bune tradiții ale lui.

²⁶ C. Turcu, *art. cit.*, p. 124.

²⁷ „În legătură cu găsirea manuscrisului dicționarului lui H. Tiktin, G. T. Kirileanu a dat 100 de lei arhivarului de la „Monitorul Oficial” care l-a găsit după multă strădanie în podul clădirii, aruncat și aproape distrus” (V. Ciucă, C. Bostan, *op. cit.*, p. 32).

²⁸ C. Turcu, *art. cit.*, p. 124; Mîrcea Filip, *Carlea românească veche în biblioteca „G. T. Kirileanu” — Piatra Neamț*, Bibliografie adnotată, Bacău, 1970, 195 p.

Firește, prin modestele noastre rînduri închinat lui G.T. Kirileanu, figură proeminentă a vieții culturale românești, ne-am propus să sugerăm coordonatele unei îndelungate și rodnice activități științifice remarcabile prin orizontul său deosebit de larg, prin adîncimea și temeinicia operei ce a încununat această activitate. Un omagiu operei lui G.T. Kirileanu și un îndemn către această operă.

ANEXE

1

1936 septembrie 28, Fălticeni. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu către profesorul Mihai Costăchescu din Iași, privind vizita sa la Fălticeni pentru găsirea de documente istorice aflate în arhive particulare.

D-sale Domnului M. Costăchescu, profesor

Stradela Bucșinescu nr. 6

Iași

Folticeni 28 sept. 1936

IUBITE DOMNULE COSTĂCHESCU,

De-alaltăieri am sosit aici ca să mai stau de vorbă cu vechiul meu prieten Artur Gorovei și să mai scociorîm din cele vechituri. Alaltăieri am fost la Boca să vedem ce-i cu documentele D-lui Alex. Cantacuzino-Paşcanu. S-a bucurat cînd m-a văzut, căci el simte că mi-i drag să mai văd cîte un arbor vechi din foasta boerimea țării. Poartă destul de bine greutatea celor 77 de ani și are un cioc și niște mustăți lungi, care-i dau o înfățișare foarte interesantă. Ne-a purtat prin parcul unde sînt stejari uriași din vremea lui Alexandru cel Bun. Dar odăile curții sînt într-o stare jalnică — se cunoaște sfîrșitul unei familii.

Aducînd vorba de documente ne-a arătat cîteva pachete. Unul este cu pergamente din v. 19 tăiate în vremea răscoalelor din 1907. Unul era cu bucățele răzlețe din v. 17. Pe acestea cam cu greu le-am luat sub cuvînt de a le cerceta și lipi. Dl. Gorovei ți le va aduce la Iași, că sînt și slavonești. A fîgăduit D-lui Gorovei că-i va arăta și altele mai pe urmă, ca să vadă dacă face să vii și d-ta să le vezi. Ieri Dl. Cant. a venit la Fălticeni ca să-mi întoarcă vizita.

Tot eri m-am pomenit cu tinărul Ungureanu sosit aici pentru cercetarea vechii arhive a Trib. Suceava. Era bucuros că a găsit cîteva zeci de documente din v. 17 și 18. Azi dim. am fost și eu în pod să-i văd isprăvile. Noroc de pasiunea lui pentru vechituri, căci numai așa au scăpat de peire multe rămășițe interesante.

Azi mă duc la M-rea Rîșca și mîine o iau spre casă, căci poimîine trebuie să plec la București pentru dinții mei.

Călduroase închinăciuni nepoatei și Doamnelor, iar D-tale multă prietenie.

G. T. Kirileanu

Feltium 28 Sept. 1936

Tubite Doumule Costachere,

De-alactăci am sorit aici ca să măi stă
de vorbă cu vecinul meu prieten Istur Goroș
și să măi scodăram din cele vechituri.

Kalafati am fost la Baia să vedem ce-i cu do-
cumentele Dom. Alex. Cantacuzin-Ascăru. S-a
bucurat când la a văzut, căci el știute că nu-i
drag să-lam vadă căte un artor vechi din țara
bucurea a țării. Poarta deșul de bine grădita
cât și de un și am un cîd n-ai te unște
am și an-i vău o la făcure în dînterantă.

În jurul jumătăţii anilor sânt stejar
 unişi din vremea lui Alexandru cel bun. Dar
 odată curţii sânt puse în stare de leu — a
 cunoaşte spitalul mult timp. Adunând mla de
 documente, se-a arătat că era răchete. Unul este
 în v. 19 înainte de vremea răcoalei
 în 1407. Unul era cu suferinţele răchete din v. 17. C
 acesta cam cu 1000 a-am înat sub cuvânt de a le
 creşte şi pe st. Gorovi fi le va aduce la Tat,
 cum dă st. Slavonci. A pagădint din Gorovi ca i
 va arăta şi acesta mai de mai, ca în mla la ca toie
 de mla de mla de mla. En ai au. A vau la Tolham
 ca mla de mla de mla de mla.

Tot ei ne-am poracit in tãnam.

Unghiurarii Josil asin CARTA PO
pentru cercetarea vechii asine a

4 Trib. Suceava. Era bucuros ca a ROMAN

găsi câteva zeci de documente din

v. 17 n. 18. Apud me. cum fort. in a

pod sa-1 vād ispravile. Koroc de
ma-tinnes lui reuthe vo-hi-turi. ca-1

Nașterea lui Iosua dintr-un bărbat, care
 lemuras: ara cu săpat de peire multe

rămășiți interesante.

Azienda due la Nuova Rassegna di matine

o, iau spre casă, căci poimâne trebuie

La glic la Bucuresti pentru diabetici

La Couronne Richelieu's nepoate

21. Doamnelor, iar statul multa pe-

Specie. G. T. Killebrew

10

Fig. 2. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu din 28 septembrie 1936 adresată profesorului Mihai Costăchescu.

Ungurarii sosit asu
 pentru cercetarea vechii arhive a
 Fotb. Bucuresti. Era bucuria ca a
 gati cateva peci de documente din
 v. 17, 18. Apoi din acei fosi si au
 pot sa-i vad si printru. Noroc de
 pastinarea lui pentru vechisuni, ca ci
 numai asa am scapat de peir multe
 ramasuri interesante.

Azi am dus la Mica Radca si m-am
 o iau spre casa, ca ci poimane trebuie
 la glic la Bucuresti pentru diuti, lue
 la Courcoare. Peste noapte nepoate
 si Doamnelor, iar stas multa pe-
 cheurc. G. T. Kirileanu

CANTA POSTAL
 ROMAN
 15 SEP 1913
 Dnal
 Domnului M. Costăcheru, profesor
 strada Bucuriei n. 6
 Jasi

Piatra-N. 16 April, 1956.

Dragă prietene Gh. Ungureanu,

Ţi mulţămesc că nu m-ai dat uitării, trimetându-mi interesanta lucrare asupra lui Ruseţ-Roznovanu. Asupra bogatei sale biblioteci de la Stăuca, pe care am admirat-o acum vro 50 ani, am publicat şi eu câte ceva. De aceea am gustat cu plăcere materialul folosit de D-ta, sperând că vei da la iveală şi altă stiri.

Dacă ai publicat sau vei publica un catalog al Muzeului Creangă de la Golia, organizat şi condus de D-ta, te aştept cu bucurie să-ţi bunătăţea a-mi trimite două exemplare.

Urări de sănătate pentru întreaga familie.

Cu rechin scutimute prieteneşti

Mos, G. T. Kirileanu

Fig. 3. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu din 16 aprilie 1956 către arhivistul Gh. Ungureanu.

2

1956 aprilie 28, Piatra Neamţ. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu către Gh. Ungureanu directorul Arhivelor Statului din Iaşi prin care mulţumeşte pentru câteva fotocopii după documente Conachi şi roagă să-i trimită Indrumătorul în Arhivele Statului Iaşi 2 volume şi catalogul Muzeului Creangă de la Golia.

DRAGĂ PRIETENE GH. UNGUREANU

Iartă-mă că răspund cu mare întârziere la prieteneasca scrisoare cu data 16 April din cauza slăbiciunii mele mult sporite prin gripa rea de care am suferit.

Mare plăcere mi-ai făcut cu fotografia lui C. Conachi după tabloul de la biserica Banu și cu copia pașaportului său în 1847.

M-am bucurat de buna veste a unei nouă ediții îmbogățite a însemnatei d-tale lucrări asupra lui Ion Creangă.

Am rămas mirat de atenția ce-a avut prof. Iordan față de mine bătrînul răsuflet și neputincios cu propunerea să colaborez la noua ediție Creangă privegheată de D-sa i-am mulțumit și aștept vizita sa la Piatra ca să-i arăt materialul meu.

Ți-aș fi recunoscutor dacă mi-ai trimite un exemplar din Îndrumătorul în Arhivele Statului Iași (ambele volume).

De asemenea aș dori să nu mă uiți cu catalogul Muzeului Creangă, pe care îl conduci.

Cu vechi sentimente prietenești

Moș G. T. Kirileanu

Carte poștală aflată în posesia lui Gh. Ungureanu.

3

1951 Lista publicațiilor lui G. T. Kirileanu întocmită de autor ca anexă la o scurtă autobiografie.

1. Proprietatea minelor. Teză de licență în drept., Iași, 1900. Cu știri despre fabrica de fier pe Negrișoara în județul Suceava, plănuită de marele logofăt C. Conachi, pe la 1840.

2. Cartea țaranului român, în colaborare cu învățătorul C. Brudariu Ediția Casei Școalelor, București, 1901.

3. Soarta moșilor Cîlrosului din Bucovina rămase în Moldova. Logofătul Const. Balș cumpără moșia Broșteni la 1807. Revista „Arhiva” din Iași, anul XV (1904), pag. 450—458.

4. Descrierea moșiei regale Broșteni din județul Suceava. În colaborare cu A. Popovici, administratorul moșiei. București, 1906. În recenzia lui, N. Iorga spune: „Dacă vei lua în mîină Descrierea moșiei regale Broșteni, județul Suceava, de Gh. T. Kirileanu, nu se poate să n-o cetești pînă la sfîrșit. Sînt acolo știri istorice, note despre gospodăria veche și cea nouă, elemente de limbă, de cultură, cu totul necunoscute. Limba e cea ascrisului lui Creangă. Monografia nu poate fi întrecută”. Iar Titu Maiorescu, după ce a adnotat-o a recomandat-o lui Sextul Pușcariu spre a o folosi la Dicționarul Academiei Române.

5. Bisericile din comuna Broșteni și schitul Rarău. În colaborare cu M. Lupescu, învățător, București, 1906.

6. Bistrița la Broșteni Suceava, cu vederi (Anuarul Turiștilor Români, volumul V—VI, 1907—1908).

7. Călătoria la munte din 1833, a spătarului Gane: Folticeni-Stănișoara-Broșteni. Descriere în versuri (Anuarul Turiștilor, II).

8. Hrana țaranului român, apel-chestionar adresat învățătorilor, de Dr. G. Proca și Gh. T. Kirileanu. București, 1903.

9. Cercetări asupra hranei țaranului, de aceeași, în Buletinul Societății de Științe, XVI (1907).

10. Orânduiala de pădure pentru Bucovina. Extras din Revista Pădurariilor, București, 1908. Cu observații asupra dreptului la pădure a sătenilor dela munte.

11. Ion Creangă — opere complete. Ediția Minerva 1906. cu îndreptări pentru respectarea textului lui Creangă, menținut în alte ediții. Cu glosar, folosit la Dicționarul Academiei Române. Alte ediții la „Cartea Românească” — ultima în 1932.

12. Ion Creangă — opere. Ediția critică, cu ilustrații, autografe, note, variante și glosar. București 1939. Într-un număr restrîns de exemplare s-au adăos cele două povești pornografice cu reproduceri în facsimile.

13. Să n'ăibă formă populară scrierile lui Creangă? Răspuns lui Th. Speranță, în revista „Făt-Frumos” din Bărlad, anul I, nr. 17—18, din 31 Decembrie 1904—15 Ianuar 1905, pag. 267.

14. De-ale lui Creangă. Cuprinzînd și uitatul articol : Iezuitismul în România. Cernăuți 1940.
15. Articole publicate în revista de folclor „Șezătoarea” din Folticeni, cuprinzînd : Material bibliografic asupra lui Ion Creangă ; Folclor bisericesc și din manuscrise vechi. Amănunte în Indicele revistei „Șezătoarea” de A. Gorovei. Folticeni, 1931 ; și în broșura „Șezătoarea” — povestea unei reviste de folclor de A. Gorovei, Cluj, 1932.
16. Eminescu revizor școlar al județelor Iași-Vaslui (1875—76). În revista Învățătorilor și Învățătoarelor din România, anul III, 1903 și anul IV, 1904, pag. 12—17, și în Almanahul Învățătorilor și Învățătoarelor din România, anul III, 1903, pag. 46—53. Aceste articole, precum și copiile făcute de mine a articolelor lui M. Eminescu, publicate în ziarul „Curierul de Iași”, au fost folosite de I. Scurtu, în volumul : M. Eminescu scrieri politice și literare
17. Cîteva date asupra lui Eminescu, în Convorbiri Literare, anul XL, 1905, pag. 995 și 1089. Se reproduc scrisori din arhiva lui Titu Maiorescu, privitoare la boala lui M. Eminescu, și la editarea poeziilor lui, ca răspuns calomniilor răspîndite de unii literați contra lui Titu Maiorescu.
18. M. Eminescu. Icoane vechi și nouă. Articole din ziarul „Timpul” Vălenii de Munte, 1909.
19. Articole din revista M. Eminescu, sub conducerea profesorului Leca Morariu, anul XI, 1941, nr. 19 ; Maiorescu despre Eminescu, în scrisorile lui T. M. către sora sa Emilia Humpel. Eminescu despre Maiorescu. Notița lui M.E. care publică în ziarul Timpul traducerea lui T.M. din Deutsche Revue, din 1 Ianuar 1881, cu prevestirea Triplei Alianțe. Ediții Noua a scrierilor lui Eminescu. Despre ediția lui I. Crețu : Opera politică a lui Eminescu — 2 vol.
20. Testamentul și pomelnicul marelui logofăt Costache Conachi. În Convorbiri Literare, anul XLII, 1908, pag. 608—621.
21. Ideea Unirii la C. Conachi. Idem, XLIII, 1909, pag. 55—59.
22. Cîteva știri despre C. Conachi (documente), Arhiva Românească, vol. X, 1946, pag. 444.
23. Răzășii din Gârlești în luptă cu logofătul C. Conachi, Analele Moldovei, I, 1941.
24. Fabrica de fier a logofătului C. Conachi (1844), pe Negrișoara Suceava. În Revista Istorică Română, vol. 17 (1947), pag. 115. Alecu Balș împiedecă înființarea fabricii.
25. Documente din timpul Unirii, 1859, Conv. Lit. vol. 34 (1909), pag. 190.
26. Documente din epoca Unirii : a) Cuza Vodă către M. Kogălniceanu, b) Cuza Vodă către Constantin Moruzzi, c) V. Alecsandri către Cuza Vodă. În Revista Istorică a lui N. Iorga, anul II, 1916.
27. Documente despre Vasile Lupu — idem.
28. O scrisoare a lui M. Kogălniceanu către V. Alecsandri, Arhiva Românească, VI, 1941.
29. Două scrisori ale lui Vodă Mihai Sturza, din 1848—49. Extras din volumul omagial C. Giurescu, București, 1944.
30. Dăslușire, o scrisoare inedită a lui Zilot Românul, Extras din Revista Istorică Română, vol. XI—XII, 1941—42.
31. Hotarnica răzășilor dorneni și suferințele lor, 1800—1801. Extras din revista Apostolul din Piatra-Neamț, 1941.
32. Schitul Cozla, un scump odor de artă bisericească lângă Piatra-Neamț. În ziarul Avântul din Piatra-Neamț (extras) și în Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, pe Ianuar-Mart, 1940.
33. Biserica sfântul Ion Domnesc din Piatra-Neamț, 1942. Extras din Anuarul liceului Petru-Rareș din Piatra-Neamț, pe 1936—40.
34. Condica veche a bisericii sfântul Ilie din Folticeni. Extras din revista „Păstoru Tutovei”, Bârlad, 1942.
35. Contribuție la istoricul raclei sfîntei Paraschiva din Iași 1946. Extras din Anuarul liceului Național, 1944—1946 (Omagiu N. Costăchescu).
36. Folclor bisericesc pe vremea Mitropolitului Veniamin Costache, în revista „Mitropolia Moldovei”, anul XXII, 1946.
37. Însemnări istorice de pe cărți vechi bisericești, din Buhuși Neamț. În Convorbiri Literare, anul LV, 1923, pag. 44—52.
38. O scrisoare despre Schitul moldovenesc din Sf. Munte și despre religiozitatea lui Grigo Ghica, domnul Moldovei. În revista „Biserica Ortodoxă română”, anul LIX, 1941.
39. Despre satul Pipirig. În numărul închinat Patriarhului Nicodim al României, născut în Pipirig-Neamț. Idem, nr. LXIII, 1945.
40. Din hărțile lui M. Kogălniceanu. Biserica din Războieni devine mănăstire. În revista „Spicuitor în ogră vecin” (1920).

41. Din scrisorile lui Titu Maiorescu. În volumul *Comemorarea Junimii la Iași*, 1936.

42. Câteva știri despre Titu Maiorescu — ca director la școala normală de învățători dela Trei-Erarhi (1863—68).

43. Mărturie pentru un „fapt” și alte „farmece” înaintea vornicului din Câmpulung Moldovenesc în 1761. În revista „Ion Creangă” din Bârlad, anul I, 1908, pag. 67.

44. Domnul G. Panu și uc. În ziarul „Tribuna Conservatoare”, din Iași, cu data 12 Februar 1904. (Despre părerile lui G. Panu asupra lui Eminescu, că „e ce de mai multe ori absurd” și că „articolele lui din ziarul „Timpul” sînt admirabile, dar pline de cea mai desăvârșită absurditate”. G. Panu a întrebat pe C. Meissner: cine-o fi incertul care mă atacă?).

45. Câteva articole în Calendarul Gospodarilor săteni din Folticeni.

46. Călătoria M. S. Reginei Maria în județele Neamț și Suceava. În „Vestitorul Satelor” anul IV, 1919, și în ziarul „Avântul” din Piatra-Neamț, cu data de 23 iulie 1939.

47. În revista „Ion Creangă” din Bârlad am mai publicat:

— Menirea revistelor de prin județe, anul V, pag. 52.

— Două scrisori ale lui Ion Creangă către Iacob Negruzzi, anul XII, 1919, pag. 101.

— Dări de seamă în anul I (1908), pag. 124, 156; anul II (1909) pag. 28; anul III (1910), pag. 191, 192, 224; anul IV (1911), pag. 159; anul V (1912), pag. 82.

Arh. St. Iași, colecția Documente, pach. 560, nr. 30, f. 4—6.

DOCUMENTE ROMÂNEȘTI DIN SEC. XV—XVII AFLATE LA BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DIN PARIS

GH. UNGUREANU

În vara anului 1971 am fost delegat de către Direcția generală a Arhivelor Statului pentru cercetarea Arhivelor din Paris, depistarea documentelor privitoare la istoria țării noastre și aducerea de microfilme sau fotocopii de pe documentele mai deosebite. Deși bogatele Arhive ale Parisului¹ ne-au reținut, în mod deosebit atenția în scopul urmărit, nu am putut neglijă sursa atât de bogată, semnalată de atâți cercetători, între care și români, ce o reprezintă Biblioteca Națională unde se păstrează un adevărat tezaur de cărți rare, periodice, manuscrise, stampe etc. Peste ani, bibliotecarii au depus o muncă uriașă pentru a face o bună evidență a acestor valori inestimabile, fapt care înlesnește mult munca cercetătorilor.

Între aceste valori se găsesc și patru documente românești din secolele XV—XVII. Ele sînt originale, scrise pe pergament, fiecare purtînd peceti voievodale legate cu șnur roșu de mătase, după obiceiul cancelariei din acea vreme. Păstrarea lor este bine asigurată prin așezarea fiecărui pergament depliat în cutii special făcute.

De la prima lectură ne-am putut da seama că este vorba de patru ispisoace sau urice domnești privitoare la oameni și locuri din „țara de jos” a vechii Moldove.

Cum au ajuns aceste pergamente, pe vremuri aflate în păstrarea răzeșilor satelor străvechi așezate pe văile mănoase ale Berheciului, Birladului și Siretului, la Biblioteca Națională din Paris, este prima întrebare care ne-am pus-o de îndată ce le-am văzut. Din evidența existentă a bibliotecii nu am putut afla. O cercetare mai îndelungată în scriptele Bibliotecii ne-ar putea da un răspuns. Pînă atunci, pe lîngă publicarea textului original² al acestor documente, necunoscut pînă acum, însoțit de fotocopii³ respective, vom încerca, pe baza documentelor cercetate în boga-

¹ Gh. Ungureanu, N. Marcu, *Arhive și biblioteci franceze, surse bogate de cercetare pentru istoria României*, în „Revista Arhivelor”, an XLVIII, vol. XXXIII, nr. 3, 1971, p. 419.

² Transcrierea textului original și traducerea se datoresc lui I. Caproșu de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași.

³ Deși documentele poartă pe trupul lor urmele vechimii și a unei păstrări necorespunzătoare, iar cercetarea lor în multe judecăți ale răzeșilor necesitînd plieri și deplieri repetate care au făcut ca textul astăzi să fie greu citit, laboratorul fotografic al Bibliotecii Naționale s-a străduit să ne dea fotocopii excelente, pentru care aducem și aici mulțumirile noastre

tele depozite ale Arhivelor Statului de la Iași, să mergem pe urma lor ca să aflăm cum au trecut din mână în mână, urmînd stăpînii moșilor și satelor respective pînă au ajuns peste hotare. Pentru aceasta a fost necesară, în primul rînd, identificarea moșilor și satelor, majoritatea denumirilor lor, așa cum apar în documentele pe care le publicăm, fiind dispărute și înlocuite cu altele. Documentele ulterioare de stăpînire nu au mai pomenit vechile denumiri. Multe documente au dispărut din cauza vicisitudinilor vremurilor, altele au fost distruse, sau în cel mai bun caz ascunse, de boierii acaparatori ai pămînturilor răzești, care nu doreau să se fără să se cunoască cînd și cine a fost adevăratul stăpîn al moșiei respective, de-a lungul secolelor, pe bază de ispisoace voievodale. Unii răzeși au reușit totuși să-și salveze documentele, unele din ele ajungînd în depozite publice și fiind apoi publicate; altele sînt încă în mîinile bătrînilor satului.

O sursă deosebit de interesantă pentru cercetarea trecutului acestor așezări o formează arhivele judecătorești, știut fiind că răzășii au avut nenumărate procese cu boierii acaparatori. Din fericire, multe arhive ale tribunalelor ținutale, ale divanurilor de apel și domnesc, începînd cu anul 1832, se găsesc păstrate la Arhivele Statului din Iași. În aceste dosare de judecată, unele numărînd sute de file, în care părțile se bazau pe orice document care le puteau servi în cauză: ispisoace vechi, hotarnici, mărturii ale oamenilor bătrîni, spițe de neam, planuri etc., se găsește întreaga istorie a satului respectiv sau a acelor megieșite. Aceste dosare sînt adevărate file de cronică, care reflectă, cu lux de amănunte, depozitarea țăranilor liberi de moșiile lor care fiind acaparate de boierime, avuseseră grijă ca mai întîi, prin orice fel de mijloace, mergînd pînă la crimă, să le ia din mîini documentele pe care răzeșii, cu îndrăzneală, le scoteau din sin sau din traistă în fața divanului și care pînă la urmă, copleșiți de cheltuieli, amenințați, bătuți, trădați de unii din ai lor, plătiți în bani de boieri, erau siliți să cedeze devenind *vecini* pe moșiile lor ajunse boierești sau să-și părăsească satul mutîndu-se pe alte moșii răzășești.

Cele arătate mai sus privesc și satele pomenite în documentele pe care le publicăm, care pînă la urmă au intrat în stăpînirea „răzășofagului” cum au fost numit marele logofăt — poet Costache Conachi.

Problema în sine nu o vom dezbate aici, ea putînd face obiectul unei lucrări deosebite, ci numai în măsura în care atinge luarea documentelor din mîinile răzeșilor și încorporarea pămînturilor lor în latifundiile conăchești, unde și-au pierdut identitatea. Cu acest prilej sperăm să aducem o contribuție la cercetările geografice⁴ asupra acestor așezări, să facem unele completări la lucrările unor cercetători care au mai publicat pînă acum documente vechi privind aceste locuri⁵ și bineînțeles să îmbo-

⁴ Pompiliu Poghir, *Satul românesc din colinele Tutovei*, Iași, 1970. „Colinele Tutovei au constituit un teritoriu răzășesc de codri, care după numărul de așezări răzășești era cel mai important din Moldova. Cele mai multe se găseau în bazinele Zeletinului și Berheciului cît și în podgoria Nicorești” (p. 175).

⁵ I. Bogdan, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, București, 1913, p. 471 — 472, publicînd un surset (traducere) de pe ispisoacul de la Ștefan cel Mare, face următoarea însemnare: „Nici unul din cele trei sate pomenite aici nu mai există astăzi pe Berheci nici în Județul Tecuci nici în Județul Bacău. Ele se aflau însă probabil pe valea Cernica, care curge între Tecucelul Sec și Berheci, lingă Brăhășești de Sus, care la 1872 aveau un cătun Cernica”. M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod*, Iași, 1943, p. 284 publicînd un document ulterior face următoarea însemnare: „Nepoții lui Popa Filip care trăiește sub Alexandru

gătim cunoștințele arhivistice asupra peregrinării documentelor familiale, a distrugerilor de documente, a falsificărilor de documente, etc., probleme care se reliefează pregnant din arhivele instanțelor de judecată. Este cazul să amintim aici faptul că acestor instanțe de judecată li se potriveau zicala pravilistului Andronachi Donici și anume că „pravilele sînt ca pînza paingului pe care bondarii o spărgeau și muștele cele mici se prindeau”⁶. Și razeșii, în multe lor procese, au cunoscut din plin această justiție a timpului.

De la bun început trebuie să o spunem că nu am reușit să facem o cercetare exhaustivă a arhivelor și colecțiilor de documente pentru a putea da date precise asupra denumirilor vechilor așezări întîlnite în documentele ce le publicăm față de denumirile ulterioare pînă în zilele noastre. În cercetarea pe care am întreprins-o am întîlnit zeci de denumiri de așezări megieșe pe care nu le-am putu identifica fiecare necesitînd o cercetare aparte. Considerăm totuși că la marea problemă a toponimiei vechilor așezări din Moldova cercetarea noastră va constitui totuși o contribuție, fie prin datele ce le dăm dar mai ales prin faptul indicării surselor ce vor trebui să stea în fața cercetărilor viitoare.

Încă odată subliniem și aici colosala muncă ce a depus *Mihai Costîchescu* în cercetări de arhive pentru a ne da în publicațiile sale nu numai textul simplu al documentului ci de a-l însoți cu atît de bogate și valoroase note.

I. Cel mai vechi document de care ne ocupăm este din anul 1491 (6999) octombrie 15, emis din cancelaria domnească de la Suceava, prin care Ștefan (cel Mare), voievodul Moldovei, întărește lui Marco spătar stăpînirea asupra satului *Cernica*, pe Berheci, pe care acesta îl cumpăraseră cu 150 zloți tătărești de la nepoții popii Filip.

Satul era străvechi, popa Filip avîndu-l cu uric de întăritură de la bunicul lui Ștefan voievod anume Alexandru Voievod.

Documentul localizează și hotarul moșiei satului și anume „de la hotarul *Româneștilor* pînă la hotarul *Ităvăieștilor*, iar dinspre alte hotare „pe unde au folosit din veac”.

Satul Cernica nu mai apare în catagrafiile locuitorilor satelor întocmite în secolul al XIX-lea. Nici așa zisa „condică a liuzilor” din 1803 nu-l pomenește⁷.

În catagrafia din anul 1774 găsim între satele ocolului Zeletinului, ținutul Tecuciului, „*Slobozia Cosîtenii cu oamenii de la Cernica*”⁸. Prin urmare, la acest an Cernica nu mai era un sat ci o cotună care depindea de satul Slobozia Cosîțeni. Că pînă la urmă locuitorii Cernicăi, cîți mai

cel Bun aveau satul Cernica pe care-l vind lui Marco spătarul. Acest sat Cernica a fost lingă Brăhășeștii de Sus din județul Tecuci așezat pe Berheci”.

C. Solomon și C. A. Stoide, *Documente tecucene*, vol. I, p. 51, 64.

În documente din 1704 și 1752 sînt pomenite satele Itovoștii și Cernica pe apa Berheciului.

P. Poni, *Statistica razeșilor*, București, 1921. Între satele razeșești de pe Valea Berheciului, ținutul Tecuciului, dă numai Brăhășeștii.

⁶ Andronachi Donici, *Din pravilele împărătești*, Iași, 1814.

⁷ Teodor Codrescu, VII, *Condica Liuzilor*, p. 317 și 320.

⁸ Arh. St. Iași, Catagrafia Moldovei din 1774, ținutul Tecuci (microfilm de pe originalul aflat la T.G.A.D.A., Moscova).

rămăsese, au plecat în satele Cosîteni și Brăhășești ne-o dovedesc documentele ulterioare care ne arată răzeși din aceste sate vinzându-și ocinile lor din Cernica sau judecându-se pentru răzășia lor ce le mai rămăsese acolo⁹. Când ultima bucată din străvechea moșie răzășească, Cernica, a fost cotropită și înglobată moșiilor boierești vecine, denumirea ei nu a mai apărut în documente și peste ani s-a pierdut asemenea multor așezări străvechi ale țării pe care le pomenesc doar ispisioanele vechi voievodale.

Procesul îndelungat al cotropirii pământurilor răzășești ale Cernicai a durat până în primele decenii ale secolului al XIX-lea. În 1834, cițiva răzeși se mai judecau cu banul Tănasă Feștilă, care pretindea răzeșia după un strămoș al lui, căpitanul Florea¹⁰, și de la bunicul său Neculai Feștilă postelnicul. Până la urmă, răzeșii au ierduț procesul din cauza neînțelegerii și trădării onora dintre ei, deoarece un răzeș de baștină, Costea Batin¹¹, făcuse un jurământ fals. În zădar ceilalți răzeși au atacat mărturia lui arătînd că nu era valabilă ca unul ce era „prahtis de judecăți — adică umblat prin judecăți și uneori martor de ocazie — și mai virtos cu jurămînturi pe la Sf. mitropolie, numai cît au auzit i s-au tulburat mintea cu creeri cu tot”¹².

Din umbră pîndea. cu ochi lacomi, de avar, „marele logofăt și cavaler al ordinului Sf. Vladimir”, cum îi plăcea să se numească, logofătul Costache Conachi, cel mai vajnic „acolisitor”¹³ al pământurilor răzășești din acele locuri.

Cînd apărător al răzeșilor în nenumăratele procese dintre dînșii, datori și zidărîndu-i pe unii împotriva altora, cînd judecîndu-se direct cu ei, marele boier, care mînuia atît de bine condeii la reclamații, interpretarea praviilor, folosirea din plin a vechilor documente¹⁴ în favoarea lui, ajungea

⁹ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 67. Documente privitoare la Cernica, Itovoști, Brăhășești. Între documente se găsește și zapisul lui Ursul pîrcalabul din anul 1678 prin care vinde ocina sa „cu casă și pojiția ei” și vie „din cea gîrlă de la Nistoroia”. Marto fratele său Lupașcu lftime ce-au „fost vătav”. Giupîneasă Alexandra iscălește punînd și sigiliul inelar. 1819, iulie „Hotarnicul pentru o bucată de loc în hotarul moșiei Itovoștilor și Mălăeștii ce acum să chiamă Brăhășeștii”. Vornicul Conachi stăpînea „din Vladnic pînă în Fîntina Pisării și dintr’această siliște pînă în marginea de jos de către Cernica” (Arh. St. Iași, colecția „Documente” P. 1006/97).

¹⁰ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 750/4. 1814. Mărturie a răzeșilor prin care arată că „strămoșul lor căpitanul Florea ar fi avut schit pe moșia Cernica care să numește pînă astăzi schitul Florii”. La data mărturiei nu mai erau decît urme pe fața pămîntului de la vechiul schit și a cimitirului.

¹¹ 1792 decembrie 19. Carte de judecată dintre răzeșii de Itovoști și Mălăești de la ținutul Tecuciului cu Costea Batin postelnicul și Răducanu Batin. Bătineștii arătau că moșiile au fost stăpînite din moșii și strămoșii lor și că au avut și un ispisoc vechi pe care l-au pierdut. Pămînturile pentru care se judecau erau în moșiile Itovoști, Cernica și Cosîteni (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 61/3).

¹² Arh. St. Iași, colecția „Documente” P. 750/4.

¹³ Acolisitor, a te face stăpîn pe ceva fără drept. A acolisit, a înșela pe cineva.

¹⁴ În anul 1843, într-o scrisoare către Ștefanache Vgoride la Țarigrad adăuga o notă și către fiul acestuia Nicolachi care avea să-i fie ginere: „Iubitul meu Nicolache, tocmește un dascăl să înveți moldovenește căci îți trebuiește neapărat mai virtos pentru citirea documentelor, nu socoti limba noastră de trecut cu vederea, acum o învață și la Rosia în corposul învățăturilor asiaticesti, și a Levantului”. Viitorul caimacam al Moldovei din timpul frămîntărilor ani pentru Unire nu știa în 1843 nici limba țării. Tot în această scrisoare îi scrie lui Ștefanache Vgoride cum: să-i repare reputația proastă ce i-o făcuse față de Buteniev Mihail Sturza, pe care-l califică „mișavul logodnic al Moldovei” (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/82).

pînă la urmă stăpîn al pămînturilor lor pe care le anexa la domeniile lui în care vechile moșii răzășești își pierdeau identitatea. Cernica a urmat acelaș drum.

Una din principalele griji ale acaparatorilor de moșii răzășești era luarea din mîna răzășilor a documentelor ce le aveau și în special a ispisocelor domnești și a hotarnicilor.

În anul 1792, răzeșii de Itovăești și Mălăești care aveau pămînturi în Cernica și Cosîteni se judecau cu neamul răzășesc al Batineștilor prin vechilul lor postelnicelul Costantin Batin și Răducanu Batin. Aceștia din urmă arătau la judecată că moșiile au fost stăpînite din vechime de moșii și strămoșii lor pentru care aveau și un ispisoc vechi „care intrînd la mîna unui Cîmbală căpitan, care l-a cumparat cu 10 lei și s-a făcut acolișitor de moșie”¹⁵.

Ispisocul vechi, de care se plîng răzeșii la judecata din anul 1792 că au fost deposezați, ar putea fi chiar documentul de care ne ocupăm.

Pentru prima dată găsim citat documentul într-o spiță de neam¹⁶, nedatată, care arată pe bătrîinii satului Cernica cum și-au împărțit moșia de-a lungul anilor, pornind chiar cu Marco spătarul în dreptul căruia se notează: „Cumpărătorul Cernicăi la 6999 aprilie 15¹⁷ după întărirea domnului Ștefan voievod cumpărător de hotarul Romăneștilor în sus pînă în hotarul Itovoeștilor 1450 stînjeni, iar la capăt, despre răsărit, pe lîngă Berheci mai îngustă”. Moșia satului Cernica mergea pe trei bătrîni, urmașii lui Marco spătar: *Ivașcu Crucerescu*, *Batin* și *Gavril*, fiecare cu cîte 483, 2 stînjeni. Urmașii acestora, peste ani, au roit, din Gavril, neamul Cîrjăesc, din Batin, Batineștii și din Ivașcu Crucerescu, Crucereștii, au vîndut¹⁸ ocinile lor logofătului Costache Conache care avusese grijă să pună mîna și pe toate documentele, pe care le aveau răzășii pentru moșia Cernica, păstrîndu-le în lăzi ferecate pînă la moartea lui în anul 1849¹⁹.

Cu privire la denumirile vechi întîlnite în documentul pe care-l publicăm cît și în altele obținute de aceeași răzeși de-a lungul vremii, ca urmare a împărțelilor, vînzărilor, schimburilor, moștenirilor etc. și care denumiri au dispărut pe parcursul anilor, găsim știri importante în actele²⁰ rezultate din învrăjbita jud ecată care a urmat mulți ani între

¹⁵ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 61/3. Capitanul Cîmbală avînd documentul la mînă și aplicînd vorba țaranului „ai carte ai parte”, „a început a zice că se trage din neamul acela al lui Glăvan pitarul și că ar avea moșie acolo”.

¹⁶ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 67/175.

¹⁷ Luna citită greșit în loc de octombrie cum este în original.

¹⁸ 1810 iulie 24. Zapisul lui Constantin Corodea și soția sa Catrina fata lui Constantin Batin pentru schimbul ce au făcut cu comisul Costache Conache dînd părțile lor din moșia Itovoești și Cernica luînd în schimb 500 stînjini din moșia Stejar pe Gerul la Tecuci. Urmărînd țelul de a-și mări domeniul din Brăhășești acaparate de la răzăși în 1815 Conachi cumpără tot de la neamul Batin pămîntul lui dîndu-i altul în Cosîteni. Apoi cumpără jumătate de sat din Itovoești de Jos — devenit Brăhășești de Jos baștina lui Constantin Batin, 1452 stînjeni (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 67). Majoritatea documentelor din acest pachet privesc moșia Cernica înglobată în moșia Brăhășeștii de sus și Brăhășeștii de Jos împreună cu siliștele Itovoeștii și Mălăeștii” care acum se cheamă Brăhășeștii (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/97).

¹⁹ Ce s-a întîmplat cu documentele după moartea lui Conachi vom arăta după ce se va vorbi și despre celelalte trei pergamente.

²⁰ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/97, 98.

logofătul Conachi cu un alt puternic și tot atât de lacom rival în acaparare de moșii răzășești vornicul Mihail Sturza ²¹.

Ultimul reușise în 1819 să obțină aprobarea boierilor divaniți pentru a cumpăra locul domnesc numit Toflea aflat în hotarele Cernica, și Ito-văeștii, care se găsea în raza de acțiune a lui Conachi. Conachi atacă vehement acțiunea lui Sturza arătând că partea de moșie numită Toflea este răzășească și nu domnească. El aduce mărturii că „*locul numit Toflea nu poate fi socotit loc domnesc vădindu-se ca pe atunci să cuprindea tot locul supt singur numele de Itovăești, precum în ziua de astăzi supt singur numele de Brăhășești*”; că răzeșii stăpinesc acolo necurmat o dovadă era că făcuseră și un schit numit Toflea și „că dacă nu ar fi fost locul lor negreșit nu ar fi făcut lăcaș dumnezeiesc, nici s-ar fi împăcat a arunca oasele, moșilor și strămoșilor lor în țărână și pământ străin”; atacă în fals o mărturie a răzeșilor, folosită de Sturza arătând că „în sine cuprinde toată surparea, că să întine pină la atita încît sfarmă o mulțime de moșii de pe împregiur care se stăpinesc de o sumă de ani în starea de acum; că, mărturia arată pe un voievod păscător de oi, cînd în cronicile Moldovei o știință ca aceasta nu este nici poate fi: că nefiind copia mărturiei *nici adevărință nici îcredințată de niminea, nu poate fi socotită decît hîrtie răsuflată*”. Conachi, ca un prea bun cunoscător al obiceiurilor și legilor ²² definește ce înseamnă loc domnesc: „se scotește a fi acela ce au ramas nedat de alți domni și care din scrisorile megieșite să dovedește stăpînirea cu rea credință și prin urmare nu putem ca să lipăsc aceste două canoane la pricina locului acestuia”. Cît privește unele denumiri dintre care unele dispar din documente el arată „că aceste două siliști pomenite într-un ispisoc de la Petru Vodă din anul 7036, *Itovăeștii și Mălăeștii* fiind întru stăpînirea răzășilor *sub singur numele Itovăeștii precum urmează obiceiul a să numi cu un nume oricare moșie cuprinzătoare de mai multe siliști*”. Astfel cu multele schimbări ale stăpînilor, necontenitele hotărnicii cerute de noii stăpîni denumi-

²¹ Pentru a putea înființa tirgul Mihăilenii, Mihail Sturza, pe atunci domn al Moldovei, trebuia să ia pămîntul de la răzeșii pe care aceștia nu vroiau să-l dea sprijinindu-se pe vechile lor documente. „Domnul orbit de al său interes intru alita s-au înjosit că în persoană au mers la acel tirg și prin îngroziri și bătăi au silnicit pe locuitori de au răpit hrisovul lor și documenturile prin care se vădea îndoiiala asupra mărimii aceluia tirg (Gh. Georgescu Buzău, *Un mare latifundiar în Moldova, Mihail Sturza*, în „Studii și materiale de Istorie Modernă”, vol. I București, 1957 p. 11). Pentru răpiri de documente răzășești de către boieri a se vedea și Ec. Negruți, *Luptele țaranilor de pe domeniul Ghica Comănești*, în „Studii și materiale de Istorie Modernă”, vol. I, București, 1957 p. 84; Gh. Ungureanu, *Familia Sion*, Iași, 1936 p. 46).

²² Pentru a-și mări averea Conachi, fructifica și banii ce-i aduna făcînd împrumuturi cu dobîndă grea, asigurîndu-se cu ipotecă sigure în averi imobile, care de multe ori rămîneau lui. Împrumutînd și la unii din boierii aceștia s-au dovedit răi platnici și Conachi s-a văzut în situația de a nu putea scoate banii cu dobînda lor din cauză că Mihail Sturza hotărîse că „execuția în casele boierești fără poruncă domnească nu se poate pune”. Spicuind din protestul lui Conachi trimis lui Vodă Sturza, care în ciornă se găsește între hîrtile conachești: „Această bolnavă și batjocoritoare stare a lucrurilor care ca o lingoare lipicioasă să întinde în adunarea oamenilor din Moldova de a nu plăti, pînă unde are a merge milostive Doamne! Doar nu vedeți că rumpe și taie toată împărțirea bănească dintre oameni? și că lucrătorul de pămînt tipă, neguțitorul plînge, meșterul se vaită, iar risipitorii, jucătorii de cărți, rid și se veselesc mîncînd și bînd banii altora? În sfîrșit, fiindcă pilda lui Costache Ioan (debitorul lui Conachi) au însuflețit pe toți alții cîți au a-mi da și vîzînd că trebuie hojma să vă supăr cu jalobe, hotărâște odată încaleca dacă aveți gînd a-mi împlini dreptul meu sau ba, pentru că a lăsa treaba aceasta numai așa scormolită și nesfîrșită nu pot, pentru care vă rog a-mi da răspunsul”. (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/80).

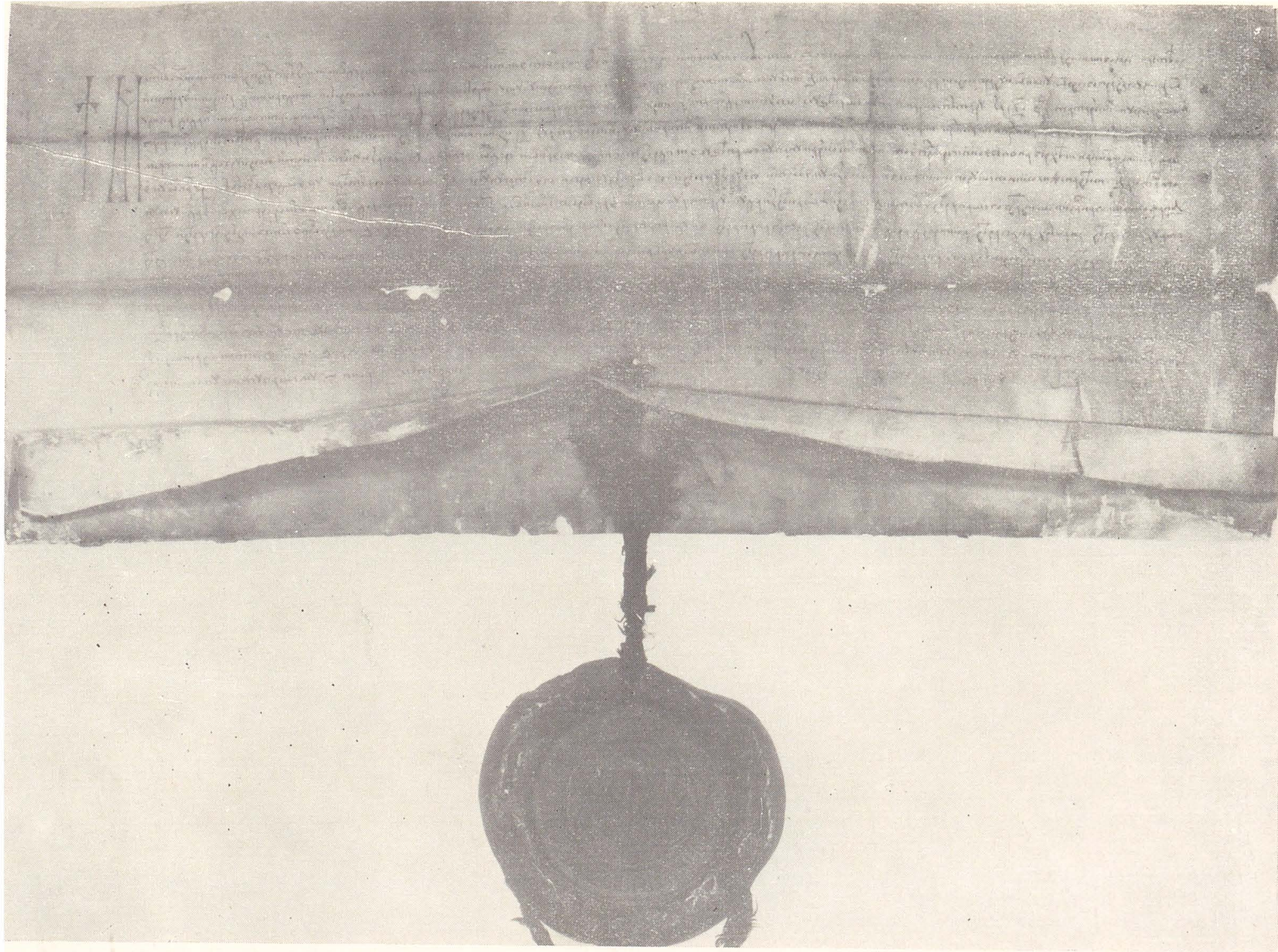

Fig. 1. 1491 (6999) oct. 15, Suceava. Ștefan cel Mare voievod întărește lui Marco spătarul satul Cernica, pe Berheci, cumpărat de la

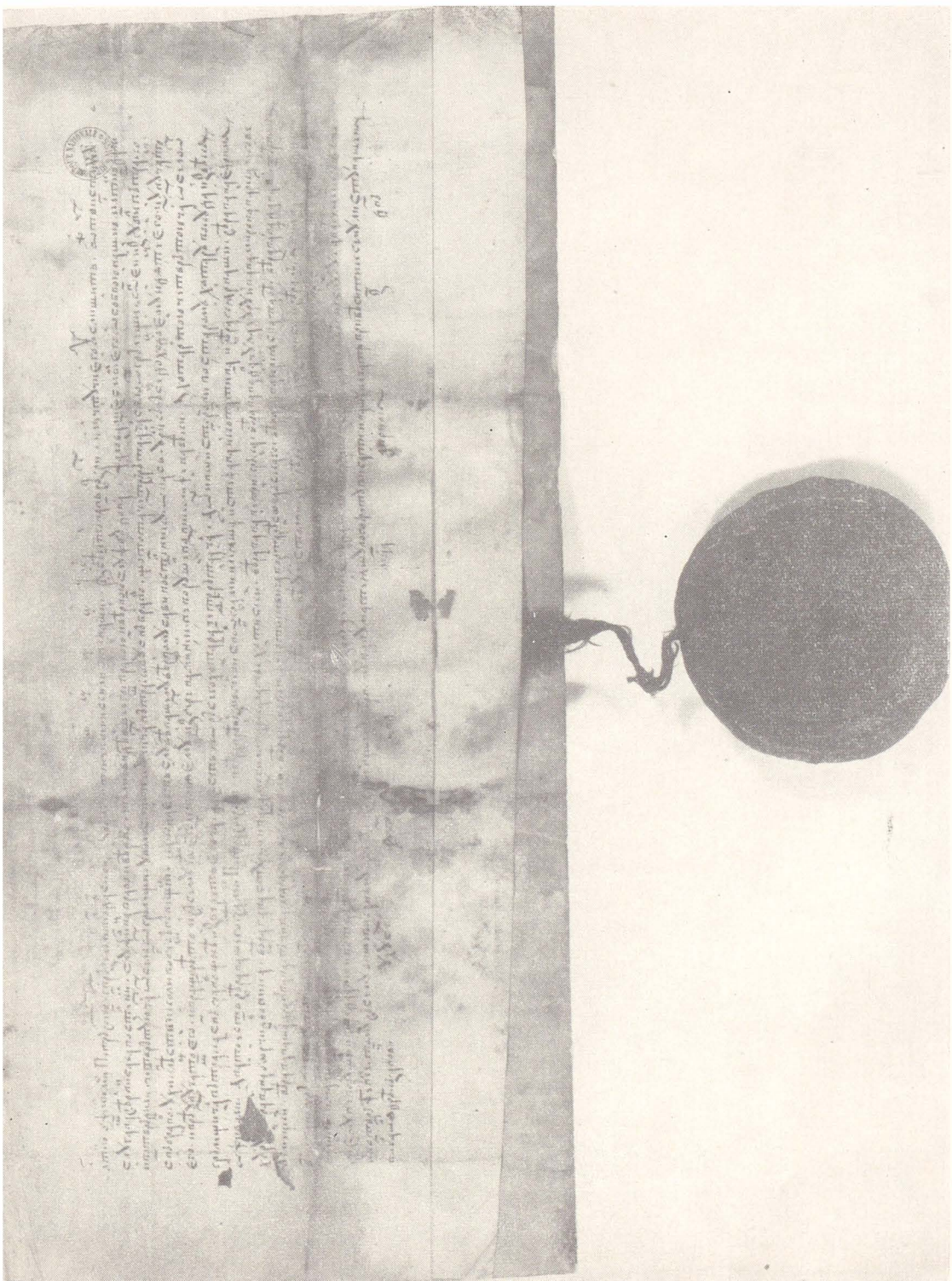

Fig. 2. 1546 (7054) aprilie 7, Huși. Petru Rareș voievod întărește lui Sava postelnic a patra parte din satul Gîrlășei, ținutul Tecuci.

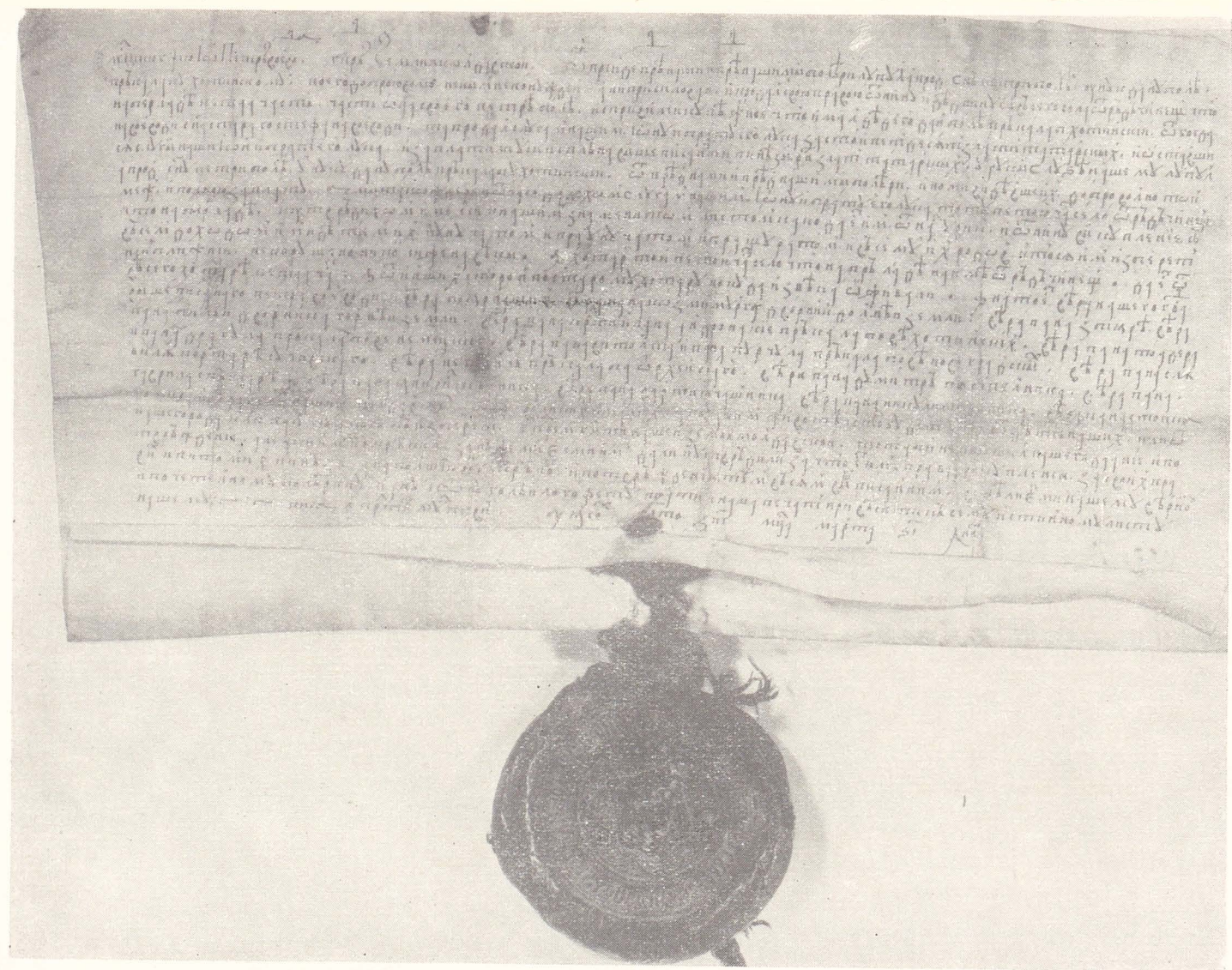

Fig. 3. 1575 (7083) martie 16, Iași. Petru Șchiopul voievod întărește lui Ion și fratelui său Luca a cincea parte din satul Rădăcinești, pe Birlad, cumpărată de la Lupul aarod fiul lui Petru Bolea.

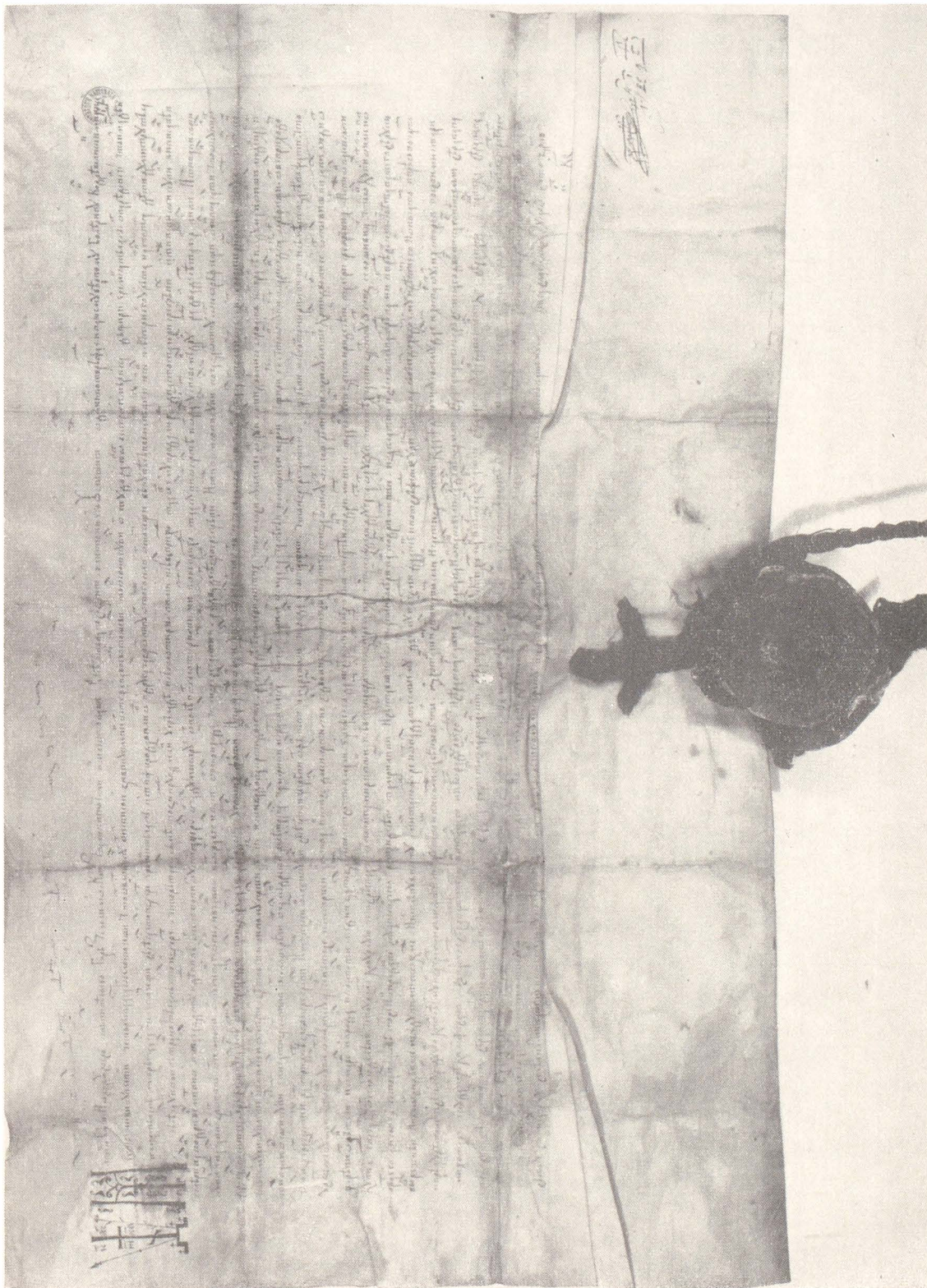

Fig. 4. 1624 (7132) martie 26, Iași, Radu Mihnea voievod înfrânște lui Condrea mare vamăș părți cumpărate din satele Tomcești, ținutul Tecuci, Popi la gura Gerului, Popeni, Gereni, ținutul Tecuci, Iujdeleni, ținutul Covurlui, și jumătate din satul Răfăștești.

rile vechilor siliști ca *Cernica*, *Româneștii*, *Itovăeștii*, *Mălăeștii*, *Ipoteștii*, au dispărut, în locul lor trecându-se în documente, după obicei, așa cum arată Conachi, numai un nume al moșiei mai mari *Brăhăeștii* ²³.

II. Al doilea pergament este din anul 1546 (7054) aprilie 7, emis la Huși, prin care Petru Rareș voievodul Moldovei întărește stăpânirea lui Sava postelnic peste a patra parte din satul Gîrlești de la ținutul Tecuci care fusese mai înainte al lui Pătrașco, fiul lui Bran și i se confiscase de domnie din cauza „vicieniei cînd a fugit cu Găneștii”. Documentele vechi între care și ispisocul pomenit, care se păstrau de bătrîni satului, au ajuns în mina acaparatorului moșiei, logofătul Costache Conache, care o anexează domeniului său Nămolosa, după multe judecăți și manopere frauduloase. Voluminoasele dosare ²⁴ de judecată dintre răzeșii de Gîrlești cu logofătul Costache Conache, scot la iveală multe știri importante privind identificarea denumirii vechii așezări, astăzi dispărută, peregrinarea documentelor răzășești, răpiri de documente și ascunderea lor și alte multe metode necinstite puse în practică de abuzivul și avarul boier de la Țigănești ²⁵.

Mănoasa moșie răzășească Gîrleștii, numită în unele documente de mai tîrziu Gîrlele sau Gîrleasca, așezată în „Țara de Jos” în hotar cu Țara Românească, cînd la ținutul Tecuci cînd Putna, avea să fie ținta acaparării boierești încă din secolul al XVIII-lea. În anul 1785 boierul Iana-cache Milu reușește să pună mina pe „3 bătrîni și 3 bălți de pește”, pămînt care rămîne ginerelui Matei Roset. Din anul 1817 intervine Costache Conache, care face schimb cu Roset ²⁶. Apoi, în același an, Conachi trece în mod brutal și abuziv la cîmpănitura întregii moșii care cuprindea și siliștele vechi ale satelor *Tomeștii*, *Crenginii* ²⁷ și *Tălăbăeștii* ²⁸. Pentru a-și înde-

²³ George Ioan Lahovari, *Marce Dicționar geografic al României*, București, 1898, vol. I, p. 609—610. „Brăhăeștii comună, plasa Zeletin, jud. Tecuci, cu cătunele: Brăhăeștii de Jos, Brăhăeștii de sus, Corciovenii, Cosîtenii și Toflea. Brăhăeștii de sus cuprinde vechile sate Itovăeștii și Mălăeștii. (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P/67 nr. 98 și 109). Catagrafia din 1831 pentru ținutul Tecuci, ocolul Berheciului, între satele respective este trecut Brăhăeștii stăpînit o parte de răzeși și alta de Costache Conachi; cotuna Valea Boului de răzeși și cotuna Toflea stăpînită de Mihai Sturza. Între locuitorii Brăhăeștilor cu cotunele amintite întîlnim nume de oameni din Cernica, vechi mazili, familiile Cîrjău, Mogilde și Gavrilă, familia Batin, des întîlnită în documentele Cernicâi, familia Carp, Mihnea etc. (Arh. St. Iași, catagrafia pe 1831, Tr. 644 op. 708 dos. 159 tom. V). În statistica din 1848 găsim la ocolul Zeletin satele: Brăhăeștii de sus, Brăhăeștii de jos, Tofle, Corciovenii și Cosîtenii (Arh. St. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dosar 16593, ținutul Tecuci).

²⁴ Arh. St. Iași, fond Divanul de Apel al Țării de Jos, nr. 1522; colecția „Litere”, dosar litera G/380 și 381; colecția „Documente”, P/1006/82. În dosare se găsesc copii de pe documente vechi, liste de documente, hotărîncii, spițe de neam, în afară bineînțelese de actele judecătorești în pricina respectivă. Atragem atenția cercetătorilor asupra acestei surse de informare prea puțin folosită. La Arhivele Statului din Iași se păstrează zeci de mii de dosare ale arhivelor tribunalelor ținutale din Moldova începînd cu anul 1832 din care foarte multe stau neatîns „șnuruite și scrispite” așa cum au fost pe vremuri predate la Arhive.

²⁵ Unii dintre răzăși reușeau să-și păstreze documentele cu toate că moșia lor se împărțise și se înstrăinase în cea mai mare parte, încît ieșise vorba între ei „au rămas cu o sfoară de moșie și un sac de hîrtie”.

²⁶ La 15 august 1817, comisarul Mihai Roset face schimb cu Conachi pentru pămîntul luat de la unii din răzeșii din Gîrlești „dînd toate documentele ce au avut (Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G. dosar 381, f. 408 v.).

²⁷ Un document din 1632 iulie 9 situează siliștea satului Crînginii între Siret și Birlad (Arh. St. Iași, colecția Litere, dosar 7 381, f. 409).

²⁸ Arh. St. Iași, colecția „Litere”, lit. G. dosar 381, f. 302.

plini scopul trebuia ca mai întâi să pună mina pe documentele răzeșilor și în mod special pe ispisocul „talpa satului” care se găsea păstrat la un bătrîn răzeș²⁹. În conacul lui de la Țigănești Conachi pune la cale răpirea documentului, prin orice mijloace, după care arnăuții curții pleacă la Gîrlești spre executarea poruncii. Ajunși acolo reușesc să pună mina pe ispisoc smulgîndu-l din sinul „răzășului, care astfel depozitat de documentul, sfînt pentru el, este aruncat „într-un puț sec”. De aici a fost salvat de alt răzeș care fiind și el socotit de părtaș la împotrivire a fost bătut și „globit” cu 130 lei³⁰.

Depozitați de documentul de bază al moșiei lor, răzeșii din Gîrlești rămîn la discreția boierului Conachi care în acțiunea lui era sprijinit și de aparatul de stat. Moșia era pe atunci în ținutul Putnei. În înțelegere cu starostele de Putna, Conachi trimite arnăuții lui la Gîrlești care ridică „silnic pe unii din răzășii neamuri și i-au dus ca pe tilhari la stărostie și i-au ținut sup bază chinuindu-i cu feliuri bătăi pînă cînd nemaiputînd suferi usturimile și alte îngroziri au fost siliți a iscăli o scrisoare de învoială³¹ pe care dumnealui (Conachi) avînd-o gata în sin le-au dat-o să o iscălească lepădîndu-le și 2919 lei și ostrovul pomenit ci este tot împreună în moșia Gîrleștii”³². Prin actul silnic iscălit, răzeșii din Gîrlești rămîn numai cu ostrovul de la Siret numit și „Ruptura”. Moșia Gîrlești își pierde identitatea în marele domeniu conăchesc Nămolosa³³.

²⁹ O mărturie din dosarul amintit ne spune că răzeșul căruia i se luase „din sin” ispisocul stăpînea cu neamul lui locul numit „Odaia Golășei”, pe moșia Gîrleștii și că el fiind dirz „sta împotrivor neîngăduindu-i (lui Conachi) stăpînirea la moșie”.

³⁰ Toate datele arătate mai sus se cuprind în voluminoasele dosare de judecată ale răzeșilor de Gîrlești cu logofătul Costache Conache aflate la Arhivele Statului din Iași la colecția „Litere” „Gh. Asachi”, lit. G. 380, 381.

³¹ Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G, dosar 381, f. 326. „1817 oct. 7. Act de schimb ce au făcut toți răzășii din Moșia Gîrleștii ce mai ramaseseră nevinduți cuprinzător că au dat boierului logofăt Conache, toată partea lor de moșie ce mai rămăsese nevinduță în hotarul Gîrleștii și logofătul le-au dat lor ostrovul rupturii ca să le fie pentru vii de veci nesuparați de dijmă afară de balta și osăbit le-au dat 2919 lei”.

³² Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G, dosar 381, f. 393.

³³ În anul 1827, Conachi obține hrisov pentru întemeierea tîrgului Nămolosa. Conachi scrie „moșia mea Nămolosa”, (*Documente privilegiate la istoria economică a României*, II, orașe și tîrguri, București, 1969, p. 132). Tîrgul Nămolosa este așezat pe locul pe unde nu cu mulți ani înainte de înființarea lui era mijlocul satului Gîrlești. O mărturie a răzeșilor din anul 1830 ne spune: „Pe mijlocul moșiei Gîrleștii pe unde este tîrgul Nămolosa și Slobozia Clucer stăpînesc boierii” (Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G. dosar 381, f. 159 v.).

Răzeșii nu au încetat lupta. Jalobele lor către autoritățile judecătorești în care arătau silnicia ce li s-a făcut cu răpirea documentelor și a moșiei nu găsesc dreptate la boierii divaniți, ba mai mult aceștia hotărăsc ca mărturiile și jaloabele răzeșilor nici să nu se primească deoarece „sînt atîngătoare de cinstea vel logofătului (Conache) și cu totul în afară de ființa pricinii și împotriva Reglementului” (Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G. dosar 381 f. 412). În dispoziție, răzeșii apelează la o rudă a lor, Ioan Groza, care cu ani în urmă plecase în Rusia ca „volintir” ca să vină să o scoată de la robie deoarece ajunseseră clăcași pe moșia lor devenită boierească. O delegație a răzeșilor pleacă în Rusia — la întoarcere sînt bine bătuți de oamenii lui Conachi. Ioan Groza vine la Gîrlești și pornește acțiunea împotriva „acolisitorului”. El se sprijinea pe un vechi ispisoc domnesc ce-l luase în Rusia unde îi fusese necesar ca să-și scoată „o gramotă de dvorean” (diplomă de boierie) pentru a putea fi înălțat în gradul militar de „parucic”. La dosarul pricinii de la Divanul judecătorec al țării de jos se găsește copia ispisocului, făcută de Hrisant ieromonah din Sf. Sava la anul 1831 august 13 care îi este contestată că nu era făcută de „cunoscuții tilmaci”. Prezintă la judecată și originalul pe care nu-l dă din mină; care este consemnat în dosar: „Uric de la Petru Vodă, scris pe piele de iepure, cu slovă strbască și pecete domnească spînzurată de dinsul cu sfori de mătasă

III. Al treilea pergament este din anul 1575 (7083, martie 16), emis din Iași, prin care Petru (Șchiopul) voievod al Moldovei, întărește lui Ion și fratelui său Luca a cincea parte din satul Rădăcinești pe Bîrlad, cumpărată de la Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea.

Rădăcineștii sînt un vechi sat răzășesc a cărui denumire s-a menținut de-a lungul anilor. Cea mai mare parte a moșiei a fost acaparată de același Conachi. În testamentul său, la capitolul averii „agonisită de mine”, este trecut și satul „Rădăcineștii pe din sus de Popi”³⁴. În anul 1898, satul făcea parte din comuna Corbița, pe Zeletin, județul Tecuci, așezat pe partea dreaptă a râului Berheciul. Moșia pe care era așezat se numea Pietrosul³⁵. Documentele Rădăcineștilor împreună cu a altor siliști răzășești învecinate, Miceștii, Lihace, ajuns și ele în mîinile lui Conachi. O mică parte din moșie, pe care era și cotuna Tuțu, a rămas răzășească³⁶.

roșie, din leatul 7036 martie 23, în care se arată că moșia Girleștii au fost cumpărată de către neamul meu adică Nicoară Groza pircalabul Novogorodului”. Documentul nu este luat în considerație deoarece divanul socotește că „nefiind lucrător 100 de ani”.

Cu toată sătruința răzeșilor ei pierd procesul. Ruda lor Ioan Groza Novogorschi, pleacă înapoi luînd și documentul. El a fost publicat după copia din dosarul citat de Al. Băleanu, *Documente și regeste moldovenești*, în „Cercetări Istorice”, VIII—IX, nr. 2, p. 85. Cîteva jaloze de ale răzeșilor au fost publicate de G. T. Kirileanu, *Răzășii din Girlești în luptă cu logofătul Costache Conache*, în „Analele Moldovei”, Tecuci, I, 1941, p. 25, cu următoarea notă: „În Statistica răzășilor, de P. Poni (București 1921) nu vîd nimic despre Girlești. În *Marele dicționar geografic al României*, Girleștii sînt în jud. Rîmnicul Sărat. Numai un cunoscător din partea locului ar putea da lămuriri”.

Kirileanu nu a văzut dosarele citate de noi, unde ar fi găsit datele necesare pentru identificarea Girleștilor. În catagrafia din anul 1774 satul Girleștii este trecut între satele ținutului Tecuci, oculul Biliiești și Marginea, împreună cu *Năneștii Vechi*. Tot acolo și satele *Slobozia Nouă a lui Ivan* „cu bejenări veniți în iunie” 1774, și *Slobozia Nouă Malurile*, „cu bejenari veniți de la munteni veniți în luna mai acelaș an”. „*Slobozia Vulturul nou*, cu bejenari din raia din Țara Muntenească veniți la iulie”. Este evidentă deosebita importanță a acestei catagrafii pentru cercetătorii trecutului vechilor așezări din Moldova.

Ajunși clăcași pe moșia boierească foștii răzeși întrebuintează altă formă a luptei împotriva stăpînului, răzvrătirea și nesupunerea la lucrul boierescului. În anul 1836, capii răzvrătiților sînt duși la Focșani la stărostie unde sînt cercetați și bătuți. Astfel ei sînt siliți să se recunoască că sînt vinovați și obligați să semneze învoiala impusă. Principalul instigator este reținut la „grosul stărostiei”, de unde scapă numai pe cheazăia a doi preoți (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 583/146).

³⁴ G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în „Convorbiri Literare” nr. 12, 1908, București 1908, p. 619.

³⁵ George Ion Lahovari, *Marele Dicționar geografic al României*, București, 1898, IV, p. 393.

³⁶ 1845. Răzășii din moșia Rădăcineștii și Lihace, de la ținutul Tecuciului, își stîlpesc hizele lor de pămînt din numitele moșii. La alegere trebuia mai întîi să li se aleagă „baștinile, cumpărăturile, schimburile, răscumpărăturile” și apoi să se dea „cu analogie ca să ne cuprindem siliștele, casele, livezile, grădinile și viile ce avem, iar căruia i-a mai rămîne piste aceste prinsi cu socoteli de analogie și pentru imas de vite să i se dei în cîmp suma ce ar mai prisosi nescotîndu-să din acareturile ce ar avea dacă însă le-ar cuprinde cu moșia ce are”. Răzeșii răscumpăraseră o sumă de stînjini de pămînt de la răposatul logofăt Iordache Catargiu la anul 1813 „cu actul divanului din acea vreme numai de către 72 răzăși arătați anume prin deosebit izvod ce ne-au fost găsit atunci pe aceste moșii încît ne-am dat robi mulți ani de muncam cu mîinile și cu dobitoacele noastre și purtam și cheltuielile ce aveam în judecata cu răposatul vornic Gavril Conache cu vecina moșie Lărgășenii”.

În același document, răzășii ce erau „lăcuiți pe moșie”, stabilesc și situația „răzășilor lăturași și cu depărtare de aceste moșii și anume „ei nu se vor împărtași din răscumpărăturile acestea ca unui ce nu au robit împreună cu noi”.

Un răzăș dăruise partea sa din această moșie m-rei Nicorița din Iași. În trupul moșiei Rădăcinești, care avea 377 stînjini vatra satului, era și pămîntul răzășesc numit Lihace (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, Pachet 606 nr. 59).

IV. Ultimul document este din anul 1624 martie 26, prin care voievodul Moldovei Radu Mihnea întărește lui Condrea, mare vameș, stăpânirea peste cumpărăturile ce le făcuse din satele *Tomceștii*, ținutul Tecuciului, cu vad de moară în apa Birladului și cu bălți de pește, satul *Popi* „de la gura Gerului”, din satul *Răflești*, din satul *Popeni* și *Gereni*, același ținut, și din satul *Ijdeleni* de la ținutul Covurluiului. Cu privire la hotarele acestor pământuri, ispisocul domnesc arată numai „să fie dinspre toate părțile pe vechile lor hotare pe unde am folosit din veac” fără să ne dea mai multe indicații afară de ținutul unde se găseau apa Birladului și Gerului. În *Ijdeleni* ³⁷ de la ținutul Covurluiului, celelalte denumiri de sate nu le mai găsim. Documentele ne spun că vechiul sat *Tomceștii* era în hotar cu *Tălăbeștii* și *Popeștii* și la malul Siretului avea 1020 stinjini și peste Siret 1000 stinjini. Satul începea de la *Girbovăț* și mergea în răsărit pînă în Siret ³⁸. Un document din 1796 ne arată că „*Tomceștii* s-ar fi poreclit și „*Racovițoi*”, deoarece îl stăpînise clucereasa *Ecaterina Racovițoi* și care donase satu m-roi *Colții* ³⁹.

Toate satele pomenite au intrat, rînd pe rînd, odată cu documentele lor, în marea latifundie conăchească *Nămoloasa* ⁴⁰.

Pentru *Rădăcinești* a se vedea și documentele aflate la Arhivele Statului București, indicate în *Catalogul documentelor moldovenești*, București, 1957, vol. I, nr. 592 (din anul 1574) și nr. 1715 (din 1616). La Arhivele Statului din Iași, fondul Divanul Apelativ al Țării de Jos, Tr. 779, op. 886 dosar nr. 102 pe 1839 și tr. 1039 op. 1189 dosar 14; tr. 686 op. 757 dosar 15/1836. Colecția Documente pachetele 885 doc. nr. 6; 524 doc. nr. 27; 590 doc. 137, 141, 154; 599 doc. nr. 56; 957. În testament, *Conachi* localizează aceste sate : „Satul *Miceștii* alătura pe din sus de *Rădăcinești* pînă în *Scuteștii* părintești. Aceste 3 sate sînt dinspre apus de apa Birladului pînă în matca văii zisă *Baea*” (G. T. Kirileanu, *loc. cit.*).

³⁷ Între documentele rămase de la *Costachi Conachi* se găsește și unul din anul 1808 iunie 31 privitor la moșia *Ijdeleni* care la acel an era al m-rii *Răchitoasa* (Arh. St. Buc. colecția *Achiziții Noi*, *Roznovanu CCIX*, nr. 12).

³⁸ Arh. St. Iași, colecția „Documente, P. 1006 nr. 104/2. Însemnări făcute de *Conachi* : „Este de luat aminte în hrisovul *Tomceștilor* din 726, aprilie 15”. Se pomenesc un ispisoc de la Ștefan Vodă din 7131.

³⁹ Arh. St. Iași, colecția *Litere*, lit. G. 381 f. 327.

⁴⁰ În anul 1834 cînd se judeca cu răzeșii de *Girlești* *Conachi* avea în mină documentele pentru toate siliștele, satele și trupurile de moșie ce formau domeniul denumit *Nămoloasa* și anume *Fundenii*, *Girleștii*, *Tomceștii*, *Cringenii*, *Tălăbăștii*. El înfățișa comisiei de hotărîtură pentru *Tomcești* un ispisoc hotarnic din anul 1753 și altele de mai tîrziu „din care să dovedește pînă și porecluire a *Tomceștilor* depe stăpîna lor *Ileana Racovițoi*”. Pentru *Cringenii* prezenta un ispisoc din 1632 ianuarie 9 care preciza așezarea satului între *Birlad* și *Siret*. Pentru *Tălăbăștii* sau *Tălăbești* *Conachi* arată că nu i-au venit încă „scrisorile” dar era suficient și ispisocul *Tomceștilor* carele măsurînd în sus zice pînă în *Tălăbăștii* și după hotarnica *Girleștilor* ce zice iarăși pînă în *Tălăbăștii*, nu rămîne îndoială că *Tălăbăștii* sînt în mijloc între *Tomcești* și între *Girlești*”. Tot atunci *Conachi* arată și harta moșilor din 1816 și o „generalnică hartă din 1815 toate înaintea de a fi eu stăpîn *Girleștilor*”. (Arh. St. Iași, colecția *Litere*, Lit. G. 381 f. 300—301) *Emanoil Conache* *Vogoride* care tipărea la 1887 poeziile lui *Costache Conache*, în prefață, scrie următoarele după ce răscolise prin lăzile cu documente : „În puțină vreme (*Costache Conache*) răscurpă de la surori moșia *Fundenii*, care era baștina conăchească, pe care a mărit-o cu alte siliști și sate și a ajuns a face din ea un imens domeniu de 21.000 fălci (circa 31.000 ha) care se întindea pe hotarul a 3 județe, *Tecuci*, *Covurlui* și *Putna*”. Moșia astfel întreagă a primit numele de *Nămoloasa* de la numele tirgului pe care l-a înființat *Conache* (*Costache Conache*, *Poezii*, Ed. Șaraga, Iași, 1887).

În testamentul său, *Conachi* enumeră între alte moșii și sate „*Năneștii* porecliți *Fundenii* pînă în hotarul *Valahiei*, vechia rezidenție a familiei *Conache*. Satul întreg *Tilibeștii* (desigur *Tălăbăștii*, pe din gios de *Girlești*. Moșia *Tomcești* alătura și pe din jos de *Tilibești*, *Nico-reștii*, zis *Blăneștii*, *Cărbuneștii* dinspre apus de apa Birladului chiar în dreptul *Țigăneștilor* pe care loc stă acum satul *Țigăneștii Noi*, *Scuteștii*, o bucată de loc părintesc alătura pe din

Soarta arhivei particulare a logofătului Costache Conache. În „gherghirul” boltit și cu obloane de fier de la parterul casei de la Iași, sau la conacul de la Țigănești, unde a locuit cea mai mare parte a vieții și unde a și murit în anul 1849, marele logofăt și poet totodată, Costache Conache, își păstra cu grijă documentele referitoare la „nămolul său de avere”⁴¹, cum el însuși o califica, înțelegând prin aceasta „o mare mulțime”, așa după cum în 1831, fiind însărcinat cu clasarea arhivelor judecătorești, raporta că abia dovedește din cauza „nămolului de dele”⁴². Tot în aceste locuri ferite de foc, păstra actele rezultate din activitatea sa în treburile publice⁴³, corespondență primită sau ciorne ale corespondenței ce o expedia, socoteli bănești, încercări literare etc.

În anul 1843 Costache Conache lua de la Țigănești la Iași toate documentele următoarelor moșii: Țigănești, Cernica, Gerenii, Tălăbasca, Gîrlești, Tomcești, Slobozia Conachi, Pochii din hotarul Gerenilor și Lungociu despre Nănești.

Din lista⁴⁴ întocmită se constată că documentele erau clasate pe sate cu denumirile lor vechi și aceasta desigur pentru a se putea ușor găsi la nevoie.

După moartea lui Costache Conache imensa lui avere a fost moștenită de singurul copil Ecaterina, căsătorită cu Neculai Vogoride⁴⁵ cunos-

jos de Cărbunești” (G. T. Kirileanu, *op. cit.*, Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 491 f. 59). Tot între hîrțile rămase de la Conachi se găsește o hotarnică privitoare la satul Popii și anume: „cuprinzînd tot satul Popii și părțile din celelalte siliști, Rădăcinești și Mirecești le-au lipit pe din sus de Popi arătînd și toate trupurile acelor moșii... din hotarul Țigăneștilor în jos pînă în marginea moșiei Popilor. Răzeșii mărturiseau că „le-au fost vătăștini”.

Se măsoară *vătăștina* ce este „înspre răsărit și s-au aflat 240 pași, iar pentru vătăștina ce este dinspre apus la capul hotarului la Valea Banii” (Arh. St. Iași, colecția Documente P. 885 doc. 6). În anul 1893 Eugen Ruspoli, fiul din a doua căsătorie a Catincăi Conachi (Cocuța) se judeca la Curtea de Apel din Galați pentru pămînt din moșiele Stejarul și Pochii, de pe Valea Gerului (Arh. St. Buc. colecția, Achiziții Noi Roznovanu, CCCXXVII nr. 311).

⁴¹ Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 491 nr. 59. Fragment din testamentul lui C. Conachi.

⁴² Gh. Ungureanu *Costache Conache, organizatorul arhivelor moldovenești*, în „Revista Arhivelor”, III, 2, 8, 1939, p. 334.

⁴³ Gh. Ungureanu, *Înființarea și organizarea judecătoriilor în Moldova*, Iași 1932, cu o reproducere de pe un tablou reprezentînd pe Conache aflat, cu ani în urmă, la biserica Banu din Iași. Costachi Conachi, cu serioase studii juridice în străinătate și în țară, cunoscînd, după Andronachi Donici, cel mai bine obiceiurile și mai ales problema hotărnicilor și a valorii documentelor pe care se sprijineau acestea, a fost numit membru al Comitetului moldo-valah pentru elaborarea Regulamentului Organic (1829—1831).

⁴⁴ 1843 martie 30. „Listă de documentele moșilor ce sînt trebuitoare a se lua cu boierul” (Arh. St. Buc. Achiziții Noi Roznovanu CCXL nr. 1). Între hîrțile conăchești se găsește o listă cu adnotări de Conachi privind sumele de bani ce constituiau „adetiul” (venitul) Vistieriei din eliberarea de hrisoave, cărți, carte de numiri de ispravnici, cărți de mazilo-ruptași și ruptele Vistieriei. Conachi înainte de 1821 ocupase mănoasa funcție de ispravnic al ținutului Tecuci. De ex. pentru a obține un hrisov beneficiarul trebuia să plătească 20 lei vel vistiernicului. 15 lei logofătului de Vistierie, 10 lei la Cutia Milelor, 5 lei vtori (al doilea) vistiernic, 20 lei scriitorul cu hîrtia sa. Iar muhardariul și treti logofătul eu la zece, unul din cit să socotește folosul pe un an a unui hrisov. Un boier numit ispravnic ca să obțină de Vistierie cartea de numire trebuia să plătească 35 lei vel vistiernicului, 25 lei logofătului de Vistierie, 40 lei Cutiei Milelor, 20 școala clinească, 25 muhardariu și dictictariu și 5 lei diacul de Vistierie (Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 583 nr. 215).

⁴⁵ G. T. Kirileanu, *Testamentul lui Costachi Conachi*, în „Convorbiri Literare”, 12/1908, București, 1908, f. 613. „Neculai fiul lui Ștefanache Vogoride fiul domnului de Samos, s-a însoțit cu Ecaterina (numită Cocuța) fiica logofătului și cavalier Costache Conache la anul 1846 iunie 2 în satul Țigănești, dîndu-i logofătul Conache socrul său titlul familiei ca să se poreclească

cut sub numele de Neculai Conache Vogoride, care fiind, după cum ni-l arată Sion ⁴² „cel mai de frunte desfrînat din toți desfrînații” a risipit cea mai mare parte a averii. În ultimul an al vieții locuia la un hotel ⁴⁷ din București unde și moare în luna aprilie 1863. La inventarierea lucrurilor aflate în locuința de la hotel se găsesc și o serie de documente (acte turcești, titluri de decorații, corespondență) precum și un sigiliu personal, portrete și un album de fotografii. Fiul său a ridicat documentele și alte lucruri iar „cumnatul Vasile Sturza, portretele, pecetea și albumul cu fotografii”. Documentele au ajuns și ele la Iași, aduse de fiul său Emanoil și așezate la un loc cu celelalte în casele de la Iași.

Vom da în continuare cîteva date genealogice care ne sînt necesare pentru a lămuri faptul ajungerii arhivei particulare conăchești în palatul de la moșia Stîncă Iași, a lui Neculai Rosetti-Roznovanu și de aici la Arhivele Statului București și Iași.

Ecaterina (Cocuța) Conache Vogoride a lăsat 8 copii moștenitori din cele două căsătorii. Din prima, cu Neculai Conache Vogoride, pe Emanoil Conachi Vogoride, Maria, căsătorită cu contele Petru de Roma și Lucia căsătorită cu Neculai Rosetti Roznovanu de la Stîncă, iar din a doua căsătorie cinci copii pe numele Ruspoli ca prim copil pe linie bărbătească din Conachi, Emanoil Conachi Vogoride a primit ca moștenire conacul și o parte din moșia Țigănești. Și acesta era cheltuiitor, arrogant, iubitor de lux și petreceri, pentru care nu precupețea banii stringătorului Conachi.

Făcuse liceul la Paris și nu scăpa nici o ocazie de a pleca în Franța unde trăia pe picior mare. Cînd i se terminau fondurile vindea bijuterii sau obiecte de artă vechi ce și le punea în valize cînd pleca ⁴⁸. Conacul de la

Conache Vogoride. Costache Conache mort la 4 februarie 1849 în satul Țigănești îngropat înăuntrul bisericii. În anul 1861 din dorința „prințesei Catinca Conachi Vogoride” care locuia la Florența „sînt strămutate oasele maicii sale de la biserica Banu din Iași în biserica de la Țigănești lângă soțul ei răposatul logofăt Costache Conache (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCXL nr. 15).

⁴⁶ Paharnicul C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Ed. Gh. Ghibănescu, Iași, 1892 p. 160—162. „Neculai Vogoride carele cel mai de frunte desfrînat din toți desfrînații carele de vre-o 4 ani de cînd au murit vestitul logofăt atita au risipit averea încît, după cît se știe rămăsese capital 100.000 galbeni și venit anual 36.000 galbeni, au cheltuit tot și mai este și dator cu 80.000 galbeni. Adevărat este proverbul bătrîn că banii stringătorului intră în mîna cheltuiitorului. cu cită economic, cu cită zgîrceni, Conachi a agonisit colosala sa avere și cu ce neabăgare de seamă îi dă cu piciorul cu tot felul de blăstămășii cu cărțile și femeile”.

⁴⁷ Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLXI/1 1863 aprilie 22. Inventar de lucrurile aflate în otelul Flug după decesele principelui Nicolae Conachi Vogoride, urmat după adresa d-sale președintelui Trib. Ilfov”. La 27 aprilie 1863 soția lui aflată la Florența împuternicește pe Costache Negri, fratele ei vitreg, de a o reprezenta în țară — în toate pricinile și de a-i administra averea mișcătoare și nemiscătoare”. Costache Negri în anul 1865 scria din București unui administrator că trebuie să plece la Constantinopol de unde speră să se întoarcă în luna mai „și apoi să nu mă mai cîntesc din Moldova și să mă pot ocupa mai aproape de treburile Cocuței”. Negri mai scrie : „Am fost nevoit a da preferință treburilor țării care pentru unele dacă nu-mi băteam capul cu atîta stăruință D-zeu știe ce se mai întîmpla cu ele”. Între timp „Cocuța” se măritase cu contele P. Ruspoli. (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCXL nr. 17). În anul 1870 moare la Geneva și principesa Ecaterina Ruspoli (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLXI nr. 28. 1870 martie 8). Autorizație de a transporta în țară corpul neînsuflit al principesei Ecaterina Ruspoli. Urmă un lung proces între cei nouă moștenitori copii din prima și a doua căsătorie a Ecaterinei fiica lui Conachi. În anul 1877 s-a făcut actul de împărțeală a averii evaluată la 6.191.470 lei. Suprafața moșiilor mai era încă de 26.655 fălci. (Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 553 nr. 168).

⁴⁸ În anul 1876 fiind la Paris vindea un medalion cu „turcoaze” (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCCXXVII nr. 311).

Țigănești era încetul cu încetul devalizat nu numai de arhiva conăchească dar și de obiectele de podoabă pe care Cclache le adunase și păstrase cu grijă⁴⁹.

La Iași, casele conăchești au fost vindute și avind cumnat pe Neculai Rosetti Roznovanu, proprietarul palatului de la Stinca, s-a convenit să ducă mobilierul, colecția de arme și lăzile cu arhivă acolo unde s-a depozitat la un loc cu arhiva Rosetti-Roznovanu.

Pe Emanoil Conachi Vogoride l-au interesat aceste documente și le-a cercetat atunci cînd în anul 1887 scria prefața la poeziile lui Conachi⁵⁰. În anul 1889 se ocupa cu adunarea de obiecte de artă, manuscrite și documente pentru expoziția de la Paris la care participa și țara noastră⁵¹. El a stat la Paris în timpul organizării expoziției și cît timp a fost deschisă⁵² s-a reîntors în țară pentru puțin timp, apoi a plecat în nou în Franța unde s-a recăsătorit cu o franceză și a rămas acolo.

Noi sîntem convinși că pergamentele pe care le publicăm au fost duse la Paris de acest „patriot”, Nicolae Conache Vogoride ca o contribuție particulară la expoziție și apoi le-a vîndut sau le-a luat cînd a părăsit țara și le-a vîndut la nevoie de bani așa cum a procedat și cu alte obiecte de artă.

În sprijinul afirmației noastre este și faptul că documentele au fost alese cele mai bine păstrate, avînd toate pecetile în bună stare, dintre celelalte pergamente dintre care unele erau și fără peceti. În afară de aceasta toate aceste pergamente privesc proprietăți foste conăchești de care putea dispune el ca moștenitor și totodată nemaifiind necesare deoarece priveau sate și moșii dispărute care nu mai intrau în nomenclatorul averii ce o mai poseda familia.

Arhiva particulară conăcheacă depozitată la palatul de la Stinca a lui Neculai Rosetti-Roznovanu s-a amestecat cu aceea a familiei Rosetti. Aici, într-o cameră boltită, la parterul palatului ce da spre curtea argaților, o găseam în vara anului 1928 cînd împreună cu Sever Zotta directorul Arhivelor Statului de la Iași din acea vreme⁵³ ne-am dus să inventariem și să evaluăm documentele aflate acolo deoarece proprietarul lor făcuse ofertă să vîndă statului ce mai rămăsese din importanțele arhive particulare — conăchești și rosetești. Spunem ce mai rămăsese deoarece nu s-a mai găsit nici un pergament, deși fuseseră multe, însă după sustragerea lui Vogoride a urmat vînderea la anticari sau colecționari a pergamentelor de către urmașii lui Neculai Rosetti Roznovanu⁵⁴.

⁴⁹ În anul 1878 la 16 dec. administratorul de la Țigănești, Zepelin, îi trimitea la Iași mobila de la Țigănești între care „biroul din marele salon” și colecția de arme (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLIV, nr. 332).

⁵⁰ 1887 ianuarie 29. Scrisoarea fraților Șaraga, care locuiau în Iași casele Pașcanu, str. Golia, către prințul Emanoil Conachi Vogoride la St. Petersburg în legătură cu tipărirea poeziilor lui Conachi. Frații Șaraga, librari, se consultaseră în prealabil cu Miron Pompiliu și tipograful Ionescu. Se tipărise 7 coale pînă la acea dată (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLIV nr. 349).

⁵¹ De la Episcopia de Roman primea o evanghelie și o cădelniță (Arh. St. Buc., CCLIV nr. 375).

⁵² Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. II, Iași, 1928, p. 94—95 E.R.R. (Raugabé) *Livre d'or de la noblesse phanariote*, Athenes, 1904, p. 198.

⁵³ Scriitorul acestor rînduri era copist-paleograf.

⁵⁴ Profesorul M. Costăchescu a cumpărat de la frații Șaraga, anticari din Iași, pergamente pe care le vînduse lor Anton Rosetti Roznovanu de la Stinca fără nici un discernămint ci

După multe peripeții ale acestor documente întimplate în anul 1944 ⁵⁵, pe care socotim că nu e locul să le arătăm aici, documentele au fost achiziționate de Arhivele Statului București ⁵⁶.

1

1491 (6999) octombrie 15, Suceava.

Ștefan cel Mare voievod întărește lui Marco spătar satul Cernica, pe Berheci, cumpărat dela nepoții popii Filip.

† М(и)л(о)стїю б(о)жїю, мы, Стефанъ(ъ) коевода, г(о)сп(о)д(а)рь Землн Младаскнн. Знаменито чинимъ(ъ) ис снмъ листмн(ъ) нашимъ(ъ) късамъ(ъ) ктѡ на н(ъ) вэрт(ъ) нли чтѣчи его слышитъ(ъ) уже прїдоша, прадъ(ъ) намн и прадъ(з) всмн нашимн молдавскымн бояре, Настѣ и сестра ен, Марта, дочки Магдннн, и съ своимн знскн, съ Косте и съ Ганѣ, сн знскове попа Филанп ¹, по нхъ(ъ) добром воли, никимъ(ъ) непонждени, а ни присловани, и продаан свою пкавю втннн вт(ъ) своего праваго зрнка, вт(ъ) зрнка дѣда нхъ(ъ) попа Филанпа цю нмд(ъ) вн(ъ) вт(ъ) дѣда нашего, вт(ъ) Плѣандра коеводи, едно село на Берхъчн, на нмѣ Черника. Та продаан тоѣ село слѣсѣ нашемъ панъ Марко спѣтаръ за рѣ златъ(ъ) татарскнхъ(ъ).

И вставше слѣга наш(ъ), пан(ъ) Марко спѣтар(ъ), тѣ заплатнл сн тотн внше писанїн пннѣчн рѣ златъ(ъ) татарскнхъ(ъ) з рѣкы Настн и сестрн ен, Марта, и знскмн нхъ(ъ), Косте и Ганн, прадъ(ъ) намн и прадъ(ъ) нашимн бояры.

Ино мы ², вндѣвше меже нимн нхъ(ъ) добрѣю колю и токмеж и полнѣю заплатѣ, а мн, таквждере, н вт(ъ) нас(ъ) есмъ далн и потѣрднлн слѣсѣ нашемъ, панъ Марко спѣтарю, тоѣ прадъ(ъ) реченное село на Берхъчн, на нмѣ Черника, да ест(ъ) емъ вт(ъ) нас(ъ) зрнк(ъ) съ въсемъ(ъ) доходмн(ъ), емъ, и дѣтемъ(ъ) его, и зннчатомъ(ъ) его, и прѣзннчатомъ(ъ) его, и прашѣрѣтнмъ(ъ) его и въсемъ родъ его, ктѡ сѣ емъ избереѣ(ъ) наналнжнїн, непорѣшено, николиже, на вѣки.

И Хотар(ъ) томъ слѣз да ест(ъ) вт(ъ) Хотарѣ Ромънншнлар до Хотаръ Итѣковншнлар, а вт(ъ) нншнхъ(ъ) стнврнн(ъ) да ест(ъ) пѡ старомъ Хотаръ кѣда нз вѣка вжнвали.

doar un pol sur pentru un pergament. Multe pergamente au ajuns, tot prin anticari, la Biblioteca Academiei R. S. România, iar o parte din cele cumpărate de Costăchescu la Arhivele Statului din Iași. Altele cine mai știe.

⁵⁵ În timpul evacuării, documentele de la Stinca fiind în păstrarea Arhivelor Statului Iași s-au amestecat cu acele din colecția Arhivelor. Cind au fost achiziționate de Arhivele Statului București — în 1945 — s-au putut alege numai acele care erau trecute într-un inventar global. Restul, hirtii foi volante sec. XIX, din care multe conăchești, au rămas la Iași și s-au inventariat fără să se mai știe proveniența. Nici la Arhivele Statului București nu s-a făcut evidența dect după proveniența Rosetti-Roznovanu, ignorindu-se arhiva personală Costache Conache și Vogoride din care cauză inventarul conține confuzii pentru clarificarea cărora socotim că vor fi utile știrile date de noi aici. Totodată, socot că nu e fără importanță să arăt faptul că un anticar din Atena oferea spre vânzare, în vara anului 1971, arhiva particulară a lui Ștefanache Vogoride în care se găsește și corespondența cu cuscruul său Costache Conachi și cu fiul său Neculai ginerele lui Conachi.

⁵⁶ Arh. St. București, colecția Achiziții Noi, Rosetti-Roznovanu.

¹ Neclar în fotografie.

² Șters în fotografie

И на тѣхъ вѣсѣхъ вѣра нашего г(о)с(по)д(ст)ва, више писаннаго, мы, Стефана
воеводи, и вѣра прѣкѣзлюбелыхъ(ъ) с(ы)новѣхъ г(о)с(по)д(ст)ва ми, Плѣхандра и
Богдана-Блада, и вѣра бояр(ъ) нашихъ(ъ): вѣра пана Гангъра, вѣра пана Болдора
дворника, вѣра пана Хръмана, вѣра пана Хъдича, вѣра пана Дажбога, вѣра пана
Мъшата прѣкалаба вт(ъ) Хвѣтин(ъ), вѣра пана Микотъ и Рѣцеш(ъ) прѣкалаби
вт(ъ) Немца, вѣра пана Чорторовского, вѣра пана Секаръ Новоградского, вѣра
пана Динга, вѣра пана Калънъхъ спѣтара, вѣра пана Исака вистѣрника, вѣра пана
Еремѣа постелника, вѣра пана Мохила чашиника, вѣра пана <Фрънѣтеша столника>, ¹
вѣра пана Шандра комиса и вѣра въсѣхъ(ъ) бояръ нашихъ(ъ) младавскыхъ(ъ), вели-
кихъ(ъ) и малихъ(ъ).

И по нашемъ(ъ) животѣ, кто бѣдетъ(ъ) г(о)с(по)д(а)ръ нашень земли Мла-
давскон, вт(ъ) дѣтень нашихъ(ъ) или вт(ъ) нашего рода или пакъ(ъ) бѣд(ъ) кого
Б(о)гъ изберетъ(ъ) г(о)с(по)д(а)ръ бити нашень земли Младавскон, тотъ(ъ) би емъ
непорѣшнал(ъ) нашего дамыа и поткрѣжденѣа, али што бы имъ(ъ) стѣврдил(ъ)
и скрѣпил(ъ) занѣже есмь емъ дали и поткрѣдилъ за его правѣю сажжехъ и за цю
вн(ъ) соби кѣпнал(ъ) за скон пакѣи и ч(и)стѣи пинѣши.

И на большю крѣпкост(ъ) и поствѣрждение твѣмъ въсемъ выше писанномъ,
келѣи есми нашемъ вѣрномъ пнъхъ Тѣхътѣхъ логофѣтѣхъ писати и нашѣхъ пичат(ъ)
привѣсити къ емъхъ листѣхъ нашимъ.

Писал(ъ) Мѣтѣашъ, ѿ Сецакѣ, в(ъ) л(ѣ)то «СЦЧѢ» вк(томврѣе) ѿѣ.

Traducere :

+ Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut
cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că a
venit, înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni, Nastea și sora ei Marta,
fiicele Magdei, și cu nepoții lor, cu Costea și cu Ganea, toți nepoții popii Fil<ip> ², de a lor
bunăvoie, nesiliți de nimeni și nici asupriți, și au vindut dreapta lor ocină din dreptul lor
uric, din uricul bunicului lor, popa Filip, pe care l-a avut el de la bunicul nostru, de la Alexandru
voievod, un sat pe Berheci, anume Cernica. Acel sat l-au vindut slugii noastre, panului
Marco spătar, pentru 160 zloți tătărești.

Și s-a sculat sluga noastră, pan Marco spătar, și a plătit toți acești mai sus scriși
bani, 160 zloți tătărești, în minele Nastei și a surorii ei, Marta, și a nepoților lor, Coste și
Gane, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri.

Deci <noi> ³, văzînd, între ei, a lor bunăvoie și tocmeală și plată deplină, iar noi, de
asemenea, și de la noi am dat și am întărit slugii noastre, panului Marco spătar, acel mai sus
spus sat pe Berheci, anume Cernica, ca să-i fie de la noi uric cu tot venitul, lui, și copiilor
lui, și nepoților lui, și strănepoților lui, și răstrănepoților lui și întregului său neam, cine i se
va alege mai apropiat, neclintit niciodată, în veci.

Iar hotarul aceluia sat să fie de la hotarul Româneștilor pînă la hotarul Ităvoieștilor, iar
dinspre alte hotare pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi, Ștefan voievod,
și credința preaiubiților fii ai domniei mele, Alexandru și Bogdan Vlad, și credința boierilor
noștri: credința panului Gangur, credința panului Boldor vornic, credința panului Hărman,
credința panului Hudici, credința panului Dajbog, credința panului Mușat pircălab de Hotin,
credința panului Micotă și a lui Reteș pircălabi de Neamț, credința panului Ciortorovschi,
credința panului Secară de Cetatea Nouă, credința panului Dinga, credința panului Clănău,
spătar, credința panului Isac vistier, credința panului Eremia postelnic, credința panului
Mohila ceașnic, credința panului <Fruntేశ stolnic> ³, credința panului Șandru comis și credința
tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

¹ Șters și rupt

² Neclar în fotografie

³ Șters în fotografie

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre Moldova, din copiii noștri sau din neamul nostru sau iarăși pe cine îl va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu-i clintescă dania și întărirea noastră, ci să-i întărească și să-i împuternicească pentru că i-am dat și i-am întărit pentru a lui dreaptă slujbă și pentru că el însuși a cumpărat pe banii săi drepti și curați.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Tăutul logofăt să scrie și să atirne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Măliaș, la Suceava, în anul 6999 <1491> octombrie 15.

Biblioteca Națională-Paris, colecția Manuscrise, Fond Slav, nr. 69. Orig., pergament, pecete atirnată, cu legenda: † Печать Їо Стефанъ воевода господаръ Земли Младавской (+ Pecetea lui Io Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei).

EDIȚII: Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, București, 1913, p. 470–472, nr. 239 (trad. rom. incompletă, din sec. al XVIII-lea, de la Arh. St. Buc. Ms. 629 (Condica Asachi), f. 12 v. – 13); *Documente privind istoria României*, A. Moldova, sec. XV, vol. II, București, 1954, p. 160–161, nr. 146 (aceeași traducere).

2

1546 (7054) aprilie 7, Huși. Petru Rareș voievod întărește lui Sava postelnic a patra parte din satul Girlești, fiinulul Tecuci, pe care „a pierdut-o Pătrașco, fiul lui Bran, în hiclenie, cînd a fugit cu Găneștii”

† М(н)л(о)стѣю б(о)жїею, ми, Петръ воевода, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Младавской. Знаменитон чиним(ъ) ис сям(ъ) листом(ъ) нашим(ъ) въсѣм(ъ) кто на нѣ възрѣт(ъ) или чтѣни его вслѣшнѣи ѡж(е) тот(ъ) истиннѣи слѣга наш(ъ) вѣрнѣи, Савѣ постелник(ъ) слѣжил(ъ) нам(ъ) право и вѣрно. Тѣ<мъ>¹ ми видѣвше его правю и вѣрною слѣжеѣ до нас(ъ), жаловали есмы его всеюною нашею м(н)л(о)стѣю, дали и потвѣрдили четвѣртѣю част(ъ) ѡт(ъ) село ѡт(ъ) Грѣлещи, ѡ волости Текѣчи, част(ъ) Пѣтрашкоѣ, с(ы)нѣ Бранов(ъ), що тота четвѣртѣта част(ъ) село ѡт(ъ) Грѣлещи ѡн(ъ) еи изгѣбна(ъ) Пѣтрашко, с(ы)нѣ Бранов(ъ), ѡ Хикаѣнствѣи, кони повѣг(ъ) съ Гѣнищѣи, како да естѣ слѣсѣ нашимъ вѣрномъ, Савѣ постелникѣ, ѡт(ъ) насѣ ѡрик(ъ) съ въсѣм(ъ) дохodom(ъ), емѣ, и дѣтем(ъ) его, и ѡнѣчатом(ъ) его, и прѣѣнѣчатом(ъ) его, и прѣѣорѣтом(ъ), и въсѣмъ родѣ его, кто сѣ емѣ изверет(ъ) на<и>⁶³ вѣнжїи, непорѣшнѣи, николїже, на вѣки.

И Хотар(ъ) тою четвѣртю част(ъ) ѡт(ъ) село ѡт(ъ) Грѣлещи, част(ъ) Пѣтрашка, с(ы)нѣ Бранов(ъ), що сѣ изверетѣ его част(ъ), да естѣ ѡт(ъ) въсѣго Хотара четвѣртѣта част(ъ), а ѡт(ъ) инших(ъ) стороны, по старомъ Хотарѣ по кѣда из вѣка ѡживали.

И на то естѣ вѣра нашего г(о)с(по)дства, ми, Петра воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнїх(ъ) с(ы)нѣм(ъ) г(о)с(по)дства ми, Илїаша и Стефана и Костантина, и вѣра вѣтар(ъ) нашїх(ъ): вѣра пана Бѣрмана Хѣрѣ, вѣра пана Борчи дворника, вѣра пана Стѣрси и пана Могилан паркалабѣи Хотинских(ъ), вѣра пана Петри Крѣка, вѣра пана Данчѣла Хѣрѣ и пана Мїрона паркалабѣи Немецких(ъ), вѣра пана Шандра и пана Тѣмпи паркалабѣи Новоградских(ъ), вѣра пана Петри Картиковича портарѣ Сочавскаго, вѣра пана Юрїа спатарѣ, вѣра пана Дана вѣстѣрника, вѣра пана Хрѣвѣра постелника, вѣра пана <Тр>² ѡфа <Хамза, вѣра пана Пѣ>² трашко чашника, вѣра

¹ Omis în original.

² Șters și rupt.

пана Нѣгѣла столника и вѣра въсѣх(х) богар(х) наших(х) молдавских(х), великих(х) и малых(х).

И по нашим(х) жикотѣ, кто вѣдетъ господаръ наших(х) земанъ въ дѣти наших(х) нанъ⁶⁴ въ(х) нашего рода нанъ <кого>⁶⁴ Б(ог)ъ избере(х) г(о)сп(о)д(а)ръ въ(х)ти наших(х) з(е)манъ Молдавскон(?) тотъ⁶⁴ би емъ непорѣшил(х) наш(о) дѣлѣ и потвержденіе, <али що въ нмъ>⁶⁴ оу(т)к⁶⁴ рѣдн(х) и вкрѣпн(х) занѣже есмь емъ дѣл и потвердили за его правое и вѣрное сѣжѣ.

И на болшее крѣпость и потвержденіе томъ въсѣмъ више писаномъ, велѣмъ есмь нашѣмъ вѣрномъ панъ Матейашъ логофетъ писати и нашъ печатъ привѣснити к сѣмъ листъ нашѣмоу.

Писал(х) Шандръ Къзанович(х), с Хѣсѣх(х), в(х) л(ѣ)то хѣндъ м(а)с(е)ца апрѣлѣа 3 д(х)нѣ.

Traducere :

+ Din mila lui Dumnezeu, noi, Petru voievod, domn al Țării Moldovei. Facem știre cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că această adevărată slugă a noastră credincioasă, Sava postelnic, ne-a slujit drept și credincios. De aceea, noi văzînd dreapta și credincioasa lui slujbă către noi, l-am miluit cu deosebita noastră milă, i-am dat și i-am întărit a patra parte din sat din Gîrlești, în ținutul Tecuci, partea lui Pătrașco, fiul lui Bran, care avea a patra din sat din Gîrlești a pierdut-o Pătrașco, fiul lui Bran, în hiclenie, cînd a fugit cu Găneștii, ca să-i fie slugii noastre credincioase, Sava postelnic, de la noi uric cu tot venitul, lui, și copiilor lui, și nepoților lui, și strănepoților lui, și răstră-nepoților lui și întregului său neam care i se va alege mai apropiat, neclintit, niciodată, în veci.

Iar hotarul acelei a patra părți din sat din Gîrlești, partea lui Pătrașco fiul lui Bran, care i se va alege partea lui, să fie din tot hotarul a patra parte, iar dinspre alte părți pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, noi, Petru voievod, și credința preaiubiților fii ai domniei mele, Iliș și Ștefan și Costantin, și credința boierilor noștri: credința panului Efrim Huru, credința panului Borcea vornic, credința panului Sturdza și a panului Moghila pîrcălabi de Hotin, credința panului Petru Cîrcă, credința panului Danciul Huru și a panului Miron pîrcălabi de Neamț, credința panului Șandru și a panului Timpa pîrcălabi de Cetatea Nouă, credința panului Petru al lui Vartic portar de Suceava, credința panului Iurie spătar, credința panului Dan vistier, credința panului Hărbor postelnic, credința panului <Tr>¹ if <Hamza, credința panului Pă>¹ trașco ceașnic, credința panului Neagul stolnic și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre din copiii noștri <sau>¹ din neamul nostru sau <pe cine>¹ Dumnezeu va alege să fie domn al țării noastre <Moldova?, acela>¹ să nu-i cîntească dănia și întărirea noastră, <ci să-i>¹ întărească și să-i împuternicească pentru că îi este dănie și întărire pentru dreapta și credincioasa lui slujbă.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit slugii noastre, panului Mateiaș logofăt, să scrie și să atirne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Șendrea al lui Căzan, la Huși, în anul 7054 <1546> luna aprilie 3 zile.

Biblioteca Națională-Paris, colecția Manuscrise, Fond slav, nr. 70, Orig., pergament, pecete atirnată cu legenda: † Печать Іо Петра воєводи господар Зѣман Молдавскон (+ Pecetea lui Io Petru voievod domn al Țării Moldovei).

Ediții: *Documente privind istoria României*, A, Moldova, veacul XVI, vol. I (1501 — 1550), București, 1953, p. 452—453, nr. 411 (copie de la Institutul de istorie „N. Iorga”, București, după trad. din 1813 martie 10 de Ioan Stamate pitar).

¹ Șters și rupt.

3

1575 (7083) martie 16, Iași. Petru Șchiopul voievod întărește lui Ion și fratelui său Luca a cincea parte din satul Rădăcinești pe Birlad, cumpărată de la Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea.

М(и)л(о)стѣю в(о)жѣю, Їу Петръ воевода, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Молдавскон. Ож(е) прѣиде прѣд нами и прѣд нашими болѣри Лѣнѣл аprod, с(ы)нѣ Петри Болѣ, оуѣнк Данѣ Болѣ прѣкалаѣѣ Хотинскомѣ, по его доброю волю, некым непонѣжден, а ни прислаован и продал свою правою втнинѣ и дѣдинѣ вт вѣсего села вт Рѣдѣчиннѣ, что на Берладѣ, пѣтаа часть, часть в(т)ѣца своего, Петръ Болѣ, не привилѣи кѣпѣжное что имал дѣд его, Дан Болѣ прѣкалаѣ Хотинскѣи, вт Богдана воеводѣ, с(ы)на Стараго Стефана воеводѣ. Та продал слѣгам нашим, Їуѣнѣ, и братѣ его, Лѣка, за сто и пѣтдѣсѣт злат татарскѣх.

И вставши сѣ слѣгы наши, Їуѣн и брат его, Лѣка, и заплатили ѣси исплѣна вышѣ писаннѣи пинѣзы, рѣн злат татарскѣх, ѣ рѣкы слѣсѣѣ нашѣиѣ, Лѣнѣл аprod, с(ы)нѣ Петри Болѣ, ѣнѣкѣ Данѣ Болѣ, прѣкалаѣѣ Хотинскѣи, вт прѣд нами и прѣд нашими болѣри.

Ино ми, видѣвѣш нѣ доброволно токмеж и полною заплатѣ, а мы такжѣдѣре и вт насѣ дадохом слѣгам нашим, Їуѣнѣ, и братѣ его, Лѣка, тотѣ петю част село вт Рѣдѣчиннѣ, что на Берладѣ, и оутвѣрдишам имѣ с сил нашим знаменитѣм листом како да ест им вт(ѣ) нас ѣрик и втнинѣ<н>⁶⁶ выкѣспленѣе сѣ вѣсем дошѣдѣм, им, и дѣтѣем нѣх, и ѣнѣчатом, и прѣнѣчатом, и прѣщѣратом, и вѣсемѣ нѣх родѣм кто сѣ им избѣрет наѣближнѣи, непорѣшено, николѣже, на вѣкы.

И Хотар той петю част село, что на Берладѣ, на имѣ вт Рѣдѣчиннѣ, да ест вт вѣсего Хотарѣ пѣтаа част, а вт иншиѣх сторон, по старомѣ Хотарѣ, по кѣда из вѣка ѣжиѣали.

И на то ест вѣра нашего г(о)сп(о)д(е)тѣа, вышѣ писанѣго Петра воеводѣ, и вѣра болѣри нашѣх: вѣра пана Кѣвѣми Лѣ ѣргоу дѣорник Долѣнѣи Земли, вѣра пана Зѣѣтарѣ, вѣра пана Билѣн дѣорникѣ Горѣнѣи Земли, вѣра пана Кр(ѣ)сти и пана Ындрѣнакѣ прѣкалаѣѣ Хотинскѣи, вѣра пана Тоадѣра и пана Драгѣла прѣкалаѣѣ Нѣмецкѣи, вѣра пана Ынѣолѣта и пана Ыѣрѣѣла прѣкалаѣѣ Новоградскѣи, вѣра пана Ылѣвѣилѣ портарѣ Сѣчѣвскѣаго, вѣра Нѣгрѣилѣ прѣкалаѣѣ Ырѣнскѣаго, вѣра пана Дѣмѣтрѣ постѣлѣнѣка, вѣра пана Гѣкрѣилѣ спѣтарѣ, вѣра пана Ынѣи вѣстѣрѣнѣка, вѣра пана Ыартѣк чѣшѣнѣка, вѣра пана Нѣкѣлѣи столѣнѣка, вѣра пана Стѣѣжа комѣса и вѣра оуѣнѣх нашѣх молдавскѣи бѣѣри, великѣиѣх и малѣиѣх.

И по нашим жѣкотѣ, кто бѣдет г(о)сп(о)д(а)ръ вт дѣтѣе нашѣх или вт нашего рода или пак бѣд кого Ы(о)рѣ избѣрет г(о)сп(о)д(а)рем быти нашѣи Земли, Молдавскон, тот а би не порѣшил нашего дѣлѣиѣ и потѣрѣжѣдѣиѣ, але а би им дал и ѣкрѣпил заѣнѣже мы ѣсми им дали и ѣтѣрѣдили за что ест им права выкѣспленѣа за своиѣх правѣх и пѣѣѣомѣх пинѣзѣн.

И на кошѣти нѣх крѣпѣст и потѣрѣжѣдѣиѣ тѣм вѣсѣм вышѣ(е) писаннѣм, велѣли ѣсми нашѣмѣ вѣрономѣх и почѣтенномѣх болѣринѣх, панѣх Їуѣнѣх Голѣн лѣгофѣтѣх, писати и наша печат привѣсѣнти кѣ семѣ истинномѣх листѣх нашѣмѣх.

Писал Кр(ѣ)стѣѣ Лѣ ѣстѣвѣнѣч, оу Ыѣсоѣх, в(ѣ) л(ѣ)то хѣѣпѣ м(ѣ)с(ѣ)ца марта ѣѣи д(ѣ)ни.

¹ Omis.

Traducere :

Din mila lui Dumnezeu, Io Petru voievod, domn al Țării Moldovei. Iată a venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea, nepotul lui Dan Bolea pircălab de Hotin, de a lui bunăvoie, nesilit de nimeni, nici asuprit, și a vindut a lui dreaptă ocină și dedină din tot satul Rădăcinești, care este pe Birlad, a cincea parte, partea tatălui său, Petre Bolea, din privilegiu de cumpărătură pe care l-a avut bunicul său, Dan Bolea pircălab de Hotin, de la Bogdan voievod, fiul lui Ștefan voievod cel Bătrîn. Aceea a vindut-o slugii noastre, Ion, și fratelui său, Luca, pentru o sută și cincizeci de zloți tătărești.

Și s-au sculat slugile noastre, Ion și fratele său, Luca, și au plătit deplin toți mai sus scrișii bani, 150 zloți tătărești, în mîinile slugii noastre Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea, nepotul lui Dan Bolea pircălab de Hotin, dinaintea noastră și dinaintea boierilor noștri.

Deci noi, văzînd tobeamea lor de bunăvoie și plata deplină, iar noi, de asemenea, și de la noi am dat slugii noastre, Ion, și fratelui său, Luca, acea a cincea parte de sat din Rădăcinești, care este pe Birlad, și i-am întărit cu această adevărată carte a noastră ca să-i fie de la noi uric și ocină <și>¹ cumpărătură cu tot venitul, lui, și copiilor lor, și nepoților, și strănepoților, și răstrănepoților și întregului lor neam, cine i se va alege mai apropiat, neclintit niciodată, în veci.

Iar hotarul acelei a cincea părți de sat, care este pe Birlad, anume din Rădăcinești, să fie din tot hotarul a cincea parte, iar dinspre alte părți, pe vechiul hotar, pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului Petru voievod, și credința boierilor noștri: credința panului Cozma Murgu vornic de Țara de Jos, credința panului Zbiarea, credința panului Bilăi vornic de Țara de Sus, credința panului Cristea și a panului Andronachie pircălabi de Hotin, credința panului Toader și a panului Dragul pircălabi de Neamț, credința panului Vitolt și a panului Bureciul pircălabi de Cetatea Nouă, credința panului Slăvilă portar de Suceava, credința panului Negrilă pircălab de Orhei, credința panului Dumitru postelnic, credința panului Gavril spătar, credința panului Iani vistier, credința panului Vartic ceașnic, credința panului Nicula stolnic, credința panului Soica comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn din copiii noștri sau din neamul nostru sau iarăși pe cine va alege Dumnezeu să fie domn al Țării noastre, Moldova, acela să nu clinească dania și întărirea noastră, ci să-i dea și să-i întărească pentru că noi i-am dat și i-am întărit deoarece îi este lui dreaptă cumpărătură pe banii săi drepti și proprii.

Iar pentru mai mare putere și întărire a celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului și institutului boier, panului Ion Golăi logofăt, să scrie și să atîrne pecetea noastră la această adevărată carte a noastră.

A scris Cîrstea al lui Muste, în Iași, în anul 7083 <1575> luna martie 16 zile.

(+ Din mila lui Dumnezeu, Io Petru voievod, domn al Țării Moldovei).

Biblioteca Națională — Paris, colecția Manuscrise, Fond slav, nr. 71. Orig., pergament, pecete atîrnată cu legenda: † Мнѡстѣю Божію, Іо Петръ воєвода, господаръ Земѡи Молдавскоѡ

4

1624 (7132) martie 26, Iași. Radu Mihnea voievod întărește lui Condrea mare vameș părți cumpărate din satele Tomcești, ținutul Tecuci, Popi la gura Gerului, Popeni, Gereni, ținutul Tecuci, Iujdeni, ținutul Covurlui, și jumătate din satul Răstlești.

† Мн(н)л(о)стѣю Б(о)жію, Іѡ Радѡ воєвода, с(ы)нъ Мнхнѡ воєвода, г(о)сп(о)д(а)ръ Земѡи Мѡлд(ав)скоѡ. Знаменито чинимъ есѡ сѡмъ листѡмъ нашѡмъ въскъмъ кто на немъ къзритъ или чточѣнъ его слышитъ ѡж(ѣ) данъ и потвѣрждаѡмъ нашѡмъ върѡмъ колѣкрѡмъ Кондрѣ великѡмъ мѡитѡмъ его пракѡмъ викспленѡмъ, четвѣртѡмъ частъ ѡтъ село Томчеци, что ѡтъ в(о)лѡстъ Текучъ, ѡтъ испѡсокъ за викспленѡмъ ѡтъ Стефана воєводи Томшевичъ, что ѡнъ собѡмъ къшѡмъ ѡтъ Тѡдѡра и ѡтъ сѣстра ѡнъ, Мѡрѡнка, дѣщѡрѡмъ Бремѣѡ Тѡлабѣ ѡтъ нарѣдѣнѡмъ что имѡмъ дѣдъ нѣ Томѡ Тѡлабѣ четвѣртѡмъ частъ ѡтъ село Томчеци, въскъ частъ что избѣретъ Бремѡмъ Тѡлабѣ.

¹ Omis.

И тиж(е) продавали уни и друга част за штиннѣ вт того село, вт Томчеши, въкъпѣ съ племеници нѣ Юсип и съ сестри его, Ъръта и Ынтонѣа, дѣти Дѣмитръ Тѣлабѣ, въскѣ част Ънкон Пѣтрашко Тѣлабѣ что с(м) избереѣ четвертаа част съ мѣсто за брѣд за млин ѡ Брѣладѣ и съ волоти ривеними и съ вес прихѣд. Таа они емѣ продали радѣ една сто талери сребръниѣх.

И, тиж(е), пакы соби кѣпила вниш(е) писаниѣх волѣрин наш Кондри вел митник пѣта част за <шт>¹ н(и)нѣ и дѣднинѣ вт село Попи, вт Ѣстѣа Цервл, вт част Дѣмитръ вт полѣх и вт волоти ривеними и вт вес прихѣд. Таа кѣпила вт Кр(ъ)стѣ и вт Данчѣла, с(ы)нове Мѣндрѣла, радѣ два десѣт, талери лични.

И, тиж(е), пакы соби кѣпила една част и пол за штиннѣ вт село Попи вт слѣгн наш Геворѣе вниш(е) чашник и вт брат его, Илнат, вт вес прихѣдом что с(м) избереѣ части нам радѣ два десѣт злоти сребръниѣх.

И, тиж(е), пакы соби кѣпила пол част за штиннѣ вт село Рѣфлѣши, вт внишѣа части, что он кѣпила вт Дръган, с(ы)нѣ Ситен вт Рѣфлѣши, част Чернѣ вт вес прихѣдом, что с(м) избереѣ част он радѣ шѣст десѣт ѡгорскиѣ жолтиѣх.

И пакы, тиж(е), он соби кѣпила една част штиннѣ вт въсѣго село Попѣнѣи четвертаа част вт поле и вт село и вт волоти ривеними, что ѡ в(о)лост Текѣчском, что ест емѣ вниш(е) вт Василѣе и вт Чернат, зѣтове поконномѣх Кр(ъ)сти дворник, и Ткива, дочка Кр(ъ)сти дворник, радѣ сто десѣт талери вниѣх, что било вниш(е) вт(ъ)цѣ нѣ Кр(ъ)сти дворник вт Роатѣш и вт Бранча и вт Дѣма и вт иншиѣх людѣх.

И, тиж(е), пакы он соби кѣпила един части за штиннѣ вт село Церѣни вт част Мѣндрѣшиа, десѣтѣа част, част Мѣрини и брат он, Илѣаш, и вт част Бѣчѣшиа всѣаа част, част Нѣгѣи и сестри он, Марѣи, дѣщери Бѣк, что он(ъ) кѣпила вт Ларишн дѣпак вт Рѣфлѣши вт вес прихѣдом что избереѣ части нѣх радѣ три десѣт злоти сребръниѣх.

И, тиж(е), пакы он соби кѣпила въскѣ части Церѣни вт Фѣнтѣни и Марѣшави и Продан и Костантин что избереѣ части нѣх вт село Церѣни и съ волотами ривеними и съ мѣсто за сѣножати что ѡ в(о)лост Текѣчском что он кѣпила вт Мѣрикѣца Чернѣтоле и вт сестри он, Ынгѣлина и Ткива, дѣщери Кр(ъ)сти вниш(е) вел дворник, что ти вниш(е) писаниѣх части за штиннѣ вт село Церѣни било вниш(е) Кр(ъ)сти дворник вт тѣх вниш(е) писаниѣх люди вт Церѣни вт Фѣнтѣни и вт Марѣш и Продан и Костантин и един запис за свѣд(ѣ)телство что имѣа и ещѣе его дали вѣрѣнѣ волѣрин вниш(е) писаниѣх Кондри митник. Таа он кѣпила за чѣтири десѣт талери сребръниѣх.

И тиж(е), он пакы соби кѣпила една част за штиннѣ вт село Юждеѣни, что ѡ волост Ковѣбраѣю, четвертаа част съ волотами ривеними и съ вес прихѣдом что избереѣ част нѣх и такождеѣи друга част вт Хѣзѣи что тѣх части за штиннѣ сѣт близ село Шивѣи что он кѣпила вт Илѣе и вт брат его, Тамсон, и сестра нѣх, Настѣ, с(ы)нове Ивни и Рѣдашиѣ, вниш(е) Ттанѣюла, радѣ три десѣт талери личниѣх.

И въставши сѣ вниш(е) писаниѣх волѣрин наш, Кондри митник, и заплатиа им въсѣ испѣтна вт прѣд нами и прѣд въсѣго съѣкта нашего въ рѣки вниш(е) рѣченѣх.

Ино, мы, видѣкѣе междѣ ними токмеж и испѣнѣж платѣ, ѣ мы такождеѣи и вт нас дали есмы емѣ да ест емѣ и вт г(оспо)дства ми даанѣе и потерѣж-денѣе ѡрик и штинна съ въсѣм дохѣдом, емѣ, и дѣтим его, и шночатоѣ, и прѣшночатоѣ, и прѣшѣрѣтоѣ и въсѣмѣ родѣ его, кто сѣ емѣ избереѣ наближнѣи, непорѣшенно, им, николѣж(е), на вѣкы вѣчны.

¹ Omis.

И Хотар тим виш(е) писанным селом и части за штинни каждаѣ починѣ своемѣ да ест им Хотар шт ѣснѣ сторон по своимъ старинам Хотарамъ кѣда нѣ вѣка вжнелан.

И на то ест вѣра нашего г(о)сп(о)дства выш(е) писанного, мы, Іо Радѣа коведѣ и вѣра бояр наших: вѣра пана Ивнашко великаго дворника Долнѣн Земан, вѣра пана Никоарѣ великаго дворника Горнѣн Земан, вѣра пана Тодори пѣркѣлабѣ Хотинскѣи, вѣра пана Юрашко Башотѣ пѣркѣлабѣ Немецскогo, вѣра пана Іѣнѣ пѣркѣлабѣ Романскѣи, вѣра пана Мирон Барновскѣи Хетман и пѣркѣлабѣ Гсчавскѣи, вѣра пана Трѣфанда постѣланка, вѣра пана¹ чашинка, вѣра пана <Никѣлак>и² столника, вѣра пана Хри<зѣ> вистнарника, вѣра пана Фѣртѣна комиса и² вѣра вѣсѣх болѣр нашихъ молдавскѣихъ, великѣихъ и малѣихъ.

И по нашемъ животѣ, ко бѣдет г(о)сп(о)д(а)рѣ шт дѣтен нашихъ или шт нашего рода или пакы ког(о) Б(ог)ѣ изберет г(о)сп(о)д(а)ремъ быти нашѣн Земан Л. молдавскѣи тот би им не порѣшилъ нашег(о) даанне и потѣрѣженіи, нѣ а би емѣ дали и вкрѣпилъ за что ест им права викѣпленіа за сконѣправихъ и пнто-мѣихъ пинѣзи.

И на[и] болши крѣпость и потѣрѣженіе томѣ вѣсемѣ выш(е) писаномѣ, велѣан есми нашемѣ и почтенномѣ болѣринѣ, Дѣмитрѣ Шефан великомѣ лвогѣетѣ, писати и нашѣ печат приѣсенти къ семѣ истинномѣ лнстѣ нашемѣ.

Писалъ Елѣсѣе Мынсел, ѣ Мсѣхъ, в(ѣ) л(ѣ)то хрѣлѣ м(а)рт кѣ.

Дѣмитрашко Шефан вел лвог(о)ф(ѣ)т <м. р.>.

Traducere :

+ Din mila lui Dumnezeu, Io Radul voievod, fiul lui Mihnea voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că am dat și întărim boierului nostru credincios Condrea mare vameș a lui dreaptă cumpăratură, a patra parte din satul Tomcești, care este în ținutul Tecuci, din ispisoc de cumpăratură de la Ștefan voievod al lui Tomșa, ce el însuși a cumpărat-o de la Tudora și de la fiica ei, Mărica, fiica lui Eremia Tălabă, din drese ce a avut bunicilor, Toma Tălabă, pe a patra parte din satul Tomcești, toată partea ce se va alege a lui Eremia Tălabă.

Și iarăși au vîndut ei și ață parte de ocină din acel sat, din Tomcești, împreună cu rudele lor, Iosip și cu sora sa, Urita și Antonia, copiii lui Dumitru Talabă, toată partea unchiului Pătrașco Talabă, partea care se va alege cu loc de vad de moară în Birlad și cu bălți de pește și cu tot venitul. Aceea au vîndut-o ei pentru o sută de taleri de argint.

Și, de asemenea, iarăși și-a cumpărat mai sus scrisul nostru boier Condre mare vameș a cincea parte de ocină și dedină din satul Popi, de la gura Gerului, din partea lui Dumitru, din poieni și din bălți de pește și din tot venitul. Aceea a cumpărat-o de la Cîrstea și de la Danciu, fiii lui Mîndrul, drept două sute taleri curați.

Și, de asemenea, iarăși și-a cumpărat o parte și jumătate de ocină din satul Popi de la sluga noastră, Gheorghe fost ceașnic și de la fratele său, Ilnat, din tot venitul ce se va alege partea lui, pentru două sute zloți de argint.

Și, de asemenea, iarăși și-a cumpărat o jumătate din satul Răflești din partea de sus, pe care a cumpărat-o de la Drăgan, fiul Sitei din Răflești, partea Cernei din tot venitul, ce se va alege partea ei, pentru șasezeci de galbeni ungurești.

Și iarăși, de asemenea, el și-a cumpărat o parte de ocină din tot satul Popeni, cel este în ținutul Tecuci, a patra parte din cîmp, și din sat și din bălți de pește, ce îi este lui cumpăratură de la Vasilie și de la Cernat, ginerii răposatului Cristea vornic, și de la Schiva fiica lui Cristea vornic, pentru o sută de taleri bătuți, care i-a fost cumpăratură tatălui lor, Cristea vornic, de la Roateș și de la Vrancea și de la Duma și de la alți oameni ai lor.

¹ Loc gol.

² Șters.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

SFATUL DOMNESC ȘI ALȚI MARI DREGĂTORI AI ȚĂRII ROMÂNEȘTI DIN SECOLUL AL XVIII-LEA

— Liste cronologice și cursus honorum — II

THEODORA RĂDULESCU

VEL SPĂTARUL *

MIHAI CANTACUZINO, 1690 febr. 23 — 1706 oct. 24⁴¹⁰
TOMA CANTACUZINO, 1706 noiembr. 30 — 1711 iun. 2⁴¹¹
COSTANDIN BRÎNCOVEANU <1710 — 1711 oct.>⁴¹²
ȘTEFAN CANTACUZINO, 1711 noiembr. 20 — 1714 ian. 13⁴¹³
RADU CANTACUZINO, 1714 apr. — 1715 ian. 28⁴¹⁴
— — — <loc alb>, 1715 mart. 15 — apr. 21⁴¹⁵
RADU DUDESCU, 1715 mai 5 — noiembr. 9⁴¹⁶
RADU CANTACUZINO, 1715 dec. 8⁴¹⁷
RADU DUDESCU, 1716 ian. 22⁴¹⁸
RADU GOLESCU, 1716 mart. 3 — oct. 9⁴¹⁹
ȘERBAN <sin ȘERBAN> GRECIANU, 1717 mart. 4 — sept. 12⁴²⁰
DUMITRAȘCU RAMADAN, 1717 oct. 26 — 1718 mart. 18⁴²¹

* Dregător cu atribuții militare, era șeful suprem al trupelor țării compuse din arnăuți, saimeni și slujitorii de foc. La menținerea ordinii în capitală, era ajutat de marele ceas (șeful barierelor), iar în țară, de polcovnicii de poteră din județe, polcovnicii de vînători și de seimeni. Toate aceste cete militare aveau sub ordine pe călărași, pentru a-și îndeplini misiunea, dispuneau de temnițe prin țirguri și județe.

La sărbătorii marele spătar (saba) domnească, iar pe cîmpul de luptă venea imediat după domn. Organiza și supraveghea bunul mers al poștei și în mod deosebit judeca jalbele străinilor și pe cele pornite împotriva lor.

Fiind dregătorie cu multe venituri, domnul o încredința de obicei, rudei sale celei mai apropiate.
⁴¹⁰ D. Mloc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 572; I. Chiriță, *Documente brîncovene și otlene*, transcrise de ~ în „Arhivele Otleniei”, XVIII (1930), nr. 104—106, p. 463. Fiul lui Costandin Cantacuzino postelnic, (decedat în 1663). În 1706 cade în dizgrația domnului (*Istoria României*, vol. III, p. 206); decedat în 1716 (A. M. Del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei*, ed. S. Cristian, Iași, 1929, p. 82.)

⁴¹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, p. 843, copie; ibidem, Peceti/90, orig. Din 1709 e trimis în diverse misiuni: în Moldova (R. Grecianu, *Domnia lui C. Brîncoveanu*, p. 172), la Brașov (ibidem, p. 173), la Iași împreună cu vel comisarul Gheorghe Castriotul, în 1710 (*Cronica Ghiculesților*). După 25 iunie 1711 (ibidem, p. 101) părăsește tabăra de la Gura Urlei, fugind la ruși (Del Chiaro, *op. cit.*, p. 104—105); precizat la 4 iul. (N. Iorga, *Acle și fragmente cu privire la istoria românilor*, I, București, 1895, p. 319; decedat în 1721 (N. Iorga, *Despre Cantacuzini*, București, 1902, p. 153).

⁴¹² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 394, f. 5 v. E fiul voleyvodului. Înlocuiește pe Toma Cantacuzino, trimis în misiune diplomatică la Iași (*Cronica Ghiculesților*).

⁴¹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 407 v, copie; ibidem, f. 590, copie. În martie e numit domn; decedat în 1718.

⁴¹⁴ Ibidem, fond m-rea Rîmnice, I/31, orig.; ibidem, Radu Vodă, XI/4, orig.

⁴¹⁵ Ibidem, fond m-rea Sf. Apostoli, XI/6, orig.; ibidem, XI/7, orig.

⁴¹⁶ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.050 orig. Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCC/6, copie.

⁴¹⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Rîmnice, I/34, orig.; decedat în 1715 (Del Chiaro, *op. cit.*, p. 45)

⁴¹⁸ *Cronica Ghiculesților*, p. 193.

⁴¹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București 1910, p. 234. În Divanul Craiovei 1717—1730: decedat ante 1742 (Bibl. Acad. R. S. România, XII/56, orig.).

⁴²⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XVII bis /5, orig.

⁴²¹ Bibl. Acad. R. S. România, LIX/53, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunleu, XLV/20, orig.

Fig. 5. Mihai Cantacuzino mare spătar⁴²² (1650?–1716).
Tablou de Th. Aman din colecția Eforiei spitalelor
civile, după fresca din biserica Colțea din București.
(Reproducere din *Eforia spitalelor civile 1823–1923*,
p. 11).

ȘERBAN GRECIANU, 1718 aug. 15⁴²²

IORDACHE CREȚULESCU, 1718 aug. 27 – 1719 iun. 13⁴²³

DUMITRAȘCU RAMADAN, 1719 sept. 3 – 1729 mai 13⁴²⁴

COSTANDIN DUDESCU, 1730 febr. 16⁴²⁵

DUMITRAȘCU RAMADAN, 1730 sept. 426

IANE <COCORĂSCU>, 1731 ian. 20⁴²⁷

COSTANDIN DUDESCU, 1731 febr. 8 – oct. 7⁴²⁸

IORDACHE CREȚULESCU, 1732 ian. 28 – 1733 apr. 11⁴²⁹

COSTANDIN IPSILANT, 1733 apr. 16 – 1735 noiembr. 15⁴³⁰

MIHALACHE ROSET, 1736 aug. 6 – 1737 apr. 12⁴³¹

DUMITRAȘCO RAMADAN, 1737 mai 1⁴³²

COSTANDIN DUDESCU, 1737 iul. 17 – 1739 mai 29⁴³³

⁴²² Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, XXXIII/5, orig.; decedat 1718 (I. C. Filitti, *Cine erau frații cărturari Radu și Șerban Greceanu*, în „Revista istorică română”, IV, 1939, p. 65–69).

⁴²³ Arh. St. Buc., fond m-rea Rimnic, I/30, orig.; ibidem, Zlătari, XIII/6, orig.

⁴²⁴ Ibidem, Splrea din Deal, II/1, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/184, orig.

⁴²⁵ Ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

⁴²⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

⁴²⁷ Ibidem, XCV/30, orig.

⁴²⁸ I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 62; E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor Brincovenesti*, 1838–1938, București, 1938, p. 31.

⁴²⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; I. Ionascu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

⁴³⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

⁴³¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; Ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig. În 1740 e mare schevofilax la Patriarhia din Constantinopol (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, București, 1917, XIV/2, p. 1102).

⁴³² N. Iorga, *Documente privilegiate la familia Cantacuzino*, București, 1902, p. 251.

⁴³³ C. Daponte, *op. cit.*, p. 24; Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

<MANOLACHE> MANO, 1739 iul. 26 ⁴³⁴
 IANACHE (IANE) VLASTO, 1740 ian. 16 – 1741 oct. 28 ⁴³⁵
 MANOLACHE <GEALEPUL>, 1742 ian. 12 – febr. 20 ⁴³⁶
 COSTANDIN IPSILANTI, 1742 apr. 28 – 1743 mart. 18 ⁴³⁷
 IANACHE VLASTO, 1743 mai 5 – aug. 16 ⁴³⁸
 IORDACHE <STAVRACHE> 1744 ian.–iul. 31 ⁴³⁹
 DIMI <TRAȘCO ADAMACHE>, 1746 ian. 27 – iun. 3 ⁴⁴⁰
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1748 iun. 22 – noiembrie. 25 ⁴⁴¹
 COSTANDIN DUDESCU, 1749 ian. 17 – 1751 febr. 27 ⁴⁴²
 NICOLAE ROSET, 1751 apr. 1 – 1752 febr. 14 ⁴⁴³
 DUMITRAȘCO STURZEA, 1752 mart. 20 – mai 11 ⁴⁴⁴
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1752 oct. 23 – 1753 mai 8 ⁴⁴⁵
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1753 aug. 1 ⁴⁴⁶
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1753 sept. 23–27 ⁴⁴⁷
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1753 oct. 3 – 1754 oct. 24 ⁴⁴⁸
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1755 febr. 15 – mai 5 ⁴⁴⁹
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1755 iun. 11 – dec. 15 ⁴⁵⁰
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1758 mai 30 ⁴⁵¹
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1758 sept. 1 – 1759 noiembrie. 9 ⁴⁵²
 DUMITRAȘCO STURZEA, 1759 noiembrie. 15 – 1760 dec. 14 ⁴⁵³
 DUMITRACHE GHICA, 1761 ian. 13 – mai 31 ⁴⁵⁴
 ALEXANDRU <SUȚU>, 1761 noiembrie. 19 – dec. 15 ⁴⁵⁵
 MATEI GHICA, 1763 apr. 26 – aug. 11 ⁴⁵⁶
 ATHANASIE IPSILANT <COMNEN>, 1764 febr. 3 – 1765 iun. 10 ⁴⁵⁷
 MANOLACHE MANU, 1765 noiembrie. 4 – 1766 noiembrie. 15 ⁴⁵⁸

⁴³⁴ C. Daponte, *op. cit.*, p. 253. În 1740 e capuchehale la Constantinopol (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor* în E. Hurmuzaki, București, 1936, XIV/2, p. 1102); în 1741 e vel logofăt la Patriarhia din Constantinopol (G. Mano, *Documente privilegiate la familia Mano, din secolele XV–X/X*, București, 1907, p. 81) (Ident. noastră).

⁴³⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/8, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 63. În 1738 noiembrie. 26 e vtorii postelnic (C. Daponte, *op. cit.*, p. 169).

⁴³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrita, XIV/19, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 602, f. 91 v. copie.
⁴³⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/10, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunlemn, XLV/34, orig.

⁴³⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 445, f. 300 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXII/211, orig.
⁴³⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrita, III/45, orig.; *Catalogul documentelor turcești*, vol. I, nr. 150, ed.

M. Guboglu, București, 1900 (Ident. noastră). În 1749 aug. 20 – dec. 7 e calmacamul țării Moldovei. (I. Ionașcu, *Domnii din Moldova și Tara Românească pînă la 1859*, în „Documente privind Istoria României”, Introducere I. Anexa 1, p. 494, Edit. Acad. R.P.R., București, 1956; În 1752 e vel postelnic în Moldova (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 263, nota 11); în 1754 e vel spătar în Moldova și capuchehale la Constantinopol (C. C. Giurescu, *Istoria lui Iordache Stavrucoglu*, Extras din „Omăgiu lui I. Blănu”, București, 1927, p. 3–4). În 1763 e capuchehale în „Tara Românească” (I. C. Filitti, *op. cit.*, ibidem); decedat în 1765 (<M. Cantacuzino>) Tunusii, *Istoria politică și geografică a Terrei Româniesti*, traducere de G. Slon, București, 1803, p. 184).

⁴⁴⁰ I. Ionașcu, *Seminarul din Buzdu*, p. 3; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, LVII/123, orig. (Ident. noastră).

– Costandin Lambrino apare biv vel spătar în 1747 noiembrie. 8 (N. Iorga, *Studii și documente*, XXII, p. 89).
⁴⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Valea, X/24, orig.

⁴⁴² Arh. St. Buc., colecția Diplomatice/21, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXI/3, orig.

⁴⁴³ Arh. St. Buc., colecția Sului/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.

⁴⁴⁴ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/15, orig.

⁴⁴⁵ Arh. St. Buc., colecția Sului/25, orig.; ibidem, fond m-rea Banu, XLI/5, orig.

⁴⁴⁶ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13, 110, orig.

⁴⁴⁷ N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XV/2, București, 1936, p. 1632; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁴⁴⁸ P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, p. 95; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/14, orig.

⁴⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Tigănești, XX/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie.

⁴⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CXCV/82, orig.; ibidem, CXCV/83, copie.

– Pavel <Paylache>, apare biv vel spătar în 1757 apr. 10 (Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie); în 1745 apr. 6 era biv vel agă calmacam al Craiovei (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 470, f. 25, copie).

⁴⁵¹ Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

⁴⁵² Biblioteca Centrală de Stat, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 9, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 249, copie.

⁴⁵³ Arh. St. Buc. colecția Manuscrise, nr. 1, f. 21, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CXLI/100, orig.

⁴⁵⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1906, p. 290.

⁴⁵⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., m-rea Brad, I/53, orig.; decedat în 1763 (G. D. Florescu, Acte).

⁴⁵⁶ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.

⁴⁵⁷ T. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Oleniei, secolele XV, XVI și XVII*, B. Vlcea, 1926, p. 95; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120; <cronicar>.

⁴⁵⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXVII/8, orig.; ibidem, JIIta, I/4, orig.; În 1770 e logofăt la Patriarhia din Constantinopol (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 270); decedat în 1786 (G. Manu, *op. cit.*, p. 111).

- DUMITRACHE GHICA, 1767 febr. 24 — 1769 ian. 15 ⁴⁵⁹
 PÎRVU CANTACUZINO, 1769 febr. 23 — aug. 21 ⁴⁶⁰
 ȘTEFAN TOPLICEANU, 1769 noiembr. 5 — 30 ⁴⁶¹
 RADU VĂCĂRESCU, 1770 oct. 26 ⁴⁶²
 ȘTEFAN <TOPLICEANU>, 1770 noiembr. 24 — 1773 dec. 21 ⁴⁶³
 THEODORACHE BALȘ, 1772 dec. 20 — 1773 dec. 21 ⁴⁶⁴
 ȘTEFAN MIȘOGLU, 1775 febr. 15 — 1777 mart. 21 ⁴⁶⁵
 DUMITRACHE GHICA, 1777 apr. 26 — sept. 29 ⁴⁶⁶
 ALEXANDRU MANU, 1778 febr. 9 ⁴⁶⁷
 DUMITRACHE GHICA, 1778 mart. 14 — apr. 9 ⁴⁶⁸
 ALEXANDRU MANU, 1778 iun. 1 — 1779 mai 4 ⁴⁶⁹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1779 iun. 26 — 1781 mai 26 ⁴⁷⁰
 IORDACHE MAVROCORDAT, 1781 iul. — dec. 10 ⁴⁷¹
 NICOLAE VENTURA, 1782 febr. 26 — iul. 5 ⁴⁷²
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1782 <noiembr.> — dec. 26 ⁴⁷³
 GRIGORE BALASACHE, 1783 ian. 16 — 1785 mai 20 ⁴⁷⁴
 ALEXANDRU MANU, 1785 aug. 25 — 1786 mart. 15 ⁴⁷⁵
 COSTANDIN ȘUȚU, 1786 iun. 10 — iul. 23 ⁴⁷⁶
 COSTACHE MAVROGHENI, 1786 aug. 14 — 1787 febr. 28 ⁴⁷⁷
 NICOLAE MAVROGHENI, 1787 apr. 12 — 1788 aug. 1 ⁴⁷⁸
 NICOLAE COTCO, 1788 aug. 2 ⁴⁷⁹
 COSTANDIN BARATOV <GHIURGHIU>, 1789 febr. 27 ⁴⁸⁰
 IOAN CANTACUZINO, 1789 oct. 29 — 1791 mart. ⁴⁸¹
 COSTANDIN ȘUȚU, 1790 iun. 7 ⁴⁸²
 COSTANDIN HANGERLI, 1790 <f. i. zi> ⁴⁸³
 ALEXANDRU MANU, 1791 mart. 5 ⁴⁸⁴
 IDEM, 1791 noiembr. 25 — 1792 dec. 5 ⁴⁸⁵

- ⁴⁵⁹ Arh. St. Buc., colecția Diplomatică/40 orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/7, orig.
⁴⁶⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Jitia, I/8, orig.; ibidem, Dintrunleam, XLV/43, orig.
⁴⁶¹ G. Pascu, *op. cit.*, p. 70; M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 177.
⁴⁶² Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.
⁴⁶³ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 188—189; Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, LXVI/5, orig.; În Divanul Principatului Țării Românești (Ident. noastră).
⁴⁶⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XIII/11, orig.; ibidem, LXVI/5, orig. În Divanul Principatului Țării Românești. În 1775 pleacă în Rusia (Bibl. Acad. R. S. România, DCCXII/8, orig.); După 1775 „deafăcut de sudeția rusească”, rămâne în Moldova (El. Sturdza, Acte).
⁴⁶⁵ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 109; ibidem, p. 61.
⁴⁶⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CD/140, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 57 v. copie.
⁴⁶⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXIV/21, orig.
⁴⁶⁸ Ibidem, XCIV/35, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 0, f. 180, copie.
⁴⁶⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 250, copie; ibidem, f. 268, copie.
⁴⁷⁰ Ibidem, nr. 3, f. 269, copie; ibidem, fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.
⁴⁷¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 103; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 2, f. 108, copie.
⁴⁷² Bibl. Acad. R. S. România, XCI/105, orig.; I. Nistor, *Documente privitoare la istoria românilor*, în colecția E. Hurmuzaki, XIX/1, București, 1922, p. 28.
⁴⁷³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.
⁴⁷⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 354, f. 25, copie; ibidem, fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig. În 1793 e vel hatman și proclamat de Suceava (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 252).
⁴⁷⁵ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 20 orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.970, orig.
⁴⁷⁶ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză cu privire la domnia lui Nicolae Mavrogheni*, Anexa, p. 100, în „Studiul”, XV, 1902, nr. 1; V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. III, p. 30.
⁴⁷⁷ I. Ionașcu, *op. cit.*, ibidem; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 144.
⁴⁷⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 17, f. 107, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.
⁴⁷⁹ — Costandin Geanoglu apare biv vel spătar în 1787 iun. 8 (Al. Vasilescu, *Episcopia Rimnic*, p. 206). În 1787 — 1792 e în Divanul Craiovei (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VIII, p. XLIV), decedat în 1804 (I. Corfus, *Însemnările Andronestilor*, București, 1947, p. 44).
⁴⁸⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 16, f. 107, copie.
⁴⁸¹ Ibidem, f. 144, v. copie (Ident. noastră).
⁴⁸² Ibidem; I. Corfus, *op. cit.*, p. 29. În Divanul Principatului Țării Românești. Pleacă în Rusia la 1791 (*Magazinu istoric pentru Dacia*, Ed. A. Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu, București, 1845, tom. I, p. 203); decedat în 1828 (Ibidem, p. 204); <poet> (*Poezia română clasică de la Dosoftei la Octavian Goga*, ed. Al. Piru și Ioan Șerb, Edit. Minerva, București, 1970, I, p. 33).
⁴⁸³ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXXII/9, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.
⁴⁸⁴ I. Nistor, *op. cit.*, XIX/1, p. 859.
⁴⁸⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie.
⁴⁸⁶ Ibidem, nr. 20, f. 110, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.; decedat în 1813 (G. Manu, *op. cit.*, p. 204).
⁴⁸⁷ — Costache Gherache apare biv vel spătar la 1792 sept. 17 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 71 v.). În 1790 mai 21 erde vel ban al Craiovei (Ibidem, nr. 18, f. 187). În noiembr. 24 e calmacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXV/72, orig.), iar în 1804 e biv vel hatman calmacam al Craiovei (I. Cincea, *Despre calmacamii Craiovei*, în „Arhivele Olteniei”, X, nr. 56—58, 1931, p. 316).

IANACHE VĂCĂRESCU, 1793 mart. 15 — 1794 febr. 16 ⁴⁸⁸
 DUMITRACHE MANU, 1794 mart. 20 — 1796 iul. 1 ⁴⁸⁷
 GHEORGHE (IORDACHE) MAVROCORDAT, 1797 mart. 17 — noiembr. 28 ⁴⁸⁸
 NICOLAE MAVROCORDAT, 1798 ian. 22 — noiembr. 17 ⁴⁸⁹
 IOAN ROSET, 1799 iun. 30 — 1800 ian. 11 ⁴⁹⁰
 LUCACHE ARGHIROPOLU, 1800 iun. 18 — dec. 5 ⁴⁹¹

VEL VISTIERUL *

ȘERBAN GRECIANU, 1694 ian. 18 — 1701 mart. 6 ⁴⁸²
 BARBUL BRĂȚĂȘANU, 1701 mai 13 ⁴⁹³
 ȘERBAN GRECIANU, 1701 aug. 16 — 1703 dec. 1 ⁴⁹⁴
 ȘERBAN BUJOREANU, 1704 mart. 17 — 1716 mart. 7 ⁴⁹⁵
 MATEI FĂLCIOIANU, 1716 mart. 18 — 1717 iun. 11 ⁴⁹⁶
 GRIGORIE HALEPENSCHI, 1717 aug. 10 — 1719 iun. 13 ⁴⁹⁷
 IORDACHE RUSET, 1719 <iul. — aug.> ⁴⁹⁸
 GRIGORIE HALEPENSCHI, 1719 sept. 3 — 1722 oct. 16 ⁴⁹⁹
 DONIE DAMIAN, 1723 febr. 9 — oct. 4 ⁵⁰⁰
 GRIGORIE HALEPENSCHI, 1723 oct. 14 — 1724 iul. 17 ⁵⁰¹
 DONE DAMIAN, 1724 aug. 1 ⁵⁰²
 ION DEDULESCU, 1724 sept. 18 — 1725 dec. 23 ⁵⁰³
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1726 apr. 20 — 25 ⁵⁰⁴
 ION DEDULESCU, 1726 oct. 20 ⁵⁰⁵
 COSTANDIN DIMITRIE VĂCĂRESCU, 1727 mai 16 — 1729 iun. 21 ⁵⁰⁶

⁴⁸⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIX/147 orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia Eucurești, CDXCII/5, orig.
 — Costache Slugearoglu apare biv vel spătar epistat al armășiei, în 1793 sept. 25 (I. Corfus, *op. cit.*, p. 40)
 și în 1709 noiembr. 17 (E. Virtosu *Sigiliu cu însemnele dregătoriei (Țara Românească 1786–1829)* în „Revista Muzeelor”
 II, 1965 p. 158). În 1793 iul. 5 era vel spătar în Moldova (Arh. St. Buc. colecția Manuscrise nr. 23, f. 101, copie)
 — Nicolae (Neculăiță) Cantacuzino apare biv vel spătar în 1794 ian. 22 (Bibl. Acad. R. S. România.
 MDCXXII/44, copie). În Rusia la 1790 (Magazin istoric pentru Dacia, I p. 203).
⁴⁸⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 26, f. 216 copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735.
⁴⁸⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; I. Corfus, *op. cit.*, p. 32.
⁴⁸⁹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/49, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, f. 510.
 — Dimitrie Roset apare biv vel spătar în 1798 aug. 23 (D. Simonescu, *Biserica Fidină din Cîmpulung-Mus-*
cel (studiu istoric), în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, XXXV, 1942, fasc. 111–112, p. 174.
 — Neculae Hangerlău apare biv vel spătar caimacamul al Craiovei, în 1799 febr. 8 (I. Corfus, *op. cit.*, p. 42);
 decedat în 1821 (G. D. Florescu, *ibidem*).
⁴⁹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11, copie; *ibidem*, fond m-reă Jitla, I/18, orig.
⁴⁹¹ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 43, f. 3–218, copii; *ibidem*, f. 232, copie. În 1818 e caimacamul Craiovei
 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 250).

* Tezaurierul și administratorul finanțelor țării, avea multiple atribuții publice. Aprovizionă curtea domnească
 cu vestiminte, (numele vine de la latinescul vestis = haină), cu podoabe și darurile ce le făcea domnul. El căftănea
 pe marii dregători.

Repartiza impozitele și încasa dările tuturor prin numeroși subalterni (vtori, treti vistieri, logofeți de vistierie
 și vistiernici), centralizate de sașeși.

Făcea plăți (sefuri) și achita bururile țării, iar de modul cum își îndeplinea sarcinile, da socoteală domnului și
 sfatului domnesc.

În mod special, în secolul al XVIII-lea, judeca plingerile slujbașilor.

Pentru darurile primite de la toți subalternii, inclusiv de la marii dregători la căftănire, această dregătorie
 era foarte căutată.

⁴⁸² D. Mioc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 574; Bibl. Acad. R. S. România, MCXLV/17, orig.

⁴⁸³ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/8, orig. În 1714 e diplomatul lui C. Brîncoveanu (St. Ionescu,
 P. Panait, *Costandin vodă Brîncoveanu, Viața, domnia, epoca*, Edit. Științifică, București, 1900, p. 175).

⁴⁸⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 316, copie; *ibidem*, f. 340, copie.

⁴⁸⁵ *ibidem*, nr. 705, f. 366, copie; *ibidem*, fond m-reă Hurezu, IV/3, orig. În 1701 mart. 10 — 1702 mart.
 20 era treti vistier (Al. Fălcioianu, *Arborele genealogic al familiei Bujoreanu*, București, 1928, p. 17).

⁴⁸⁶ Arh. St. Buc., fond m-reă Dintrulemn, XLV/27, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/23, orig.

⁴⁸⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XX/239 a, orig.; Arh. St. Buc., fond m-reă Zlătari, XIII/6, orig.

⁴⁸⁸ G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boeresti și hanuri (1789–1791)*, București, 1935, p.
 40, nota 173. În 1878 era vel postelnic. Decedat în 1719 (*ibidem*).

⁴⁸⁹ E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor Brîncovenesti (1838–1938)*, București, 1938
 p. 18; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise nr. 1235, f. 175 v., copie.

⁴⁹⁰ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/26, orig.

⁴⁹¹ Arh. St. Buc., colecția de Fotografii, VI/1; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 65, 851, orig.

⁴⁹² Bibl. Acad. R. S. România, CXXIV/60, orig.; În 1723 se căsătorise în Moldova. Pleacă din Țara Româ-
 nească (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 41, nota 5).

⁴⁹³ Bibl. Acad. R. S. România, LIII/26, copie; *ibidem*, XCV/5, orig.

⁴⁹⁴ *ibidem*, CCCXXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXLI/10, orig.

⁴⁹⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXIV/4, orig.

⁴⁹⁶ *ibidem*, colecția Peceti/92, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/274, orig.

- GRIGORE GRECIANU, 1730 febr. 16 — 1731 oct. 7⁵⁰⁷
 ANTONACHE VLASTO, 1732 ian. 28 — iul. 7⁵⁰⁸
 COSTANDIN RAMADAN, 1732 noiembrie. 28 — 1733 ian. 1⁵⁰⁹
 GRIGORE GRECIANU, 1733 apr. 16 — 1735 noiembrie. 15⁵¹⁰
 COSTANDIN RAMADAN, 1736 aug. 6 — 1737 iul. 3⁵¹¹
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1738 <ian. — dec.?>⁵¹²
 GRIGORE GRECIANU, 1739 apr. 9 — 1742 iun. 20⁵¹³
 BARBU VĂCĂRESCU, 1742 iul. 5 — aug. 25⁵¹⁴
 GRIGORE GRECIANU, 1742 oct. 22 — 1743 mart. 18⁵¹⁵
 FIERA BREZOIANU, 1743 iun. 1 — 1744 mai 3⁵¹⁶
 IANE (IANACHE) <VLASTO>, 1745 mart. 4 — oct. 22⁵¹⁷
 ANTONIE CALIARH, 1745 oct. 26 — 1748 febr. 4⁵¹⁸
 BARBU VĂCĂRESCU, 1748 mai 20 — 1751 febr. 27⁵¹⁹
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1751 apr. 1 — 1752 mai 11⁵²⁰
 MATEI ROSET, 1752 oct. 23 — 1753 mai 8⁵²¹
 COSTANDIN STRÎMBEANU, 1753 aug. 1 — dec. 13⁵²²
 DUMITRAȘCU RACOVITĂ, 1754 ian. 12 — iul. 11⁵²³
 COSTANDIN GREȚULESCU, 1754 aug. 28 — oct. 24⁵²⁴
 MIHAI CANTACUZINO, 1755 febr. 15 — 1756 dec. 2⁵²⁵
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1758 mart. 12 — oct. 5⁵²⁶
 MIHAI CANTACUZINO, 1758 oct. 20 — 1761 febr. 22⁵²⁷
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1761 mart. 12 — mai 31⁵²⁸
 MIHAI CANTACUZINO, 1761 oct. 20⁵²⁹
 TOMA GREȚULESCU, 1761 noiembrie. 19 — dec. 15⁵³⁰
 MIHAI CANTACUZINO, 1762 febr. 28⁵³¹
 BADEA ȘTIRBEI (DRĂGĂNESCU), 1763 apr. 26 — aug. 11⁵³²
 <COSTANDIN> DUDESCU, 1763 oct. 4⁵³³
 MIHAI CANTACUZINO, 1763 oct. 15 — 1764 dec. 15⁵³⁴
 — — — <loc alb>, 1765 ian. 15 — mart. 5⁵³⁵

⁵⁰⁷ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 35.

⁵⁰⁸ Arh. St. Buc., fond m-reă Banu, I/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/97, copie. În 1726 dec. 18 era veș comis în Moldova. (*Cronica Ghibuleștilor*, p. 257).

⁵⁰⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/8, copie; Ibidem, Cotroceni, LVI/8, orig.

⁵¹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

⁵¹¹ Arh. St. Buc., fond m-reă Bradu, I/43, orig.; C. Daponte, *op. cit.*, p. 19—23.

⁵¹² P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 107.

⁵¹³ C. Daponte, *op. cit.*, p. 195; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XIII/29, orig.

⁵¹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/8, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCXV/8, orig.

⁵¹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/17, orig.; Arh. St. Buc., fond m-reă Dintrunleu, XLV/34, orig.

⁵¹⁶ I. Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*, București, 1941, p. 447;

I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 42.

⁵¹⁷ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 78; I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 237. (Ident. noastră).

⁵¹⁸ Arh. St. Buc., fond m-reă Arnaut, VI/11, orig.; Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 690, f. 190 v. copie, decedat în 1748 (G. D. Florescu, *Acte*).

⁵¹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CXCVIII/104, orig.; Ibidem, CCCLXI/3, orig.

⁵²⁰ Arh. St. Buc., colecția Sului/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/15, orig.

⁵²¹ Arh. St. Buc., colecția Sului/25, orig.; Ibidem, m-reă Banu, XLI/5, orig.

⁵²² Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.110, orig.; Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 4, orig. (N. Iorga, *Un boier otoman la Karlsbad în 1796—1797. Călătoria lui Barbu Știrbei în apas*, p. 2).

⁵²³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/11, orig.; Arh. St. Buc., colecția Sului/26, orig.

⁵²⁴ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 104; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/14, orig.

⁵²⁵ Arh. St. Buc., fond m-reă Tigănești, XX/4, orig.; G. I. Lahovari, *Un hrșor de la Io Constantin Mihai Ghehan Racoviță voievod, 1755*, în „Convorbiri literare”, XXII, 1838, p. 255.

— Constantin Zătreanu apare div vel vâstier în 1755 iul. 19 (Bibl. Acad. R. S. România, XCI/42, copie).

⁵²⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1230, f. 159, copie; A. Ellau și colab., *Inscripțiile medievale ale României-orașul București (1395—1800)*, vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1905, nr. 218.

⁵²⁷ G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București, (1591—1821)*, București, 1901, p. 443; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/24, orig.

⁵²⁸ Arh. St. Buc., fond m-reă Plumbuita, X/0, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1908, p. 290.

⁵²⁹ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1880, p. 85.

⁵³⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., fond m-reă Bradu, I/53, orig.

⁵³¹ Bibl. Acad. R. S. România, CXLII/71, orig.

⁵³² P. Teulescu, *op. cit.*, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.

⁵³³ Arh. St. Buc., colecția Diplomatice/35, orig.; decedat în 1766 (N. Iorga, *O prșonire politică sub fanarioși*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile secției Istorice, s. III, tom. IV, 1925, p. 380). (Ident. noastră).

⁵³⁴ Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CCXCIV/12, copie; Ibidem, Mitropolia București, CCCLVII/20, orig.

⁵³⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XLVIII/186, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, LXXXV/43, orig. Ștefan Racoviță voievod încheie mai mulți boieri prietare care, frații Mihai și Pîrvu Cantacuzino, în lunile ianuarie-lunie 1765. (N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor în E. Hurmuzaki*, XIV/2, București, 1917, p. 1179).

MIHAI CANTACUZINO, 1765 mart. 25⁵³⁶

— — — <loc alb>, 1765 mai 6 — iun. 10⁵³⁷

MIHAI CANTACUZINO, 1765 noiembr. 4 — 1766 noiembr. 15⁵³⁸

BADEA ȘTIRBEI, 1767 febr. 24 — 1768 febr. 20⁵³⁹

DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1768 mai 12 — iul. 4⁵⁴⁰

BADEA ȘTIRBEI, 1768 iul. 5⁵⁴¹

DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1768 aug. 9 — noiembr. 12⁵⁴²

MIHAI CANTACUZINO, 1769 ian. 12 — aug. 21⁵⁴³

IANACHE VĂCĂRESCU, 1769 sept. 13 — 15⁵⁴⁴

ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1770 mai 6 — oct. 26⁵⁴⁵

MANOLACHE VATATE, 1770 noiembr. 24⁵⁴⁶

ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1770 dec. 5⁵⁴⁷

MIHAI CANTACUZINO, 1772 mai 13 — sept. 10⁵⁴⁸

DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1772 oct. 8⁵⁴⁹

IORDACHE MAVRODIN, 1773 mai 30 — dec. 28⁵⁵⁰

MATEI <ROSET>, 1773 dec. 21⁵⁵¹

SCARLAT GRECIANU, 1773 dec. 21 — 28⁵⁵²

COSTANDIN (DINUL), ȘTIRBEI (DRĂGĂNESCU), 1773 dec. 21 — 1774 oct. 3⁵⁵³

IANACHE VĂCĂRESCU, 1775 febr. 15 — 1776 iun. 14⁵⁵⁴

NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1776 iul. 12 — 1777 apr. 26⁵⁵⁵

IANACHE VĂCĂRESCU, 1777 iun. 21 — sept. 29⁵⁵⁶

DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1778 febr. 9⁵⁵⁷

IANACHE VĂCĂRESCU, 1778 mart. 14 — aug. 4⁵⁵⁸

DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1778 noiembr. 4 — 1779 ian. 16⁵⁵⁹

NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1779 mai 1 — 1781 mart. 1⁵⁶⁰

SCARLAT GRECIANU, 1781 mai 26 — 1782 dec. 26⁵⁶¹

NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1783 febr. 20 — 1784 febr. 24⁵⁶²

IANACHE VĂCĂRESCU, 1784 mart. 4⁵⁶³

NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1784 mart. 6 — apr. 20⁵⁶⁴

IANACHE VĂCĂRESCU, 1784 iun. 25 — 1785 mai 20⁵⁶⁵

NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1785 sept. 6 — 1786 dec. 20⁵⁶⁶

⁵³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XL/6, orig.

⁵³⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CXII/30, orig.; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 115–120.

⁵³⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXXII/8, orig.; ibidem, Jitla, I/4, orig.

⁵³⁹ Ibidem, colecția Diplomatică/40, orig.; G. D. Florescu, ibidem.

⁵⁴⁰ Arh. St. Buc., colecția Suluri/34, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/5, orig.

⁵⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, Suluri/3, orig.

⁵⁴² C. Velichi, *Documente și cărți românești din Bulgaria*, în „Revista istorică”, XXII, 1936, p. 117; *Catalogul documentelor turcești*, I, nr. 047.

⁵⁴³ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XLVIII/14, orig.; ibidem, Dintrunlemn, XLV/43, orig.

— Iordache Mavrodin apare <liv vel> vistier, judecător în 1769 febr. 20. (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXXIX/247, orig.).

⁵⁴⁴ Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 711/1785; ibidem, fond Acte privitoare la români <sub dată>

⁵⁴⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie; Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.

⁵⁴⁶ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 187. În 1776 pleacă în Rusia (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 124).

⁵⁴⁷ G. D. Florescu, *Acte*. În 1770–1774 e în Divanul Craiovei (M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 189).

⁵⁴⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XV/3, copie; M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 177. În Divanul Principatului Țării Românești. În 1774 se stabilește în Rusia (ibidem); decedat în 1790 (I. Ionașcu, *Planul cartografic al orașului București din anul 1770*, în „Studii”, XII, 1959, nr. 5, p. 122); <istoric și cronicar>.

⁵⁴⁹ S. Zotta, *Documente relativ la Hrișea vistiierul și la moșia Dobreni*, în „Arhiva Genealogică”, II, 1913, Iași, p. 195.

⁵⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XXX/23, copie; Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁵¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, LXVI/5, orig. (Ident. noastră)

⁵⁵² Ibidem, XXX/23, copie; Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁵³ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, LXVI/5, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 860, copie.

⁵⁵⁴ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 100; Arh. St. Buc., colecția Suluri/41, orig.

⁵⁵⁵ Arh. St. Buc., colecția Diplomatică/60, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 217, v., copie.

⁵⁵⁶ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 231 v. copie; ibidem, nr. 6, f. 57 v. copie.

⁵⁵⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.

⁵⁵⁸ Ibidem, XCIV/35, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 254, copie.

⁵⁵⁹ Arh. St. Buc., colecția Peceti/102, orig.; ibidem, fond m-rea Bistrița, I/34, orig.

⁵⁶⁰ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 128, f. 171, copie; E. I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 137.

⁵⁶¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, IX/1, orig.

⁵⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CXCVI/254, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.

⁵⁶³ Arh. St. Buc., colecția Suluri/34, orig.

⁵⁶⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

⁵⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 60, copie; ibidem, fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig.

⁵⁶⁶ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 21, f. 126, copie; Bibl. Acad. R. S. România, LV/5, orig.

Fig. 6. *Enăchiță Văcărescu mare vistier (1720—1797)*. Portret în ulei pe pânză, 1030 × 640 mm., de Anton Chladek, nedatat, după o frescă din biserica sf. Spiridon Nou din București (distrusă la restaurare), Muzeul de artă al R. S. România, Galeria Națională, nr. inv. 331).

IANACHE VĂCĂRESCU, 1787 ian. 1 — iun. 24⁵⁶⁷

SCARLAT GRECIANU, 1787 sept. 4 — 1788 aug. 1⁵⁶⁸

MANOLACHE GRĂDIȘTEANU, 1789 noiembr. 30⁵⁶⁹

SCARLAT GRECIANU, 1790 mart. 20⁵⁷⁰

MATEI FĂLCOIANU, 1790 apr. 16⁵⁷¹

COSTANDIN ȘTIRBEI, 1790 apr. 16⁵⁷²

IONIȚĂ GLOGOVEANU, 1790 iul. 19 — 1791 febr. 2⁵⁷³

IANACHE VĂCĂRESCU, 1791 mart. 5⁵⁷⁴

SCARLAT GRECIANU, 1791 mart. 10⁵⁷⁵

COSTANDIN ȘTIRBEI, 1791 mart. 10⁵⁷⁶

⁵⁶⁷ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, în „Stăru” XV, 1962, nr. 1, p. 93, nota 2; Bibl. Acad. R. S. România, MOCLXV/8, orig.

⁵⁶⁸ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, III, București, p. 84; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 97 v. copie.

⁵⁶⁹ Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, LXIX/43, orig. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷⁰ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 18, f. 33, copie. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷¹ Ibidem, f. 50, copie. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷² Ibidem, în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷³ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 192, f. 55 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, XCII/89, orig. în Divanul Principatului Țării Românești. În 1793—1797 e în Divanul Craiovei. (E. Crețianu, *Biserica din Glogova*, în „Mitropolia Olteniei”, VIII, 1956, nr. 6—7, p. 361; decedat în 1804, (I. Corfuz, *Însemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 44).

⁵⁷⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie. în Sfatul domnesc.

⁵⁷⁵ Ibidem, nr. 18, f. 230, copie. în Divanul Principatului Țării Românești; decedat în 1794. (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boieresti și hanuri (1739—1791)*, București, 1935, p. 122).

⁵⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 18, f. 50, copie. în Divanul Principatului Țării Românești.

MATEI FĂLCOIANU, 1791 mai 12⁵⁷⁷
 <SCARLAT> MANU, 1791 iun. 16⁵⁷⁸
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1791 noiembr. 25 — 1792 dec. 5⁵⁷⁹
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1793 mart. 27 — 1794 febr. 16⁵⁸⁰
 IANACHE MORUZI, 1794 mart. 20 — oct.⁵⁸¹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1795 ian. 1 — sept. 6⁵⁸²
 SCARLAT GHICA, 1795 oct. 1 — 1796 iul. 1⁵⁸³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1797 mart. 17 — iul. 12⁵⁸⁴
 SCARLAT GHICA, 1797 aug. 5 — 1798 noiembr. 17⁵⁸⁵
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1798 dec. 29 — 1799 ian. 16⁵⁸⁶
 COSTANDIN FILIPESCU, 1799 febr. 18 — mart. 14⁵⁸⁷
 COSTACHE GHICA, 1799 ian. 30 — 1800 mai 8⁵⁸⁸
 COSTANDIN FILIPESCU, 1800 iun. 21 — dec. 5⁵⁸⁹

VEL CLUCERUL *

VERGO, 1698 ian. 15 — 1702 iul. 4⁵⁹⁰
 — — — <loc alb>, 1702 dec. 1 — 1703 febr. 4⁵⁹¹
 COSTANDIN ȘTIRBEI, 1703 mart. 1 — 1706 apr.⁵⁹²
 RADU GOLESCU, 1706 sept. 1 — 1709 dec. 10⁵⁹³
 — — — <loc alb>, 1710 ian. 17 — sept. 18⁵⁹⁴
 MĂNĂILĂ (MANUEL) MĂRĂCINEANU, 1710 oct. 5⁵⁹⁵
 — — — <loc alb>, 1710 noiembr. 3 — 1711 ian. 12⁵⁹⁶
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1711 mart. 5 — 1714 ian. 13⁵⁹⁷
 ȘERBAN PRISICEANU, 1714 apr. 20 — 1715 mai 10⁵⁹⁸

⁵⁷⁷ Ibidem, fond m-rea Cîmpulung, LXII/167, orig.

⁵⁷⁸ Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 1506/1791, an. 3, orig. În 1790 e vel logofăt în Moldova; decedat în 1804 (G. D. Florescu, Acte). (Ident. noastră).

⁵⁷⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 110, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.

⁵⁸⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc. fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig.

— Costandin Prisăceanu apare biv vel vistier în 1794 ian. 24 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCCCLXI/17, orig.).

⁵⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 26, f. 210, copie; ibidem, nr. 28, f. 18, copie. În 1796 e vel ban în Craiova (St. Ștefănescu, *Băntia în Țara Românească*, București, 1965, p. 231); decedat în 1802 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți, boarești și hanuri (1759–1791)*, București, 1935, p. 123).

— Ionită Damari apare biv vel vistier în 1794 noiembr. 10 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, XXVII/7, copie).

⁵⁸² Muzeul de istorie a Municipiului București, Inv. nr. 31.348, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 26, f. 284, copie.

⁵⁸³ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 107; ibidem, p. 735.

⁵⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; N. Iorga, *Donațiile românești pentru Megaspilcon și Vlah-Sarai*, în „Analele Academiei Române”, *Memoriile Secției istorice*, s. III, tom. XLIII, p. 162; decedat în 1797 (I. Corfuz, *op. cit.*, p. 40).

⁵⁸⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, LV/17, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510. În 1802 e vel ban; decedat în 1810 (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 127).

⁵⁸⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 40, f. 182, copie; I. Corfuz, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁸⁷ I. Corfuz, *op. cit.*, p. 33; V. A. Urechia, *op. cit.*, VIII, p. 13, 36.

⁵⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11, copie; ibidem, f. 8–93 v. copii. În 1804 e vel logofăt (Bibl. Acad. R. S. România, ms. 242, f. 49, copie).

⁵⁸⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 194, f. 12 v. copie; ibidem, nr. 43, f. 232, copie. În 1813 e vel ban; decedat în 1825 (G. D. Florescu, Acte).

— Dregător cu slujbă la curtea domnească, poartă numele de la cuvîntul slav КЛЮЧ = cheie.

— Deținea cheile magazilor și cămărilor cu provizii pentru bucatăria domnească pentru care primea bani de la vistierii, îngrijind și de provizii pentru război. Stringea miera și untul ce se cuveau Porții, cum și dijma din grînele satelor domnești prin subalternii: vtorii clucer, jtnicerii, magazioneri și cluceri.

⁵⁸⁹ D. Mice el colab., *Lista dregătorilor*, p. 552; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 339, copie.

⁵⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 342 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXCI/130, orig.

⁵⁹² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 343, copie; ibidem, nr. 209, f. 227 v. copie. Fiul lui Radu Știrbei din Izvorul-Olt (O. Lecca, *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, 1937, p. 492).

⁵⁹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 411, copie; ibidem, f. 449 v. copie.

⁵⁹⁴ Ibidem, f. 453, copie; ibidem, f. 474 v. copie.

⁵⁹⁵ P. Panait, *Date arheologice asupra mahalalei Popci Stoica și Stejarul din București*, în „Glasul Bisericii”, XX, 1961, nr. 5–6, p. 400–491.

⁵⁹⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 477, copie; ibidem, fond m-rea Cîmpulung, XXX/3, orig.

⁵⁹⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/79, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 500, copie; decedat în 1714 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boarești și hanuri (1759–1791)*, București, 1935, p. 41).

⁵⁹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Cîmpulung, VII/2, orig.; ibidem, Polovraci, XVI/2, orig.; decedat în <1715> (R. Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. C. Grecescu, edit. Acad. R.P.R., București, 1963, p. 280).

- MĂNĂILĂ <MĂRĂCINEANU>, 1715 iun. 10 — noiembr. 9⁵⁹⁹
 ȘERBAN PRISICEANU, 1715 dec. 8⁶⁰⁰
 MĂNĂILĂ MĂRĂCINEANU, 1716 mart. 3—7⁶⁰¹
 NEAGOE TOPLICEANU, 1716 mart. 18 — oct. 9⁶⁰²
 ȘERBAN HERĂSCUL <NĂSTUREL>, 1717 mart. 4 — aug. 15⁶⁰³
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1717 sept. 12 — oct. 26⁶⁰⁴
 ȘERBAN GRECIANU, 1718 mart. 16 — sept. 27⁶⁰⁵
 MANOLACHE LAMBRINO, 1719 ian. 23 — 1722 sept. 6⁶⁰⁶
 DŢONIE DAMIAN, 1722 sept. 29 — 1723 ian. 30⁶⁰⁷
 NICOLAE ROSET, 1723 febr. 17 — oct. 4⁶⁰⁸
 DŢONIE DAMIAN, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20⁶⁰⁹
 NICOLAE ROSET, 1724 mai — sept. 18⁶¹⁰
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1725 ian. 9 — dec. 23⁶¹¹
 BARBU MERIȘANU, 1726 apr. 20—25⁶¹²
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1726 oct. 20⁶¹³
 BARBU MERIȘANU, 1727 mai 16 — 1731 oct. 7⁶¹⁴
 COSTANDIN RAMADAN, 1732 ian. 28 — iun. 3⁶¹⁵
 IANACHE ROSET, 1733 ian. 1⁶¹⁶
 COSTANDIN RAMADAN, 1733 apr. 11⁶¹⁷
 GRIGORE FILIPESCU, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6⁶¹⁸
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1734 oct. 5 — 1735 noiembrie 15⁶¹⁹
 ANTONACHE CALIARH <FLORESCU>, 1736 aug. 6⁶²⁰
 ANTONACHE VLASTO, 1737 apr. 12⁶²¹
 BARBU MERIȘANU, 1739 mai 29⁶²²
 ANTONIE CALIARH, 1740 ian. 16 — 1741 oct. 28⁶²³
 BARBU VĂCĂRESCU, 1742 ian. 12 — iun. 20⁶²⁴
 ANDRONACHE PALADA, 1742 iul. 5 — 1744 mai 24⁶²⁵
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1745 febr. 19 — 1747 apr. 25⁶²⁶
 IORDACHE MIȘUNESCU, 1748 febr. 4⁶²⁷
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1748 mai 14 — 1751 ian. 3⁶²⁸
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1751 apr. 1 — 22⁶²⁹

⁵⁹⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Sf. Apostoli, XIV/2, orig.; ibidem, Mitropolia București, CCC/6, copie (Ident noastră).

⁶⁰⁰ Ibidem, fond m-rea Rîmnic, I/34, orig.

⁶⁰¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, IV/3, orig.; decedat ante 1727 (G. D. Florescu, Acte).

⁶⁰² Arh. St. Buc., fond m-rea Dintru-lemn, XLV/27, orig.; I. C. Pilitt, *op. cit.*, p. 234; decedat în 1722 (G. D. Florescu, *Ibidem*).

⁶⁰³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, XXXIII/5, orig.

⁶⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XVII bis/5, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LIX/50, orig.

⁶⁰⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintru-lemn, XLV/29, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXCII/32, orig.

⁶⁰⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/19, orig.; N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, București, 1905—1907, p. 74.

⁶⁰⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, I/10, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/103, orig.

⁶⁰⁸ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.193, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/26, orig.

⁶⁰⁹ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/00, orig.

⁶¹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/68, orig.; ibidem, LIII/26, copie.

⁶¹¹ Ibidem, XCIV/90, orig.; ibidem, XCV/5, orig.

⁶¹² Ibidem, CCCLXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXLIII/10, orig.

⁶¹³ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXIV/4, orig.

⁶¹⁴ Ibidem, colecția Peste/93, orig.; E., I. Virtoșu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor brîncovenesti (1833—1933)*, București, 1933, p. 35.

⁶¹⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 26.934, orig.

⁶¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LVI/8, orig.

⁶¹⁷ I. Ionașcu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

⁶¹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/23, orig.; Arh. St. Buc. fond m-rea Bradu, I/42, orig.

⁶¹⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/3, orig.; E., I. Virtoșu, *op. cit.*, p. 39.

⁶²⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.

⁶²¹ Ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig. Pleacă în Moldova (N. Iorga, *Știri nouă despre biblioteca Macrocordafilor și despre viața muntească în timpul lui Constantin Vodă Macrocordaf*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secției istorice, s. III, tom. VI, 1926, p. 148).

⁶²² Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁶²³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/8, orig.; E., I. Virtoșu, *op. cit.*, p. 63.

⁶²⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Blănița, XIV/19, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, XLII/23, orig.

⁶²⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/6, orig.; ibidem, MCCXXI/11, orig.; decedat în 1753 (G. D. Florescu *Ibidem*).

⁶²⁶ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXVIII/3, orig.; ibidem colecția Achiziții Nol, CCXCIV/11, orig.

⁶²⁷ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 090, f. 190 v. copie.

⁶²⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XII/83, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, II/36 bis, orig.

⁶²⁹ Arh. St. Buc., colecția Sului/42, orig.; *Documente privitoare la fiscalitatea în Țara Românească* <sub dată>.

PANTAZI CÎMPINEANU, 1751 sept. 1 ⁶³⁰
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1752 febr. 14 — mai 11 ⁶³¹
 TOMA CREȚULESCU, 1752 oct. 23 — 1753 mai 8 ⁶³²
 RADU CREȚULESCU, 1753 aug. 1 — dec. 13 ⁶³³
 DUMITRACHE GHICA, 1754 ian. 12 — 1755 mai 5 ⁶³⁴
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1755 iun. 11 — dec. 15 ⁶³⁵
 COSTANDIN STRÎMBEANU, 1756 <ian. — noiembr.> ⁶³⁶
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1756 dec. 2 ⁶³⁷
 RADU VĂCĂRESCU, 1757 ian. 25 — 1758 mart. 15 ⁶³⁸
 MATEI ROSET, 1758 mai 30 — iul. 28 ⁶³⁹
 RADU CANTACUZINO, 1758 <aug. — oct.> ⁶⁴⁰
 RADU VĂCĂRESCU, 1758 sept. 1 ⁶⁴¹
 NICOLAE DUDESCU, 1758 oct. 20 — 1760 dec. 14 ⁶⁴²
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1761 ian. 13 — mart. 14 ⁶⁴³
 RADU CANTACUZINO, 1761 <apr. — mai> ⁶⁴⁴
 MATEI CANTACUZINO, 1761 mai 15 ⁶⁴⁵
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1761 mai 31 ⁶⁴⁶
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1761 noiembr. 19 — 1762 mai 3 ⁶⁴⁷
 COSTANDIN ZAGORIANU, 1762 mai 15 ⁶⁴⁸
 COSTANDIN CATARGIU, 1763 apr. 26 — sept. 6 ⁶⁴⁹
 RADU CANTACUZINO, 1764 mai 27 — iun. 2 ⁶⁵⁰
 IONIȚĂ GULIANO <IULIANO>, 1764 iul. 10 — 1765 iun. 10 ⁶⁵¹
 PANĂ FILIPESCU, 1766 noiembr. 4 — 1766 noiembr. 15 ⁶⁵²
 IANACHE VĂCĂRESCU 1767 febr. 24 — 1768 aug. 26 ⁶⁵³
 — — — <loc alb>, 1769 ian. 12 — febr. 23 ⁶⁵⁴
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1769 febr. 20 — iun. 2 ⁶⁵⁵
 IANACHE MORUZI, 1769 aug. 21 — sept. 15 ⁶⁵⁶
 COSTANDIN ARGINTOIANU, 1770 mai 6 dec. 5 ⁶⁵⁷

⁶³⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 202, copie.

⁶³¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/0, orig.; ibidem, CCCLXIII/15, orig.

⁶³² Arh. St. Buc., colecția Surluri/25, orig.; ibidem, fond m-rea Banu, XLI/5, orig.

⁶³³ Muzeul de istorie a municipiului București, inv. nr. 13.110, orig.; Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, parch. CEL/1, dcc. 4, orig.

⁶³⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/11, orig.; ibidem, XLV/3, copie.

⁶³⁵ Ibidem, CXXV/82, orig.; ibidem, CXXV/63, copie.

⁶³⁶ N. Iorga, *Un boier oltean la Karlsbad în 1796–1797. Căldăria lui Barbu Știrbei în apus*, p. 2; decedat, ante 1705 (ibidem).

⁶³⁷ G. I. Lahovari, *Un hrisov de la Io Costantin Mihai Ghean Racoviță, voievod, 1755*, în „Convorbiri literare”, XXII, 1888, p. 255.

⁶³⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 42, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIII/195, orig.

⁶³⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MLXXVI/10, orig.; ibidem, LXXX/41, orig.

⁶⁴⁰ M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 128–129. Frate cu Mihai și Pîrvu Cantacuzino (ibidem.).

⁶⁴¹ P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XVI, 1922, p. 100.

⁶⁴² G. Potra, *Documente privilegiate la istoria orașului București, 1594–1821*, București, 1961, p. 443; Bibl. Acad. R. S. România, CXLI/100, orig.

— Ioniță Racoviță apare liv. vel clucer în 1750 febr. 21 (Muzeul de istorie a Municipiului București inv. nr. 13.999, orig.). În 1752 era vel vîstier <în Moldova> (ident. noastră), (T. Simedrea, *Alinaștirea Titireciu*, în „Glasul Blărilor”, XXII, nr. 5–6 1963, p. 491).

⁶⁴³ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; ibidem, VII/34, orig.

⁶⁴⁴ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 129.

⁶⁴⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, VI/35, orig.

⁶⁴⁶ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1906, p. 290.

⁶⁴⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; ibidem, MLXXIII/4, orig.

— Bădăraș Știrbei apare liv. vel clucer în 1762 mai 3 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 54).

⁶⁴⁸ C. Irbiceanu, *Dăruții cu/și greci și români și profesori din Academice de Jasi și București din epoca risid sanariid (1650–1821)* în „Analele Academiei Române. Memoriile secției literare, tom. XXVII 1904–1905, p. 162.

⁶⁴⁹ P. Teulescu, *op. cit.*, p. 97; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXC/18, orig.; decedat în 1769 (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁶⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/7 orig.; ibidem, DCCXCV/88, orig. În 1770 e în armata rusă (M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 188–189); decedat în 1774 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 73, nota 2).

⁶⁵¹ Bibl. Acad. R. S. România, CXII/64, copie; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

⁶⁵² Arh. St. Buc., fond m-rea Tismăna, LXIII/6, orig.; ibidem, Jitia, I/4, orig.

⁶⁵³ Ibidem, colecția Diplomatice /40, orig.; ibidem, fond m-rea Zădărlari, XV/13 orig.,

⁶⁵⁴ Ibidem, Radu Vedă, XLVIII/14, orig.; ibidem, Jitia, I/6, orig.

⁶⁵⁵ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/247, orig.; P. Georgian, *Documente privilegiate la mîndșirea Ciolanu*, în „Revista istorică”, XV, nr. 1–3, 1920, p. 139.

⁶⁵⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunlemn, XLV/43, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁶⁵⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie; G. D. Florescu, *Acte. În Divanul Craiovei 1770–1774*.

IOAN BĂLĂCEANU, 1770 noiembr. 24⁶⁵⁸
 GRIGORE BĂLEANU, 1770 noiembr. 24 — 1773 dec. 28⁶⁵⁹
 RADU BĂRCĂNESCU, 1772 dec. 20 — 1773 dec. 21⁶⁶⁰
 IONIȚĂ BĂLĂCEANU, 1773, mart. 15 — 1774⁶⁶¹
 RADU BĂLEANU, 1773 dec. 21⁶⁶²
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1775 febr. 15 — 1776 febr. 6⁶⁶³
 MANOLACHE BRÎNCOVEANU, 1776 febr. — noiembr. 7⁶⁶⁴
 RADU SLĂTINEANU, 1777 febr. 10 — 1778 ian. 13⁶⁶⁵
 MANOLACHE CREȚULESCU, 1778 febr. 9 — 1779 ian. 16⁶⁶⁶
 DIMITRIE PANAIOTACHE, 1779 mai 1 — iul. 13⁶⁶⁷
 NICOLAE FILIPESCU, 1779 oct. 1⁶⁶⁸
 FOTACHE PANAIOTACHE, 1779 oct. — noiembr. 6⁶⁶⁹
 NICOLAE FILIPESCU, 1780 ian. 13 — mai 14⁶⁷⁰
 COSTANDIN ROSET, 1780 <iun. — sept.>⁶⁷¹
 NICOLAE FILIPESCU, 1780 sept. 16 — 1781 mai 26⁶⁷²
 ISTRATE CREȚULESCU, 1781 iul. — noiembr. 20⁶⁷³
 RADU BĂRCĂNESCU, 1782 <ian. — iul.?>⁶⁷⁴
 COSTACHE GHICA, 1782 <aug.?> — dec. 26⁶⁷⁵
 COSTANDIN FILIPESCU, 1783 sept. 27 — 1784 febr. 24⁶⁷⁶
 IOAN <DAMARI>, 1784 mart. 4⁶⁷⁷
 COSTANDIN FILIPESCU, 1784 mart. 6 — apr. 20⁶⁷⁸
 IORDACHE ȘUȚU, 1784 iun. 4 — 25⁶⁷⁹
 COSTANDIN GEANOGLU, 1784 <iun. — aug.>⁶⁸⁰
 ISTRATE CREȚULESCU, 1784 aug. 22 — dec. 22⁶⁸¹
 COSTANDIN FILIPESCU, 1785 febr. 3⁶⁸²
 ISTRATE CREȚULESCU, 1785 mai 16 — sept. 30⁶⁸³
 MATEI CREȚULESCU, 1785 noiembr. 22⁶⁸⁴
 BARBU ȘTIRBEI, 1786 febr. 18 — mart. 15⁶⁸⁵
 IOAN <DAMARI>, 1786 iun. 10 — iul. 23⁶⁸⁶

⁶⁵⁸ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 188—189. În *Divanul Principatului Țării Românești*.

⁶⁵⁹ Ibidem.; Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. În *Divanul Principatului Țării Românești*.

⁶⁶⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușan, XIII/11, orig.; ibidem, LXVI/5, orig. În *Divanul Principatului Țării Românești*.

⁶⁶¹ Ibidem, Chimplung, LXII/149, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VIII București, 1930, p. X. În *Divanul Principatului Țării Românești*.

⁶⁶² Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușan, LXVI/5, orig. În *Divanul Principatului Țării Românești*. În 1749 oct. 4 era vtorici spătar (P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 85).

⁶⁶³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 109; C. Velich, *op. cit.*, p. 119.

⁶⁶⁴ Arh. St. Buc., colecția Sului/87, orig.; ibidem, Manuscrise, nr. 5, f. 193, copie.

⁶⁶⁵ Ibidem, nr. 5, f. 302, copie; ibidem, nr. 6, f. 101, v. copie.

— Theodorache Negri apare biv vel clucer, calmacam ul Craiovei, în 1777 sept. 16 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 7, f. 109, copie).

⁶⁶⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXIV/21, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, I/34, orig.

— Grigore Razu apare biv vel clucer calmacam ul Craiovei, în 1779 febr. 9 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 88, copie).

⁶⁶⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 123, f. 171 v. copie; ibidem, nr. 7, f. 154, copie.

⁶⁶⁸ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 121.

⁶⁶⁹ Arh. St. Buc., fond Slobozia lui Ianache, XI/40, orig.; ibidem, nr. 3, f. 281 v. copie.

⁶⁷⁰ Ibidem, nr. 7, f. 173, copie; ibidem, Mitropolia București, DXXXIII/21, orig.

⁶⁷¹ G. D. Florescu, *ibidem*.

⁶⁷² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 698, doc. 65, copie; ibidem, fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.

⁶⁷³ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 103; Bibl. Acad. R. S. România, colecția Sului/93, orig.

— Eadea Vlădescu apare biv vel clucer în 1781 iul. 11 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 390 v.)

⁶⁷⁴ G. D. Florescu, *ibidem*; decedat în 1784 (*ibidem*).

⁶⁷⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCXXVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.

⁶⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 6, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.

⁶⁷⁷ Arh. St. Buc., colecția Sului/43, orig.

⁶⁷⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

⁶⁷⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 190, copie; ibidem, nr. 10—11, f. 60 copie. În 1785—1786 e. biv vel clucer calmacam ul Craiovei (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 204).

⁶⁸⁰ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 204. În 1787—1792 e în Divanul Craiovei; decedat în 1804. (N. Iorga, *op. cit.* VIII, p. XLIV).

⁶⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 61, copie; ibidem, fond m-rea Bistrița, LXIV/319, orig.

⁶⁸² Ibidem, fond m-rea Radu Vodă, CXLIV/1, orig.

⁶⁸³ Bibl. Acad. R. S. România, CI/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, XXII/94, orig.

⁶⁸⁴ Arh. St. Buc., colecția Achiliziți Noi, CCXXVI/9, copie; decedat ante 1800 (Bibl. Acad. R. S. România, MDXXXII/29, orig.).

⁶⁸⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/101, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 1.3 070, orig.

⁶⁸⁶ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, în „Studii”, XV, nr. 1, 1902, Anesa, p. 101; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 30.

ZAMFIRACHE <DAMARI>, 1786 aug. 1 — 4⁶⁸⁷
 IOAN <DAMARI>, 1786 aug. 27 — 1787 apr. 12⁶⁸⁸
 RADU GOLESCU, 1787 mai 31 — sept. 12⁶⁸⁹
 NICOLAE GRECIANU, 1787 <oct. — dec.>⁶⁹⁰
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1787 dec. 21⁶⁹¹
 IONIȚĂ COMĂNEANU, 1788 febr. 27⁶⁹²
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1788 apr. 11⁶⁹³
 IANACHE MAVRODIN, 1788 mai 25⁶⁹⁴
 COSTANDIN BARATOV, 1788 iun. 17⁶⁹⁵
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1788 iun. 25 — aug. 1⁶⁹⁶
 IOAN FLORESCU, 1791 mart. 5⁶⁹⁷
 IDEM, 1791 aug.⁶⁹⁸
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1791 oct. 15⁶⁹⁹
 IOAN FLORESCU, 1791 noiembr. 25 — 1792 mai 5⁷⁰⁰
 SCARLAT CÎMPINEANU, 1792 mai 16⁷⁰¹
 IOAN FLORESCU, 1792 mai 31 — iun. 18⁷⁰²
 GRIGORE HRISOSCOLEU, 1792 iul. 15 — noiembr. 18⁷⁰³
 COSTANDIN BARATOV (GHIURGHIU), 1792 noiembr. 30⁷⁰⁴
 IOAN FLORESCU, 1791 dec. 5⁷⁰⁵
 ISAAC RALET, 1793 mart. 27⁷⁰⁶
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1793 iul. 5⁷⁰⁷
 ISAAC RALET, 1794 febr. 16⁷⁰⁸
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1794 mart. 20 — aug. 30⁷⁰⁹
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1794 sept. 10 — 1795 mart. 22⁷¹⁰
 COSTANDIN ROSET, 1795 <apr. — iul.>⁷¹¹
 GRIGORE BRÎNCOVEANU, 1795 aug. 6⁷¹²
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1795 sept. 6⁷¹³

⁶⁸⁷ I. Ionașcu, *op. cit.*; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 8 copie; decedat în 1701. (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁶⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 16, copie; *ibidem*, nr. 17, f. 167, copie.

⁶⁸⁹ *ibidem*, fond m-rea Hurezu, XIX/70, orig.; *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 15, f. 66, copie.

⁶⁹⁰ P. V. Năsturel, *Biserici, mândstiri și schituri din Oltenia*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XIV, 1913, p. 33; decedat în 1825, (*ibidem*).

⁶⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 68 v, copie.

⁶⁹² *ibidem*, f. 77, copie.

⁶⁹³ *ibidem*, f. 85 v, copie.

⁶⁹⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54. În 1801 e tot vel clucer; decedat în 1800 (C. Gane, *Neamurile Mavrodinștilor din Tara Românească și din Moldova și monografia familiei Ion Macvrodin vel hatman (cu tabel genealogic al Mavrodinștilor din Muntenia)*, București, 1942, tab. I).

⁶⁹⁵ N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/3, p. 375.

⁶⁹⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 91 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.

⁶⁹⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie.

⁶⁹⁸ V. A. Urechia, *op. cit.*, IV, p. 28.

⁶⁹⁹ — Scarlat Drugănescu apare <biv vel> clucer, ispravnic de județ în 1701 sept. 15 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 34–35, copie).

⁷⁰⁰ — Gheorghe Bengescu, *idem*, în 1791 sept. 15 ispravnic de județ (*ibidem*).

⁷⁰¹ I. Nistor, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIX/1, București, 1922, p. 580. Lipsit de boierie în 1795. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 29, f. 102–102 v).

⁷⁰² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 110, copie; *ibidem*, fond m-rea Dintrulemn, XLV/55, orig.

⁷⁰³ — Alexandru Colceag apare biv vel clucer ispravnic de județ în 1792 apr. 26 (*ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 20, f. 34–35).

⁷⁰⁴ *ibidem*, fond m-rea Dealu, XXII/96, orig.

⁷⁰⁵ *ibidem*, Episcopia Arges, XLIII/19, orig.; *ibidem*, m-rea Radu Vodă, XXVIII/9, orig.

⁷⁰⁶ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 21, f. 68 v, copie; *ibidem*, Blătrita LXIV/302, orig. Fiul lui Ianache banul din 1750, diferit de vel paharnicul omonim din același an. Apare și ca ispravnic de Prahova (G. D. Florescu, *Acte*).

⁷⁰⁷ — Dumitrache <Cronicarul> apare biv vel clucer în 1792 noiembr. 24 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 111, copie; decedat în 1796 (I. Ionașcu, *Lucrări noi despre cronicarul Dumitrache*, București, 1940, extras din „Revista istorică română”, IX, 1939, p. 262).

⁷⁰⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/3, orig.

⁷⁰⁹ *ibidem*, Stavropoleos, XXIX/3 orig.

⁷¹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.

⁷¹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101 v, copie.

⁷¹² *ibidem*, fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig.

⁷¹³ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 183; *ibidem*, p. 116; decedat în 1800 (Bibl. Acad. R. S. România, DCXVI/262, orig.). <poet>.

⁷¹⁴ — Alexandru Calfoșu apare biv vel clucer calmacac al Craiovei în 1794 dec. 18 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 29, f. 3, copie).

⁷¹⁵ *ibidem*, fond m-rea Sf. Apostoli, XI/21, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/14, orig.

⁷¹⁶ G. D. Florescu, *ibidem*; decedat în 1798 (*ibidem*).

⁷¹⁷ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 239.

⁷¹⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 284, copie.

GRIGORE BRÎNCOVEANU, 1795 oct. 1 — 1796 ian. ⁷¹⁴
 GRIGORIE GHICA, 1796 mart. 28 — iun. 24 ⁷¹⁵
 GRIGORE BRÎNCOVEANU 1796 iul. 1 ⁷¹⁶
 THEODORACHE IULIANO, 1797 mart. 17 — 1798 dec. 1 ⁷¹⁷
 IANACHE FĂLCOIANU, 1798 dec. 12 ⁷¹⁸
 IONIȚĂ BALĂCEANU, 1799 mart. 14 ⁷¹⁹
 THEODORACHE IULIANO, 1799 iun. 30 — 1800 ian. 11 ⁷²⁰
 CORNIȚĂ BRĂILOIU, 1800 <febr. — apr.?> ⁷²¹
 IOAN BALĂCEANU, 1800 mai 8 — iun. 18 ⁷²²
 COSTANDIN BALĂCEANU, 1800 iun. 21 — oct. 11 ⁷²³

VEL POSTELNICUL *

DUMITRAȘCO CARAMANLĂU, 1688 iul. 24 — 1704 apr. 6 ⁷²⁴
 TOMA CANTACUZINO, 1704 aug. 9 — 1706 noiembrie. 16 ⁷²⁵
 ȘTEFAN CANTACUZINO, 1706 noiembrie. 30 — 1711 iun. 2 ⁷²⁶
 IORDACHE CREȚULESCU, 1711 noiembrie 20; 1714 ian. 13 ⁷²⁷
 PĂTRAȘCO BREZOIANU, 1714 apr. 20 — 1715 apr. 21 ⁷²⁸
 GRIGORE <BĂLEANU>, 1715 mai 5 — noiembrie. 9 ⁷²⁹
 PĂTRAȘCU BREZOIANU, 1715 dec. 8 ⁷³⁰
 DUMITRAȘCO <HRISOSCOLEU>, 1716 mart. 3 — noiembrie. 14 ⁷⁸¹
 ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1716 dec. 3 ⁷³²
 DUMITRACHE VLASTO, 1717 mart. 4 — sept. 12 ⁷³³
 ALEXANDRU GHICA, 1717 oct. 26 ⁷³⁴

⁷¹⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 107; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CLXXI/21, orig.

⁷¹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, LXLX/124, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, V, p. 207. Fiul lui Dimitrache banul, devine domn în Moldova în 1822—1828 (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁷¹⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735.

⁷¹⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., colecția Documente Muntenesti, XXVI/37, orig.

⁷¹⁸ I. Corfuss, *Însemnările Androneștilor*. București, 1947, p. 42.

⁷¹⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, VIII, p. 13.

⁷²⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11; *ibidem*, nr. 3, f. 218, copie.

⁷²¹ G. D. Florescu, *ibidem*. În 1813 e vel logofăt; decedat în 1819 (*ibidem*).

⁷²² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 8—93 v. copii; *ibidem*, f. 3—218, copii.

⁷²³ *ibidem*, nr. 104, f. 12 v. copie; *ibidem*, nr. 43, f. 155—170 v. copii.

E vel logofăt în 1805 (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 242, f. 55 v.).

⁷²⁴ — Ioniță Bărcănescu apare biv vel clucer în 1800 aug. 16 (Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXV/137, orig.); decedat în 1807 (G. D. Florescu, *Din vechiul București, Biserici, curți boieresti și hanuri (1759—1791)*, București, 1935, p. 124).

⁷²⁵ — Dumitrache Sandulache, *idem*, caimacanul Craiovei în 1800 (Dum. Bălașa, *Biserica Hagii Enuși din Craiova*, în „Mitropolia Olteniei, XI, nr. 3—4, 1950, p. 167).

* Poartă numele de la cuvântul slav *ночмеѧа* = pat, după funcția ce o îndeplinește la curtea domnească. Îngrijește odna de dormit a domnului și-l păzește personal, fiindu-i cel mai intim dregător, e ales dintre cei mai apropiați și cunosători a mai multor limbi străine, lucru necesar la primirea solilor străini.

Primește și prezintă domnului corespondența străină și are secretari, de asemenea cunosători de limbi străine. Locuind în palat, uneori reprezintă pe domn în ședințele divanului. Personal, numeste pe capucebaielele de pe lângă guvernatorii provinciilor turcești, spre deosebire de baș-capucebaia din Constantinopol, numit de domn. Are subalterni pe vtori și treti postelnici, postelnici, polcovnicul de călărași și lipcani, purtători ai corespondenței cu străinătatea.

⁷²⁶ D. Mico și colab., *Lista dregătorilor*, p. 581; Arh. St. Buc., fond Episcopia Râmnic, I/20 orig.; decedat în 1709 (*ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 730, f. 30 v. copie).

⁷²⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 374 v., copie; Bibl. Acad. R. S. România, MCDXLIII/18, copie.

⁷²⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 411, copie; *ibidem*, f. 506, copie.

⁷²⁹ *ibidem*, f. 497 v., copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXV/208, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 590, copie.

⁷³⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Cîmpulung, VII/2, orig.; *ibidem*, Sf. Apostoli, XI/7, orig.

⁷³¹ *ibidem*, Polovraci, XVI/2, orig.; *ibidem*, Mitropolia București, CCC/8, copie.

⁷³² *ibidem*, Râmnic, I/34, orig.

⁷³³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; decedat în 1716 (Mitr. Grigorăș, *Cronica Țării Românești, (1714—1716)*, în D. Russo — *Studii istorice greco-române*, vol. II, ed. C. C. Giurescu, Ar. și N. Canaritano, București, 1939, p. 445) Ident. noastră.

⁷³⁴ C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub austriaci, (1716—1719)*, I, București, 1913, p. 67. În 1710 e vornic de Romanai (S. Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă (1718—1739)*, Edit. Acad. R. S. România, București, 1971, p. 153) și în 1722—1735 e în Divanul Craiovei (*ibidem*).

⁷³⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XVII bis/5, orig. În <1700 noiembrie. 8> era vtorii vistic (R. Greclanu, *Domnia lui C. Brîncoveanu*, p. 150).

⁷³⁶ Bibl. Acad. R. S. România, LIX/53, orig. E nepotul lui Nicolae Mavrocordat. (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hunnușaki, XIV/2, p. 827).

IANACHIE STAMA, 1718 mart. 9 ⁷⁵⁵
 DUMITRACHE <VLASTO>, 1718 mart. 16 ⁷³⁶
 IANACHIE STAMA, 1719 ian. 23 ⁷³⁷
 ALEXANDRU GHICA, 1719 iun. 13 — oct. 17 ⁷³⁸
 IANACHE STAMA, 1719 dec. 11 — 1728 ian. 15 ⁷³⁹
 GAVRILAȘCO <MAMONA>, 1729 apr. 20 — mai 13 ⁷⁴⁰
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1730 febr. 16 ⁷⁴¹
 MIHALACHE ROSET, 1730 noiembr. ⁷⁴²
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1731 febr. 16 — oct. 7 ⁷⁴³
 MIHALACHE ROSET, 1732 ian. 28 — 1733 apr. 11 ⁷⁴⁴
 GRIGORAȘCO <GHICA>, 1733 apr. 16 — 1735 noiembr. 15 ⁷⁴⁵
 MIHALACHE <ARISTARHOS>, 1736 aug. 6 — 1737 apr. 12 ⁷⁴⁶
 DUMITRAȘCO CARAGEA, 1737 iun. 3 ⁷⁴⁷
 MANOLACHE <MANU>, 1738 oct. 11 ⁷⁴⁸
 GHEORGACHE CARAMANLĂU, 1739 apr. 15 ⁷⁴⁹
 MANOLACHE <MANU>, 1739 mai 29 ⁷⁵⁰
 DUMITRAȘCO <ADAMACHE>, 1739 noiembr. 19 — 1741 oct. 28 ⁷⁵¹
 IORDACHE MORUZI, 1742 ian. 12 — 1744 ian. 12 ⁷⁵²
 MATEI CANTACUZINO, 1746 ian. 12 ⁷⁵³
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1748 iun. 22 — noiembr. 25 ⁷⁵⁴
 NICOLACHE ROSET, 1749 ian. 17 — aug. 25 ⁷⁵⁵
 GRIGORAȘCO GHICA, 1749 sept. 24 ⁷⁵⁶
 NICOLAE ROSET, 1749 oct. 9 — noiembr. 16 ⁷⁵⁷
 GRIGORAȘCO GHICA, 1749 dec. 1 — 1751 apr. 22 ⁷⁵⁸
 DUMITRAȘCO STURZEA, 1751 aug. 24 — 1752 febr. 14 ⁷⁵⁹
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1752 mart. 20 — 1753 febr. 1 ⁷⁶⁰
 DUMITRAȘCO ȘUȚU, 1753 febr. 9 — mai 8 ⁷⁶¹
 IORDACHE GEANET, 1753 aug. 22 — 1754 ian. 12 ⁷⁶²

⁷³⁵ E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea Așezămintelor Brincovenesti (1838–1938)*, București, 1938, p. 10.

⁷³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunleu, XLV/29, orig. Ident. noastră.

⁷³⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXIV/19, orig.

⁷³⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XIII/6, orig.; ibidem, Bradu I/31, orig. În 1726 devine mare dragoman al Porții în locul fratelui Grigore, numit domn în Moldova (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Manuscrise, nr. 121, f. 183 v.); decedat în 1751 (O. Lecca, *Familiiile boieresti române. Genealogia a 100 case din Țara Românească și Moldova*, București, 1911, tab. 45).

⁷³⁹ E., I. Virtosu *op. cit.* p. 18; Arh. St. Buc. colecția Manuscrise nr. 131 f. 182 copie.

⁷⁴⁰ — Nicolae Rastil apare <biv> vel postelnic martor în 1722 martie 17 (Arh. St. Buc. colecția Manuscrise nr. 1283 p. 159 copie).

⁷⁴¹ Arh. St. Buc. fond m-rea Rimnic I/40 orig.; ibidem Episcopia Buzău XLVIII/184 orig.

⁷⁴² Ibidem Episcopia Buzău XLVIII/185 orig.

⁷⁴³ Bibl. Acad. R. S. România CCCLXIII/10 orig.

⁷⁴⁴ Arh. St. Buc. fond m-rea Glavacloc XVII/14 orig.; E., I. Virtosu *op. cit.* p. 35.

⁷⁴⁵ Arh. St. Buc. fond m-rea Banu 1/4 orig.; I. Ionascu *Seminarul din Buzău* p. 2.

⁷⁴⁶ Bibl. Acad. R. S. România XIV/28 orig.; E., I. Virtosu *op. cit.* p. 39. Ident. noastră.

⁷⁴⁷ — Diamandi Razu apare biv vel postelnic în 1735 noiembr. 8 (A. Elian și colab., *Inscripțiile medievale ale României* — orașul București, <1395–1800>, vol. I, edit. Acad. R. S. România, București, 1965, nr. 007).

⁷⁴⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig.

⁷⁴⁹ E., I. Virtosu *op. cit.* p. 44.

⁷⁵⁰ C. Daponte, *op. cit.* p. 140. Ident. noastră.

⁷⁵¹ Ibidem, p. 196.

⁷⁵² Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁷⁵³ C. Daponte, *op. cit.* p. 402; E., I. Virtosu, *op. cit.* p. 63. Ident. noastră.

⁷⁵⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/10, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/21 orig.

⁷⁵⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, VIII/39, orig. E. unul din fiii beizadelei Gh. <S> Cantacuzino. (G. D. Florescu, *Acele*).

⁷⁵⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Valea, X/24, orig.

⁷⁵⁷ Arh. St. Buc., colecția Diplomatie/21, orig.; Muzeul de Istorie al Municipiului București, inv. nr. 31.678, orig.

⁷⁵⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineni, IX/3, copie.

⁷⁵⁹ Ibidem, Cozia, XLIX/26, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie.

⁷⁶⁰ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDJ/1, doc. 3 orig.; *Documente privitoare la fiscalitatea din veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, <sub dată>*, Devine domn (Grigore III Ghica); decedat în 1777 în Moldova (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁷⁶¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 132, f. 381 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.

⁷⁶² Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/16, orig. E și ață al orașului București (*Alth. Commem. Ipsilant și croniciul său cu privire la români*, ed. C. Erbiccau, în „Analele Academiei Române”, Memoriile secției istorice, s. II, tom. XXXI, 1900–1901, p. 10).

⁷⁶³ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; ibidem, Banu, XLI/5, orig.

⁷⁶⁴ Ibidem, Nucet, XX/90, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVI/11, orig. În 1749–1753 e vel postelnic în Moldova (I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1910, p. 263).

COSTANDIN BERINDEI, 1754 <febr. — iun. ?> ⁷⁶³
 IORDACHE GEANET, 1754 iul. 11 — 1755 <iun. > ⁷⁶⁴
 — — — <loc vacant>, 1755 febr. 15 — dec. 15 ⁷⁶⁵
 DUMITRAȘCO BALASACHE, 1756 noiembr. 18 ⁷⁶⁶
 IACOVACHE <RIZO>, 1758 mai 30 ⁷⁶⁷
 ALEXANDRU <ȘUȚU>, 1758 oct. 20 — 1759 mart. 5 ⁷⁶⁸
 MANOLACHE GEANET <GEANI RUSEȚ>, 1759 mai 25 — 1760 dec. 14 ⁷⁶⁹
 COSTACHE MORUZI, 1761 ian. 13 — mai 31 ⁷⁷⁰
 IORDACHE <MANU>, 1761 noiembr. 19 — 1762 mai 3 ⁷⁷¹
 NICOLACHE CARAGIC, 1763 apr. 26 — aug. 11 ⁷⁷²
 TOMA RAFAIL, 1764 febr. 2 ⁷⁷³
 ANTIOH MORUZI, 1764 mai 27 — iul. 14 ⁷⁷⁴
 TOMA RAFAIL, 1764 iul. 18 — 1765 iun. 10 ⁷⁷⁵
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1765 noiembr. 4 — 1766 noiembr. 15 ⁷⁷⁶
 IORDACHE <MANU>, 1767 mart. 6 ⁷⁷⁷
 — — — <loc alb>, 1767 iun. 15 ⁷⁷⁸
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1767 iul. 8 — noiembr. 30 ⁷⁷⁹
 IORDACHE <MANU>, 1768 febr. 20 — aug. 26 ⁷⁸⁰
 NECULAE VENTURA, 1769 ian. 12 — sept. 15 ⁷⁸¹
 DUMITRACHE VARLAAM, 1770 noiembr. 24 ⁷⁸²
 SCARLAT CARAGEA, 1775 febr. 15 — mai 12 ⁷⁸³
 IORDACHE CARAGEA, 1775 mai 15 — iun. 8 ⁷⁸⁴
 SCARLAT CARAGEA, 1775 iun. 10 ⁷⁸⁵
 IORDACHE CARAGEA, 1775 iun. 22 — 28 ⁷⁸⁶

⁷⁶³ St. Grecianu, *Genealogiile documentele ale familiilor boeresti*, ed. P. St. Grecianu, II, p. 436, 440.

⁷⁶⁴ Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 25.319, orig.; *Cronica Ghiculeștilor. Cronica înediată a Moldovei între 1695—1754*, ed. N. Camariano, și Ar. Camariano — Cioran, Edit. Acad. R. S. România, București, 1965, p. 722—723.

⁷⁶⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Tigănești, XX/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/63, copie. Din cauza abuzurilor casierului domnului, boierii cer să-l înlăture <M. Cantacuzino> Tunusi, *Istoria politicii și geografice a Terei Românești*, trad. de G. Sion, București, 1803, p. 161).

⁷⁶⁶ Al. Fălcoianu, *Căldușa istorică a mândstirii și închisorii centrale Văcărești*, București, 1929, p. 22.

⁷⁶⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

⁷⁶⁸ G. Potra, *Documente privilegiate la istoria orașului București (1594—1821)*, București, 1961, p. 443; Arh. St. Buc., colecția Sului/74, orig.

⁷⁶⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XVIII/18, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXXI/109, orig. În 1768—1757 era vel spătar și capuchebae în Moldova (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 263); în 1769—1770 e vel ban al Craiovei (C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, p. 1, p. 287); în 1770—1771 e domn în Tara Românească (I. Ionescu *Domniile din Moldova și Tara Românească pînă la 1859*, în „Documente privind istoria României”, Introducere, I, edit. Acad. R.P.R., București, 1956, p. 494); în 1788—1789 e domn în Moldova (*ibidem*, p. 495); decedat în 1789 în Rudia (N. Iorga, *Mormîntul lui Manoli Vodă Rusei*, în „Revista Istorică”, III, nr. 1, 1917, p. 120).

— Iordache Ramadan apare biv vel postelnic terziban în armata Porții în 1759 aug. 9. (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VII, București, 1904, p. 157). În 1758 era calmacan al Craiovei (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 189, copie).

⁷⁷⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; N. Iorga, *op. cit.*, XI, p. 200.

⁷⁷¹ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; *ibidem*, MDCXXII/4, orig. În 1749 e vel agă în Moldova (G. Manu, *Documente privilegiate la familia Mano, din secolele XV—XIX*, București, 1907, tab. 10).

⁷⁷² P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.

⁷⁷³ T. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Oleniei, sec. XV, XVI și XVII*, R. Vilcea, 1925, p. 95.

⁷⁷⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/7, orig.; Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 37.005, orig.

⁷⁷⁵ Bibl. Acad. R. S. România, LV/2, orig.; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

⁷⁷⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Tîsmăna, LXXII/6, orig.; *ibidem*, Jitla, I/4, orig.

⁷⁷⁷ *ibidem*, Jitla, I/5, orig. Ident. noastră.

⁷⁷⁸ *ibidem*, Plumbuita, X/5, orig.

⁷⁷⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/15, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/5, orig.

⁷⁸⁰ G. D. Florescu, *ibidem*; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/13, orig.; decedat în 1777 (G. Manu, *op. cit.*, p. 139).

⁷⁸¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XLVIII/14 orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁷⁸² M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 188. În Divanul Principatului Țării Românești.

— Scarlat Grecianu, apare biv vel postelnic în 1773 dec. 21 în Divanul Principatului Țării Românești (Arh. St. Buc., fond m-rea Căldușan, LXVI/5, orig.).

⁷⁸³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 109; Arh. St. Buc., fond m-rea Tîsmăna, XCIII/90, orig.

— Manolache Romaniti apare <biv vel paharnic> calmacanul Craiovei, în 1775 apr. 21. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 396 v, copie).

⁷⁸⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, LXII/191, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/13, orig.

⁷⁸⁵ N. Iorga, *Donățiile românești pentru Megaspilôn și Vlah-Sarai* în „Analele Academiei Române”, Memoriile secției istorice, s. III, tom. XIII, p. 162.

⁷⁸⁶ Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 48.903, copie; Arh. St. Buc., fond m-rea Plumbuita X/7, orig.

SCARLAT CARAGEA, 1775 iul. 3 — sept. 26 ⁷⁹⁷
 COSTACHE RALET, 1777 febr. 24 — 1779 mai 4 ⁷⁸⁸
 SCARLAT MANU, 1779 iun. 26 — 1780 febr. 1 ⁷⁸⁹
 GHEORGACHE MAVROCORDAT, 1780 apr. — 1781 mai 26 ⁷⁹⁰
 THEODORACHE NEGRI, 1781 iul. 26 — dec. 10 ⁷⁹¹
 NICOLAE MAVROCORDAT, 1782 <ian. — noiembr. ?> — dec. 26 ⁷⁹²
 ALEXANDRU <COLCEAG>, 1783 sept. 27 — 1784 febr. 24 ⁷⁹³
 COSTANDIN FILIPESCU, 1784 mart. 4 ⁷⁸⁴
 ALEXANDRU <COLCEAG>, 1784 mart. 6 — 1785 mai 20 ⁷⁸⁵
 GRIGORIE ȘUȚU, 1785 aug. 25 — 1786 mart. 15 ⁷⁸⁶
 COSTANDIN FILIPESCU, 1786 iul. 12 — 1787 mai 31 ⁷⁹⁷
 HAGI STAN JIANU, 1787 iun. 8 ⁷⁹⁸
 COSTANDIN FILIPESCU, 1787 iun. 24 ⁷⁹⁹
 VASILACHE, 1787 dec. 21 ⁸⁰⁰
 COSTANDIN FILIPESCU, 1788 ian. ⁸⁰¹
 COSTACHE <FILODOR>, 1788 febr. 18 — iun. 25 ⁸⁰²
 IOAN PANTAZOGLU, 1788 iul. 30 ⁸⁰³
 SCANAVI, 1789 <ian. — iun.> ⁸⁰⁴
 IOAN PANTAZOGLU, 1789 iul. 12 ⁸⁰⁵
 IORDACHE ROMANO, 1789 <aug. — dec.> ⁸⁰⁶
 GRIGORE ȘUȚU, 1791 mart. 5 ⁸⁰⁷
 IDEM, 1791 noiembr. 25 — 1792 dec. 5 ⁸⁰⁸
 DUMITRACHE MANU, 1793 mart. 27 — 1794 febr. 16 ⁸⁰⁹
 LUCACHE ARGHIROPOL, 1794 mart. 20 — 1796 iul. 1 ⁸¹⁰
 COSTANDIN ȘUȚUL, 1797 mart. 17 — noiembr. 14 ⁸¹¹
 IORDACHE ȘUȚU, 1798 mart. 2 — noiembr. 17 ⁸¹²
 NICOLAE MAVROCORDAT, 1799 febr. 8 ⁸¹³
 DIMITRIE MANU, 1799 iul. 20 — 1800 dec. 5 ⁸¹⁴

- ⁷⁸⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, III/8, orig.; ibidem, Cotroceni, LXXXVII/1, orig.
⁷⁸⁸ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 211 v, copie; ibidem, f. 208, copie.
⁷⁸⁹ Ibidem, nr. 3, f. 269, copie; ibidem, f. 289, copie. În 1796 e vel logofăt în Moldova; decedat în 1804.
 vel postelnic (G. D. Florescu, *ibidem*).
⁷⁹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 299 v, copie; ibidem, Zlătari, XV/14, orig.
 — Iordache Reizoglu (Rizu) apare biv vel postelnic în 1781 febr. 12 (ibidem, nr. 8, f. 352 v, copie; în 1799 febr. 8 este epistat al armășiei (I. Corfus, *Însemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 42).
⁷⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 395 v, copie; ibidem, nr. 2, f. 100, copie.
⁷⁹² Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.
 — Costache Ierachi (Gherache) apare biv vel postelnic în 1783 (N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/3, p. 229).
⁷⁹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10 — 11, f. 5, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.
⁷⁹⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10.
⁷⁹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig.
⁷⁹⁶ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 20, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.070, orig.
⁷⁹⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 4 v, copie; ibidem, fond m-rea Hurezu, XIX/70, orig.
⁷⁹⁸ Al. Vasilescu, *Actul de proprietate al Episcopiei Rimnic asupra fînării Obedeianului*, în „Arhivele Olteniei”, VI, nr. 29 — 30, 1927, p. 206.
⁷⁹⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 57 v, copie.
 — Tudorache Geanet apare biv vel postelnic în <1787> iul. 16 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 18, f. 49, copie).
⁸⁰⁰ Ibidem, f. 68 v, copie.
⁸⁰¹ I. Nistor, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIX/1, București, 1922, p. 409.
⁸⁰² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 74 v, copie; ibidem, f. 91 v, copie.
⁸⁰³ Ibidem, f. 80 v, copie.
⁸⁰⁴ N. Iorga, *op. cit.*, XIV/3, p. 424. E capuchehale la Constantinopol.
⁸⁰⁵ N. Iorga, *ibidem*, p. 451.
⁸⁰⁶ G. D. Florescu, *ibidem*, în 1796 e vel serdar de Orhei (*ibidem*).
⁸⁰⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie. În Sfatul domnesc.
 — Iordache Șutu apare biv vel postelnic epistat al agiei în 1791 oct. 12. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 19, f. 19, p. 59).
⁸⁰⁸ Ibidem, nr. 20, f. 110, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.
⁸⁰⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig.
⁸¹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 25, f. 216, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735.
⁸¹¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, CXLIV/8, orig.
 — Iancu Caragea apare biv vel postelnic calmacam al Craiovei în 1797 aug. 17 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/358, orig.).
⁸¹² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 38, f. 75 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510.
⁸¹³ I. Corfus, *op. cit.*, p. 42.
 — Alexandru Gherache apare biv vel postelnic calmacam al Craiovei, în 1799. (I. Cincea, *Caimacanii Craiovei*, în „Arhivele Olteniei”, IX, nr. 51 — 52, 1930, p. 314 — 317).
⁸¹⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/109, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 43, f. 232; decedat în 1818 (G. Manu, *op. cit.*, p. 354).

VEL PAHARNICUL *

ȘERBAN CANTACUZINO-MĂGUREANU, 1700 ian. 5 — 1703 iul. 12⁸¹⁵

ȘTEFAN CANTACUZINO, 1703 sept. 24 — 1706 febr. 2⁸¹⁶

IANACHE VĂCĂRESCU, 1706 aug. 25 — 1710 dec. 24⁸¹⁷

IORDACHE CREȚULESCU, 1711 ian. 12 — iun. 2⁸¹⁸

RADU DUDESCU, 1711 noiembr. 20 — 1714 ian. 13⁸¹⁹

STATIE LEURDEANU, 1714 apr. 20 — 1715 dec. 8⁸²⁰

RADU <POPESCU>, 1716 mart. 3 — 7⁸²¹

— — — <loc alb>, 1716 mart. 22 — apr. 28⁸²²

DUMITRAȘCO <HRISOSCOLEU>, 1716 mai 28 — oct. 9⁸²³

NECULAE RUSET, 1717 mart. 4 — 14⁸²⁴

IANACHE RUSET, 1717 mart. 16⁸²⁵

NECULAE RUSET, 1717 apr. 13 — 1722 oct. 16⁸²⁶

MANOLACHE <LAMBRINO>, 1723 ian. 30 — aug. 16⁸²⁷

NICOLAE ROSET, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20⁸²⁸

MANOLACHE <LAMBRINO>, 1724 febr. 9 — aug. 1⁸²⁹

PANAOTACHE <MAMONA>, 1724 sept. 18 — 1729 mai 13⁸³⁰

COSTANDIN NĂSTUREL, 1730 febr. 16⁸³¹

PANAIT <MAMONA>, 1730 sept.⁸³²

ȘERBAN CÎNDESCU, 1731 ian. 20⁸³³

CONSTANDIN NĂSTUREL, 1731 febr. 16 — oct. 7⁸³⁴

COSTANDIN CIUCHI, 1731 <după oct. 17> — 1733 apr. 11⁸³⁵

MIHALACHE ARISTARHOS, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6⁸³⁶

COSTANDIN COSTIN, 1734 oct. 5 — 1735 noiembr. 15⁸³⁷

* Cu slujbă la curtea domnească, asigură băutura curții. La sărbători și împrejurări deosebite purta paharul domnesc cu care servea domnului băutura gustată întâi de el. Pentru meele obișnuite serveau subalternii vtori și treți paharnici, la unii domni, chiar un vel cupar din familia domnului, după moda curții moldovenești. Acesta cu timpul preia definitiv funcția paharnicului de la curte. Iar vel paharnicul devine mare cămănar.

Ca obligații militare, vel paharnicul comanda pe roșii și păhărniceii de țară, organizați în cete militare cu vătafi, care obișnuiau strîngeau darea pentru vizuarea vinului, „banii de păhărnice”.

Ventul lui era cămănăritul din care vel cuparul lua a treia parte.

⁸¹⁵ D. Mic, și colab., *Lista dregătorilor*, p. 579; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 354, v. copie.

Fiul lui Drăghici Cantacuzino biv vel spătar (A. Eitan și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașului București (1395–1800)*, vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1905, nr. 932).

⁸¹⁶ Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CXII/78, orig.; Biol. Acad. R. S. România, XIV/27, orig.

⁸¹⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/35, copie; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 481, copie.

— Manolache Lambrino apare vel cupar al domnului în 1708 oct. (R. Greceanu, *Începutura istoriei cetei lumina-tului și preacrestinului domnului Tăriei Românești, Io Costandin Brîncoveanu Basarab voievod, în „Croniciari Munteni”*, II, ed. M. Gregorian, București, 1901, p. 170).

— <Costandin Ducuici> Duca apare biv vel cupar în 1708 dec. 7. (Bibl. Acad. R. S. România, I/18, orig.). Cînd pierde domnia din Moldova, fugă în Tara Românească (*Cronica Gheulesților*, p. 3).

⁸¹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Cîmpulung, XXX/3, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 705, f. 505, copie.

⁸¹⁹ Ibidem, nr. 705, f. 497 v. copie; ibidem, f. 509, copie.

⁸²⁰ Ibidem, fond m-rea Cîmpulung, VII/2, orig.; ibidem, m-rea Rînnic, I/34, orig.

⁸²¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, IV/3, orig. ident. noastră.

⁸²² Arh. St. Buc., fond m-rea Rînnic, I/36, orig.; ibidem, Zătari, XIX/5, orig.

⁸²³ Ibidem, Glavacioc, XVII/12, orig.; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București 1919, p. 294.

Alexandru Ghica apare vel cupar în 1716 noiembr. 25 (N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/2, p. 827).

⁸²⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Rînnic, I/38, orig.

⁸²⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, L/25, orig.

⁸²⁶ Ibidem, m-rea Nucet, XX/53, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 1235, f. 175 v. copie.

— Iane <Allevra> apare vel cupar în 1722 sept. (N. Iorga, *Inscripții din bisericele României*, București, 1905 — 1907, p. 74).

⁸²⁷ Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/103, orig.; ibidem, XCIV/6, orig.

⁸²⁸ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/60, orig.

⁸²⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXXXIV/60, orig.

⁸³⁰ Bibl. Acad. R. S. România, LIII/26, copie; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/184, orig.

⁸³¹ Arh. St. Buc., Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

⁸³² Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

⁸³³ Ibidem, XCV/39, orig.

⁸³⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Glavacioc, XVII/14, orig.; E. I. Virtosu, *O sală de ani de a înființarea Așezămîntelor Brîncovenesti 1838–1938*, București, 1938, p. 35.

⁸³⁵ *Cronica Gheulesților*, p. 343; I. Ionașcu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

⁸³⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/42, orig.

— Mihail Bărbătescu apare biv vel paharnic în 1734 febr. 1 (St. Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, ed. P. St. Greceanu, I, p. 189).

⁸³⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Zătari, XV/3, orig.; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

COSTANDIN NĂSTUREL, 1736 aug. 6 — 1737 apr. 12 ⁸³⁸
 DUMITRAȘCO <ADAMACHE>, 1737 oct. 25 ⁸³⁹
 COSTANDIN CARAGEA, 1739 mart. 12 ⁸⁴⁰
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1739 mai 28 ⁸⁴¹
 ȘERBAN CÎNDESCU, 1739 aug. 8 — 1741 mart. 15 ⁸⁴²
 BARBU VĂCĂRESCU, 1741 iun. — oct. 28 ⁸⁴³
 ȘTEFAN DUDESCU, 1742 ian. 12 — aug. 25 ⁸⁴⁴
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1742 oct. 28 — 1744 ian. 12 ⁸⁴⁵
 CONSTANDIN CIORAN, 1744 ian. — mai 24 ⁸⁴⁶
 RADU COMĂNEANU, 1745 febr. 19 — 1745 apr. 19 ⁸⁴⁷
 DUMITRAȘCU ȘUȚU, 1746 ian. 27 ⁸⁴⁸
 RADU COMĂNEANU, 1746 febr. 26 — mart. 15 ⁸⁴⁹
 IONIȚĂ ROSET, 1747 noiembr. 16 ⁸⁵⁰
 TOMA GULIANO (IULIANO), 1748, iun. 22 — 1749 iun. 12 ⁸⁵¹
 GHEORGHE <SEREZLI>, 1749 sept. 24 ⁸⁵²
 TOMA GULIANO, 1749 oct. 9 — noiembr. 16 ⁸⁵³
 IORDACHE <CANTACUZINO>, 1749 dec. 1 — 1751 ian. 10 ⁸⁵⁴
 COSTANDIN OBEDEANU, 1751 apr. 1 — 1752 febr. 14 ⁸⁵⁵
 NICOLACHE ȘUȚUL, 1752 mart. 20 — mai 11 ⁸⁵⁶
 MATEI CANTACUZINO, 1752 oct. 23 — 1753 febr. 1 ⁸⁵⁷
 COSTANDIN FLORESCU, 1753 febr. 9 — mart. 15 ⁸⁵⁸
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1753 apr. 26 ⁸⁵⁹
 PÎRVU CANTACUZINO, <1753 iun. — iul.> ⁸⁶⁰
 DUMITRACHE GHICA, 1753 aug. 1 — dec. 13 ⁸⁶¹
 NICOLAE DUDESCU, 1754 ian. 12 — oct. 24 ⁸⁶²
 MATEI CANTACUZINO, 1755 febr. 15 — dec. 15 ⁸⁶³
 NICOLACHE <CERNOVODEANU>, 1756 <ian. — noiembr.> ⁸⁶⁴
 MATEI CANTACUZINO, 1756 dec. 2 ⁸⁶⁵
 VASILACHE CANELOS, 1757 iul. 7 ⁸⁶⁶

⁸³⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; ibidem, Stavropoleos, XXIV/6, orig.

⁸³⁹ C. Daponte, *op. cit.*, p. 45, Ident. noastră.

⁸⁴⁰ Ibidem, p. 192. În 1740 e capucehaie la Constantinopol (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/2, p. 1102).

⁸⁴¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁸⁴² C. Daponte, *op. cit.*, p. 276; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIII/15, orig.

⁸⁴³ Gh. Cardas, *O tipăritură românească necunoscută din anul 1741*. în „Mitropolia Olteniei”, XVI, nr. 1–2, 1964, p. 35; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 63.

⁸⁴⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/19, orig.; ibidem, Mitropolia București, CCXV/8, orig.

⁸⁴⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/17, orig.; ibidem, XCIV/21, orig. În 1756 e ispravnic de județ (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 20, copie).

⁸⁴⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, III/45, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MCCXXXI/111, orig.

⁸⁴⁷ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXVIII/8, orig.; ibidem, colecția Achiziții Noi, MMDCLXXII/57, orig. În 1745 oct. 28, e cămăcar al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/128, orig.).

⁸⁴⁸ I. Ionescu, *op. cit.*, p. 3.

⁸⁴⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 600, f. 130, v, cople; Bibl. Acad. R. S. România, manuscrisul 2106, f. 28, orig.; decedat în 1746, (ibidem).

⁸⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIX/190, copie.

⁸⁵¹ Ibidem, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din Focșani, XIX/2, orig.

⁸⁵² — Barbu Găneșcu apare biv vel pabarnic în 1749 apr. 17 (T. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Olteniei, secolele XVI, XVII, XVIII*, Rimnicul Vilcea, 1925, p. 43).

⁸⁵³ Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineni, IX/3, copie. Ident. noastră.

⁸⁵⁴ Ibidem, Cozia, XLX/26, orig.; ibidem, XIV/25, copie.

⁸⁵⁵ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 3, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXI/8, orig. Ident. noastră.

⁸⁵⁶ Arh. St. Buc., Colecția Surlui/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.

⁸⁵⁷ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXIII/15, orig. În 1768 sept. 28 e mare dragoman (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XXII, p. 92).

⁸⁵⁸ Arh. St. Buc., colecția surlui/25, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXIII/16, orig.

⁸⁵⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; ibidem, Mitropolia București, LVII/120, orig.

⁸⁶⁰ Ibidem, Bradu, I/0, orig.

⁸⁶¹ G. Pascu, *Genealogia familiei Cantacuzinilor*, în „Cercetări istorice”, Iași, nr. 1, 1925, p. 86; ibidem.

⁸⁶² Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.110, orig. Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția Sf. Georges, pach. CDL/1, doc 4, orig.

⁸⁶³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/111, orig.; ibidem, XIV/14, orig.

⁸⁶⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Tigănești, XX/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCXV/63, copie.

⁸⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 20, copie.

⁸⁶⁶ G. I. Lahovari, *Un listov de la Constantin Mihail Ghehan Racoviță voievod, 1755*, în „Convorbiri Literare”, XXII, 1888, p. 255.

⁸⁶⁷ *Inscripțiile medievale ale României — orașul București (1395–1800)*, vol. I, edit. Acad. R. S. România, București, 1965, nr. 330.

ANASTASE SILVRIANO, 1758 <ian. — mart.> ⁸⁶⁷
 NICOLAE DUDESCU, 1758 mart. 12 ⁸⁶⁸
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1758 oct. 20 — dec. 21 ⁸⁶⁹
 NICOLACHE <CERNOVODEANU>, 1759 febr. 5 — 12 ⁸⁷⁰
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1759 febr. 18 ⁸⁷¹
 NICOLACHE <CERNOVODEANU>, 1759 mart. 5 — 1760 dec. 14 ⁸⁷²
 IOAN GULIANO, 1761 ian. 13 ⁸⁷³
 — — — <loc alb>, 1761 febr. 22 ⁸⁷⁴
 COSTANDIN FLORESCU, 1761 mart. 12 — mai 31 ⁸⁷⁵
 COSTACHE MAVROCCROAT, 1761 noiembr. 19 — dec. 15 ⁸⁷⁶
 IMARI (sic), 1763 apr. 26 — aug. 11 ⁸⁷⁷
 DIMITRIE HAGI FOTACHE, 1764 febr. 3 — 1765 iun. 10 ⁸⁷⁸
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1765 noiembr. 4 ⁸⁷⁹
 ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1766 ian. 22 ⁸⁸⁰
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1766, mart. — noiembr. 15 ⁸⁸¹
 MATEI CREȚULESCU, 1767 febr. 24 — iul. 16 ⁸⁸²
 NICOLAE ȘTIRBEL, 1767 aug. 10 — 1769 febr. 23 ⁸⁸³
 MANOLACHE BRÎNCOVEANU, 1769 mart. 22 — iun. 2 ⁸⁸⁴
 IOAN CÎNDESCU, 1769 aug. 3 ⁸⁸⁵
 NICOLAE ȘTIRBEL, 1769 aug. 21 ⁸⁸⁶
 IOAN CÎNDESCU, 1769 sept. 19 ⁸⁸⁷
 FOTACHE VLĂDĂIANU, 1770 mai 6 ⁸⁸⁸
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1770 oct. 26 ⁸⁸⁹
 DUMITRACHE VARLAAM, 1770 noiembr. 24 ⁸⁹⁰
 FOTA VLĂDĂIANU, 1770, dec. 5 ⁸⁹¹
 RADU NĂSTUREL, 1772 oct. 8 ⁸⁹²

⁸⁶⁷ G. Poboran, *Ceva despre familia Argetoianu și reparațiile bisericii Sf. Dumitru din Craiova*, în „Arhivele Olteniei” II, nr. 8, 1923, p. 324.

⁸⁶⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1236, f. 159, v. copie.

⁸⁶⁹ — Ionitș Iullano apare biv vel paharnic în 1758 mart. 12 (ibidem).

⁸⁶⁹ G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, p. 443; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/9, orig.

⁸⁷⁰ Arh. St. Buc., fond m-reă Hanu Greci, I/51, orig.; ibidem, Bradu, I/52, orig.

⁸⁷¹ Ibidem, Stavropoleos, XXIII/5, orig.

⁸⁷² Ibidem, colecția Suliți/74, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXLI/109 orig.; decedat în 1770 (G. D. Florescu, *Acte*).

⁸⁷³ Arh. St. Buc., fond m-reă Dealu, VII/4, orig.

⁸⁷⁴ Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/24, orig.

⁸⁷⁵ Arh. St. Buc., fond m-reă Plumbuita, X/0, orig.; N. Iorga, *op. cit.* XI, p. 200.

⁸⁷⁶ — Iordache Coltescu apare biv vel paharnic în 1761 oct. 10 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CLXI/33, orig.); decedat în 1763 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boeresti și hanuri (1789—1791)*, București, 1935 p. 128).

⁸⁷⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., fond m-reă Bradu, I/53, orig.

⁸⁷⁷ — Radu Brăiloiu apare biv vel paharnic în 1762 sept. 17 (N. Iorga, *op. cit.*, VI, p. 496).

⁸⁷⁷ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească” seria I, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.; ibidem, Diplomatice/34, orig., din iun. 26, apare identic.

⁸⁷⁸ T. Bulat, *op. cit.*, p. 95; T. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

⁸⁷⁹ — Dimitrache Hagii Marcu <Roset> apare biv vel paharnic în 1704 (D. Simonescu, *Biserica Fldminda din Cîmpulung Muscel*, în „Buletinul Comisiei monumentelor istorice”, XXXV, 1942, p. 174). În 1765 este ispravnicul județului Muscel (ibidem).

⁸⁸⁰ — Dumitrache Geanoglu, idem, în 1764 aug. 1 (V. Cărăbiș, *Sate de pe Valea Jaleșului — Runcul*, în „Mitropolia Olteniei”, XVII, nr. 11—12, 1965, p. 984).

⁸⁷⁹ Arh. St. Buc., fond m-reă Tismana, LXXII/6, orig.

⁸⁸⁰ Ibidem, colecția Achiziții Noi, CX/4, orig.

⁸⁸¹ N. Iorga, *Documente privitoare la București*, în „Buletinul Comisiei istorice române”, XI, 1932, p. 38; Arh. St. Buc., fond m-reă Jitla, I/4, orig.

⁸⁸² — Nicolae Dedulescu apare biv vel paharnic în 1767 ian. 25 (Arh. St. Buc., colecția Documente Muntenesti, I/43, orig.).

⁸⁸³ Arh. St. Buc., colecția Diplomatice/40, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/3, orig.

⁸⁸⁴ Arh. St. Buc., fond m-reă Radu Vodă, XXVII/0, orig.; ibidem, Jitla, I/6, orig.

⁸⁸⁵ — Ștefan Brătăsnu apare biv vel paharnic în 1767 noiembr. 10 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 46).

⁸⁸⁴ Arh. St. Buc., colecția Suliți/34, orig.; P. Georgian, *Documente privitoare la mănăstirea Ciolauu*, în „Revista Istorică”, XV, nr. 1—3, 1929, p. 139.

⁸⁸⁵ I. Ionașcu, *Documente buceștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*, București, 1941, p. 180.

⁸⁸⁶ Arh. St. Buc., fond m-reă Dintruilemn, XLV/43, orig.

⁸⁸⁷ Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁸⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie.

⁸⁸⁹ Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.

⁸⁹⁰ M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 188—189. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁸⁹¹ G. D. Florescu, *Acte*, în Divanul Craiovei în 1772—1774.

⁸⁹² S. Zotta, *Documente relativ la Hriștea visterial și moșia Dobreni*, în „Arhiva genealogică”, Iași, II, 1913, p. 195.

IOAN CÎNDESCU, 1773 mart. 15 ⁸⁹³
 DUMITRACHE VARLAAM, 1773 dec. 28 ⁸⁹⁴
 SCARLAT GRECIANU, 1774 febr. 25 ⁸⁹⁵
 NICOLAE DEDULESCU, 1774 mai 9 — iul. 9 ⁸⁹⁶
 IONIȚĂ CÎNDESCU, 1774 oct. 3 ⁸⁹⁷
 COSTANDIN GEANOGLU, 1775 mart. 6 — iul. 3 ⁸⁹⁸
 GRIGORAȘCO BĂLCEANU, 1775 sept. 5 ⁸⁹⁹
 IANACHE <MAVRODIN>, 1775 sept. 8 — noiembrie. 13 ⁹⁰⁰
 PREDĂ PREJBEANU, 1775 dec. 25 — 1776 febr. 6 ⁹⁰¹
 NICOLAE FILIPESCU, 1776 febr. — sept. 26 ⁹⁰²
 DUMITRACHE VARLAAM, 1776 oct. 5 — 1777 mai 1 ⁹⁰³
 RADU BĂRCĂNESCU, 1777 iun. 14 ⁹⁰⁴
 DUMITRACHE VARLAAM, 1777 iul. 4 ⁹⁰⁵
 IANACHE VILARA, 1778 febr. 9 ⁹⁰⁶
 NICOLAE FILIPESCU, 1778 mai 1 ⁹⁰⁷
 SCARLAT MANU, 1778 mai 10 — iun. 11 ⁹⁰⁸
 IANACHE LEHLIU, 1778 aug. 4 ⁹⁰⁹
 IANACHE VILARA, 1778 noiembrie. 4—21 ⁹¹⁰
 IORDACHE SEFENDACHE, 1779 ian. 16 — mai 4 ⁹¹¹
 IORDACHE CARAGEA, 1779 iun. 26 — iul. 13 ⁹¹²
 IANACHE LEHLIU, 1779 sept. 18 ⁹¹³
 ȘTEFAN BIBESCU, 1779 oct. 1 ⁹¹⁴
 IORDACHE CARAGEA, 1779 oct. — noiembrie. ⁹¹⁵
 IORDACHE COLFESCU, 1779 dec. 17 ⁹¹⁶
 SCARLAT CARAGEA, 1780 ian. — mai 14 ⁹¹⁷
 IANACHE LEHLIU, 1780 mai 28 ⁹¹⁸
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1780 iun. 5 ⁹¹⁹
 COSTANDIN COCORĂSCU, 1780 iul. 6 — noiembrie. 6 ⁹²⁰
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1781 febr. 10 — mai 26 ⁹²¹

⁸⁹³ Arh. St. Buc., m-rea Cîmpulung, LXII/140, orig. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁸⁹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. în Divanul Principatului Țării Românești. Ident. noastră.

⁸⁹⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 485, f. 75, copie. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁸⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CC/140, orig.; ibidem, CXCVIII/90, orig.

⁸⁹⁷ Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 809, copie.

⁸⁹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Mihai Vodă, V/23, copie; ibidem, Slobozia lui Ianache, III/3, orig.; în 1774 era în Divanul Craiovei (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, București, VIII, 1906, p. XLIV).

— Manolache Romanii apare <biv vel paharnic> calmacam al Craiovei în 1775 apr. 21 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 376 v, copie).

⁸⁹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/258, orig.

⁹⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/6, orig.; ibidem, colecția Sulurii/39, orig. Ident. noastră.

⁹⁰¹ *Documente privilegiate la fiscalitatea în vecul al XVI-lea*, vol. I, *Taru Românească* <sub dată>; C. Velich. Documente și cărți românești din Bulgaria, în „Revista Istorică”, XII, nr. 1—3, 1936, p. 119.

⁹⁰² Arh. St. Buc., colecția Sulurii/87, orig.; ibidem, fond m-rea Cotroceni, LXXXII/1, orig.

⁹⁰³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 254, copie.

— Grigore Băleanu apare biv vel paharnic în 1776 sept. 17 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 161, copie).

⁹⁰⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 287, copie; ibidem, Sf. Apostoli, XI/15, orig.

⁹⁰⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CXCVII/234, orig.

⁹⁰⁶ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, București, 1801, p. 57.

⁹⁰⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.

⁹⁰⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 108, copie.

⁹⁰⁹ Arh. St. Brașov, fond Acte diverse, nr. 15, orig.; ibidem, fond Petru Șeraru, Teodor Ciurcu, I, nr. 59, orig.

⁹¹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 254, copie.

⁹¹¹ Ibidem, Pecet/102, orig.; ibidem, Manuscrise, nr. 8, f. 49 v. — 50, copie.

⁹¹² Ibidem, fond m-rea Bistrița, I/34, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 208, copie.

⁹¹³ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 269, copie; nr. 7, f. 154, copie.

⁹¹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCX/111, orig.

⁹¹⁵ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 121.

⁹¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/40, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 281 v.

— copie. În 1781 mart. 1 e judecător (ibidem, nr. 8, f. 356, copie).

⁹¹⁷ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 7, f. 185 v, copie.

⁹¹⁸ Ibidem, nr. 3, f. 289 v, copie; ibidem, fond Mitropolia București, DXXXIII/21, orig.

⁹¹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCX/112, orig.; decedat ante 1792 (Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXVI/65, orig.).

⁹²⁰ Bibl. Acad. R. S. România, III/60, orig.

⁹²¹ Arh. St. Buc., colecția Documente Muntești, XXVI/1, copie; ibidem, Manuscrise, nr. 3, f. 313, copie.

⁹²² Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/72, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.
 — Mîche (Mihail) Potino apare biv vel paharnic judecător în 1781 febr. 1 și mart. 1 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 350—359 v, copie). Pînă în 1704 a fost vel paharnic la Patriarhia din Constantinopol, (St. Berechet, *Schiță de istorie a legilor vechi românești 1632—1860*, Chișinău, 1928, p. 35—36). Era mare grămadă în 1704—1705 (ibidem); paharnic, lepravnice de județ în 1772 oct. 30 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCCLXIII/32, orig.); paharnic judecător în 1776—1779 (ibidem, colecția Manuscrise, nr. 5, 6, 7) și alcătuse „rînduiești juridice” în 1705—1706 1777 și 1780 (*Pravilniceasca condică, 1780*, ediție critică, edit. Acad. R.P.R., București, 1957, p. 7—8).

RADU GOLESCU, 1781 iul. 9²²

RADU BĂRCĂNESCU, 1781 dec. 10²³

ZAMFIR NICOLACHE <CERNOVODEANU-DAMARI>, 1782 <a. aug. 18> — dec. 26²⁴

IANACHE MAVRODIN, 1783 ian. 16 — mai 9²⁵

DUMITRAȘCU RACOVITĂ, 1783 sept. 27 — 1784 sept. 27²⁶

DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1784 sept. 28 — 1785 aug. 20²⁷

IOAN FLORESCU, 1785 aug. 25 — 1786 mart. 15²⁸

HAGI STAN JIANU, 1786 iun. 12²⁹

COSTACHE MAVROGHENI, 1786 iul. 12 — aug. 4³⁰

VASILACHE, 1786 noiembrie. 21 — 1787 mart. 1³¹

THEODORACHE ȘTIRBEI-TUFEANU, 1787 mai 31 — 1788 aug. 1³²

GHEORGHE <CONDIL.I>, 1789 ian. 2³³

RADU NĂSTUREL, 1789 mart. 18 — 1790 iul. 10³⁴

GHEORGHE SAUL, 1790 aug. 10³⁵

TEODORACHE IULIANO, 1791 mart. 15³⁶

IDEM, 1792 ian. 20 — mai 31³⁷

GRIGORIE HRISOSCOLEU, 1792 iun. 18 — sept. 8³⁸

IONITĂ <COMĂNEANU>, 1792 oct. 22 — noiembrie. 30³⁹

THEODORACHE IULIANO, 1792 dec. 5⁴⁰

NICOLAE RACOVITĂ (RACOVICIANU), 1793 mart. 27 — oct. 31⁴¹

ION COMĂNEANU, 1793 noiembrie. 10 — 1794 aug. 30⁴²

IOAN CARAMANLĂU, 1794 sept. 10 — noiembrie. 9⁴³

IORDACHE <SLĂTINEANU>, 1795 ian. 30 — mart. 22⁴⁴

COSTANDIN (DINU) CANTACUZINO, 1795 mart. 26 — 1796 iun. 24⁴⁵

COSTANDIN CÎMPINEANU, 1796 iul. 1⁴⁶

IORDACHE SLĂTINEANU, 1797 mart. 17 — 1798 ian. 22⁴⁷

²² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 195 v, copie.

²³ Bibl. Acad. R. S. România, I/13, orig.

²⁴ Ibidem, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1 orig. (Ident. noastră).

²⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 354, f. 25, copie; ibidem, nr. 58 f. 36 v, copie.

— Barbu Știrbei apare biv vel paharnic în 1783 apr. (I. Ionașcu, *Documentele moșilor schitului Serbănești — Morunglav (Vilcea)*, transcrie de ~, în „Arhivele Olteniei”, XXII, nr. 125—130, 1943, p. 145).

²⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 5, copie; ibidem, fond m-reă Hurezu, LV/14, orig. În 1791 e ispravnic de județ (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 162).

²⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MCLXVII/16, orig.; E. I. Vîrtosu, *op. cit.* p. 140.

²⁸ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 20, orig.

²⁹ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, în „Studii”, XV nr. 1, 1902, Aneza, p. 101.

³⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 4, v, copie; ibidem, f. 8, copie.

³¹ Bibl. Acad. R. S. România, CI/27, orig.; I. Ionașcu, *op. cit.* ibidem.

³² Arh. St. Buc., fond m-reă Hurezu, XIX/79, orig.; ibidem, colecția Manuscrise nr. 15, f. 80 v, copie; decedat în 1809 (G. D. Florescu, *ibidem*).

³³ N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/3, p. 431. (Ident. noastră).

³⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 16, f. 145 copie; ibidem, nr. 56, f. 36 v, copie; decedat în 1804 (P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XVI, 1922, p. 115).

³⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 56, f. 36 v, copie.

³⁶ Ibidem, nr. 20, f. 214, copie.

³⁷ Ibidem, fond Episcopia Buzău, IX/2, orig.; ibidem, Episcopia Arges, XLIII/19, orig.

³⁸ Ibidem, Radu Vodă, XXVIII/9, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 21, f. 65, copie. Apare și cu funcția de ispravnic de Buzău, numit și Buzolanul (G. D. Florescu, *ibidem*).

³⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXX/5, orig.; ibidem, Cotroceni, LXIV/8, orig. (Ident. noastră).

— Iordache <Mavrodogliu> Filipopolitu, apare biv vel paharnic în 1792 oct. 22 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 90, copie).

⁴⁰ Ibidem, Stavropoleos, XXIX/9, orig.

⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond m-reă Dealu, XXII/97, orig. În 1804 e vel logofăt (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Manuscrise, nr. 242, f. 41, copie).

⁴² V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 317; ibidem, p. 116.

— Vintilă Prejbeanu apare biv vel paharnic în 1794 iun. 6 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/347, orig.).

⁴³ Arh. St. Buc., fond m-reă Sf. Apostoli XI/21 orig.; ibidem, Colecția Manuscrise, nr. 28, f. 39 v, copie.

⁴⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/24, orig.; ibidem, CCCLXXVII/14, orig. (Ident. noastră).

⁴⁵ Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CCXCVII/23, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. V, p. 207; decedat ante 1802 biv vel clucer (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 132).

⁴⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735. În 1819 e vel logofăt (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1120, f. 71 v, copie).

— Ioan Hagl Moscu apare biv vel paharnic în 1796 aug. 12 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/353, orig.).

⁴⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., colecția Surlu/49, orig. În 1813 e vel logofăt (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1110, f. 83, copie).

SCARLAT SLĂTINEANU, 1798 mart. 2 — mai 18⁹⁴⁸
 GRIGORE GRECIANU, 1798 mai 23 — noiembr. 17⁹⁴⁹
 NICOLAE GOLESCU, 1799 iul. 20 — 1800 ian. 11⁹⁵⁰
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1800 iun. 18 — aug. 25⁹⁵¹
 ION FĂLCOIANU, 1800 <sept. — dec. ?>⁹⁵²

VEL STOLNICUL *

RADU IZVORANU, 1695 mart. 9 — 1703 mart. 8⁹⁵³
 BARBU FĂRĂȘANU, 1703 iun. 15⁹⁵⁴
 ȘERBAN<SIN ȘERBAN>GRECIANU, 1703 oct. 28 — 1710 mart. 17⁹⁵⁵
 PANĂ NEGOESCU, 1710 apr. 28 — 1713 ian. 8⁹⁵⁶
 NEAGOE <TOPLICEANU>, 1713 mart. 10 — mai 21⁹⁵⁷
 PANĂ NEGOESCU, 1713 iun. 7 — 1714 ian. 13⁹⁵⁸
 NEAGOE TOPLICEANU, 1714 apr. — 1715 mai 10⁹⁵⁹
 BARBU GRECIANU (PETROIANU), 1715 iun. 10 — noiembr. 9⁹⁶⁰
 NEAGOE TOPLICEANU, 1715 dec. 8⁹⁶¹
 COSTANDIN <GRECIANU>, 1716 mart. 3 — oct. 9⁹⁶²
 ȘERBAN GRECIANU, 1717 mart. 4 — aug. 18⁹⁶³
 COSTANTIN GRECIANU, 1717 sept. 12⁹⁶⁴
 MATEI CREȚULESCU, 1717 oct. 26 — 1718 mart. 16⁹⁶⁵
 COSTANDIN GRECIANU, 1718 aug. 15 — 1719 ian. 23⁹⁶⁶
 MATEI CREȚULESCU, 1719 iun. 13 — 1722 iun. 3⁹⁶⁷
 TUDORACHE IULIANO, 1722 sept. — 1723 febr. 17⁹⁶⁸
 ION DEDULESCU, 1723 iul. 20 — oct. 4⁹⁶⁹
 TUDORACHE IULIANO, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20⁹⁷⁰
 ION DEDIULESCU, 1724 mai — aug. 1⁹⁷¹

⁹⁴⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 38, f. 75 v, copie; ibidem, fond m-reș Arnuta, XVIII/189, orig. În 1804 e vel vornic al obștirii (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Manuscrise, nr. 242, f. 51); decedat în 1808 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri (1789–1791)*, București, 1935, p. 115).

⁹⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-reș Slobozia lui Ianache, III/7, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510.
 — Iordache Cantacuzino apare biv vel paharnic în 1799 mai 15 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 100); decedat ante 1810, vel clucer (ibidem, p. 75).

⁹⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-reș Nucet, XX/109, orig.; ibidem, Jitla, I/18, orig. În 1819 e vel logofăt (ibidem, colecția Manuscrise, nr. 1119, f. 40 v.).

⁹⁵¹ Ibidem, nr. 43, f. 3–218, copii; ibidem, nr. 1239, f. 133 v, copie. În 1804 e vel clucer (Al. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice*, II, București, 1863, p. 335).

⁹⁵² Al. Fălcoianu, *Arborele geneologic al familiei Fălcoianu*, București, 1929, tab. I. În 1823 e vel logofăt (ibidem).

* După atribuțiile de la curtea domnească, denumirea vine de la cuvântul slav *сромъ* = masă. Îngrijirea de provizii și prepararea mișcărilor domnului. La sărbători și solemnități, personal servea domnul bucătărie pe care le gusta pentru a se încredința de securitatea vieții și sănătății lui. La mesele obișnuite, serviciul era îndeplinit de subalternii vtori și treți stolnici, alte treburi în aceiași scop fiind făcute de stolnicii de curte. Stolnicii de prin sate adunau provizii le mesei domnului și dimia din peștele prins în Dunăre ca băile ei. Pescuitul din balta Greacă era venitul marelui stolnic.

⁹⁵³ D. Măcșău colab., *Lista dregătorilor*, p. 573; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 20.009; orig.; decedat în 1703, (A. Elian și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașul București*, I, nr. 453).

⁹⁵⁴ Il. Grecianu, *Istoria domniei lui C. Brîncoveanu voievod (1688–1714)*, ed. A. Florescu, edit. Acad. R. S. România, București, 1970, p. 145.

⁹⁵⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 353 v, copie; ibidem, f. 458 v, copie.

⁹⁵⁶ Ibidem, f. 461, copie; ibidem, f. 541 v, copie.

⁹⁵⁷ Ibidem, f. 544 v, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCLXXV/203, orig.

⁹⁵⁸ Ibidem, f. 573 copie; ibidem, f. 599, copie.

⁹⁵⁹ Ibidem, fond m-reș Rimnic, I/31, orig.; ibidem, Polovracl, XVI/2, orig.

⁹⁶⁰ Ibidem, Sf. Apostoli, XIV/2, orig.; ibidem, Mitropolia București, CCC/6, copie.

⁹⁶¹ Ibidem, m-reș Rimnic, I/34, orig.

⁹⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CCLXX/74, orig.; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Catulacuzino*, București, 1919, p. 234.

⁹⁶³ Bibl. Acad. R. S. România, CCLXXVII/5, orig.; ibidem, LIX/50 orig.

⁹⁶⁴ Arh. St. Buc., fond m-reș Zlatari, XVII bis/5, orig.

⁹⁶⁵ Bibl. Acad. R. S. România, LIX/53, orig.; E. A. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor Brîn covenesti (1839–1939)*, București, 1938, p. 19.

⁹⁶⁶ Arh. St. Buc., fond m-reș Cotroceni, XXXIII/5, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/19, orig.

⁹⁶⁷ Arh. St. Buc., fond m-reș Zlatari, XIII/6, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 256, f. 80 v, copie.

⁹⁶⁸ Ibidem, Mitropolia București, XII/6, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.193, orig.

⁹⁶⁹ Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/26, orig.; ibidem, DCCXC/26, orig.

⁹⁷⁰ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/60, orig.; decedat în 1724 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri (1789–1791)*, p. 5).

⁹⁷¹ Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/68, orig.; ibidem, CXXIV/60 orig.

— — — <loc alb>, 1724 sept. 18⁹⁷²

BÎRCĂ COJĂSCUL, 1725 ian. 9 — dec. 23⁹⁷³

MATEI CREȚULESCU, 1726 apr. 20 — 25⁹⁷⁴

BÎRCĂ COJĂSCUL, 1726 oct. 20⁹⁷⁵

IORDACHE COLFESCU, 1727 <ian. — apr.>⁹⁷⁶

BARBU GRECIANU, 1727 mai 16 — 1729 mai 13⁹⁷⁷

MATEI FĂRCĂȘANU, 1730 febr. 16⁹⁷⁸

COSTANDIN DUDESCU, 1730 sept. ⁹⁷⁹

MATEI FĂRCĂȘANU, 1731 febr. 16 — oct. 7⁹⁸⁰

CONSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1732 ian. 28 — 1733 ian. 1⁹⁸¹

COSTANDIN CANTEMIR, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6⁹⁸²

COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1734 oct. 5⁹⁸³

CONSTANDIN CANTEMIR, 1734 noiembrie. 14 — dec. 16⁹⁸⁴

COSTAWDIN BRÎNCOVEANU, 1735 febr. 10⁹⁸⁵

COSTANDIN CANTEMIR, 1735 febr. 14 — iul. 20⁹⁸⁶

COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1735 sept. 5 — noiembrie. 15⁹⁸⁷

IONIȚĂ ROSET, 1736 aug. 6⁹⁸⁸

BARBU VĂCĂRESCU, 1737 apr. 12 — 1738 iun. 15⁹⁸⁹

MATEI FĂRCĂȘANU, 1739 mai 29⁹⁹⁰

BARBU VĂCĂRESCU, 1739 dec. 3 — 1741 ian. 20⁹⁹¹

ANDRONACHE PALADA, 1741 mai 11 — oct. 28⁹⁹²

RADU CREȚULESCU, 1742 ian. 12 — 1743 febr. 10⁹⁹³

COSTANDIN OBEDEANU, 1743 febr. 15 — iul. 27⁹⁹⁴

IORDACHE MICȘUNESCU, 1743 sept. 1⁹⁹⁵

TOMA GULIANO, 1744 ian. 12⁹⁹⁶

RADU CREȚULESCU, 1745 mart. 4 — 1746 mart. 1⁹⁹⁷

IORDACHE <MICȘUNESCU>, 1746 apr. 14⁹⁹⁸

RĂDUCAN <CREȚULESCU>, 1746 mai 9 — <ante aug. 5>⁹⁹⁹

ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1746 dec. 8 — 1747 apr. 25¹⁰⁰⁰

⁹⁷² Ibidem, LIII/20, orig.

⁹⁷³ Ibidem, XCIV/90, orig.; ibidem, XCV/5, orig.

⁹⁷⁴ Ibidem, CCCXXVI/12, copie.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București CXLIII/10, orig.

⁹⁷⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXIV/4, orig.

⁹⁷⁶ M. Cazacu, *Cine l-a ucis pe Antim Jireanul?*, în „Magazin istoric”, III, nr. 4, 1969, p. 48.

⁹⁷⁷ Arh. St. Buc., colecția Peceți/93, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/184, orig.

⁹⁷⁸ Ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

⁹⁷⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXII/10, orig.

⁹⁸⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Glavacioc, XVII/14, orig.; E., I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 35.

— Costandin Ramadan apare biv vel stolnic în 1731 febr. 8 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 62).

⁹⁸¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; ibidem, Cotroceni, I/VI/8, orig.

⁹⁸² Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/42, orig.

— Măntă Fărcășanu apare <biv> vel stolnic, decedat în 1733 oct. 7. (A. Elian și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașul București*, I, nr. 327).

⁹⁸³ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/3, orig.

⁹⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/67, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, LI/24, orig.

⁹⁸⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Glavacioc, XXXIV/68, orig.

⁹⁸⁶ Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXII/24, copie.; ibidem, CCCLXXVI/33, orig. În 1736 pleacă în Rusia (C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III/1, p. 472; decedat în 1776 (M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 415—418).

⁹⁸⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/7, orig.; E., I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 39.

⁹⁸⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig. Fiul lui Iordache Roset din Moldova și frate cu Nicoline, ginerele lui C. Brîncoveanu, voievod (G. D. Florescu — Acte).

⁹⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIV/5, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LVIII/128, orig.

⁹⁹⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁹⁹¹ Bibl. Acad. R. S. România, CI/18, orig.; ibidem, XCV/30, orig.

⁹⁹² Ibidem, LXXV/216, orig.; E., I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 63.

— Hrisocul Vlasto apare biv vel stolnic, în 1741 iun. (Ch. Cardas, *O tipăritură românească necunoscută din anul 1741*, în „Mitropolia Olteniei”, XVI, nr. 1—2, 1904, p. 35).

⁹⁹³ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/10, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/20, orig.

⁹⁹⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, II/2, orig.; ibidem, Radu Vodă, XXI/30, orig.

⁹⁹⁵ V. Brătulescu, I. Remus, *Amănări și biserică din județul Ilfov*, București, 1935, p. 41.

⁹⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/21, orig.

⁹⁹⁷ E., I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 78; Arh. St. Buc., colecția Suluri/18, orig.

— Pîrvu Cantacuzino apare biv vel stolnic, în 1745 oct. 26 (Arh. St. Buc., fond m-rea Arnota, VI/11, orig.). E fiul lui Matei banul și frate cu Mihai genealogistul.

⁹⁹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Valca, II/33, orig. (Ident. noastră).

⁹⁹⁹ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I-a, București, 1860, p. 80; Arh. St. Buc., colecția Suluri/10, orig. (Ident. noastră).

— Costandiu Strînbeanu apare biv vel stolnic caimacam al Craiovei, în 1740 mai 25 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/132, copie).

¹⁰⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/5, orig.; ibidem, colecția Achiziții Noi, CCXCIV/11, orig.

MATEI ROSET, 1748 iun. 22 — oct. 27¹⁰⁰¹
 MIHAI FĂLCOIANU, 1748 noiembr. 7 — 1749 febr. 24¹⁰⁰²
 GRIGORE TOPLICEANU, 1749 apr. 3 — aug. 25¹⁰⁰³
 NICOLAE DUDESCU, 1749 sept. 24¹⁰⁰⁴
 GRIGORE TOPLICEANU, 1749 oct. 9 — noiembr. 16¹⁰⁰⁵
 NICOLAE DUDESCU, 1749 dec. 1 — 1750 mart. 27¹⁰⁰⁶
 GRIGORE TOPLICEANU, 1750 mai 5¹⁰⁰⁷
 NICOLAE DUDESCU, 1750 mai 9 — dec. 4¹⁰⁰⁸
 TOMA CREȚULESCU, 1751 apr. 1 — 1752 febr. 14¹⁰⁰⁹
 NICOLAE DUDESCU, 1752 mart. 20 — mai 11¹⁰¹⁰
 RADU VĂCĂRESCU, 1752 oct. 23 — 1753 febr. 1¹⁰¹¹
 IORDACHE CONDURATU, 1753 febr. 9 — mai 8¹⁰¹²
 MIHAI CANTACUZINO, <1753 iun. — iul. 31>¹⁰¹³
 DRĂGHICEAN GRECIANU, 1753 aug. 1 — 1754 iul. 11¹⁰¹⁴
 GHEORGHE SEREZLI, 1754, aug. 28¹⁰¹⁵
 IORDACHE MIȘĂNESCU, 1754 sept. 20 — 1755 mai 5¹⁰¹⁶
 IORDACHE CONDORAT, 1755 iul. 5 — noiembr. 4¹⁰¹⁷
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1755 dec. 15¹⁰¹⁸
 GRIGORE VATAȚI, 1756 <f.l., zi>¹⁰¹⁹
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1756 dec. 2¹⁰²⁰
 LURENȚI MAVROCORDAT, 1758 mai 30¹⁰²¹
 SANDU BUCȘĂNESCU, 1758 oct. 20 — 1760 noiembr. 15¹⁰²²
 PANĂ FILIPESCU, 1761 ian. 13 — mai 31¹⁰²³
 ȘTEFANACHE <CREMIDI>, 1761 <iun. — oct. ?>¹⁰²⁴
 GRIGORAȘCU BĂLEANU, 1761 noiembr. 19 — 1763 aug. 11¹⁰²⁵

¹⁰⁰¹ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXXIII/1, orig.

¹⁰⁰² Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/104, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDXXXV/5, copie; decedat în 1750. (Al. Fălcoianu, *Arborele genealogic al familiei Fălcoianu*, tab. 1.)

¹⁰⁰³ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, DXIII/1, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, Inv. nr. 81.678, orig.

¹⁰⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineni, IX/3, copie.

¹⁰⁰⁵ Ibidem, Cozia, XLIX/20, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie.

¹⁰⁰⁶ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 3, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, II/36 bis, orig.

¹⁰⁰⁷ I. Marinăscu, *Documente privilegiate la granița dintre Țara Românească și Ungaria*, în „Revista de istorie, arheologie și filologie” XIII, 1912, p. 120.

¹⁰⁰⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/7, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, V, București, 1862, p. 497.

¹⁰⁰⁹ Arh. St. Buc., colecția Sului/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.

¹⁰¹⁰ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/15, orig.

— Iordache Colțescu apare biv vel stolnic în 1752 mart. 17 (G. Potra *Mândăritura Cobia*, p. 11).

¹⁰¹¹ Arh. St. Buc., colecția Sului/25, orig.; Ibidem, Achiziții Nol, XLII/5, orig.

¹⁰¹² Ibidem, fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; Ibidem, Banu, XLI/5, orig.

¹⁰¹³ G. Pascu, *Genealogia familiei Cantacuzinilor*, în „Cercetări istorice”, Iași, I, nr. 1, 1925, p. 66.

¹⁰¹⁴ Muzeul de istorie a Municipiului București, Inv. nr. 13.110, orig. Arh. St. Buc., colecția Sului/26, orig.; decedat înainte de 1758 (Ibidem, Manuscrise, nr. 5, f. 159, copie).

¹⁰¹⁵ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 104; decedat în 1758 (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 121)

— Dumitrache Geanoglu apare biv vel stolnic în 1754 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 264).

¹⁰¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, XLI/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie.

¹⁰¹⁷ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, LXXXV/36, orig.; Ibidem, m-rea Sf. Spiridon Vechi, I/1, orig.

— Barbu Găneșcu apare biv vel stolnic în 1755 iul. 19 (Bibl. Acad. R. S. România, XCI/42, copie); decedat în 1763 (M. Romanescu, *Cera despre Brădăști*, în „Arhivele Olteniei”, XXII, nr. 125–130, 1943, p. 63).

¹⁰¹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/63, copie. În 1749 apr. 15 e treti logofăt (P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XVI, 1922, p. 84).

¹⁰¹⁹ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 248; decedat în 1756 (Ibidem).

¹⁰²⁰ G. I. Lahovari, *Un hrisor de la Jo Constantin Mihai Ghean Racoviță voievod, 1755*, în „Convorbiri literare” XXII, 1888, p. 255.

¹⁰²¹ Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

— Costandin Stirbei apare biv vel stolnic în 1758 febr. 28 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXV/53, orig.).

— Badea Stirbei, idem, în 1758 apr. 1 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/207, orig.) și calmacam al Craiovei în iun. 20 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 189, copie)

— Barbu Zătreanu, idem, în <1758 aug. — 1761 iun.> (A. Țăluș și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașul București (1395–1800)* vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1985, nr. 593).

¹⁰²² G. Potra, *Documente privilegiate la istoria orașului București*, p. 443; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/12, orig.; decedat în 1760 (I. Ionașcu, *Acte și însemnări relative la boerul muntean Sandu Bucșănescu (decedat în 1760)*, în „Arhivele Olteniei”, XIII, nr. 74–76, 1934, p. 328).

— Ion Băleanu apare biv vel stolnic în 1759 iun. 1 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/211, orig.)

¹⁰²³ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; N. Iorga, *op. cit.*, XI, p. 200.

¹⁰²⁴ I. C. Filitti, *Cercetări și documente privilegiate la istoria Principatelor române*, București, 1935, p. 50; decedat în 1764 (C. C. Glușescu, *op. cit.*, III/1, p. 284).

¹⁰²⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25 copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7 orig.

GHEORGHE CARAGEA, 1764 febr. 3 — sept. 6¹⁰²⁶

IOAN BĂLĂCEANU, 1765 ian. 2¹⁰²⁷

IORDACHE CARAGEA, 1766 febr. 14 — 1767 iul. 8¹⁰²⁸

IORDACHE SEFENDACHE, 1767 iul. 16¹⁰²⁹

IORDACHE CARAGEA, 1767 aug. 10 — 1768 aug. 26¹⁰³⁰

ȘTEFAN TOPLICEANU, 1769 ian. 12 — sept. 15¹⁰³¹

DUMITRACHE OBEDEANU, 1770 mai 6¹⁰³²

IONIȚĂ BRĂȚĂȘANU, 1770 oct. 26¹⁰³³

DUMITRACHE OBEDEANU, 1770 dec. 5¹⁰³⁴

DUMITRU CIORAN, 1772 noiembr. 27¹⁰³⁵

NICOLAE BÎRSESCU, 1775 mart. 6 — aug. 13¹⁰³⁶

COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1775 sept. 8 — 1776 febr. 6¹⁰³⁷

COSTANDIN (DINU) BĂLĂCEANU, 1776 febr. — mai 27¹⁰³⁸

COSTACHE GHICA, 1776 iun. 14 — sept. 26¹⁰³⁹

IONIȚĂ <CERNOVODEANU-DAMARI>, 1777 febr. 24 — 1778 noiembr. 4¹⁰⁴⁰

— — — <loc alb>, 1779 ian. 16¹⁰⁴¹

ALEXA NDRU GRECIANU, 1779 mai 1 — sept. 12¹⁰⁴²

DUMITRACHE <CRONICARUL>, 1779 oct. 1¹⁰⁴³

ALEXANDRU GRECIANU, 1779 oct. — noiembr. 10¹⁰⁴⁴

IORDACHE CREȚULESCU, 1779 dec. 20¹⁰⁴⁵

DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1780 ian. — noiembr. 6¹⁰⁴⁶

IORDACHE CREȚULESCU, 1780 noiembr. 20¹⁰⁴⁷

DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1780 dec. 2¹⁰⁴⁸

IONIȚĂ BĂLĂCEANU, 1781 ian. 20¹⁰⁴⁹

¹⁰²⁶ T. Dulat, Contribuții documentare la istoria Olteniei secolele XV]. XV]], XV]], Rîmniceul Vilcea, 1925 p. 95; N. Iorga, *op. cit.*, V, p. 523.

— Diamandii <Razu> apare biv vel stolnic caimacam al Craiovei în 1764 iul 2 (N. Iorga, *op. cit.*, VI, p. 497).
— Radu Bengescu, idem, biv vel stolnic în 1704 (P. Cernovodeanu, *Preocupări de istorie 1716—1821*, (lucraie aflate în manuscris), nota 126; decedat în 1709 (*ibidem*)).

¹⁰²⁷ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor* în E. Hurmuzaki XIV/2, p. 1179.

— Mihai Bărbătescu apare biv vel stolnic în 1765 ian. 4 (St. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, II, p. 180).

¹⁰²⁸ Arh. St. Brașov, fond Acte administrative, VI, nr. 58; Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/16, orig.
— Ioniță Cindescu apare biv vel stolnic în 1766 apr. 27 (P. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCLXXI/0, orig.).

— Radu Voinescu, idem, în 1766 iul. 12 (semenalat de P. Cernovodeanu, în *Preocupări de istorie universală în istoria românilor din secolele XV]] și XV]]*, lucrare aflată în manuscris; în 1746 mai 29, era logofăt (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCLXXI/02, copie).

— Costandin Argentoianu apare biv vel stolnic în 1766 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 0, f. 75, copie).

— Nicolae Știrbel, idem, în 1766 noiembr. 19 (St. Grecianu, *op. cit.*, I, p. 404).

¹⁰²⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/3, orig.

¹⁰³⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XXVIII/0, orig.; *ibidem*, Zlătari, XV/13, orig.

— Costandin Filipescu apare biv vel stolnic în 1768 mart. 14 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/238, orig.); decedat ante 1775 sept. 14 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/259, orig.).

¹⁰³¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XLVIII/14, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români

<sub dată>.

¹⁰³² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie.

¹⁰³³ Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.; decedat în 1778 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 123 v, copie).

¹⁰³⁴ G. D. Florescu, Acte.

¹⁰³⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XIII/10, copie. În Divanul Principatului Țării Românești.

¹⁰³⁶ *ibidem*, Mihail Vodă, V/28, copie; V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, București, p. 59.

¹⁰³⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/8, orig.; C. Velichi, *Documente și cărți românești din Bulgaria*, în „Revista istorică”, XII, nr. 1—2, 1936, p. 129.

¹⁰³⁸ Arh. St. Buc., colecția Sului/87, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/10, orig.

¹⁰³⁹ Arh. St. Buc., colecția Sului/41, orig.; *ibidem*, fond m-rea Cotroceni, LXXXVII/1, orig.

— Zamfirache <Cernovodeanu-Damari> apare biv vel stolnic în 1776 aug. 10. (Arh. St. Buc., colecția Manus-

crise, nr. 5, f. 141 v, copie. Vezi și nr. 6, f. 20 copie, doc. din 1777 iul. 9).

¹⁰⁴⁰ *ibidem*, nr. 6, f. 104, copie; *ibidem*, Peceti/102, orig.

¹⁰⁴¹ Gheorghe (Iordache) Cernovodeanu apare biv vel stolnic în 1773 <f. 1. și zi> (Arh. St. Buc., colecția Ma-

nuscrise, nr. 6, f. 124).

¹⁰⁴² *ibidem*, fond m-rea Bistrița, I/34, orig.

¹⁰⁴³ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 128, f. 171 v, copie; *ibidem*, nr. 7, f. 231, copie.

¹⁰⁴⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 121.

¹⁰⁴⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia Iul Iamache, XI/40, orig.; *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 281 v,

copie; decedat în 1797 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri (1739—1791)*, București,

1935, p. 131).

¹⁰⁴⁶ St. Grecianu, *op. cit.*, I, p. 108.

¹⁰⁴⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 289 v, copie; *ibidem*, f. 313, copie.

¹⁰⁴⁸ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 14, orig.

¹⁰⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, LXIV/301, orig.

¹⁰⁵⁰ N. Iorga, *op. cit.*, VIII, p. 6.

DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1781 febr. 10 — mai 26¹⁰⁵⁰
 DUMITRACHE COLCEAG, 1781 iul.¹⁰⁵¹
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1781 sept. 13 — dec. 10¹⁰⁵²
 IOAN COMĂNEANU, 1781 dec. 15¹⁰⁵³
 COSTANDIN COMĂNEANU, 1782 <f.l., zi> — dec. 26¹⁰⁵⁴
 SCARLAT DRUGĂNESCU, 1783 sept. 27 — 1784 febr. 24¹⁰⁵⁵
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1784 mart. 4¹⁰⁵⁶
 SCARLAT DRUGĂNESCU, 1784 mart. 6 — apr. 20¹⁰⁵⁷
 IOAN BRĂILOIU, 1784 iun. 25 — sept. 27¹⁰⁵⁸
 GRIGORIE HRISOSCOLEU, 1784 sept. 28 — dec. 22¹⁰⁵⁹
 MATEI FĂLCOIANU, 1785 febr. 3¹⁰⁶⁰
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1785 mai 16 — dec. 17¹⁰⁶¹
 RADU FILIPESCU, 1786 febr. 18 — mart. 15¹⁰⁶²
 ȘERBAN OTETELIȘANU, 1786 iun. 12¹⁰⁶³
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1786 iul. 12 — 1788 iun. 25¹⁰⁶⁴
 IOAN ȘTIRBEI-DRĂGĂNESCU, 1788 iul. 30 — aug. 1¹⁰⁶⁵
 DUMITRAȘCO <FĂLCOIANU>, 1789 dec. 2¹⁰⁶⁶
 COSTANDIN NECULESCU, 1789 dec. 2 — 1790 iul. 10¹⁰⁶⁷
 DRĂGHICEAN OTETELIȘANU, 1791 mart. 5¹⁰⁶⁸
 SCARLAT FĂLCOIANU, 1791 noiembrie. 25 — dec. 1¹⁰⁶⁹
 DRĂGHICEAN OTETELIȘANU, 1792 ian. 20 — mai 31¹⁰⁷⁰
 GRIGORIE HASAN, 1792 iun. 18 — noiembrie. 30¹⁰⁷¹
 DRĂGHICEAN OTETELIȘANU, 1792 dec. 5¹⁰⁷²
 — — — <loc alb>, 1793 mart. 27 — apr. 16¹⁰⁷³
 IORDACHE PALADA, 1793 apr. 20 — 1794 febr. 16¹⁰⁷⁴
 GRIGORE BĂLEANU, 1794 mart. 20 — 1795 oct. 21¹⁰⁷⁵

¹⁰⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/72, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.

¹⁰⁵¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 103.

¹⁰⁵² Arh. St. Buc., fond Episcopia Arges, XIX/63, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 2, f. 106, copie.

¹⁰⁵³ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 284, copie; E în Divanul Craiovei.

¹⁰⁵⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.

¹⁰⁵⁵ — Scarlat Cîmpineanu apare biv vel stolnic în 1782 oct. 20. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 9, f. 48 v).

¹⁰⁵⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 5, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 144.

¹⁰⁵⁷ Arh. St. Buc., colecția Suluri/43, orig.

¹⁰⁵⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

¹⁰⁵⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 60, copie; ibidem, fond m-rea Hurezu, LV/14, orig.

¹⁰⁶⁰ Bibl. Acad. R. S. România, MCLXVII/10, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, LXIV/319, orig.

¹⁰⁶¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, CXLIV/1, orig.

¹⁰⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CI/28, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 90 v, copie.

¹⁰⁶³ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/101, orig.; Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.070,

orig.

¹⁰⁶⁴ I. C. Filitti, *Condica Poenarilor Almdjani*, în „Arhivele Olteniei” VIII, nr. 41—42, 1929, p. 11.

¹⁰⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 4 v, copie; ibidem, f. 91 v, copie.

— Alexandru Făfara apare biv vel stolnic în 1738 ian. (Al. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice*, II, București, 1863, p. 295).

¹⁰⁶⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 91 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.

¹⁰⁶⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 18, f. 3, copie. În Divanul Principatului Țării Românești (Ident.

noastră).

¹⁰⁶⁸ Ibidem, idem, ibidem, nr. 56, f. 96 v, copie. În Divanul Principatului Țării Românești.

— Iordache Colfescu apare biv vel stolnic în 1790 oct. 10 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 18, f. 137).

— Iancu Palada apare <biv vel> stolnic răposat în 1790 (ibidem).

¹⁰⁶⁹ Ibidem, nr. 20, f. 214, copie. În sfatul domnesc. În 1774—1775 era vel elucer în Divanul Craiovei (I. Popescu-Cilieni, *Biserici, Țirguri și sate din județul Vâlcea*, Craiova, 1941, p. 124).

— Ștefan Alexeanu, apare biv vel stolnic în 1791 sept. 15 (ibidem, nr. 20, f. 34—35).

— Costandiu Movilă, idem, în 1791 sept. 15 (ibidem).

— Viadut Tetoianu, idem, (ibidem).

¹⁰⁷⁰ Ibidem, f. 110, copie; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 186. În 1801 e vel paharnic (Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, LII/31, orig.).

¹⁰⁷¹ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/2, orig.; ibidem, Episcopia Arges, XLIII/10, orig.

¹⁰⁷² Ibidem, m-rea Radu Vodă, XXVIII/19, orig.; ibidem, Cotroceni, LXIV/8, orig.

— Gheorghe Bengescu apare biv vel stolnic ispravnic de județ în 1792 oct. 22 (Arh. St. Buc., colecția Manus-

crise, nr. 21, f. 90, copie).

¹⁰⁷³ Ibidem, Stavropoleos, XXIX/9, orig.

¹⁰⁷⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/18,

orig.

¹⁰⁷⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Iancu, III/0, orig.; ibidem, Mitropolia București, CDXCII/5, orig.;

— decedat în 1802 (G. D. Florescu, Acte).

— Iordache Buceșnescu apare biv vel stolnic în 1703 iul. 5 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101

copie).

— Scarlat Ruset, idem, *ibidem*. În 1808 e vel paharnic (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹⁰⁷⁶ Arh. St. Buc., fond colecția Manuscrise, nr. 26, f. 216, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 58. În 1805

e vel logeșit al obceiurilor (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 242, f. 54—55 v.).

— — — <loc vacant>, 1796 ian. — iul. 1¹⁰⁷⁶

GRIGORIE PALEOLOGU, 1797 mart. 17 — mai 10¹⁰⁷⁷

NICOLAE GOLESCU, 1797 mai 22 — 1798 ian. 22¹⁰⁷⁸

DUMITRACHE PAPAZOGLU, 1798 mai 14 — noiembrie. 17¹⁰⁷⁹

ALEXANDRU NENGIULESCU, 1799 ian. 30¹⁰⁸⁰

NESTOR CRAIOVEȘCU, 1799 iun. 30 — 1800 noiembrie. 13¹⁰⁸¹

VEL COMISUL *

BUNEA GRĂDIȘTEANUL, 1700 sept. 4 — 1703 dec. 1¹⁰⁸²

GHEORGHE CASTRIOTUL, 1704 mart. 17 — 1706 oct. 24¹⁰⁸³

PANĂ NEGOESCU, 1705 iun. 12¹⁰⁸⁴

IDEM, 1706 noiembrie. 16 — 1710 mart. 17¹⁰⁸⁵

RADU CANTACUZINO, 1710 apr. 28 — 1714 ian. 13¹⁰⁸⁶

MIHAI CANTACUZINO, 1714 apr. — 1715 dec. 8¹⁰⁸⁷

THEODORACHE IULIANO, 1716 mart. 3 — iun. 10¹⁰⁸⁸

MANOLACHE <PLAGINO>, 1716 aug. 17 — 20¹⁰⁸⁹

COSTANDIN BĂLEANU (DÎMBOVICEANU), 1717 mart. 4 — 1718 mart. 16¹⁰⁹⁰

CONSTANDIN DUDESCU, 1718 <apr. — aug. 15>¹⁰⁹¹

ION DEDIULESCU, 1721 oct. 21 — 1723 febr. 17¹⁰⁹²

¹⁰⁷⁶ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CLXXI/21, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 733. Nu apare dregătoria.

¹⁰⁷⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCV I/25, orig.; Al. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1899, p. 285.

¹⁰⁷⁸ Bibl. Acad. R. S. România, LV/10, orig.; Arh. St. Buc., colecția Suluri/49, orig.

¹⁰⁷⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXII/7, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 610.

¹⁰⁸⁰ *Documente privitoare la fiscalitatea în veacul al XV-lea*, vol. I, Tara Românească, <sub dată>. În 1787 e treti postelnic; în 1798 ian., e biv vtori vistler (Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 25.522, orig.). În 1814 e vel vornic (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 357, f. 61 copie); decedat în 1843 (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹⁰⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11, copie; *ibidem*, p. 201–228, ccpli. Frate cu Preda Predescu serdar în secolul al XIX-lea (I. C. Filitti, *Juristul Nestor*, în „Revista Arhivelor”, II, nr. 4–5, 1927–1929 p. 234).

— Searlat Drugănescu apare <biv vel> stoinic în 1800 noiembrie. 12 (semnalat de P. Cernovoeanu, *op. cit.*, în manuscris).

* Cu slujba la curtea domnească, avea funcția pe care o îndeplinea la romani, magister agasonum, adică seful staulului, iar la bizantini în secolul al VI-lea, seful grajdurilor imperiale căruia i se spunea *κουργς* de la latinescul comes, termen transmis la noi prin fillera medio-bulgară.

Comisul aproviziona grajdurile și caii oșpeților, având și toată grija cailor domnești. Era ajutat de subalternii: vtori și treti comis, comisei și rahtivaui care avea grija specială pentru rafturile de argint ale domnului (scările de suit pe cai) și săi.

Avea venituri după natura atribuțiilor și în cinstea lui se făceau de două ori pe an ceremonii speciale la Bo și la Sf. Gheorghe, când se scoteau caii la iarbă.

¹⁰⁸² D. Mloc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 576; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 349, copie.
— Radu Golescu apare biv <vel> comis în 1700 dec. 4 (Arh. St. Buc., colecția Documente Muntenesti, XXV/32, orig.).

— Serban <Vlădescu>, Idem, în 1702 noiembrie. 5 (I. Răutescu, *Dragoslavele*, Cimpulung-Muscel, 1937, p. 132).

— Radu Mihăilescu, idem, în 1704 ian. 23 (St. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boeresti*, I, p. 73).

¹⁰⁸³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 366, copie; I. Chiriță, *Documente brincoveni și oltene*, în „Arhivele Olteniei”, XVIII, nr. 104–106, 1939, p. 463. În 1711 e trimis <în misiune diplomatică> la Iași (*Cronica Ghiculestilor*, *Cronică înedită a Moldovei între 1695–1754*, ed. N. Camariano și Ar. Camariano-Cioran, edit. Acad. R. S. România, București, 1965, p. 101); decedat în 1716 (C. Săndulescu-Verna, *Biserica Radu Vodă din București*, București, 1930, p. 18).

¹⁰⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/32, orig. Tine locul titularului plecat în misiune diplomatică.

¹⁰⁸⁵ *ibidem*, MDCLXXII/18, copie; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 458 v, copie.

— Sărbănt Prîsăceanu apare biv vel comis în <1700, după aug. 25> (I. Grecianu, *Începutura istoriei vîetii luminatului și preacrisătinului domnului Tărti Românesc, Jo Costandin Brincoveanu Basarab vovod*, în „Cronicari munteni” II, București, 1961, p. 165).

¹⁰⁸⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 401, copie, *ibidem*, f. 590, copie.

¹⁰⁸⁷ *ibidem*, fond in-rea Rîmnic, I/31, orig.; *ibidem*, I/34, orig. E fiul lui Mihai spătarul; decedat în 1722 (G. D. Florescu, *Din veacul Rîmnic. Biserici, curți boeresti și hanuri (1739–1791)*, București, 1935, p. 63).

¹⁰⁸⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, V/1, orig. E fiul lui Costandin Paleologul din Bizanț și frate cu Paleologul venit în Tara Românească în timpul domniei lui C. Brîncoveanu (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 5).

¹⁰⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Sf. Apostoli, III/15, orig.; *ibidem*, Dintrunlemn, XLV/28, orig.

¹⁰⁹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunlemn, XLV/29, orig. E fiul lui Grigore vel logofăt stabilit în Oltenia. În <1712> apare postelnic (R. Greceanu, *op. cit.*, p. 206). În 1745 oct. 28 e calmacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/128, orig.).

¹⁰⁹¹ G. Manu, *Documente privitoare la familia Mano din secolele XV–X/X*, București, 1907, p. 353. E fiul lui Radu vel spătar; decedat în 1710.

¹⁰⁹² Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCLXV/8, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.193, orig.

ANTONIE <CREMIDI>, 1723 iul. 20 — aug. 16¹⁰⁹³
 ION DEDULESCU, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20¹⁰⁹⁴
 ANTONIE <CREMIDI>, 1724 iul. 12 — 1725 dec. 23¹⁰⁹⁵
 IANACHE ROSET, 1726 apr. 20 — 1729 mai 13¹⁰⁹⁶
 CONSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1730 febr. 16¹⁰⁹⁷
 IANACHE ROSET, 1730 sept.¹⁰⁹⁸
 CONSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1730 noiembr. — 1731 oct. 7¹⁰⁹⁹
 IANACHE ROSET, 1732 ian. 28 — febr. 24¹¹⁰⁰
 COSTANDIN VLĂDESCU, 1732 mart. 2¹¹⁰¹
 IANACHE ROSET, 1732 apr. 30 — 1733 apr. 11¹¹⁰²
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6¹¹⁰³
 COSTANDIN CIORANU, 1734 oct. 5 — 1735 oct. 16¹¹⁰⁴
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1736 aug. 6¹¹⁰⁵
 RADU CREȚULESCU, 1737 apr. 12¹¹⁰⁶
 DUMITRAȘCO ȘUȚU, 1739 febr. 9¹¹⁰⁷
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1739 mai 29¹¹⁰⁸
 ȘERBAN CÎNDESCU, 1739 <ante aug. >¹¹⁰⁹
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1739 aug. 7¹¹¹⁰
 COSTANDIN XIPOLYTOS (ZAGORIANU), 1739 aug. 19¹¹¹¹
 ANDRONACHE <PALADA>, 1740 ian. 16 — dec. 20¹¹¹²
 RADU COMĂNEANU, 1741 iun. 25 — iul. 15¹¹¹³
 IORDACHE <MICȘUNESCU>, 1742 ian. 12 — 1743 aug. 16¹¹¹⁴
 — — — <loc alb>, 1744 ian. 12¹¹¹⁵
 IONIȚĂ <ROSET>, 1744 ian.¹¹¹⁶
 COSTACHE FLORESCU, 1744 mart.¹¹¹⁷
 IONIȚĂ ROSET, 1744 <apr. — dec.>¹¹¹⁸
 DÎMA, citește DIMI <TRAȘCO CARAGEA>, 1745 mart. 4 — apr. 1¹¹¹⁹
 ANTIOH <MORUZI>, 1746 ian. 27¹¹²⁰
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1746 febr. 26 — mai 9¹¹²¹
 ION IULIANO, 1746 mai 30¹¹²²
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1746 iun. 3 — <a. aug. 5>¹¹²³

¹⁰⁹³ Bibl. Acad. R. S. România, LXVI/125, orig.; ibidem, XCIV/6, orig.

¹⁰⁹⁴ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/60, orig.

¹⁰⁹⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCXCVII/2, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XCV/5, orig.

¹⁰⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXXXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/184.

orig.

¹⁰⁹⁷ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

¹⁰⁹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

¹⁰⁹⁹ E., I. Virtosu, *O sudă de ani de la înființarea așezămintelor Brîncovenesti (1838–1938)*, București, 1938, p.

29; ibidem, p. 35).

¹¹⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 36.

¹¹⁰¹ N. M. Vlădescu, *Din trecutul botezului românesc*, în „Revista Arhivelor”, vol. I, 1924–1926, p. 233.

¹¹⁰² Bibl. Acad. R. S. România, DCXXIII/168, orig.; I. Ionașcu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

¹¹⁰³ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/42, orig.

¹¹⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/3, orig.; ibidem, colecția Achiziții Noi, XLII/3, orig.

¹¹⁰⁵ Ibidem, Bradu, I/43, orig.

¹¹⁰⁶ Ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig.

¹¹⁰⁷ C. Daponte, *op. cit.*, p. 182.

¹¹⁰⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

¹¹⁰⁹ C. Daponte, *op. cit.*, p. 276.

¹¹¹⁰ Ibidem, p. 275.

¹¹¹¹ Ibidem, p. 17, nota 1.

¹¹¹² Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/8, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 485, f. 585.

copie.

¹¹¹³ R. Crețanu, M. Braniste, *Biserica Cuvioasa Paraschiva din Moșoaia (județul Argeș) și crucea de interes istoric din pridvorul ei*, în „Biserica ortodoxă română”, LXXXVI, nr. 11–12, 1968, p. 1363; Bibl. Acad. R. S. România, MCCLXXXVII/7, orig.

¹¹¹⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/19, orig.; ibidem, Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXII/211,

orig.

¹¹¹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/21, orig.

¹¹¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, III/45, orig. (Ident. noastră).

¹¹¹⁷ G. D. Florescu, *Acte*. În 1730 era treti postelnic (ibidem).

¹¹¹⁸ Idem, *ibidem*.

¹¹¹⁹ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 78; ibidem (Ident. noastră).

¹¹²⁰ D. Caragea apare biv vel comis în 1745 oct. 26 (Arh. St. Buc., fond m-rea Arnota, VI/11, orig.).

¹¹²¹ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 3 (Ident. noastră).

¹¹²² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 690, f. 139 v, copie; ibidem, *Diplomatice*/20, orig.

¹¹²³ G. I. Lahovari, C. I. Brătianu, Gr. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. II, București 1899, articol „Clopirceni de Jos”, p. 426–427.

¹¹²⁴ Arh. St. Buc., fond Mitropolia Lucrărești, LVII/123, orig.; ibidem, colecția Surlu/10, orig.

- IONIȚĂ TIGVEANUL, 1746 iul. 19 ¹¹²⁴
 DUMITRAȘCO <BALASACHE>, 1746 dec. 8 ¹¹²⁵
 GRIGORAȘCO GHICA, 1748 iun. 22 – 1749 aug. 25 ¹¹²⁶
 NICOLAE HRISOSCOLEU, 1749 sept. 24 ¹¹²⁷
 GRIGORAȘCO GHICA, 1749 oct. 9 – noiembr. 16 ¹¹²⁹
 IORDACHE <MIȘUNESCU>, 1749 dec. 1 ¹¹²⁹
 NICULACHE HRISOSCOLEU, 1750 mart. 27 – sept. 22 ¹¹³⁰
 NICOLACHE ROSET, 1750 noiembr. 1 ¹¹³¹
 NECULACHE HRISOSCOLEU, 1751 ian. 9 – apr. 22 ¹¹³²
 PANAIOTACHE HA<LEP>LIU, 1752 febr. 14 – mai 11 ¹¹³³
 DIMITRACHE GHICA, 1752 oct. 23 – 1753 mai 8 ¹¹³⁴
 – – – <loc alb>, 1753 aug. 1 ¹¹³⁵
 LASCARACHI GEANI, 1753 aug. 22 – 1755 dec. 15 ¹¹³⁶
 DUMITRACHE GHICA, 1758 mart. 12 – mai 30 ¹¹³⁷
 IORGACHE <CARAGEA>, 1758 oct. 20 – 1759 mart. 5 ¹¹³⁸
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1759 mai 25 – iul. 9 ¹¹³⁹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1759 oct. 2 ¹¹⁴⁰
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1760 febr. 1 – mart. 15 ¹¹⁴¹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1760 apr. 20 – iun. 6 ¹¹⁴²
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1760 noiembr. 15 – dec. 14 ¹¹⁴³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1761 ian. 13 – febr. 22 ¹¹⁴⁴
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1761 mart. 12 – mai 31 ¹¹⁴⁵
 IORDACHE <CARAGEA>, 1761 noiembr. 19 – dec. 15 ¹¹⁴⁶
 COSTANDIN <CÎNDESCU>, 1763 apr. 26 – aug. 11 ¹¹⁴⁷
 IANACHE ROSET, 1764 febr. 3 – 1765 iun. 10 ¹¹⁴⁸
 – – – <loc alb>, 1765 noiembr. 4 – 1766 apr. 5 ¹¹⁴⁹
 IANACHE MORUZI, 1766 mai 16 – 1768 aug. 26 ¹¹⁵⁰

¹¹²⁴ Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 2106, f. 25.

– Grigorie Topliceanu apare biv vel comis în 1740 <ante aug. 5> (Arh. St. Buc., colecția Sului/19, orig.).

¹¹²⁵ Arh. St. Buc., fond m-reă Zlătari, XV/5, orig.

¹¹²⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 81.678, orig.

¹¹²⁷ Arh. St. Buc., fond m-reă Mărgineni, IX/3, copie.

¹¹²⁸ Ibidem, Cozia, XLIX/26, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie.

¹¹²⁹ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 3, orig. (Ident. noastră).

¹¹³⁰ Arh. St. Buc., fond m-reă Zlătari, II/30 bis, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 1235, f. 499, copie.

¹¹³¹ Ibidem, fond Mitropolia București, DXXXIII/18, orig.

¹¹³² Bibl. Acad. R. S. România, CXXX/99, orig.; *Documente privitoare la fiscalitatea în veacul al XV-lea*.

vol. I, Tăra Românească, (sub dată).

¹¹³³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.; ibidem, CCCLXIII/15, orig.

¹¹³⁴ Arh. St. Buc., colecția Sului/25, orig.; Al. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1899 p. 239. E frate cu Grigore Al. Ghica voievod (M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902 p. 156 – 157).

¹¹³⁵ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.110, orig.

¹¹³⁶ Arh. St. Buc., fond m-reă Nucet, XX/90, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXV/03, copie. În 1766 e. vel postelnic în Moldova (I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 264).

– Iosif Calichi apare biv vel comis în 1756 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 22, copie).

¹¹³⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1236, f. 159, copie; Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

¹¹³⁸ G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, (1594 – 1821), București, 1901, p. 443; Arh. St. Buc., colecția Sului/74, orig. (Ident. noastră).

¹¹³⁹ Bibl. Acad. R. S. România, DCCXXXVIII/49, orig.; Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 276. În 1753 iul. 25 era vtorul spătar (Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, București, 1904, p. 16 – 17).

¹¹⁴⁰ Muzeul de istorie a orașului Ploiești, nr. 1848/1542, fișa 474. E fiul lui Ștefan <vel ban în 1760> (C. C. Glu-rescu, *Istoria românilor*, vol. III/2, p. 824). În 1740 era vtorul postelnic, apoi face o călătorie de studii în străinătate., P. Cernovodeanu, *Preocupări de istorie (1716 – 1821)*, nota 145).

¹¹⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/75, orig.; ibidem, DCCXIII/202, orig.

¹¹⁴² Arh. St. Buc., colecția Sului/29, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie.

¹¹⁴³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/12, orig.; ibidem, CXL/109, orig.

¹¹⁴⁴ Arh. St. Buc., fond m-reă Dealu, VII/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România DCCXC/24, orig.

¹¹⁴⁵ Arh. St. Buc., fond m-reă Plumbuita, X/8, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, p. 290.

¹¹⁴⁶ Radu Sălăteanu apare biv vel comis în 1701 mai 31 (G. Poboran, *Istoria orașului Slatina*, Slatina, 1908, p. 134).

¹¹⁴⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., fond m-reă Bradu, I/53, orig. (Ident. noastră). – Iordache Bals apare biv vel comis în 1762 mai 3 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 154). În 1770 iul. e vel vistier în Moldova (Bibl. Acad. R. S. România, DCCVII/43, copie).

¹¹⁴⁸ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1880, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig. (Ident. noastră).

¹¹⁴⁹ T. Bulat, *Contribuții documentare la istoria Olteniei, sec. XV, XVI și XVII*, Rm. Vilcea, 1925, p. 98. P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

¹¹⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-reă Tismana, LXXII/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/20, orig.

¹¹⁵¹ Arh. St. Buc., fond m-reă Dintrunleam, XLV/42, orig.; ibidem, Zlătari, XV/13, orig.

- RĂDUCAN SLĂTINEANU, 1768 noiembrie. 12 ¹¹⁵¹
 COSTACHE <GHICA>, 1769 ian. 12 — sept. 15 ¹¹⁵²
 VLĂDUȚ GĂNESCU, 1770 mai 6 — dec. 5 ¹¹⁵³
 COSTACHE ROSETI, 1772 <ian. — dec. ?> ¹¹⁵⁴
 MANOLACHE CREȚULESCU, 1775 febr. 15 — 1776 febr. ¹¹⁵⁵
 RADU SLĂTINEANU, 1776 mai 26 ¹¹⁵⁶
 SCARLAT MANU, 1776 mai 27 — 1777 sept. 29 ¹¹⁵⁷
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1778 febr. 9 — noiembrie. 4 ¹¹⁵⁸
 GRIGORE BALASACHE, 1779 ian. 16 — noiembrie. ¹¹⁵⁹
 COSTACHE ȘUȚU, 1780 ian. — sept. 16 ¹¹⁶⁰
 COSTACHE HANGERLI, 1780 noiembrie. 6 — dec. 2 ¹¹⁶¹
 SCARLAT GHICA, 1781 febr. 10 — sept. 13 ¹¹⁶²
 IANCU CARAGEA, 1781 oct. 10 ¹¹⁶³
 SCARLAT GHICA, 1781 noiembrie. 20 ¹¹⁶⁴
 IANCU CARAGEA, 1781 dec. 10 ¹¹⁶⁵
 MATEI ROSET, 1782 <aute aug. 18> — dec. 26 ¹¹⁶⁶
 GRIGORAȘCO ȘUȚU, 1783 ian. 16 — 1784 febr. 24 ¹¹⁶⁷
 ZAMFIRACHE NICOLACHE <CERNOVODEANU-DAMARI>, 1784 mart. 4 ¹¹⁶⁸
 GRIGORAȘCO ȘUȚU, 1784 mart. 6 ¹¹⁶⁹
 COSTACHE ȘUȚU, 1784 mart. 12 ¹¹⁷⁰
 GRIGORAȘCO ȘUȚU, 1784 apr. 20 ¹¹⁷¹
 ALEXANDRU MANU, 1784 iun. 25 ¹¹⁷²
 <GRIGORAȘCO> ȘUȚU, 1784 sept. 25 — 27 ¹¹⁷³
 ALEXANDRU MANU, 1784 sept. 28 — 1785 mai 20 ¹¹⁷⁴
 IORDACHE NEGRI, 1785 aug. 25 — sept. 30 ¹¹⁷⁵
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1785 noiembrie. 11 — 1786 mart. 15 ¹¹⁷⁶
 IOAN BĂRCĂNESCU, 1786 <apr. — iun.> ¹¹⁷⁷
 COSTACHE RACOVITĂ, 1786 iul. 12 — 1787 ian. 10 ¹¹⁷⁸
 NICOLAE <COTCO>, 1787 febr. 12 — dec. 21 ¹¹⁷⁹

¹¹⁵¹ *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, ed. M. Guboglu, București, 1965, nr. 947.

¹¹⁵² Arh. St. Buc., fond m-reă Kadu Vodă, XLVIII/14, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>. (Ident. noastră).

¹¹⁵³ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/2, G. D. Florescu, *Acte*.

¹¹⁵⁴ G. D. Florescu, *ibidem*.

¹¹⁵⁵ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. I, p. 109; Arh. St. Buc., colecția Suluri/87, orig.

¹¹⁵⁶ G. Păborean, *op. cit.*, p. 350.

¹¹⁵⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/10, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 57 v, copie.

¹¹⁵⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.; Arh. St. Buc., colecția Peceti/102, orig. E fiul lui Nicolache și nepotul lui Iordache Crețulescu, (St. Greceanu, *op. cit.*, vol. I, p. 168).

— Costandin Filipescu apare biv vel comis în 1778 mai 16 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 176 v, copie).

¹¹⁵⁹ Arh. St. Buc., fond m-reă Bistrița, I/34, orig.; *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 281 v, copie.

¹¹⁶⁰ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 291, copie; *ibidem*, nr. 688, doc. 65, copie. E fiul lui Alex. Draco Șuțu, vel logofăt în 1738 (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹¹⁶¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 313, copie; *ibidem*, fond m-reă Bistrița, LXIV/301, orig.

¹¹⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/72, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, XIX/63, orig. E fiul lui Dumitrache banul (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boieresti și hanuri (1789–1791)*, București, 1935, p. 127).

¹¹⁶³ Arh. St. Buc., fond m-reă Cotroceni, LXIV/7, orig.

¹¹⁶⁴ Bibl. Acad. R. S. România, Suluri/98, orig.

¹¹⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 2, f. 106, copie. În 1797 noiembrie. 12 e caimacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, DCCXIX/48, orig.).

¹¹⁶⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.

¹¹⁶⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 354, f. 25, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.

¹¹⁶⁸ Arh. St. Buc., colecția Suluri/43, orig.

¹¹⁶⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.

¹¹⁷⁰ Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, XLIII/14, orig.

¹¹⁷¹ *ibidem*, fond biserica Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

¹¹⁷² *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 60, copie. În 1780 e vel ban și între 1781–1813 e vel logofăt la Patriarhia din Constantinopol (G. Manu, *op. cit.*, p. 204).

¹¹⁷³ Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/6, orig.; Arh. St. Buc., fond m-reă Hurezu, LV/14, orig.

¹¹⁷⁴ Bibl. Acad. R. S. România, MCLXVII/16, orig.; Arh. St. Buc., fond m-reă Slobozia lui Ianache, XI/50, orig.

¹¹⁷⁵ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 20, orig.; Arh. St. Buc., fond m-reă Dealu, XXII/94, orig.

¹¹⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 85, copie; Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.970, orig.

¹¹⁷⁷ G. Manu, *op. cit.*, p. 354.

¹¹⁷⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 4, copie; V. A. Urechia *op. cit.*, III, p. 63; decedat în 1808 (G. D. Florescu, *Acte*).

- DUMITRACHE <CRONICARUL>, 1788 mart. 17 — aug. 1 ¹¹⁸⁰
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1791 mart. 5 ¹¹⁸¹
 IDEM, 1792 ian. 20 — mart. 26 ¹¹⁸²
 DUMITRACHE MANU, 1792 mart. 29—30 ¹¹⁸³
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1792 apr. 18 — iul. 15 ¹¹⁸⁴
 GRIGORIE ȘUȚU, 1792 iul. 18 — 22 ¹¹⁸⁵
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1792 aug. 21 — dec. 5 ¹¹⁸⁶
 DUMITRACHE SCHINA, 1793 mart. 27 — iun. 8 ¹¹⁸⁷
 GRIGORAȘCO GHICA, 1793 iul. 5 ¹¹⁸⁸
 DUMITRACHE SCHINA, 1793 iul. 10 — 1794 febr. 16 ¹¹⁸⁹
 DUMITRACHE HANGERLI, 1794 mart. 20 — 1795 oct. 21 ¹¹⁹⁰
 ANTONIE FOTINO, 1796 mart. 28 — iul. 1 ¹¹⁹¹
 NICOLACHE <GOLESCU>, 1797 mart. 17—22 ¹¹⁹²
 IANCU NEGRE, 1797 apr. 2 — 27 ¹¹⁹³
 — — — <loc alb>, 1797 mai 10 — 22 ¹¹⁹⁴
 IORDACHE NEGRE, 1797 mai 30 ¹¹⁹⁵
 IANCU NEGRE, 1797 iul. 10 — 12 ¹¹⁹⁶
 IORGACHE NEGRE, 1797 aug. 5 ¹¹⁹⁷
 IANCU NEGRE, 1797 sept. 3 — noiembr. 14 ¹¹⁹⁸
 DIMITRIE HANGERLI, 1798 ian. 22 — noiembr. 17 ¹¹⁹⁹
 GHEORGHE MANUL, 1799 iul. 20 — 1800 ian. 11 ¹²⁰⁰
 ALEXANDRU MAVROCORDAT, 1800 iun. 21 — aug. 25 ¹²⁰¹

- ¹¹⁷⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 43 Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 63 v, copie.
¹¹⁸⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 90 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.
¹¹⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie.
¹¹⁸² Ibidem, fond Episcopia Buzău, IX/2, orig.; ibidem, m-rea Nucet, XX/103, orig.
¹¹⁸³ Ibidem, Stobozia lui Ianache, XI/51, orig.; ibidem, III/5, orig.
¹¹⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CXLII/57a, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 68 v, copie.
¹¹⁸⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/23, orig.; ibidem, CCXLIII/37, orig.
¹¹⁸⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 65, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.
 În 1801 e domn în Moldova (G. D. Florescu, *ibidem*).
¹¹⁸⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/27, orig.
¹¹⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101 v, copie. E fiul lui Dumitrache Ghica b. anul (GD. Florescu, *ibidem*).
¹¹⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, LXXI/4, orig.; ibidem, Mitropolia București, CDXCII/5, orig.
¹¹⁹⁰ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 26, f. 216, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 58. În 1793 iul. 5 e vel spătar în Moldova (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101, copie).
¹¹⁹¹ Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/124, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735. În 1804 e vel șetrar (Bib. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 242, f. 131—138, copie).
¹¹⁹² Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, I/6, orig. (Ident noastră).
¹¹⁹³ Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, XLII/13, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LV/9, orig.
¹¹⁹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/26, orig.; ibidem, LV/10, orig.
¹¹⁹⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XVII/39, orig.
¹¹⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CXLIII/46, orig.; N. Iorga, *Donățiile românești pentru Megaspilôn și Vlah-Sarai, în „Analele Academiei Române”, Memoriale Secției istorice, S. III, tom. XIII, p. 162.*
¹¹⁹⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, LV/17, orig.
¹¹⁹⁸ Ibidem, Radu Vodă, CXLIV/6, orig.; ibidem, doc. 8, orig.
¹¹⁹⁹ Ibidem, colecția Surlari/49, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510.
¹²⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/109, orig.; ibidem, Jitia, I/18, orig.
¹²⁰¹ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 104, f. 12 v, copie; ibidem, nr. 1239, f. 133 v, copie. În 1813 e vel căminar (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 357, f. 34—40 v, copie).

DOCUMENTE EXCEPȚIONAL VALIDATE

Dacă în privința studierii evoluției emblemei și a legendei sigiliilor s-au efectuat cercetări concretizate în numeroase studii de specialitate, problema rolului sigiliului și a posibilităților de dublare a acestuia pe act a preocupat mai puțin.

Profesorul Emil Virtosu, printre alte probleme referitoare la sigiliul domnesc sublinia faptul că în general un document nu poate avea decât un sigiliu de închidere sau unul de text ¹.

Din bibliografia de specialitate ce tratează sigiliile documentelor emise în cancelaria domnească se desprind totuși din punct de vedere al sistemului de validare următoarele categorii:

1. documente validate cu un singur sigiliu (de text sau de închidere);
2. documente cosigilate;
3. documente sigilate cu două sigilii ale aceluiași emitent însă diferite din punct de vedere al dimensiunilor și rolului (un sigiliu de text și un sigiliu avind rol de contrasigiliu);
4. două documente aparținând a doi emitenți prinse cu un singur sigiliu ².

În urma studierii documentelor cancelariei domnești din perioada 1715 — 1821 am constatat că în afară de acestea mai există două categorii:

5. documente validate succesiv cu două sau chiar trei sigilii ale aceluiași emitent, putind fi diferite sau identice din punct de vedere al dimensiunilor

¹ Emil Virtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în „Documente privind istoria României”, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 350.

² Vezi Emil Virtosu, *op. cit.*, Rădulescu Gabriela, *Sigiliile cancelariei domnești a Moldovei (1711—1821)*, în „Revista Arhivelor”, XII, nr. 2, 1969, p. 173—218; Maria Dogaru, *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești între anii 1715—1821*, în „Revista Arhivelor”, XLVII, vol. XXXII, nr. 1, p. 385—421; Ilcana Leonte, *O formă rară de validare a documentelor în cancelaria domnească a Moldovei*, în „Revista Arhivelor”, XI, nr. 2, 1969, p. 245—252.

La exemplele aduse de E. Virtosu, (constituind categoria a 3-a și anume tratatele externe încheiate de Mircea cel Bătrîn și de voievozii Moldovei Roman și Ștefan I, care au fost întărite cu un sigiliu mare și cu un sigiliu mic- ultimul avind rol de contrasigiliu-adaug actul dat de Emanoil Giani Ruset, la 6 septembrie 1770, ce are pe prima pagină sigiliul octogonal mijlociu (22/23 mm) imprimat în chinovar spre mov iar pe verso sigiliul inelar al aceluiași emitent (19/18 mm) de aceeași formă, imprimat în tuș negru, important prin faptul că acest sistem nu a fost atestat în secolul al XVIII-lea (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Documente, VI/54).

însă avînd același rol și 6. documente autentificate cu două sigilii mari de text.

În cele ce urmează ne propunem o prezentare succintă a acestor ultime două modalități de validare a actelor.

În categoria a 5-a sînt incluse documentele emise în timpul primei domnii și întărită în domniile ulterioare cu care ocazie se aplică încă un sigiliu, de obicei sigiliul mic. Un exemplu în acest sens este ocolnica dată de Constantin Nicolae Mavrocordat pentru drepturile satului Mățăul de Jos din județul Mușcel, copie autentică, care este autentificată cu trei sigilii mici aparținînd aceluiași emitent³.

Data în 1736 ianuarie 27 ocolnica acestui sat a fost întărită de domnitorul reformator și în cea de a cincea domnie a sa — prilej cu care i s-a aplicat un al doilea sigiliu mic. Ulterior s-a pus o nouă clauză a cărei adăugire a fost autentificată cu imprimarea unui sigiliu de același tip, formă și mărime cu celelalte două.

Documentul acesta este valoros din punct de vedere diplomatic și prin faptul că are la sfîrșitul textului o mențiune deosebit de importantă pentru istoria arhivei de registru. Mențiunea existentă la sfîrșitul textului „s-au copiat de pe condică” este o indicație certă că la acea dată se păstrau încă condițiile domnești de cancelarie după care se mai puteau da copii. În această condică (eventual condici) erau cuprinse actele emenate din cancelaria Țării Românești cel puțin între anii 1639 iunie — 1735 mai, corespunzînd cu datele extreme ale documentelor inserate în ocolnică⁴.

Tot în această categorie intră și hrisovul lui Constantin Moruzi din 1793 iunie 8 dat mănăstirii Zlătari pentru milă de vinărici care poartă două sigilii. Primul este un sigiliu mare rotund avînd în emblemă stema unită înconjurată de medalioanele cu stemele județelor din Țara Românească, iar al doilea este un sigiliu mijlociu de formă octogonală avînd de asemenea în emblemă stema unită, iar sub aceasta data: 1793. Dacă primul sigiliu a fost pus o dată cu întocmirea actului, cel de al doilea a fost imprimat la 1799 septembrie 13 cu specificarea „întărim și acum într-a doua domnie hrisovul acesta că să se păzească milele întocmai cum să coprinde mai jos”⁵.

În ultima categorie sînt cuprinse documentele validate în mod excepțional prin autentificarea lor cu două sigilii de text de aceeași formă și mărime. Primul document care se încadrează în această categorie a fost emis de Constantin Brîncoveanu la 4 aprilie 1711. Este un hrisov solemn, frumos ornat, scris pe pergament prin care renumitul domnitor întărea ctitoriile sale mănăstirii Hurez și arhimandritului Ioan pentru că „a fost moștenitor la facerea acestei sfinte mănăstiri pînă s-au isprăvit de tot, să stăpînească cu bună pace toate moșiile și metoașele cu casele și cu bisericele și cu vile și cu morile, heleșteele, cu ȝiganii și cu toate ce s-au afla pe moșie”⁶.

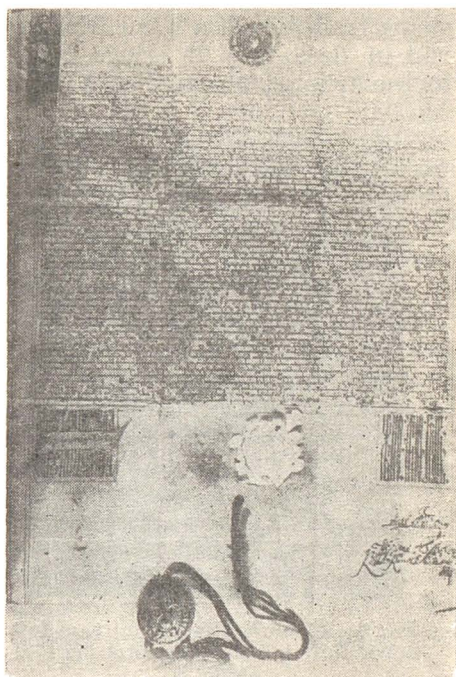
³ Arh. St. Buc., colecția Diplomatică, 29.

⁴ Acest document a fost publicat de I. Șucu în „Contribuții la istoricul satului Mățău-Mușcel, în „Revista Arhivelor”, IV, 1940, nr. 1, p. 143—154 fără a menționa ceva despre sigilii în afară de faptul că sînt „aplicate cu tuș roșu”.

⁵ Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Zlătari, XV/28.

⁶ Ibidem, colecția Peceți, 90. A fost publicat de T. Bulat, în „Mitropolia Olteniei”, XVI, 1964, p. 753—755, care-l descrie însă nu observă că sigiliul atîrnat aparține altui domnitor.

Fig. 1. — Hrisovul lui Constantin Brincoveanu
din 1711 aprilie 4.

Documentul are în subscriere monograma domnească scrisă cu litere majuscule în chinovar, iar în prima parte a acesteia se afla cartușul cu semnătura autografă a domnitorului. Jos, în stînga, documentul este semnat de Șerban, mare logofăt și de Constantin Conțescu ispravnic. Acest document are două sigilii mari de text. În partea inferioară a documentului se află un sigiliu timbrat. Timbrul înstelat, cusut circular pe pergament cu mătase albă, era de aproape două ori mai mare decît întipărirea sigilară, ceea ce a impus împăturirea colțurilor sale peste amprenta sigilară constituind astfel un mijloc de protecție. Cu toate acestea sigiliul s-a deteriorat, mătasea s-a desfăcut, iar ceara roșie s-a desprins dintre document și timbru.

În emblema acestui sigiliu se afla un scut incluzînd stema combinată a Țării Românești: cele două personaje avînd între ele un copac în vîrfurile căruia a fost plasată acvila cruciată însoțită de o coroană închisă terminată cu o cruce, scutul este înconjurat de un ornament floral. În exergă legenda: † Іо Костандинъ Басараб воєводъ Божію <милію> гдѣ въ Зѣмли Сѣверокъли (Io Constantin Basarab voievod cu mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești).

Cel de-al doilea sigiliu al actului din 4 aprilie 1711 este un sigiliu conservat în capsulă metalică (de argint aurit) cu diametrul de 59 mm. Capsula care protejează acest sigiliu are pe avers stema familiei Cantacuzino: acvila bicefală încoronată ce ține în ghiara stîngă un buzdugan iar în cea dreaptă o sabie. Pe pieptul acesteia se află un scut oval incluzînd

stema tradițională a Țării Românești. În partea superioară a capacului se văd în dreapta și în stânga urmele unor litere ⁷ care au fost șterse prin tocire iar în partea inferioară literele **z, s** de la cuvintele **земанъ** **ѡтрррррррррррр**

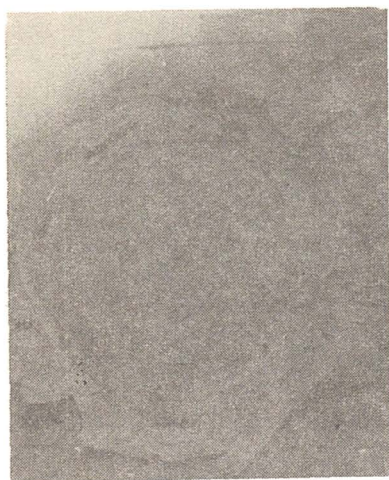

Fig. 2. Sigiliul timbrat cu care a fost autentificat inițial documentul din 1711 aprilie 4.

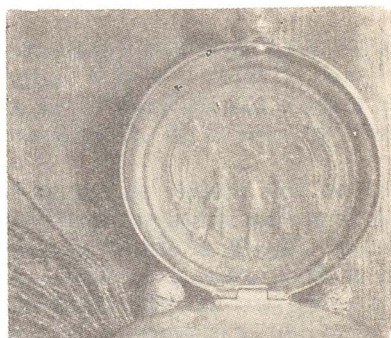

Fig. 3. Sigiliul lui Ștefan Cantacuzino aplicat documentului lui Constantin Brincoveanu.

Fig. 4. Documentul lui Constantin Moruzi din 1803 mai 20.

Capsula metalică este prinsă de document într-un mod deosebit cu ajutorul șnurului de mătase verde și fire de metal (argint) prin simpla trecere a

⁷ Literele **І, Ш, К, Е**, de la cuvintele **Іу Штефанъ Кантакюзинно, воєводъ**, de fapt inițial capsula care protejează acest sigiliu a fost identică cu cea de la hrissoul lui Ștefan Cantacuzino din 1715 noiembrie 8, (Arh. St. Buc., colecția Peceți, 91).

capetelor prin două orificii, dovedind graba sau împrejurările deosebite de aplicare ⁸.

Sigiliul din interiorul capsulei sigilare are în emblemă tot stema combinată însă modul de reprezentare este diferit decât în emblema sigiliului timbrat existent la sfârșitul textului. Deși forma scutului și elementele din emblemă sînt asemănătoare, diferă de sigiliul lui C. Brîncoveanu modul de realizare a mobilelor și elemntelor florare care înconjoară scutul ⁹.

Cu toate că legenda din exergă a fost ștearsă, este evident faptul că sigiliul a aparținut lui Ștefan Cantacuzino iar nu lui Constantin Brîncoveanu.

D. Duca și V. Vasilescu care au studiat anterior acest document au apreciat că este vorba de un fals parțial și s-au preocupat de determinarea cauzei care i-a făcut pe călugări să adauge documentului lor acest sigiliu. Autoarele mai sus menționate au considerat că nu se poate admite că această adăugire s-a făcut pentru a demonstra la vreun proces că documentul este validat și de Ștefan Cantacuzino (situat în gruparea rivalilor lui Brîncoveanu) căci în acest caz n-ar fi fost necesară mutilarea peceții. De asemenea D. Duca și V. Vasilescu subliniau că nu este plauzibilă nici motivarea că adăugirea s-a făcut din dorința de a împodobi hrisovul cu o capsulă metalică artistic executată. În concluzie autoarele declară că nu pot explica motivul pentru care călugării au atașat cel de-al doilea sigiliu, dar găsesse totuși că „aceștia trebuie s-o fi făcut dintr-un scop economic” ¹⁰.

Cercetînd cu atenție documentul am constatat că nu există nici o urmă care să permită a considera că cel de-al doilea sigiliu ar fi fost adăugat de călugări printr-un fals parțial. Existența lui este rezultatul întăririi de către Ștefan Cantacuzino a conținutului hrisovului lui Brîncoveanu numai prin simpla aplicare a sigiliului său.

Probabil întărirea s-a făcut la 15 iunie 1715 cînd s-a dat hotărîrea în procesul rumânilor din satul Hurezi cumpărat și donat mănăstirii alături de alte proprietăți de Constantin Brîncoveanu prin actul din 1695 aprilie 25 ¹¹.

Luîndu-se în discuție la acest proces conținutul hrisovului din 25 aprilie 1695, în care erau enumerate proprietățile mănăstirii Hurez, desigur călugării au prezentat și cel de al doilea document dat mănăstirii de ctitorul său, documentul din 1711 aprilie 4.

De altfel, acest domnitor a întărit prin acte separate o parte din proprietățile menționate în documentul lui Constantin Brîncoveanu, iar

⁸ De obicei șnurul era prins de document în formă de cruce + sau prin trei tăieturi Y, Vezi E. Virtosu, *op. cit.*, p. 341–342.

⁹ Ștefan Cantacuzino a folosit două sigilii mari. Primul este acesta iar al doilea diferă prin faptul că arborele dintre cele două personaje a fost înlocuit cu aevila cruciată timbrată de globul crucifer iar sus, în partea superioară a scutului, a fost plasată aevila bicefală, stema familiei Cantacuzino, însoțită de soare și lună. Vezi Arh. St. Buc., colecția Suluri, 12.

¹⁰ Vezi Duca D. și Vasilescu V., *Date privind proveniența, păstrarea, descrierea și conținutul documentelor din colecțiile „Peceți” și „Suluri” din depozitele Arhivelor Statului București*, în „Revista Arhivelor”, XI, nr. 1, 1963, p. 230–231.

¹¹ Documentul acesta a fost publicat de A. Sacerdoțeanu sub titlul *Hrisovul lui Constantin Brîncoveanu pentru mîndstirea Hurez*, în „Mitropolia Olteniei”, XII, nr. 9–12/1960, p. 705–721.

unele din acestea sînt validate cu sigiliul mare identic cu cel conservat în capsula metalică atîrnată actului din 4 aprilie 1711¹².

Mutilarea pecetii consider că s-a făcut ulterior după înlăturarea lui Ștefan Cantacuzino cînd s-a exercitat prigoană împotriva partizanilor acestuia. Cum emblema acestui sigiliu se apropia foarte mult de emblema sigiliului lui Brîncoveanu probabil călugării au șters legenda de pe margine lăsînd impresia că documentul a avut două sigilii încă de la emitere.

Solicitarea întăririi de către Ștefan Cantacuzino situat în gruparea politică — rivală ctitorului mănăstirii lor cît și ștergerea ulterior a legendei sigilului acestuia, dovedește grija deosebită a călugărilor pentru asigurarea valorii hrisovului lui Constantin Brîncoveanu și această grijă este justificată dacă ne gîndim că în aceasta erau consemnate aproape toate proprietățile lor.

Din totalul documentelor referitoare la mănăstirea Hurez cea mai mare parte privesc proprietățile menționate în hrisovul lui Constantin Brîncoveanu¹³.

Un alt document deosebit prin formă de validare a fost emis în 1776 februarie 4 de Alexandru Ipsilanti voievodul Țării Românești. Prin acest act domnitorul menționat dăruia anual școlii din Constantinopol 1.000 de groși. Deși acest act nu are în momentul de față nici un sigiliu se poate afirma că a fost validat cu un sigiliu timbrat și un sigiliu atîrnat probabil în capsula metalică. Pe document se văd urmele celor două sigilii, sub text, locul unde a fost sigiliul timbrat iar la plicatură orificiile prin care a fost legat în formă de cruce sigiliul atîrnat ce se pare că a fost smuls, rupîndu-se documentul¹⁴.

Deși este foarte deteriorat se vede că sigiliul timbrat a avut în emblema acvila cruciată pe o pajiște alături de un turn (Turnul Colței). Despre emblema celui de-al doilea sigiliu nu știm nimic, se poate să fi fost identică cu cea a sigiliului timbrat sau diferită.

Posibil ca acesta să fi fost adăugat în a doua domnie a lui Alexandru Ipsilanti, după adoptarea de către acesta a sigiliului cu stema unită, avînd pe margine stemele județelor, ca o întărire a conținutului documentului sau pentru mărirea gradului său de solemnitate. De altfel, de la acest domnitor s-au păstrat cele mai multe documente validate cu sigilii conservate în capsuli metalice¹⁵.

După înfățișarea pergamentului, la rupturile de la plicatură, se poate aprecia că cel de-al doilea sigiliu a fost smuls într-o perioadă relativ recentă. Nu este exclus ca motivul acestei mutilări să fie acapararea capsulei sigilare ce se poate să fi fost confecționată din argint și frumos ornată. Dintre capsulele sigilare rămase de la domnitorii fanarioți cele mai frumoase conservă sigiliile lui Alexandru Ipsilanti¹⁶.

¹² Arh. St. Buc. fond. Mănăstirea Hurez I/241, IV/2, etc.

¹³ Ibidem, pachetele I, II, IV, VIII, XVIII, XXIV, LIII, etc.

¹⁴ Ibidem, colecția Suluri 87.

¹⁵ Vezi capsulele sigilare de la documentele existente în colecțiile Suluri (40, 41) și Peceti (101, 102) de la Arhivele Statului București.

¹⁶ Ibidem, colecția Suluri, 53.

Fig. 5. Capsula metalică în care s-a conservat sigiliul lui Ștefan Cantacuzino prinsă de documentul din 1711 aprilie 4.

Fenomenul sigilării în mod excepțional a documentelor cu două sigilii mari de text s-a practicat și în Moldova.

Documentul solemn din 1803 mai 20 prin care Alexandru Constantin Moruzi vv. Moldovei hotăra ca în afară de școlile de la Iași să se înființeze școli de limbă elenească și moldovenească în mai multe orașe din Moldova, scris pe pergament, ornat deosebit de frumos, poartă de asemenea două sigilii mari de text. În partea inferioară a documentului, în dreapta, sigiliul mare rotund (diametrul 57 mm) avînd în cîmpul sigilar acvila cruciată a Țării Românești, în stînga capul de bour al Moldovei cu vîrfurile coarnelor recurbate în afară, iar deasupra acestora o stea cu 6 raze însoțită de însemnele puterii : iataganul și buzduganul ce flanchează o coroană deschisă formată din 5 fleuroane. Două ramuri ce înconjoară stema unită se încrucișează sub aceasta. În partea inferioară a sigiliului data : 18.02. În exergă, între 2 cercuri liniare, legenda : *Io Александръ Констандинъ Мѣрскъ воевода къ мѣлаа лѣтъ Амвезисъ доминъ а тоатъ Молдовѣ*. Acest sigiliu imprimat în chinovar este plasat într-o rozetă susținută de doi îngeri iar sub aceasta sînt desenate două țevi de tun, 2 darabane cu cîte două bețe încrucișate, avînd în dreapta și stînga grupuri de 7 și 8 ghiulele.

Al doilea sigiliu care autentifică actul lui Alexandru Moruzi este un sigiliu atîrnat conservat în capsula metalică (din argint aurit). Pe capacul capsulei se află stema unită : în dreapta acvila cruciată a Țării Românești conturnată, în stînga capul de bour al Moldovei cu stema între coarne. Deasupra o coroană princiară deschisă formată din 5 fleuroane terminată cu o cruce. În dreapta și stînga stemei dispuse etajat inițialele *Iw - ПЛ/МС - КК* iar sub aceasta anul 1803. Două ramuri ce se întretaie sub mobile se ridică formînd un scut¹⁷. Cu toate că imprimarea sigilară ce se conservă

¹⁷ Capsula acestui sigiliu a fost reproducă de E. Virtosu *Glose sigilografice*, în „Studii și cercetări de numismatică II, 1958, p. 431) și de A. Sacerdoțeanu (*Sigiliul domnesc și stema țării. Conceptul de unitate al poporului român pe care îl reflecta în rolul avut în formarea ideii de unitate*, în „Revista Arhivelor”, IX, nr. 2, 1968, p. 27).

Fig. 6. Sigiliul imprimat al lui Constantin Moruzi validând documentul din 1803 mai 20.

Fig. 7. Capsula metalică în care este conservat sigiliul lui Constantin Moruzi.

în această capsulă metalică în urma unei curățiri cu substanțe chimice s-a șters, se pot descifra unele elemente care ne permit să identificăm aplicarea aceleiași matrice ce s-a folosit și la realizarea sigiliului timbrat. Capsula metalică este prinsă de document în formă de cruce cu un șnur împletit în mătase roșie, verde, albastră și fir de metal (aur) ce se termină cu doi canafi (ciucuri) bogați.

Probabil că primul sigiliu să facă parte din ornamentica documentului iar cel de-al doilea să aibă rol de autentificare.

Documentele mai sus prezentate al căror conținut este autentificat cu două sigilii mari de text au o valoare certă. Constituind o dovadă a frământărilor social- politice trecute, ele subliniază totodată importanța deosebită a sigiliului în contextul practicilor juridice din cancelaria domnească.

MARIA DOGARU

PRECIZĂRI LA DATAREA UNUI TABLOU AL REVOLUȚIEI DIN 1848 DIN TRANSILVANIA

ION RANCA

În zilele ce au premers Adunării Naționale de la Blaj, din 3—15 mai 1848, când în pofida incertitudinii pe care mizau autoritățile feudale ale Transilvaniei, că poporul nu se va aduna în număr corespunzător speranțelor ce se născuseră în această primăvară a libertății, o imensă masă de oameni se aduna cu fiecare ceas ce trece, așezându-se în piața din fața catedralei Blajului.

Într-una din acele zile vibrante și pline de sens pentru neamul românesc, un personaj ciudat în felul lui, desprins din mulțime, fu văzut

făcându-și loc, în culoarele ce se creaseră, avînd cu sine un cufăraș și un ceva ce aducea cu un șevalet, singurele lucruri ce-l puteau distinge pe acel ipotetic pictor Petcu, de restul poporanilor¹. Un neastîmpăr specific îl plimba prin mulțime nu pentru a-și alege personajele cu care era demult familiarizat, ci mai degrabă pentru a-și stabili locul de unde să schițeze, consemnînd pe o pinză memorabilă, imaginea poporului adunat spre a sorbi cuvîntul de libertate ce aștepta să fie spus de ambasadorii neamului românesc din Ardeal.

Făurind imaginea poporului setos de dreptate și libertate socială și națională, ipoteticul pictor Petcu lasă posterității singura ilustrație autentică creată într-un stil cu adevărat popular, pe linia vechilor gravuri de biserici și icoane izvorite din ocupația pe care azi i-o atribuim, cunoscînd foarte puțin încă din viața și opera lui.

În cele ce urmează facem încercarea de a intui semnificația operei ce atribuim lui Petcu pictorul iconar ce-și purta pașii în acele zile vibrante prin piața Blajului.

Literatura istorică de specialitate a pus, cum știm, în circulație, și apoi, de aici, o serie de publicații au reluat și au reprodus difuzînd pînă în cele mai răspîndite periodice, unul din rarele documente iconografice ale revoluției din Transilvania: Adunarea Națională de la Blaj din 1848, ilustrația cunoscută, care însoțește de obicei studiile sau articolele privind revoluția de aici și reprezintă o mulțime imensă de popor staționînd în grupuri mari, despărțită prin intervale, ce se văd în profunzime pînă lîngă fațada principală a catedralei din centrul Blajului.

Intrată în circuitul științific cu explicația, în cele mai dese cazuri, de *Adunarea Națională de la Cîmpul (sau Cîmpia) Libertății de la Blaj din 3/15 mai 1848* (subl. ns) ilustrația explicată în acest fel nu respectă adevărul istoric pentru că nu reprezintă ceea ce se spune despre ea, adică nu reprezintă Adunarea Națională de pe Cîmpul (sau Cîmpia Libertății) de la Blaj din 3/15 mai 1848, iar textul explicativ, cînd este redat în forma de mai sus, conține două inexactități una de localizare și alta de datare.

¹ Sub semnătura P. Com. (probabil Petre Comarnescu), în „Tribuna”, an II (1958) nr. 20, p. 7, apare o sugestivă explicație a tabloului adunării: „Amintirea marii adunări de la Blaj din 3/15 mai 1848 a fost consemnată și în această imagine înfățișînd poporul strîns într-o masă compactă și însuflețită în fața catedralei. Este una din cele mai emoționante și mai autentice lucrări, făcută într-un stil cu adevărat popular, pe linia vechilor gravuri și icoane.

Artistul care se pare că purta numele de Petcu, nu am izbutit încă să aflăm mai multe despre el, nu poseda mijloace savante de a construi personajele și de a compune o scenă atît de amplă dar tocmai strădania lui de a sugera unitatea întregii suflări și de a sublinia caracterul avansat și sărbătoresc al adunării revoluționare, grija de a orîndui și a grupa mai viu și mai distinct personajele fără număr, precum și de a le individualiza pe cit cu puțință trăsăturile, aducînd fel de fel de țărani în portul lor caracteristic alături de cărturarii, preoții și micii burghezi pe care-i vedem în față, toate acestea dau un farmec nespus imaginii și acea autenticitate naivă dar plină de tîlc. Cu o stîngăcie artistică de om simplu, dar însuflețit de un cald patriotism, autorul a colorat imaginea cu tonuri luminoase avînd și în această privință, grija veridicului și dorînd a sublinia caracterul sărbătoresc.

Document istoric și artistic, imaginea aceasta dovedește încă odată cum marile evenimente înaripează sufletul omenesc și inspiră o participare, care face mai artist chiar pe un diletant. Totodată ea dezvăluie prețioasele zăcăminte de simțămînt pictural și decorativ care se află în masele noastre populare. Este un umil dar plin de autenticitate și farmec, prinos adus evenimentelor din Ardealul anului 1848” P. Com.

Am pornit la elucidarea acestei neconcordanțe între imaginea și textul explicativ al acestui tablou, cunoscînd, mai ales în ultimul timp, că nu numai reviste de cultură cu o reputație neîndoieală, ziare centrale sau județene, sau alte publicații, dar chiar și monografiile de specialitate repetă aceleași erori. Cităm doar cîteva exemple în acest sens: *Istoria României*² explică tabloul ca fiind *Adunarea Națională ținută la 3/15 mai 1848 pe Cîmpia Libertății de la Blaj*, iar lucrarea prof. univ. V. Cherestesiu, *Adunarea Națională de la Blaj*³, publicînd același tablou îi redă explicația, *Adunarea Națională din 3-5 (15-17) mai 1848 ținută pe Cîmpia Libertății*. Ambele lucrări comit eroarea de a reda greșit atît data cît și locul Adunării.

O serie de publicații explică imaginea eronat, numai din punctul de vedere al localizării Adunării. Astfel „Unirea”⁴, „Argeș”⁵ sau lucrarea lui Horea Ursu⁶, toate au același text explicativ: *Adunarea de pe Cîmpul Libertății Blaj mai 1848* (subl. ns.).

Redînd tabloul explicat numai cu data, fără a aprecia localizarea Adunării pe Cîmpia Libertății, o serie de autori și publicații printre care A. D. Xenopol⁷, Silviu Dragomir⁸, C. C. Giurescu⁹, „Grafica militantă românească”¹⁰, „Scînteia”¹¹ ș.a. fac eroarea de a afirma, pe baza imaginii din tablou, că este vorba de Adunarea care a avut loc la 3/15 mai 1848.

Revista „Magazin istoric”¹² după ce redă în textul explicativ un pasaj din jurămîntul Adunării, scrie: „*au jurat participanții la Adunarea Națională de la Blaj din 3/15 mai 1848*”, făcîndu-se și aici aceeași eroare de dată.

Mai corect au procedat autorii lucrărilor: *Din istoria Transilvaniei*¹³, *Istoria României* (manual pentru clasa a XI-a, Edit. didactică și pedagogică București, 1965, p. 196) și redacția ziarului „Tribuna Sibiului”¹⁴, explicînd tabloul, lapidar „Adunarea de la Blaj” cu toate că nici așa nu este complet în concordanță cu realitatea, pentru că nu adunarea reprezentată de tablou, adică cea din 2/14 mai 1848, a fost dominantă în revoluția românilor ardeleni, ci cea de a doua zi, din 3/15 mai 1848 care s-a ținut pe Cîmpul sau Cîmpia Libertății.

În clarificarea justei semnificații a tabloului care constituie obiectul prezentelor precizări, întrebarea firească dacă Adunarea Națională de la 3/15 mai 1848 de pe Cîmpia Libertății din Blaj a avut loc în Piața din fața catedralei, scoate în evidență echivocul ce s-a strecurat în explicațiile date tabloului mai ales cu privire la locul adunării.

² Edit. Acad. R.P.R., București, 1964, vol. IV, pl. V.

³ Edit. politică București, 1966, p. 483.

⁴ (Alba Iulia) an I, nr. 83, 1968.

⁵ An III, nr. 5, 1968, p. 6.

⁶ Avram Iancu, Edit. tineretului, București, 1966.

⁷ *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XII, București, 1930, Edit. Cartea Românească, p. 25.

⁸ Avram Iancu, Edit. științifică, 1965, ed. I. București, p. 40—41 ed. II, 1968, București, p. 224.

⁹ *Transilvania în istoria poporului român*, Edit. științifică, București, 1967, fig. 38.

¹⁰ București, 1963, fig. 5.

¹¹ 24 mai 1968.

¹² an. II, nr. 5 (14) mai 1968.

¹³ Edit. Acad. R.P.R., ed. II, București, 1968, p. 43.

¹⁴ an I, (1968), nr. 75, p. 3.

Este bine cunoscut, nu numai în cercurile de specialitate, că Cîmpia (sau Cîmpul) Libertății din Blaj, nu se întinde în fața catedralei, ci undeva la o distanță în spatele catedralei. Ne pare cu atât mai ciudată scăparea din vedere care a generat eroarea făcută de V. Cheresteșiu în monografia „Adunarea Națională de la Blaj” unde face două greșeli în textul explicativ al tabloului, una de localizare și una de datare, cu toate că eroarea de loc putea fi eliminată, fiindcă aceeași monografie la p. 76 publică ilustrația „Blaj, vedere din piață” (fig. 5) ilustrație ce se apropie mult de viziunea prezumtivului pictor al tabloului, înfățișînd adunarea din 1848 deci la selectarea materialului ilustrativ, autorul monografiei menționate putea observa că nu este vorba de Adunarea de pe Cîmpia Libertății.

O trecere în revistă a ilustrațiilor reprezentînd piața Blajului, începînd cu cele mai de demult, luate de pe vechi cărți bisericești (fig. 3) și pînă la unele mai recente (fig. 4) nu lasă nici un echivoc asupra faptului că tabloul reprezintă Adunarea din 2/14 mai 1848, ziua premergătoare celeia în care a avut loc adunarea de pe Cîmpul Libertății, și acesta este sensul cert și singura explicație corectă ce se poate da tabloului.

Argumentele pentru precizarea justă a datei de 2/14 mai 1848 și a locului, în piața din fața catedralei, ce trebuie atribuite tabloului pictorului Petcu, sînt răsfirate, darnic prin toate lucrările de specialitate mai vechi sau mai noi. Ne mulțumim cu cîteva luate din lucrări mai recente care însumează concluziile diferitelor izvoare contemporane.

V. Cheresteșiu în monografia sa privind Adunarea de la Blaj scrie: „deși adunarea era convocată pentru ziua de 15 mai, în 14 mai *Piața Blajului* era plină de popor” (sublin. ns.). Aceeași lucrare, în cap. al IV-lea are un subcapitol (al doilea) în care tratează „Preziua adunării, 2 (14) mai — Duminică” și subtitlurile „Adunarea intelectualilor în catedrală” (p. 421) și Adunarea poporului în fața catedralei” (p. 429). Reținem de aici¹⁵, „în vreme ce se țineau conferințele „intelligenții” în biserică atît înainte cît și după amiază, tribunii poporului avizați, canceliști, juriști, clerici și studenți, învățau poporul, *care umpluse piața Blajului*” (subl. ns.). (Este de fapt, scena redată în tabloul care face obiectul acestor precizări, altfel de ce ar sta poporul cu spatele spre catedrală?) (fig. 6).

Observăm în prin plan „intelligența” românească îmbrăcată în haine de culoare neagră, „nemțește” cum li se mai spunea, în grup, discutînd în fața maselor cu cîțiva țărani. Din loc în loc tot în prim plan, preoți sau „intelligenți” îmbrăcați tot în negru, explică poporului ceea ce se comunică din catedrală pe culoarele ce se văd că brăzdează adunarea. (Poporul neputînd auzi discuțiile ținute în catedrală posibil să fi ascultat ideile principale transmise afară și explicate de „intelligență” așezată în față în prim plan).

Și în dimineața zilei de 3/15 mai 1848 se preconiza păstrarea aceluiași loc pentru adunare, în *pieța Blajului*, dar, cum aflăm din Istoria lui Papiu-Ilarian, după măsurile organizatorice (gruparea preoțimii și a părții civile militare la un loc pe scaune în fața catedralei, în frunte cu episcopii Lemény și Șaguna) se iscă o discuție aprinsă între intelectuali

¹⁵ V. Cheresteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj*, București, Edit. politică, 1963, p. 429.

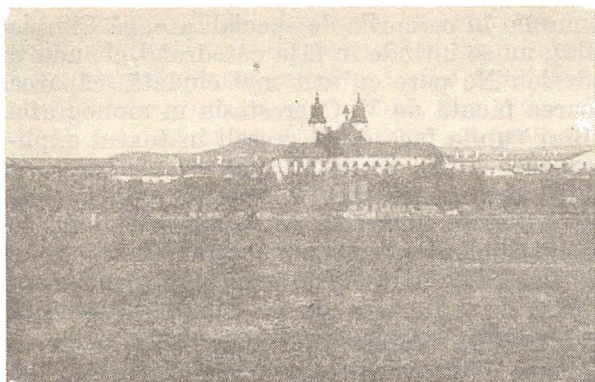

Fig. 1. Cimpul Libertății (După Suveniru de la Blașiu — pliant, cca 1910).

Fig. 2. Catedrala Sintei Treimi (pe la 1900) (După Suveniru de la Blașiu — pliant cca 1910).

Fig. 3. Blajul de pe vremuri (După chipul păstrat într-o carte bisericească, reproducă în Septimiu Popa, *Caravanele Ardealului*, Cluj, 1938, p. 9).

Fig. 4. Blaj, vedere din piață. După V. Chereșteșiu „Adunarea Națională” de la Blaj, București, 1966, p. 76.

Fig. 5. Piața catedralei (vedere laterală).

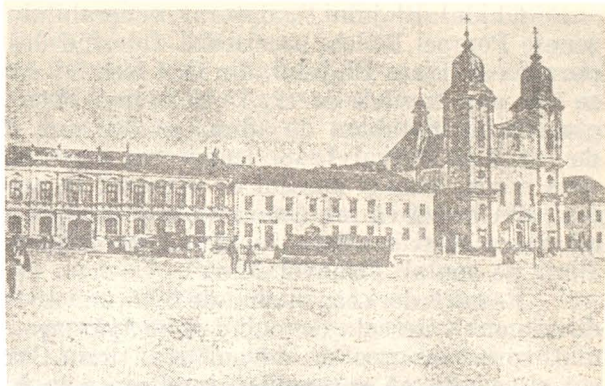
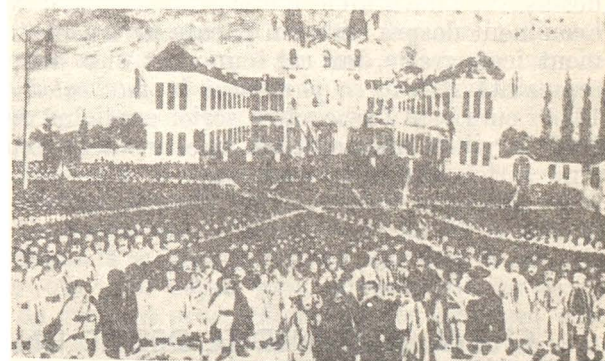

Fig. 6. Vedere de ansamblu a Adunării din 2/14 mai 1848 din fața Catedralei Blajului (cum trebuie explicată ilustrația pictorului popular Petcu).

asupra locului unde să se țină ședințele Adunării Naționale. Unioniștii ¹⁶ care se temeau să vorbească poporului, voiau ca adunarea să se țină în biserică, unde să intre numai cei invitați la adunare; alții spuneau că adunarea să se țină în piața Blajului; înaintea bisericii se vor consulta inteligenții, iar hotărârile lor se vor prezenta spre acceptare, poporului adunat în piață. *Oamenii poporului, urmează Papiu, nu voiau să excludă nici pe un român de la consultări, — ceea ce după setea cea mare de libertate a poporului era și peste putință, au propus ca adunarea să se țină în câmpul larg din partea Tîrnavei mari, numit Rîtul grecilor, motivînd propunerea prin faptul că piața Blajului, dealtfel foarte încăpătoare, nu va putea cuprinde zecile de mii de oameni adunați ...*" (subl. ns.)¹⁷.

În cuvîntul lui Bărnuțiu adresate episcopilor, — *poporul vă așteaptă să veniți în câmp, la adunare, unde s-au făcut toate dispozițiunile pentru aceasta*" — s-a hotărît ca adunarea să se mute spre Monora în pratul din sus de Blaj, numit Rîtul grecilor.

Se trase clopotul cel mare al catedralei și mulțimea plecă spre cîmpia din partea răsăriteană a Blajului (subl. ns.). În frunte mergeau cei doi episcopi, preoții și inteligenții. În urma lor venea mulțimea poporului ...".

¹⁵ Unioniștii, grupare fără pondere compusă în special din români renegați, aflați în slujbe oficiale care au adoptat orientarea guvernului pe linia unirii Transilvaniei cu Ungaria.

¹⁷ V. Chereșteșu, *loc. cit.*

Ghidul Blajului¹⁸, datorat venerabilului director al Muzeului orășenesc Pompei Birlea, precizează, folosind desigur același izvoare contemporane că „Piața Blajului, din fața bisericii catedrale se umple și adunarea se ține aici în zilele de 12, 13 și 14 mai 1848”. Se confirmă deci și aici că este vorba în tablou de adunarea din una din aceste zile și mai precis de cea din 14 mai 1848. Împotriva explicațiilor eronate date tabloului până acum, vine și pasajul ce urmează în același ghid : „În ziua de 3/15 mai, din cauză că mulțimea nu mai încăpea în piață, se luă hotărârea ca adunarea să-și continue lucrările, pe cîmpul dinspre răsărit, din sus de Blaj, pe malul Tîrnavei Mari”.

Rezultă deci că, în ziua de 3/15 mai 1848 umplîndu-se piața Blajului de oameni și aceasta devenind neîncăpătoare, o parte din ei au fost îndrumați spre Riul grecilor, devenit mai tîrziu Cîmpia Libertății, unde au plecat și ceilalți, cu episcopii și inteligența în frunte, și unde, de fapt, s-au desfășurat adevăratele lucrări ale Adunării Naționale din 3/15 mai 1848, eveniment despre care din păcate nu s-a păstrat pînă la noi nici un document iconografic, iar cel cunoscut sub denumirile menționate mai sus, reprezintă *Adunarea poporului în fața catedralei din Blaj*, din 2/14 mai 1848 cum este firesc să se serie, explicînd tabloul pictorului Petcu, evitînd în viitor inexactitatea strecurată în explicarea tabloului, și respectînd astfel adevărul istoric.

CITEVA ȘTIRI INEDITE DESPRE UN HAIDUC POLON

IONEL DÎRDALĂ

După înfrîngerea revoluției din Polonia în anul 1831 numărul răzvrătiților polonezi împotriva asupririi sociale și naționale a crescut. Printre ei, apare și un anume Frantz Kwiatcowsky refugiat, se pare în urma unei evadări, în Moldova. După 15 iulie 1837 era căutat în ținutul Cîmpulungului Moldovenesc.

Se născuse la Blajova Burna în județul Somborului din Galizia. O descriere exactă a sa se găsește într-un ordin¹ al guvernămintului austriac din Liov transcris în traducere românească într-un protocol al poruncilor din anul 1837 aflat în arhiva protopopiatului din Cîmpulung Moldovenesc, în care se spune : „Frantz Kwiatcowsky merșteșugul lui este ciubotărie, născut de la Blajova Burna la Kraisl Somborului, 29 ani bătrîn, de remlează catolicească relighie, căsătorit, statul lui este de mijloc, părul capului, care dinapoi lung și dinainte scurt tuns este, iaste întunecat roșu (albineț) fața lui mult rotundă decât lungăreață în floare tineretilor plină, ochii lui sânt albaștri căpri și sprincenele mai deschisă decît părul

¹⁸ Pompei Birlea, *Blajul*. (Mic înreptar turistic), Edit. meridiene, București, 1968,

¹⁹ Documentul este înregistrat cu nr. 39830 din 1937. Protocolul poruncilor, tom. IV.

capului, mustețile lui lugăreață roșioare sânt, nus sânt tunsă și înlăturo lungăreață, dară barba și favoritele lui sânt rasă”².

În noaptea de 28 spre 29 mai 1837 evadase din arestul domেনial din Sucița unde fusese aruncat în lanțuri. La evadare se scria mai departe în document „ave el un sucman încins cu un chimer, cămașe și izmenele de pânză groasă și cu pălărie de paie, el era fără încălțăminte, el vorbește leșeste”.

Fusese arestat pentru repetatele atacuri date în compania unei cete de haiduci în județele Jalovei, Primrelului și Sanokului din Galiția. După evadare, autoritățile austriece au început urmărirea lui. Sesizat de guvernământul imperial din Liov, episcopul Bucovinei, prin circulara nr. 2243 din 15 iulie 1837, îndemna preoțimea și prin ea populația din ținutul Cîmpulungului, în cazul că se găsea, să-l prindă și să-l predea autorităților austriece. Considerînd că prezintă interes, redăm partea finală a circularei episcopale :

„Deci fiind că din mare trebuință este că acest în fapte rele dovedit Frantz Kwiatcowsky să fie prins nu numai ca să nu facă mai multe pagube, și să fie dat la Kremănalnica judecătorie, dară și ca să descopere pe ai săi tovarăși cei ce sânt foarte primejdioși a sigurației de obște. Pentru aceasta sau poruncit kraisamturilor să facă îndată orînduială în ținuturile sale spre căutare a celui călcătoriu de lege cu acea îndeminare, cum că acela sau acea, care pe pomenitul Frantz Kwiatcowsky ar prinde și lar da viu la ce mai aproape Domeniu sau la Kraisamtul au să capete un bacșiș bun măsurat după ostineală și greutate sa ce vor ave la aceasta, și fiind că acest primejdios om supt aspră pază acum odată au fugit; pentru acea să fie purtare de grije că acest călcătoriu de lege cum săva prinde să se pue în sigură straje și mai ales cu cătane împreună cu un scurt protocol făcut cum sau aflat, fără zăbavă să să trimată la k.k. kraisamtică judecătorie Leovului”.

²⁰ Redăm textele în grafia originală.

TUDOR MATEESCU, L'activité des Archives d'Etat de la Valachie pendant la révolution de 1848, p. 217.

L'institution des Archives d'Etat de la Valachie, qui, au cours de la révolution de 1848, était dans sa XVIIe année d'existence, ne s'est pas tenu à l'écart des événements révolutionnaires, constituant l'un des moments décisifs de l'histoire roumaine.

Une série de documents de ses dépôts ont été consultés par des personnalités marquantes de la révolution comme Nicolae Bălcescu, Ioan Voinescu II et C. A. Rosetti. Le contenu de ces matériaux présentait un intérêt particulier pour l'activité de certains organes révolutionnaires ainsi que pour l'application du programme renfermé dans la „Proclamation de Izlaz”. Par la mise à la disposition de ces organes des documents respectifs et par toute l'activité de cette période d'ailleurs, les Archives d'Etat de Valachie ont rendu de grands services à la révolution.

NESTOR CAMARIANO, Une traduction en roumain du manuel de lois du Mihail Fotinopoulos, publiée en 1869, p. 233.

Avant de s'occuper de la traduction roumaine, inconnue, du *Manuel de lois* du juriste Mihail Fotinopoulos, qui a vécu dans la Valachie, l'auteur présente tout d'abord quelques problèmes controversés sur sa vie et son oeuvre.

Quant au nom du juriste il soutient qu'il vaut mieux utiliser la forme de Fotinopoulos que la forme roumaine Fotino, qui est préférée par certains chercheurs.

En ce qui concerne l'établissement de Fotinopoulos en Valachie et l'obtention des titres de grand échanson et grand scribe l'auteur nous démontre que l'activité du juriste ne peut être suivie, du point de vue documentaire, qu'entre 1765—1781, et que toute autre affirmation doit être soutenue par des témoignages historiques.

Quant au sens du titre de ὑπατος τῶν πρωτόβουλῶν l'auteur présente quelques opinions de certains contemporains en soutenant que ce titre lui a été accordé probablement par le patriarche de Constantinople, à la suite de l'intervention du prince Ștefan Racoviță.

À propos du Manuel l'auteur émet l'opinion qu'il faut admettre deux variantes de 1765, l'une connue, dédiée au prince Ștefan Racoviță, et l'autre dédiée au prince Șcarlat Ghica, dont on n'a conservé que la traduction roumaine. Il considère que ce n'est pas le Synopsis que Fotinopoulos a tout d'abord rédigé et puis son Manuel, car le Synopsis n'est qu'un abrégé du Manuel.

La traduction découverte par l'auteur a été publiée dans le journal „Terra” de Bucarest en 1869.

Le traducteur a été identifié dans la personne du poète et dramaturge, Gheorghe Baronzi, et qui a mis à la tête de sa traduction quelques vers où il fait l'éloge de Fotinopoulos.

La traduction comprend seulement les deux premiers livres du Manuel, le troisième, portant sur des questions ecclésiastiques, étant omis. Par rapport aux quelques manuscrits grecs, des 13 connus, la traduction roumaine, présente des différences qui prouvent qu'à sa base il y a un original grec pas encore identifié.

On a conservé aussi une copie manuscrite de la traduction roumaine qui se trouve aux Archives d'Etat de Rimnicu Vilcea; elle a été peut-être rédigée à la prière de Grigorie Ioan Lahovari, le président de la Haute Cour de Cassation en 1892, qui avait des préoccupations scientifiques dans le domaine juridique.

IOANA BURLACU, G. T. Kirileanu, p. 259.

À l'occasion du centenaire de la naissance de Gheorghe Teodorescu Kirileanu, personnalité préminente de la vie culturelle roumaine, le premier grand bibliophile roumain, le collectionneur infatigable du folklore de Bistrița, le grand éditeur de Creangă et l'ancien membre honorifique de l'Académie Roumaine, l'auteur évoque un aspect inédit de l'activité de cet infatigable découvreur et salvateur des documents, de cet érudit éditeur et chercheur des valeurs documentaires.

En suivant ces préoccupations dès sa jeunesse encore, l'article met en évidence la persévérance et la passion de G. T. Kirileanu pour l'étude de l'histoire du pays, pour la collection des informations historiques dans toutes les circonstances — qu'il s'agit des archives privées, des notes en marge des feuilles des vieux livres, ou des registres et des documents synodiques.

Le matériel historique ramassé par Kirileanu sera mis en valeur par de nombreuses études concernant la vie et l'activité du logothète Costache Conachi, du poète Mihail Eminescu du narrateur Ion Creangă. D'ailleurs c'est grâce à lui que nous avons 16 éditions Creangă qu'on peut considérer parmi les plus minutieuses et les plus compréhensives.

En conclusion l'article fait ressortir l'importance particulière que représente le trésor documentaire constitué par G. T. Kirileanu des anciens parchemins, manuscrits de chroniques, lois et calendriers anciens, lettres, photos, livres anciens et rares, monographies des villages, mémoires, biographies et bibliographies, collections de périodiques.

De son vivant encore, en 1956, (G. T. Kirileanu est mort en 1960) offre le fonds des livres et des publications imprimés (environ 20.000 titres) à la ville de Piatra Neamț, en devenant ainsi le fondateur d'une importante institution culturelle. Les manuscrits ont été déposés dans la Bibliothèque de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie où ils constituent une collection distincte.

MARIA DOGARU, Documents exceptionnellement validés, p. 325.

Du point de vue de l'application du sceau sur les documents on connaît les systèmes suivants :

1. Documents validés avec un seul sceau (de texte ou de clôture) validés avec le sceau du prince et des boyards.
2. Documents du consiel
3. Documents avec sceaux du même émetteur mais différentes du point de vue de leur dimensions et du rôle joué.
4. Documents appartenant à des émetteurs différents mais ayant le même sceau.
5. Documents sur lesquels on a appliqué successivement deux ou trois sceaux du même émetteur en se faisant remarquer de ce point de vue la délimitation décidée par, Constantin Mavrocordat — le voïvode de la Valachie au 27 janvier 1736 — particulièrement importante pour l'histoire des archives de registrature.

Un système inconnu jusqu'à présent c'est la validation des documents avec deux grands sceaux de texte. On a analysé le document du 4 avril 1711 concernant les propriétés du monastère Hurez émis par la chancellerie de Constantin Brincoveanu validé avec un sceau timbré appartenant à ce prince et avec un sceau conservé dans la capsule métallique appartenant à Ștefan Cantacuzino. On note aussi les circonstances où l'on a ajouté sur le document le second sceau ainsi que les motifs pour lesquels les moines ont mutilé sa légende.

Un autre document du 4 février 1776 validé de la même manière appartient à Alexandru Ipsilanti, le voïvode de la Valachie.

Cette méthode de légalisation des documents a été employée aussi dans la chancellerie moldave. Ainsi l'acte solennel du 20 mai 1803 émis par Alexandru Constantin Moruzi conservait deux grands sceaux de texte. Le premier est un sceau imprimé en encre rouge et le second est un sceau protégé dans la capsule métallique en argent joliment ornementé.

Les documents légalisés avec deux grands sceaux de texte ont une valeur indiscutable. Etant la preuve des troubles sociaux et politiques, ils mettent en évidence aussi l'importance particulière du sceau dans le contexte des méthodes juridiques de la chancellerie princière.

CONTENTS OF THE ISSUE

T. MATEESCU, The activity of the State Archives in Wallachia during 1848 Revolution
pag. 217.

The State Archives, as institution, in Wallachia being during 1848 Revolution at their 17-th year of existence, haven't been alienated from the revolutionary events considered among the most decisive moments of the Romanian history — A lot of their repositories were personally studied by the most outstanding representatives of the Revolution, such as: Nicolae Bălcescu, Ioan Voinescu II and C. A. Rosetti. The documents presented a great interest for the activity of some revolutionary organs as well as for putting into practice the programme contained in the Proclamation of Islaz. By placing the respective documents at the disposal of those organs as well as by their whole activity of that time, the State Archives in Wallachia helped, particularly, the cause of Revolution.

N. CAMARIANO, A Translation into Romanian of Mihail Fotinopulos' Handbook
published in 1869, p. 233.

The author, prior to take into consideration the unknown translation into Romanian of the *Law Handbook* belonging to the jurist Mihail Fotinopulos who lived in Wallachia, insists upon some controversial problems in connection with the life and work of the latter.

As regards jurist's name, he considers that is better to use the form of Fotinopulos than the more Romanian form of Fotino, the latter being preferred by some searchers.

Concerning Fotinopulos' settling in Wallachia and the acquirement of some great offices as dignitary, it is shown that jurist's activity can be followed from the documentary sources only between 1765—1781, any other information needing historical evidences. As to the meaning of the title, he presented a few opinions of some contemporaries and asserted

that, perhaps, this title was granted to Fotinopulos by the Patriarch of Constantinople as a result of Hospodar, Ștefan Racovița's intercession.

With respect to the Handbook, the author considers that we shall admit two variants from 1765, a known one dedicated to Ștefan Racovița, the Hospodar, and the other dedicated to Searlat Ghica, the latter copy being preserved only in Romanian translation. He doesn't accept that Fotinopulos drew up firstly the Sinopsis and afterwards his Handbook, as Sinopsis is nothing else but a shortening of the Handbook.

The translation, found by the author, was published in Bucharest in the newspaper „Terra” — The translator is identified in the person of Gheorghe Baronzi who was a poet and a playwright and who added at the beginning of his translation some lines in which he flattered Fotinopoulos — The translation comprises but the first two books from the Handbook without the third one that contains ecclesiastical matters. By comparison with some Greek manuscripts of those 13 known, the Romanian translation presents some differences which show that at its ground is a Greek original still unidentified.

It is also preserved a manuscript copy of Romanian translation that is kept in the State Archives in Rimnicul-Vilcea, drawn up, probably, by the order of Grigorie Ioan Lahovary, the president of the Highest Court of Appeal in 1892, a man of scientific preoccupations in the juridical field.

IOANA BURLACU, G. T. Kirileanu, p. 259.

On the occasion of the 100-th anniversary of the birth of Gheorghe Teodorescu Kirileanu who was an outstanding personality of the Romanian cultural life, the first great Romanian bibliophile, the tireless collector of Bistrița folklore, the valuable publisher of Creangă and former honorary member of Romanian Academy, the author evokes an unknown aspect of Kirileanu's activity, as a discoverer and preserver of unique documents, as an erudite publisher and searcher of these documentary values.

Following the preoccupations from the very youth of the scholar, the article points out the endeavour and passion of G. T. Kirileanu for the study of Romanian history in order to collect the historical information from everywhere, such as the private archives, notes on the old book pages, registers and ecclesiastical documents etc.

The historical material gathered by Kirileanu will be turned to account by several studies in connection with the life and activity of Costachi Conachi, of the poet Mihai Eminescu and of the story teller Ion Creangă. In fact, Kirileanu published 16 editions of Creangă's works that we could consider as the most elaborate and comprehensive ones.

At the end, is pointing out the particular importance presented by the documentary treasury made up by G. T. Kirileanu of old parchments, chronicle manuscripts, old and rare books, village monographs, memoirs, biographies and bibliographies and collections of periodicals.

Even during his life, in 1956 (G. T. Kirileanu died in 1960) he donated his books and printed publications (about 20 000 titles) to the town of Piatra Neamț, becoming in such a way the founder of a valuable cultural institution. His manuscripts, forming a special collection, are kept in the Academy of Socialist Republic of Romania.

M. DOGARU, Documents exceptionally validated, p. 325.

From the point of view of sealing the documents are known the following systems :

1. documents validated with a single seal (of text or of closing),
2. documents co — sealed

3. documents sealed with two seals of the same person but different from the point of view of their size and subject matter.

4. documents pertaining to various persons put under a single seal.

5. documents successively sealed with two or three seals of the same person noticing from this point of view the „ocolnica” (a document concerning the village boundaries) given on January 27-th 1736, by Constantin Mavrocordat, the Hospodar of Wallachia, extremely important for the history of the registry archive.

Un unknown system till now, is the validation of some documents with two big seals in text. Is analysed the document of April 4, 1711 in connection with the lands of Hurez monastery issued in Constantin Brincoveanu's Chancery and validated with a stamped seal belonging to Ștefan Cantacuzino — Are also, presented the circumstances in which was added, to the document of Constantin Brincoveanu the second seal, as well as the causes of maiming the conventional signs by monks.

Another document validated in the same way on February 4-th, 1776 belongs to Alexandru Ipsilanti, the Hospodar of Wallachia.

The practice of such an authentication of documents was also used in the Moldavian Chancery. Thus, the solemn act of May 20, 1803, given by Alexandru Constantin Moruzi, preserved also two big seals of text. The first one is a seal in red (chinovar) and the latter is a seal protected in a silver box beautifully adorned. The documents authenticated with two big seals of text have a doubtless value — Being an evidence of the former social-political unrest they underline at the same time the particular importance of the seal in the context of legal proceedings of the Princely Chancery.

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN AL DIRECȚIEI GENERALE A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Apare de patru ori pe an

Redacția: București, str. Arhivelor nr. 2, Sectorul VI,

Telefon: 13.37.77.

CUPRINSUL

— Decret privind Fondul Arhivistic Național	199
---	-----

STUDII ȘI COMUNICĂRI

T. MATEESCU	— Aspecte ale activității Arhivei statului din Țara Româ- în timpul revoluției de la 1848	217
N. CAMARIANO	— O traducere în limba română a manualului de legi al lui Mihail Fotinopulos, publicată în 1869	233

PAGINA ARHIVARULUI	251
------------------------------	-----

PREȚUITORI AI ARHIVELOR

I. BURLACU	— G. T. KIRILEANU	259
------------	-------------------	-----

DOCUMENTE

GH. UNGUREANU	— Documente românești din secolele XV—XVII aflate la Biblioteca Națională din Paris	271
---------------	--	-----

INSTRUMENTE DE LUCRU

TH. RĂDULESCU	— Sfatul domnesc și alți mari dregători al Țării Românești din secolul al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus honorum. II	293
---------------	--	-----

ADDENDA ET CORRIGENDA

M. DOGARU	— Documente excepțional validate	325
I. RANCA	— Precizări la datarea unui tablou al revoluției din Transil- vania	332
I. DÎRDALĂ	— Știri inedite despre un haiduc polon	338

REVISTA ARHIVELOR

ORGANE DE LA DIRECTION GÉNÉRALE DES ARCHIVES D'ETAT
DE LA RÉPUBLIQUE SOCIALISTE DE ROUMANIE

Parait quatre fois par an

Rédaction: Bucarest, 2, rue Arhivelor, VI-è,

Téléphone: 13.37.77.

SOMMAIRE

- Decret concernant le Fonds Archivistique National. 199

ETUDES ET COMMUNICATIONS

- T. MATEESCU — Aspects de l'activité des Archives d'Etat de la Valachie pendant la révolution de 1848 217
- N. CAMARIANO — Une traduction en roumain du manuel de lois de Mihail Fotinopulos, publiée en 1869 233

LA PAGE DE L'ARCHIVISTE 251

ESTIMATEURS DES ARCHIVES

- I. BURLACU — G. T. Kirileanu 259

DOCUMENTS

- GH. UNGUREANU — Documents roumains du XV-è jusqu'au XVII-è siècle trouvés dans la Bibliothèque Nationale de Paris 271

INSTRUMENTS DE TRAVAIL

- TH. RĂDULESCU — Le conseil princier et d'autres hauts dignitaires de la Valachie du XVIII-è siècle. Listes chronologiques et cursus honorum. II 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Documents exceptionnellement validés 325
- I. RANCA — Précisions pour la datation d'un tableau de la révolution de Transylvanie 332
- I. DÎRDALĂ — Renseignements inédits sur un haïdouk polonais 338

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN OF THE GENERAL DIRECTION OF THE STATE ARCHIVES
FROM THE SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

Quarterly

Editorial Office; Bucharest, str. Arhivelor nr. 2, Sect. VI,

Telephone: 13.37.77.

CONTENTS

- Decree concerning National Archival Fond 199

STUDIES AND COMMUNICATIONS

- T. MATEESCU — Some aspects of the activity of the State Archives from Wallachia during the Revolution of 1848 217
- N. CAMARIANO — A translation into Romanian of Mihail Fotinopulos' Law Handbook published in 1869 233

THE ARCHIVIST'S PAGE 251

THOSE WHO APPRECIATE THE ARCHIVES

- I. BURLACU — G. T. Kirileanu 259

DOCUMENTS

- GH. UNGUREANU — Romanian documents of the 15 th-17 th centuries in the National Library of Paris 271

INSTRUMENTS OF WORK

- TH. RĂDULESCU — The Princely Council and other great dignitaries of Wallachia in the 18-th century. Chronological lists and cursus honorum. II. 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Documents exceptionally validated 325
- I. RANCA — Explanatory notes in establishing the date of a painting representing the Transylvanian Revolution 332
- I. DÎRDALĂ — Unpublished information on a Polish outlaw 338

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN DER GENERALDIRECTION DER STAATSARCHIVE
DER SOZIALISTISCHEN REPUBLIK RUMÄNIEN

Erscheint viermal jährlich

Redaktion: Bukarest, str. Arhivelor nr. 2, Sect. VI,

Fernruf: 13.37.77.

INHALT

- Gesetz betreffend den Archivistischen Nationalpestant. 199

STUDIEN UND MITTEILUNGEN

- T. MATEESCU — Aspekte aus der Tätigkeit der Staatsarchive in der Walachei während der Revolution von 1848 217
- N. CAMARIANO — Eine Übersetzung ins Rumänische des Gesetzlehrbuches Mihai Fotinopulos, veröffentlicht im Jahre 1869 233

ANERKENNENDE STIMMEN ZUM ARCHIV 251

- I. BURLACU — G. T. Kirileanu 259

DOKUMENTE

- GH. UNGUREANU — Rumänische Urkunden aus dem XV—XVII. Jhd. in der Nationalbibliothek von Paris. 271

ARBEITSGERÄTE

- TH. RĂDULESCU — Der Herrscherrat und andere hohe Würdenträger der Walachei aus dem XVIII. Jhd. Chronologische Tabelle und cursus honorum. II 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Urkunden mit besonderen Befräftigungszeichen . . 325
- I. RANCA — Einzelheiten zur Bestimmung der Daten eines Gemäldes von der Revolution in Transsylvanien 332
- I. DÎRDALĂ — Unveröffentlichte Nachrichten über einen polnischen Heiducken 338

СОДЕРЖАНИЕ

Декрет относительно Архивного Национального Фонда. 199

СТАТЬИ И СООБЩЕНИЯ

Т. МАТЕЕСКУ	— Аспекты деятельности Государственных Архивов Валахии во время революции 1848 г.	217
Н. КАМАРИАНО	— Перевод на румынский языку учебника законов Михаила Фотинополоса, изданный в 1869 г.	233

СТРАНИЦА АРХИВАРИУСА 251

ОЦЕНЩИКИ АРХИВОВ

И. БУРЛАКУ	— Х. Т. КИРИЛЯНУ	259

ДОКУМЕНТЫ

Г. УНГУРЯНУ	— Румынские документы XV—XVI вв. находящиеся в Национальной библиотеке города Парижа	271

НАУЧНО-СПРАВОЧНЫЕ ПОСОБИЯ

Т. РЭДУЛЕСКУ	— Господский совет и другие высшие сановники Валахии XVIII века, Хронологические списки и курсус хонорум II	293

ADDENDA ET CORRIGENDA

М. ДОГАРУ	— Документы исключительно утвержденные	325
И. РАНКА	— Уточнения относительно датирования картины о Трансильванской революции	332
И. ДЫРДАЛЭ	— Неизвестные сведения о польском гайдуке.	338

Tehnoredactarea: MARIANA RĂDULESCU

*Dat la cules 16.03.1972. Bun de tipar 20.06.1972. Tiraj 6800
exemplare. Coli de tipar 9,75.*

**Intreprinderea Poligrafică „Informația”, str. Brezolanu nr. 23–25
București, R.S. România. Comanda 1281**

CĂTRE AUTORI

„Revista Arhivelor“ publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, numismatică, izvoare, instituții și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe materiale de arhivă, documente, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate-cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materiale în patru exemplare dactilografiate la două rînduri, cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat.

Articolele nepublicate nu se restituie.

Autorii primesc gratuit 30 de exemplare „extrase“ cu copertă comună.

